

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

J/13214. számú

Jelentés

az agrárgazdaság 2012. évi helyzetéről

I-II. kötet

I. kötet

**Előadó:
Dr. Fazekas Sándor
vidékfejlesztési miniszter**

Budapest, 2013. november

Tartalom

Bevezetés.....	11
1. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe	15
1.1. A makrogazdasági környezet és az agrárgazdaság kölcsönhatása, makrogazdasági mutatók 2012-ben	15
1.2. Agrobiznisz.....	17
1.3. Árak alakulása	19
1.4. Vertikális és horizontális szervezettség	21
2. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mező- és erdőgazdasági vállalkozásokban..	25
2.1. A pénzügyi és vagyoni helyzet elemzése a NAV gyorsjelentésének adatai alapján	25
2.2. A mezőgazdasági vállalkozások 2012. évi eredményei a tesztüzemi rendszer alapján	28
2.2.1. Az egyéni gazdaságok jövedelemhelyzete.....	29
2.2.2. A társas vállalkozások jövedelemhelyzete.....	31
2.2.3. A támogatások üzemtípusonkénti megoszlása és a jövedelmezőség.....	31
2.3. Mezőgazdasági vállalkozások hitelgazdálkodása.....	33
2.3.1. A társas vállalkozások hitelállománya.....	33
2.3.2. Kedvezményes finanszírozási programok	37
3. A mezőgazdasági termelés*	43
3.1. Szántóföldi növénytermesztés	44
3.2. Vetőmag-termesztés	46
3.3. Kertészet (zöldség-, gyümölcs-, és szőlőtermesztés)	46
3.3.1. Zöldségtermesztés	46
3.3.2. Gyümölcstermesztés	47
3.3.3. Szőlőtermesztés.....	48
3.4. Dísznövénytermesztés, gyógynövény-felvásárlás	48
3.5. Állattenyésztés.....	48
3.6. Ökológiai gazdálkodás	51
4. Ágazati erőforrások	55
4.1. A termőföld.....	55
4.1.1. Földhasználat, birtokszerkezet.....	55
4.1.2. Földpiac, haszonbérlet	56
4.1.3. Ingatlan-nyilvántartás, haszonbérlet, részarány-földtulajdon, NFA	61
4.2. Területi vízgazdálkodás	63
4.3. Agrárfoglalkoztatás és kereseti viszonyok	64
4.4. Termelőeszköz-felhasználás	66
4.5. Beruházások a mezőgazdaságban.....	69
5. Erdő- és vadgazdálkodás, halászat	71
5.1. Erdőgazdálkodás.....	71
5.2. Vadgazdálkodás és halászat.....	72
5.3. Halászat*	74
6. Az élelmiszeripar helyzete	77
6.1. Termelés és értékesítés	77
6.2. Beruházások.....	79
6.3. Foglalkoztatás és keresetek	80
6.4. Az élelmiszeripar jövedelmi és vagyoni helyzete	83
6.4.1. Az élelmiszeripar eredményessége	83
6.4.2. Szerkezet, hatékonyság, jövedelmezőség	83
6.4.3. Az élelmiszeripari vállalkozások méret szerinti elemzése.....	84

6.4.4. Az élelmiszeripari vállalkozások elemzése tulajdonosi forma szerint.....	86
6.4.5. Export árbevétel alakulása tulajdonosi forma szerint	87
6.4.6. Az élelmiszeripari vállalkozások gazdálkodási forma szerint	88
6.4.7. Az élelmiszeripari vállalkozások hiteleinek alakulása.....	89
6.5. Az élelmiszerláncon belüli jövedelem eloszlás	91
7. Az agrárkereskedelem alakulása	95
7.1. A hazai élelmiszerfogyasztás és kereskedelem	95
7.2. Az agrár-külkereskedelem helyzete.....	97
7.3. A helyi értékesítés és piac szerepe a hazai élelmiszer-kereskedelemben.....	100
7.3.1. A termelői értékesítés oldaláról	101
7.3.2. A kiskereskedelmi csatornák oldaláról	103
7.3.3. Az általános élelmiszerkereskedelem helyzete	104
7.4. Közösségi agrármarketing	106
7.5. Feketegazdaság	106
8. Takarmányipar és kereskedelem	109
9. Bioenergia-termelés (biodízel, biogáz, biomassa).....	111
10. Magyarország környezeti állapota.....	115
10.1. Víz-, levegő- és talajszennyezettség, talajvédelem, földvédelem.....	115
10.1.1. Víz.....	115
10.1.2. Levegőminőség és zajállapot	116
11. Nemzeti parkok, természetvédelmi területek	119
11.1. Nemzeti parkok.....	121
11.2. Natura 2000	122
12. Európai uniós és nemzetközi agrárdiplomáciai fejlemények	125
12.1. Áttekintés – a 2012. év eseményei – KAP, KHP és környezetvédelem.....	125
12.1.1. KAP reform.....	125
12.1.2. Közös Halászati Politika reformja	127
12.1.3. Környezetvédelem	127
12.2. Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Szervezetek (FAO, WTO, OECD)	129
12.2.1. FAO – Az ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezete.....	129
12.2.2. WTO – Világ Kereskedelmi Világszervezet.....	129
12.2.3. OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.....	129
12.3. Kétoldalú agrárkapcsolatok	129
13. Támogatások – a KAP szabályozás hazai végrehajtása – Vidékfejlesztés - LEADER 133	
13.1. Az EU által közvetlenül térített támogatások	135
13.1.1. Területalapú (SAPS) és a kapcsolódó közvetlen támogatások	135
13.1.2. Agrárpiaci támogatások, felvásárlás és intervenció.....	136
13.2. EU társfinanszírozású támogatások – Vidékfejlesztés – LEADER - HOP	137
13.2.1. Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT).....	137
13.2.2. Darányi Ignác Terv - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (ÚMVP)	138
13.2.3. Halászati Operatív Program.....	140
13.2.4. Egyéb piaci intézkedések	140
13.3. Nemzeti támogatások	141
13.3.1. Notifikált támogatások.....	142
13.3.2. De minimis támogatások.....	143
13.3.3. Csoportmentességi rendelet alapján működő támogatások	143
13.3.4. Egyéb intézkedések.....	144
13.3.5. A Vidékfejlesztési Minisztérium saját fedezeti forrásaiból nyújtott támogatások	144

13.4. Az agrártámogatások főbb támogatási jogcímeinek vállalkezási típusonkénti megoszlása.....	145
14. Agrárpénzügyek	147
14.1. Adó- és járulékrendszer	147
14.2. Agrár-kockázatkezelési rendszer	149
15. Élelmiszerbiztonság, növény- és állategészségügy	155
15.1. Élelmiszerhigiénia, élelmiszerbiztonság	155
15.2. Növény- és talajvédelem, növényegészségügy, növényi termék ellenőrzés	155
15.3. Állategészségügy, állatvédelem.....	156
16. Kutatás és oktatás	159
16.1. Kutatás-fejlesztés	159
16.2. Oktatás	160
16.3. Génmegőrzés	161
16.4. GMO	162
17. Agrárjogalkotás	163
18. Az Európai Unió mezőgazdasága.....	167
18.1. Általános áttekintés - jövedelem, kibocsátás, árak, kereskedelem	167
18.2. A mezőgazdasági piacok áttekintése	168
18.2.1. Növényi termékek	168
18.2.2. Állati termékek.....	171
19. Magyarország és az EU mezőgazdasági mutatói	173

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Az agrárgazdaság aránya a nemzetgazdaságban.....	16
2. táblázat: Az agrobiznisz nemzetgazdasági jelentősége	18
3. táblázat: A mezőgazdasági termékek termelői árának változása az előző évhez viszonyítva (%)....	19
4. táblázat: Néhány fontosabb termék termelői ára(forint).....	20
5. táblázat: A mezőgazdasági ráfordítások árának változása az előző évhez viszonyítva(%).....	20
6. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások mérlegadatai millió forint	26
7. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások eredményadatai millió forint..	27
8. táblázat: Az üzemi bruttó jövedelem* és a támogatások aránya 2012-ben.....	32
9. táblázat: Kamattámogatásban részesülő agrárhitelek, kölcsönök (milliárd forint)	40
10. táblázat: A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása	44
11. táblázat: A fontosabb zöldségfélék terméseredményei	47
12. táblázat: A fontosabb gyümölcsfélék terméseredményei	47
13. táblázat: A szőlő terméseredményei	48
14. táblázat: Vágóállat- és állatitermék-termelés alakulása.....	50
15. táblázat: A fajlagos mutatók alakulása	51
16. táblázat: Az ökológiai művelés alatt álló termőterület fő művelési ágak szerint	52
17. táblázat: A mezőgazdasági földhasználat művelési ágak szerinti nagysága (ezer hektár)	55
18. táblázat: A használt földterület nagyságának változása 2011 és 2012 között művelési ágak és gazdálkodási formák szerint (hektár)	55
19. táblázat: A gazdasági szervezetek által használt mezőgazdasági terület nagysága	56
20. táblázat: A földárak főbb művelési áganként (Ft/ha)	56
21. táblázat: A szántóföld átlagos aranykorona értéke megyénként	57
22. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek száma (db).....	60
23. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek területe (ha)	60
24. táblázat: A haszonbérleti pályázatás eredményei, 2012	61
25. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések szektorális összetétele.....	61
26. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása az elnyert földterület nagysága alapján	61
27. táblázat: A megkötött szerződések számának %-os megoszlása.....	61
28. táblázat: Termőföld más célú hasznosítása(ha)	62
29. táblázat: A határszemle-ellenőrzések számszaki adatai	62
30. táblázat: Az öntözés kihasználásának alakulása művelési áganként	64
31. táblázat: Foglalkoztatottak száma 2008-2012 (ezer fő).....	65
32. táblázat: Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2008-2012.....	66
33. táblázat: Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése*.....	67
34. táblázat: Műtrágya-felhasználás	67
35. táblázat: Növényvédőszer értékesítés (tonna)	68
36. táblázat: Az erdőtervezett területek tulajdoni megoszlása	71
37. táblázat: Nagyvadfajok teríték adatai (ezer db).....	72
38. táblázat: Apróvadfajok teríték adatai.....	72
39. táblázat: A vadhús felvásárlási árak alakulás	73
40. táblázat: A halászat fontosabb termelési adatai.....	74
41. táblázat: Az élelmiszeripar termelése és értékesítése (milliárd forint, változás az előző évhez viszonyítva %).....	77
42. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok részesedése az ágazat foglalkoztatásából (%).....	80
43. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok foglalkoztatásának alakulása az előző évhez viszonyítva (%).....	81
44. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok hozzájárulása	82
45. táblázat: A keresetek alakulása az élelmiszeriparban 2012-ben.....	82
46. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása 2008-2012 között (millió Ft)	83
47. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása.....	84
48. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak.....	85
49. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak.....	87
50. táblázat: Az élelmiszeripar export árbevételének tulajdoni forma	88

51. táblázat: Az élelmiszeriparhoz kapcsolódó export árbevétel aránya vállalkezási méret szerint	88
52. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető élelmiszeripari vállalkozások számának alakulása (db).....	88
53. táblázat: A kenyér és a liszt költség- és ármegoszlása	91
54. táblázat: A tej és a sajt költség- és ármegoszlása	92
55. táblázat: A karaj és a csirke költség- és ármegoszlása	92
56. táblázat: A hazai egy főre jutó élelmiszerfogyasztás (kg/fő).....	96
57. táblázat: Az összegyűjtött piacok száma és típusai (2012.10.08.).....	103
58. táblázat: A kiskereskedelmi forgalom kiigazítatlan volumenindexei (2002–2012) [előző év=100,0]	104
59. táblázat: A vásárlóerő változása 2008-2012.....	104
60. táblázat: Takarmány-külkereskedelem alakulása Magyarországon	110
61. táblázat: A biodízel termelése és felhasználása Magyarországon	111
62. táblázat: Mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátása.....	116
63. táblázat: A SAPS és top-up támogatások évenkénti kifizetései 2005-2012 között	134
64. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásai.....	134
65. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 1.....	135
66. táblázat: Közvetlen támogatások 2012. évi kifizetései.....	135
67. táblázat: Agrárpiaci támogatások, felvásárlás és intervenció megoszlása.....	136
68. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 2.....	137
69. táblázat: A DIT-ÚMVP keretében működő NVT intézkedések 2012. évi kifizetései*.....	138
70. táblázat: A Darányi Ignác Terv – Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 2012. évi kifizetései	139
71. táblázat: Top up kifizetések intézkedési jogcímek szerint 2012-ben	142
72. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 3.....	142
73. táblázat: A főbb támogatási jogcímek vállalkozási formánkénti megoszlása	146
74. táblázat: Az egyéni gazdálkodók adózása az árbevétel függvényében	147
75. táblázat: A Nemzeti Agrárkár-enyhítési Rendszer és a.....	149
76. táblázat: Díjtámogatásban részesülő biztosítások 2012-ben	149
77. táblázat: Agrár- és élelmiszer-tudományi kutatás-fejlesztés adatai, 2012.....	159
78. táblázat: Az agráriummal kapcsolatos szabadalmi és növényfajta-oltalmi bejelentések (db).....	159
79. táblázat: A szakképzési rendszer 2012-ben az alábbi megoszlás szerinti alap-szakképzéseket kínálta:.....	160

Ábrajegyzék

1. ábra: Az agrobiznisz	18
2. ábra: A mezőgazdasági, erdőgazdálkodás, halászat kettős könyvvitelt vezető vállalkozások adózás előtti eredménye	26
3. ábra: Az egy hektárra jutó nettó hozzáadott érték* változása (2001-2012)	28
4. ábra: Ezer euró STÉ-re jutó nettó hozzáadott érték, 2011-2012 (egyéni gazdaságok és társas vállalkozások együtt).....	29
5. ábra: Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 2012-es árakon* (2001-2012)	30
6. ábra: Az egy hektárra jutó bruttó és nettó beruházás változása.....	30
7. ábra: A társas vállalkozások szokásos vállalkozási eredménye* 2012-es árakon** (2001-2012)	31
8. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratú idő szerint.....	33
9. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint.....	34
10. ábra: A mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállománya hitelnyújtó szerint	34
11. ábra: Lízingcégek mezőgazdasági tőkekintlévőségeinek alakulása	35
12. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági szerződésszámának éves alakulása	36
13. ábra: A lízingcégek által finanszírozott összeg* éves alakulása a mezőgazdaságban.....	36
14. ábra: A különféle hitelprogramok megoszlása a meghirdetett keret alapján.....	37
15. ábra: A hiteligényléssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében	39
16. ábra: Az Agrár Széchenyi Kártya Program igénylésével kapcsolatos adatok 2011 és 2012-ben....	40
17. ábra: A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása	43
18. ábra: Néhány szántóföldi növény termésének alakulása (2007-2011 évek átlaga = 100,0%).....	45
19. ábra: A 2012. december 1-i állatállomány alakulása.....	49
20. ábra: Az ellenőrzött területek nagyságának és szervezetek számának alakulása (2004-2012)	52
21. ábra: Az állatállomány megoszlása fajok szerint, darab (2012)	53
22. ábra: A szántóföld ára és árváltozása megyénként, 2012*.....	57
23. ábra: A szántóföld bérleti díja és díjváltozása megyénként, 2011	58
24. ábra: A szántóföld bérleti díjának és árának aránya, 2011 (%)	59
25. ábra: Az értékesített területek megoszlása művelési ágak szerint, 2012*	60
26. ábra: Foglalkoztatottak száma 2008-2012 (ezer fő)	65
27. ábra: A mezőgazdasági beruházások megoszlása anyagi, műszaki összetétel szerint 2012-ben (%)	69
28. ábra: A vadhús felvásárlási árak alakulása (Ft/kg).....	73
29. ábra: A belföldi és az exportértékesítés aránya	77
30. ábra: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékből, (%)	78
31. ábra: Az élelmiszeripari beruházások anyagi, műszaki.....	80
32. ábra: Élelmiszeripari vállalkozások vállalkozási formák szerinti megoszlása	89
33. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratú idő szerint.....	89
34. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint	90
35. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya hitelnyújtó szerint.....	90
36. ábra: A legfontosabb élelmiszerpályák jövedelem megoszlása	93
37. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek.....	95
38. ábra: Az agrár-külkereskedelem alakulása 2008–2012 között	97
39. ábra: A legfontosabb exportcikkek részesedése az agrárimportból 2012-ben	98
40. ábra: A legfontosabb importcikkek részesedése az agrárimportból 2012-ben	99
41. ábra: A piaci értékesítés mennyisége és aránya az összes termésmennyiséghez képest a zöldség, gyümölcs, tej és burgonya esetében (2009-2012)	101
42. ábra: Fontosabb zöldségfélék piaci értékesítésének aránya (2009-2012).....	102
43. ábra: Fontosabb gyümölcsfélék piaci értékesítésének aránya (2009-2012)	102
44. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek forgalmazott értékéből...	104
45. ábra: A 2012. évi kiskereskedelmi top-lista a forgalom alapján, milliárd forint.....	105
46. ábra: Országos jelentőségű védett természeti területek és az egyes nemzeti park-igazgatóságok működési területe	119
47. ábra: Natura 2000 és országos jelentőségű védett természeti területek Magyarországon.....	123

48. ábra: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásösszetétele.....	133
49. ábra: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások alakulása finanszírozási formánként.....	134
50. ábra: A DIT- ÚMVP 2012. évi kifizetései az egyes tengelyek szerint.....	139
51. ábra: A biztosítási díjakhoz kapcsolódó díjtámogatások nagyságrendje kistérségenként.....	150
52. ábra: A biztosítói kártérítések nagyságrendje kistérségenként.....	151
53. ábra: A befizetett kárenyhítési hozzájárulások nagyságrendje kistérségenként.....	152
54. ábra: A kifizetett kárenyhítő juttatások nagyságrendje kistérségenként.....	152

Bevezetés

A Kormány az idén tizenötödik alkalommal készítette el jelentését az agrárgazdaság helyzetéről. Másfél évtized telt el azóta, hogy 1998-ban elkészült az első agrárgazdasági jelentés az 1997-es mezőgazdasági év eredményeiről és folyamatairól. A beszámoló az elmúlt tizenöt év alatt fontos dokumentuma lett az agrárpolitikának és a szakmai köröknek, egyben elősegíti a szakpolitikák megalapozását is.

Az ágazat szereplői ismerik és igénylik elkészítését, széles társadalmi bázis számít évről-évre a jelentésre. A megváltozott a jogszabályi háttér (a hatályon kívül helyezett 1997. évi agrárfejlesztési törvény helyett a 2013 májusában elfogadott 42/2013. számú Országgyűlési Határozat szabályozza elkészítését) is megfelelően hangsúlyozza a beszámoló jelentőségét, és alátámasztja szakmapolitikai súlyát is.

Elkészítésében a tárca mellett jelentős szerepet vállal az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), és segítséget nyújtanak a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) háttérintézményei, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), valamint a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) is.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően az agrárjelentés az előző naptári vagy gazdasági év agrárgazdasági, agrártársadalmi folyamataival foglalkozik, és veti össze azokat az azt megelőző év, illetve évek fő számaival, irányvonalával. A jelentés a lehető legfrissebb adatok és információk alapján készül. Az adott évre vonatkozó statisztikai adatok zöme csak a következő év júniusától érhető el, és vannak, amelyek csak az ősz folyamán állnak rendelkezésre. Ezért tényként kezelendő, hogy a 2012. évet bemutató agrárjelentés a KSH 2013. július végéig publikált adatbázisára épül, a 2012-es évről később, az anyag lezárása után publikált adatokat, illetve javított adatokat pedig csak korlátozott mértékben áll módunkban figyelembe venni.

A jubileumi év kiváló alkalmat teremtett arra, hogy a jelentést készítői mind tartalmilag, mind alakilag megújítsák. Az elmúlt évek tapasztalatai, illetve a szakmai szervezetek

kérései alapján eddig is minden évben kerültek bele új szempontok, új témák vagy új fejezetek. Az idő előrehaladtával azonban nem lehetett eltekinteni azokról a változásokról és igényekről sem, amelyek a jelentés készítőit arra ösztönözték, hogy az eredeti, statisztikai szemléletű bemutatás helyett egyre inkább a folyamatok mögé néző, rövid helyzetértékelésre és hosszú távú elemzésekre felépített anyag készítésében lássák a jövőt. Ennek legfontosabb következménye, hogy a beszámoló az utóbbi években trendelemzésekkel bővült. Már nem csak az egyes évi változásokat tárgyalja évről-évre, hanem igyekszik a változások mögött meghúzódó folyamatokat is bemutatni, öt éves távlatban.

Mivel továbbra is fontosnak tartjuk, hogy a szakmai körök az agrárjelentést az agrárgazdaság egészére nézve kiforrott, alapvető információs bázisnak tekintsék, tartalmi megújításakor figyelembe vettük, hogy az anyagban szereplő adatok a korábbi évek kiadványaival összevethetőek maradjanak, és az idősorok meghosszabbíthatóak legyenek. Ugyanakkor átalakítottunk, illetve szükség esetén kivettünk belőle minden olyan részletet, ami az agrárium és a vidék jelen állapotát érdemben leírni már nem tudja.

Idén bekerültek az anyagba évek óta élénk érdeklődést kiváltó, új témák is (pld. agrobiznisz, takarmányipar, feketegazdaság), és új keresztmetszet alapján szerkesztettünk át, illetve új tartalommal töltöttünk meg egyes, a teljes magyar élelmiszergazdaság szempontjából rendkívüli jelentőséggel bíró témaköröket. Ez utóbbiak közt több, a szakma és a közérdeklődés középpontjában álló kérdéskör is található, mint például a földhasználat, földpiac, földbérlet helyzete, az élelmiszeripar teljes egészében, az agrárkereskedelem és az értékesítési csatornák változása, az új agrár-kockázatkezelési rendszer működésének első éves tapasztalatai, az agrár-hitelezési rendszer állapota, az európai uniós és nemzetközi agrárdiplomáciai fejlemények, valamint az új piacok szerzése szempontjából nagyon fontos kétoldalú agrárkapcsolatok alakulása.

Annak ellenére, hogy 2012-ben régóta nem tapasztalt, rendkívül kedvezőtlen időjárással

kellett szembenézni a gazdálkodóknak, a Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) előzetes adatai alapján a mezőgazdaság kibocsátása folyó áron 2229 milliárd forint volt, 2,8 százalékkal több, mint a különösen sikeres 2011-es évben. A termelés volumenének csökkenését az árak emelkedése ellensúlyozta. A gyenge hozamok nemcsak hazánkban, hanem világszerte termelői árnövekedést okoztak, ezért az év második felében kiugróan magas termelői árnövekedés volt tapasztalható.

A mérsékelt belső fogyasztás ellenére ismét jelentős mértékben, mintegy 10,5 százalékkal növekedett az élelmiszeripar kibocsátása is, folyó áron elérte a 2524 milliárd forintot. Kedvező folyamatok zajlottak le az értékesítésben (az összérték 10,6%-kal nőtt), amelynek bővülésében jelentős szerepet játszott a dinamikus növekvő export (17,9%) és a magasabb árak.

Az elmúlt években az állattenyésztési ágazat felkarolására tett erőfeszítéseket igazolják a mezőgazdasági kibocsátás arányszámai. A 2011-es 60,3-32,6 százalékos növénytermesztés-állattenyésztési arány 2012-re jelentősen mértékben elmozdult az állattenyésztés javára (57,8-35,4%).

Az agrár-külkereskedelem 2012-ben is sikeres évet zárt, rendkívül pozitívan járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez. Az agrárkivitel és a külkereskedelmi mérleg egyenleg többlete jóval meghaladta a korábban rekordnak számító 2011-es év értékeit, amivel az agrár-külkereskedelem makrogazdasági jelentősége tovább nőtt. Míg az agrár-külkereskedelmi mérleg többlete 2012-ben 3,6 milliárd euróra bővült (ami 31,8 százalékkal több, mint 2011-ben), addig a nemzetgazdaság egészének kivitele a 2011-es szinten maradt.

Örvendetes, hogy a mezőgazdasági foglalkoztatás bővülése 2012-ben is folytatódott, mégpedig a 2011-es 7,7%-nál nagyobb mértékben, 8,2%-kal, vagyis 2012-ben 15 ezer fővel foglalkoztattak többet a mezőgazdaságban, mint egy évvel korábban. Ezzel a mezőgazdaság részaránya a nemzetgazdasági foglalkoztatásban elérte az 5,2 százalékot. Szerényebb mértékben ugyan, de nőtt az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma is (1,9%-kal), így a mezőgazdaság és az

élelmiszeripar együttes részesedése a foglalkoztatásból 8,5 százalékra emelkedett.

A termelői árszint csakúgy, mint a tárgyévet megelőző két évben, 2012-ben is növekedett, de a növekedés üteme mérséklődött. Míg 2010-ben még 16,8, 2011-ben pedig 19,3 százalékos árszintemelkedést figyelhettünk meg, addig 2012-ben már csak 15,4 százalékkal drágultak az árak. Emelkedett az egyszerű és összetett műtrágyák (+8,5% és +15,5%), a vetőmag, az üzemanyag és a fűtőanyagok ára. Folytatódott viszont az előző két év kedvező irányvonala: a termelői árak növekedése már harmadik éve haladta meg a ráfordításokét (+6,8%), minek következtében az agrárrolló 2012-ben is javult, értéke 108,1% volt.

Az ágazat jövedelme a kiemelkedő 2011-es év után 2012-ben is bővült, adózás előtti eredménye 10 százalékkal haladta meg az előző évit. A tesztüzemi rendszer alapján az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 7, a társas vállalkozásoké 10 százalékkal növekedett 2012-ben. A nettó hozzáadott érték alapján a legnagyobb mértékben a kertészeti gazdaságok növelték a jövedelmüket, de jelentősen (+19%) bővült a sertés és baromfitartó gazdaságok jövedelme is.

A mérlegalkalmazkodásnak és a bankok hitelezési hajlandóságának csökkenése következtében a 2012-es évben jelentős átalakuláson ment keresztül az élelmiszeripari gazdasági vállalkozások hitelállománya is. Az elmúlt években mind a mezőgazdaság, mind az élelmiszeripar hitelállománya jelentősebb mértékben csökkent, mint a nemzetgazdaság egészéé. Örvendetes viszont, hogy a devizahitelek aránya folyamatosan mérséklődik, minek köszönhetően az ágazat kevésbé volt kitéve az árfolyam-ingadozásnak.

A 2011-ben kidolgozott és elfogadott új mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer „vizsgálata” a mezőgazdasági károkkal telített 2012-es év volt, ahol egymást érték az időjárási viszontagságok (tavaszi fagyok, hosszú heteken át tartó nyári aszály). Teljesítménye alapján az új rendszer indulása sikeresnek tekinthető, jelentősen kibővült a kockázatközösség tagjainak száma, nőtt a befizetett biztosítási díj összege. A biztosítói kártérítéseket elemezve megállapítható, hogy az újonnan bevezetett veszélynek (aszály,

fagyok, árvíz, felhőszakadás) esetén valóban a legjobban károsodó ügyfelek részesültek kifizetésekben.

A fentiekből is kitűnik, hogy a mezőgazdaság és az élelmiszeripar tevékenysége számtalan ponton kapcsolódik a nemzetgazdasághoz, beágyazottsága sokkal nagyobb annál, hogy szerepét szigorúan vett bruttó hazai termék (GDP) adatokkal egyszerűen mérni lehetne. Az agrárgazdaság jelentős hatással bír a vele kapcsolatban álló ellátó-, illetve feldolgozó- és forgalmazó iparágakra. Ennek bemutatására használják az agrobiznisz fogalmát, amely magában foglalja az ellátó iparágak, az agrártermelés és -feldolgozás, valamint a felvevő iparágak teljesítményét is.

A szélesen értelmezett agrobiznisz számításához (a foglalkoztatási adatok kivételével) a legfrissebb rendelkezésre álló adatok 2011-esek. Ezek szerint 2011-ben az agrobiznisz nemzetgazdasági részesedése a kibocsátás vonatkozásában 16,0, a GDP-hez való hozzájárulás tekintetében 12,0 százalék volt, míg a foglalkoztatásból való részesedése 2012-ben elérte a 15,5 százalékot.

A Nemzeti Összefogás Kormányának harmadik évét az ágazat közép- és hosszú távú fejlődésének biztos pályára állítása motiválta, melynek célja, hogy biztosítsa a fenntarthatóságot és a jövő generációi számára vonzóvá tegye a vidéki élet értékeit.

1. Az agrárgazdaság nemzetgazdasági szerepe

1.1. A makrogazdasági környezet és az agrárgazdaság kölcsönhatása, makrogazdasági mutatók 2012-ben

Az EU-27 bruttó hazai termékének volumene 2012-ben a nehéz makrogazdasági környezet hatására az előző évhez viszonyítva 0,3%-kal mérséklődött. A legnagyobb csökkenés a gazdasági problémákkal küzdő dél-európai országokban volt, ezzel szemben a legnagyobb mértékben a balti államok gazdasága bővült.

A külső kereslet gyengült, melynek hatása a magyar exportban is érezhető volt. A **bruttó hazai termék (GDP)** volumene 2012-ben 1,7%-kal csökkent. A kedvezőtlen időjárási körülmények miatt bekövetkezett terméseszköcsökkenés, valamint a 2011. évi magas bázis ellenére az ágazat GDP-ből való részesedése az előzetes várakozásokkal ellentétben mérsékeltén növekedett.

2011 nyarának és őszenek szárazsága hátráltatta ugyan az őszi vetésű növények fejlődését, a februári és a húsvéti fagyok, valamint a 2012-es nyári aszály pedig további jelentős károkat okozott. Mindezek következtében ugyan a mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének volumene 19,9%-kal csökkent, a magas áraknak köszönhetően azonban részaránya a GDP-ben 4,5%-ról 4,7%-ra emelkedett.

A mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepéhez a GDP-hez való hozzájárulás mellett a környezet jó állapotában és a sokszínű, változatos vidéki táj fenntartásában valamint a biztonságos, egészséges élelmiszertermelésben megnyilvánuló pozitív externáliák előállítása is hozzá tartozik.

Mezőgazdasági Számlarendszer előzetes adatai alapján a **mezőgazdaság kibocsátása** 2012-ben folyó áron 2229 milliárd forint volt, 2,8%-kal több mint az előző évben. A termelés

volumenének 9,2%-os csökkenését a termelői árak 13,3%-os emelkedése ellensúlyozta. A növényi termékek kibocsátása, a volumen 15,8%-os csökkenése és az árak 17,1%-os növekedése eredőjeként, 1,5%-kal mérséklődött. A növényi termékek volumencsökkenésére leginkább a kukorica 41%-os és a repce 24%-os termés kiesése hatott. Ezzel szemben az élő állatok és állati termékek termelésének volumene (+1,2%) és ára (+10,2%) is nőtt, ennek eredményeképpen a kibocsátása 11,5%-kal meghaladta a 2011. évit.

A kibocsátásában az állattenyésztés aránya növekedett a növénytermesztéshez képest. Míg 2011-ben 60,3 - 32,6 százalék jellemezte a megoszlást a növénytermesztés javára, addigra 2012-ben ez az arány 57,8 – 35,4 százalékra változott.

A **folyó termelő felhasználás** (azaz a termelés során felhasznált inputok) mennyisége nagyjából az előző évi szinten alakult, ugyanakkor az árak 8,5%-kal növekedtek. Ennek következtében a folyó termelő felhasználás értéke (+8,4%) nagyobb mértékben nőtt, mint a kibocsátás (+2,8%), és a mezőgazdaság bruttó hozzáadott értéke 6,4%-kal csökkent. Ez azt mutatja, hogy egységnyi termék előállításához több inputra volt szükség, mint 2011-ben.

A mérsékelt belső fogyasztás ellenére az **élelmiszeripar kibocsátása** 2012-ben 2011 után ismét jelentősen, 10,5%-kal növekedett, folyó áron 2524 milliárd forint volt. Az **élelmiszeripar értékesítésében** 2011-hez hasonlóan kedvező folyamatok zajlottak le 2012-ben is. Az összes értékesítés 10,6%-kal nőtt, amiben jelentős szerepet játszottak az előző évihez képest magasabb árak is, (az értékesítés volumene csak 4,5%-kal emelkedett). Az értékesítés bővülése nagyrészt ismét az exportnak köszönhető, amely 17,9%-kal nőtt 2011-hez képest, míg a belföldi értékesítés 6,8%-kal emelkedett. Ennek következtében nőtt az élelmiszeripar export-orientáltsága.

1. táblázat: Az agrárgazdaság aránya a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság ^a részaránya			Az élelmiszeripar részaránya			Élelmiszer, ital, dohány	Agrártermékek		Fogyasztói árindex előző év = 100,0	
	foglalkoztatás ^b %	bruttó hozzáadott érték (ágazatok összesen =100)	beruházásban	foglalkoztatás ^b %	bruttó hozzáadott érték (ágazatok összesen =100)	beruházásban	részaránya		külkereskedelmi forgalmának egyenlege, milliárd Ft ^c		
		folyó áron, %			fogyasztás ^c		export ^d				
2008	4,4	4,0	4,7	3,3	2,2	2,5	24,8	7,9	483,6	110,2	106,1
2009	4,6	3,5	5,6	3,5	2,5	2,5	24,6	8,6	486,0	104,4	104,2
2010	4,5	3,5	4,8	3,3	2,4	2,7	24,0	8,2	587,3	103,2	104,9
2011	4,9	4,5	5,6	3,3	2,3	3,3	24,5*	9,0	770,1	106,6	103,9
2012	5,2	4,7	5,8*	3,3	2,2	3,3*	25,4*	10,1	1 043,5	105,9	105,7

a) Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek.

b) A munkaerő-felmérés adatai.

c) A háztartások javak rendeltetése (COICOP) szerinti hazai fogyasztási kiadásaiából.

d) A Szabványos Nemzetközi Kereskedelmi Osztályozás (SITC) szerint.

* Előzetes adat

Forrás: KSH, AKI

A nemzetgazdaság beruházásaihoz hasonlóan a **mezőgazdasági beruházások** is mérséklődtek, a visszaesés a mezőgazdaság esetében azonban kisebb volt. A nemzetgazdaság beruházásainak volumene 5,2%-kal, a mezőgazdasági beruházásoké 1,9%-kal esett vissza, melynek következtében a mezőgazdaság részaránya a nemzetgazdaság beruházásaiban 5,6%-ról 5,8%-ra nőtt. A mezőgazdasági beruházásokon belül ellentétes folyamatok voltak megfigyelhetők, az épület és gép beruházások volumene csökkent, a jármű beruházásoké viszont nőtt.

Az agrár-külkereskedelem 2012-ben is pozitívan járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez. Az agrárkivitel és a külkereskedelmi egyenleg többlete is nagymértékben meghaladta a 2011. évi, korábban rekordnak számító értéket, amivel **az agrár-külkereskedelem makrogazdasági jelentősége tovább nőtt**. Az agrártermékek kivitele 8,1 milliárd eurót, behozatala 4,5 milliárd eurót tett ki. A kivitel értéke 12,3%-kal nőtt, míg a behozatal stagnált (+0,2%). Ennek eredményeképpen az agrár-külkereskedelmi egyenleg többlete 2012-ben 3,6 milliárd euróra bővült, amely 31,8%-kal több mint 2011-ben volt. A nemzetgazdaság egészének kivitele ugyanakkor a 2011-es szinten maradt, míg behozatala 0,5%-kal nőtt. Ezért az agrárgazdaság korábban is számottevő részesedése a teljes

nemzetgazdasági exportból jelentős mértékben emelkedett (10,1%), az agrárimport részesedése a nemzetgazdaság importjából viszont nem változott (6,1%) a tavalyihoz képest.

A mezőgazdasági foglalkoztatás bővülése 2012-ben tovább folytatódott. A 2011. évi 7,7%-nál nagyobb mértékben, 8,2%-kal **(15 ezer fővel) emelkedett 2012-ben a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma**, és a mezőgazdaság részaránya a nemzetgazdasági foglalkoztatásban 5,2%-ra nőtt. Az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma 2012-ben 1,9%-kal nőtt, amellyel a teljes foglalkoztatásból kivett részaránya nem változott. **A mezőgazdaság és az élelmiszeripar együttes részesedése a foglalkoztatásból 8,5 százalékra bővült.**

Az **infláció** 2012-ben felgyorsult, a fogyasztói árak 5,7%-kal nőttek 2011-hez viszonyítva, de az év utolsó három hónapjában a növekedés üteme meredeken kezdett csökkenni. Az **élelmiszer fogyasztói árak** 5,9%-kal nőttek, amelyre jelentős hatással volt a globális aszály okozta termés csökkenés. Az élelmiszerek fogyasztói ára a kiskereskedelem erős árleszorító hatása miatt kisebb mértékben érvényesült.

1.2. Agrobiznisz

A mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepét nem lehet pusztán az ágazatra jellemző kibocsátási, foglalkoztatási vagy GDP adatokkal mérni, mivel az agrárgazdaság működéséhez, ezen belül a lakosság élelmiszertermékekkel való ellátáshoz sok más, a mezőgazdaságtól elkülönült ágazat hozzájárulására is szükség van.

Napjainkra az agrárgazdaság átfogó módon integrálódott hálózattá vált, amelybe a mezőgazdasági üzem termelőtevékenységén kívül a mezőgazdaság inputokkal történő ellátására irányuló valamennyi tevékenység, valamint a termékek feldolgozása és forgalmazása is beletartozik. Ezért az agrárgazdaság jelentős hatással bír a vele kapcsolatban álló ellátó, illetve feldolgozó, forgalmazó iparágakra. Ennek bemutatására vezették be az agrobiznisz fogalmát.

A szélesen értelmezett agrobizniszhez tartozik:

- az agrárgazdaság (mezőgazdaság, erdészet, halászat, vadgazdálkodás, élelmiszeripar, dohánytermékek gyártása),
- az agrárgazdaság számára inputokat biztosító ellátó tevékenységek (a teljesség igénye nélkül: vegyi anyag gyártása, fémfeldolgozás, gép, berendezés gyártása, gumi, műanyag termékek gyártása, építőipar, villamos energia, járműkereskedelem, nagykereskedelem, pénzügyi tevékenység, oktatás, állategészségügy, egyéb gazdasági szolgáltatás stb.),
- az agrárgazdaság termékeit feldolgozó és forgalmazó tevékenységek (textilgyártás, fafeldolgozás, élelmiszer kis- és nagykereskedelem, vendéglátás, szállítás, ideértve a non-food termékek másodlagos feldolgozását is, mint például a bútorgyártás)

A szélesen értelmezett agrobiznisz 2011¹-ben **9570,7 milliárd forint kibocsátás mellett 2849,2 milliárd forint hozzáadott értéket állított elő.** Az agrobiznisz nemzetgazdasági részesedése a kibocsátás vonatkozásában volt a legnagyobb, 16,0 százalék. Ezt követi a foglalkoztatás 15,5 százalékkal, majd a GDP-hez történő hozzájárulás 12,0 százalékkal.² Az

érintett szektorokban 2012-ben 601,9 ezer fő dolgozott.

A 2008-as évhez viszonyítva az agrobiznisz teljes részaránya mindhárom mutató esetében nőtt, a **kibocsátásnál** 0,5 százalékponttal, a **bruttó hozzáadott értéknél** 0,4 százalékponttal, a **foglalkoztatotaknál** pedig 0,5 százalékponttal emelkedett. A növekedésben az agrárgazdaság (az élelmiszeripar és a mezőgazdaság) játszotta a főszerepet, annak részaránya mindhárom mutató esetén meghaladta a korábbi.

Az agrobizniszt tovább bontva az agrárgazdaság megelőző szakaszának részaránya a vizsgált időszakban a kibocsátáson belül 0,2 (1,9%-ról 2,1%-ra), a bruttó hozzáadott értéken belül 0,1 százalékponttal (0,9%-ról 1,0%-ra) emelkedett, miközben a foglalkoztatásban nem változott. **Az agrárgazdaságot követő tevékenységek részaránya** mindhárom tényezőnél mérséklődött, a kibocsátás 5,0%-ról 4,9%-ra, vagyis 0,1 százalékponttal, a bruttó hozzáadott érték és a foglalkoztatás esetében pedig 0,2-0,2 százalékponttal (4,4%-ról 4,2%-ra, illetve 6,0%-ról 5,8%-ra).

Az agrobizniszen belül az egyes szakaszok (az agrárgazdaság, illetve az azt megelőző és az azt követő tevékenységek) súlyát tekintve az első, azaz a megelőző szakasz aránya alacsony mindhárom mutató alapján (mindössze 1,0-2,1 százalék). Ennek oka, hogy a **megelőző tevékenységek** (pld. gépgyártás, növényvédőszer gyártás stb.) kevésbé jellemzőek hazánkban.

A fentiek is alátámasztják, hogy **az agrárgazdaság a nemzetgazdaság stratégiai jelentőségű szektora.** E stratégiai jelentőség nemcsak a makrogazdasági teljesítményhez közvetlenül és közvetve való hozzájárulásban nyilvánul meg, hanem **a lakosság egészséges élelmiszerrel történő ellátásában is óriási szerepet játszik.**

¹ Az agrobiznisszel kapcsolatban rendelkezésre álló legfrissebb adatok 2011-re vonatkoznak, kivéve a foglalkoztatási adatokat.

² A számításnál a rendelkezésre álló legfrissebb adatokra (2008-as ÁKM, 2011. évi kibocsátás és bruttó hozzáadott érték, 2012.

évi foglalkoztatási adatok) támaszkodtunk, bázisévként a 2008-as évi adatait alkalmaztuk.

2. táblázat: Az agrobiznisz nemzetgazdasági jelentősége

Megnevezés	Kibocsátás				Bruttó hozzáadott érték				Foglalkoztatottak			
	millió forint		százalék		millió forint		százalék		fő		százalék	
	2008	2011	2008	2011	2008	2011	2008	2011	2008	2012	2008	2012
Megelőző tevékenységek, ebből:	1 045 423	1 259 769	1,9	2,1	213 873	248 130	0,9	1,0	51 502	50 329	1,3	1,3
Alapanyagok és termelőeszközök gyártása	850 038	1 046 121	1,5	1,7	162 664	189 518	0,7	0,8	26 410	25 760	0,7	0,7
Alapanyagok és termelőeszközök kereskedelme	195 385	213 647	0,3	0,4	51 210	58 612	0,2	0,2	25 092	24 569	0,6	0,6
Mezőgazdaság és élelmiszeripar	4 850 574	5 365 202	8,6	9,0	1 419 142	1 606 440	6,3	6,8	297 788	326 643	7,7	8,4
Mezőgazdaság (benne az erdőgazdálkodás, halászat)	2 329 565	2 570 028	4,2	4,3	912 029	1 067 004	4,0	4,5	169 200	200 331	4,4	5,2
Élelmiszeripar	2 521 009	2 795 174	4,5	4,7	507 113	539 436	2,2	2,3	128 600	126 312	3,3	3,3
Követő tevékenységek, ebből	2 804 825	2 945 737	5,0	4,9	986 974	994 604	4,4	4,2	233 328	224 960	6,0	5,8
Feldolgozóipar (kivéve élelmiszeripar)	737 577	862 255	1,3	1,4	190 693	201 548	0,8	0,9	67 620	52 971	1,7	1,4
Élelmiszerkereskedelem	1 275 373	1 299 524	2,3	2,2	540 330	553 307	2,4	2,3	2 661	2 501	0,1	0,1
Vendéglátás	762 177	753 670	1,4	1,3	255 308	238 900	1,1	1,0	157 204	163 958	4,1	4,2
Egyéb tevékenységek	29 697	30 287	0,1	0,1	643	849	0,0	0,0	5 842	5 530	0,2	0,1
Agrobiznisz összesen	8 700 822	9 570 707	15,5	16,0	2 619 990	2 849 174	11,6	12,0	582 618	601 932	15,0	15,5
Nemzetgazdaság összesen	56 129 155	59 793 583	100,0	100,0	22 646 111	23 678 903	100,0	100,0	3 879 274	3 877 886	100,0	100,0

Forrás: KSH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

1. ábra: Az agrobiznisz

Forrás: VM, Agrárközgazdasági Főosztály alapján, szerkesztette az AKI

1.3. Árak alakulása

Az agrártermékek termelőiár-szintje csakúgy, mint a tárgyévét megelőző két évben 2012-ben is növekedett, a növekedés üteme azonban mérséklődött. A 2010. évi 16,8%-os, és a 2011. évi 19,3%-os árszintemelkedés után 2012-ben 15,4%-kal nőttek a mezőgazdasági termelői árak. A drágulás hajtómotorja továbbra is a növénytermesztés volt, hiszen a növényi termékek termelői árszínvonala 17,8%-kal, az élő állatok és állati termékeké pedig 11,0%-kal nőtt 2012-ben.

Az előző két év pozitív tendenciája folytatódott, a termelői árak növekedése az előző évinél magasabban, 6,8%-kal haladta meg a ráfordításokét. Mivel a ráfordítási árak kevésbé emelkedtek, mint a termelői árak, az agrárrolló³, 2010 és 2011 után 2012-ben is jelentősen javult.

3. táblázat: A mezőgazdasági termékek termelői árának változása az előző évhez viszonyítva (%)

Megnevezés	2010	2011	2012
Mindösszesen	16,8	19,3	15,4
Növények összesen	27,6	21,6	17,8
Gabonafélék	32,5	30,1	19,4
Ipari növények	11,1	33,2	14,9
ezen belül: olajos növények	22,1	27,7	19,2
Burgonya	34,2	-12,7	-8,1
Friss zöldségek	21,9	-11,8	21,0
Gyümölcsfélék (szőlővel)	51,3	17,1	9,6
Élő állatok és állati termékek	1,8	15,3	11,0
Élő állatok	-1,4	15,0	12,4
Vágómarha	8,8	42,3	3,1
Vágósertés	-6,0	9,8	18,9
Vágóbaromfi	1,0	15,5	9,1
Állati termékek	10,1	16,0	8,1
Tej	13,6	19,8	0,8
Tyúktartás, étkezési	-0,2	1,5	38,3

Forrás: KSH

A növényi termékek ára a 2011-es jó termés hatására 2012 első felében visszafogottan alakult, majd a globálisan jelentkező nyári aszály következtében jelentős emelkedésnek indult. A 2012. január és június közötti időszakban a növényi termékek termelői árindexe először 4,6%-kal csökkent, majd júliustól emelkedni kezdett, melynek mértéke augusztustól már 20% fölötti volt.

A növényi termékek közül a gabona, az olajos növények és a zöldségek áremelkedése volt meghatározó. A gabonafélék ára az év elején visszafogottan alakult, azonban júliustól

nagymértékű emelkedésnek indult. Ennek hátterében elsősorban az aszály miatt bekövetkezett termés kiesés áll, hazánkban csakúgy, mint a világ vezető termelő országaiban. A gabonafélék körében a búza termelői árindexe 19,1%-kal, a kukoricáé 20,0%-kal volt magasabb, mint 2011-ben. Ennek eredményeként 2012-ben a búza tonnánkénti átlagára 60 400 forintra, a kukoricáé pedig tonnánként 55 900 forintra emelkedett. A búza áremelkedésében a kisebb termés mellett az is közrejátszott, hogy a száraz időjárás miatt a termés minősége kiváló volt. A többi gabonaféle –árpa, rozs, zab– esetében 15-20% közötti áremelkedésről beszélhetünk, a rizs ára 8,3%-kal nőtt.

Az olajos növények körében a napraforgó árindexe 118,8%, a repcéé 117,9% volt 2012-ben, amelynek oka szintén a kisebb 2012-es termésmennyiségben keresendő. Ennek eredményeképpen a napraforgó ára 134,1 ezer forint/tonnára, a repce ára 140,5 ezer forint/tonnára emelkedett.

A friss zöldségfélék drágulásának hátterében a bázishatások (a 2011-es alacsonyabb árak) mellett, a paradicsom árának a több mint kétszeresére való emelkedése (202,4%), valamint az uborka 23,6%-os és a zöldbab 16,5%-os áremelkedése áll. A többi friss zöldség ára visszafogottan alakult.

A gyümölcsfélék közül 2012-ben egyedül az alma ára csökkent (9,0%-kal), a jó termésnek köszönhetően. Minden más gyümölcs, beleértve a szőlő árát is jelentősen nőtt, elsősorban a téli és tavaszi fagykárok, valamint a nyári aszály miatt bekövetkező termés csökkenés miatt. Kiemelkedő mértékű volt az őszibarack (30,9%), a szilva (30,2%), a szamóca (21,2%) és a szőlő (18,9%) drágulása. A szilva esetében érdemes megjegyezni, hogy az ár növekedés a hazai termelés bővülése mellett, a megnövekedett európai uniós kereslet hatására következett be.

A burgonya ára átlagosan 8,1%-kal maradt az előző évi szint alatt, amit nagyrészt az első féléves, jelentős készletértékesítés okozott. A visszaesett hazai és uniós termésmennyiség miatt az árak 2012 végén nagymértékben emelkedtek (novemberben 87,6%, decemberben 54,7%), de ez sem tudta ellensúlyozni az év eleji árcsökkenés hatását.

³ Agrárrolló: a mezőgazdasági termelői árszint és a ráfordítási árszint hányadosa

4. táblázat: Néhány fontosabb termék termelői ára(forint)

	ezer forint/tonna				forint/kg			forint/liter	forint/db
	búza	kukorica	napraforgó	repce	vágósertés	vágóbaromfi	vágómarha	Nyers tehéntej	Étkezési tyúktojás
Január	51,2	48,0	124,2	134,7	376,0	295,4	418,8	93,4	21,3
Február	53,3	48,5	127,6	124,0	372,1	298,8	474,1	92,8	21,2
Március	53,9	48,2	128,6	126,0	370,6	304,1	544,5	92,7	27,5
Április	55,2	50,8	122,6	n.a.	379,9	311,0	578,2	89,7	26,2
Május	55,9	50,5	132,1	126,4	379,2	317,2	572,0	84,4	27,1
Június	56,0	50,1	130,3	135,5	387,2	321,5	545,0	82,2	22,4
Július	58,5	54,3	133,4	137,7	379,7	318,1	564,0	81,3	22,1
Augusztus	63,4	58,6	126,1	144,6	393,6	328,6	571,9	81,1	20,7
Szeptember	64,6	61,3	135,9	155,1	418,6	330,1	573,4	83,3	20,5
Október	66,4	58,3	130,9	137,9	416,2	339,8	503,3	88,6	20,1
November	65,7	59,4	135,7	138,2	399,4	344,5	569,6	93,1	21,3
December	67,9	63,2	135,1	138,4	387,3	341,8	551,9	93,9	21,1

Forrás: KSH

A vágóállatok körében a vágósertés ára nőtt tavaly a legnagyobb mértékben. A vágósertés havi felvásárlási ára 2012 októberéig 16-25 százalékkal magasabb volt, mint az előző év azonos hónapjában. Az év utolsó két hónapjában lassult az áremelkedés mértéke, amely részben a magas bázisnak, részben pedig az árnak köszönhető. A vágósertés felvásárlási ára a szeptemberi, kilónkénti 419 forintos csúcs után, decemberben mintegy 7,5 százalékkal lett alacsonyabb, ezért éves szinten 388,3 forint körül alakult.

A vágóbaromfi felvásárlási ára 2012-ben július és december kivételével folyamatosan emelkedett. Éves szinten 321,5 forintot kaptak a termelők az élő baromfi kilójáért, amely 9,1 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi értéket.

A tej felvásárlási árának két éve tartó folyamatos emelkedése megtört 2012-ben. Januártól augusztusig a tej ára folyamatosan csökkent, majd szeptembertől növekedésnek indult, és decemberben megközelítette az egy évvel azelőtti szintet. Összességében 2012-ben a felvásárlási ár 0,8%-kal haladta meg a 2011. évit.

A tojás ára egész évben magas volt, 2012-ben 38,3%-kal volt magasabb az egy évvel korábbinál. Ennek oka a tojóttyúkok ketrecére vonatkozó EU-s előírás változása, amely nagymértékű beruházás elé állította a termelőket. Azok az európai uniós termelők, akik nem tudták átalakítani a ketreceiket

kénytelenek voltak felhagyni a termeléssel, így a tojás mennyisége is csökkent, melynek következménye az áremelkedés.

A mezőgazdasági termelés ráfordításai árának növekedési üteme jelentősen lassult 2012-ben az előző évhez viszonyítva. A folyó termelő felhasználás árának növekedési üteme a felére mérséklődött, a mezőgazdasági beruházások ára a 2011-es csökkenés után azonban 2012-ben enyhén emelkedett.

A folyó termelő-felhasználáson belül a műtrágya árak nőttek a leginkább 2012-ben, ezen belül is az egyszerű műtrágyák kisebb (8,5%-kal), az összetett műtrágyák nagyobb (15,5%-kal) mértékben. Azonban az év második felében bekövetkezett lassulás eredményeképpen az áremelkedés üteme az előző évinek kevesebb, mint a fele volt. Az árindexet jelentős súllyal meghatározó takarmányok ára viszont a nyári aszály miatt az év második felében nagyobb mértékben emelkedett, összességében azonban a drágulás mértéke a 2011. évinek csupán harmada volt.

5. táblázat: A mezőgazdasági ráfordítások árának változása az előző évhez viszonyítva(%)

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012
Mezőgazdasági ráfordítások árindexei	115,0	94,2	104,4	112,9	106,8
Folyó termelő-felhasználás	116,6	93,0	104,6	114,7	107,3
- Vetőmagok	112,4	96,6	102,1	112,9	105,9
- Energia	115,6	94,8	115,0	112,9	106,5
- Műtrágya	160,9	88,8	89,1	123,6	110,9

- Növényvédő szerek	105,1	104,8	101,7	99,4	108,3
- Takarmány	121,1	82,3	107,1	127,6	109,2
- Gépek fenntartása és javítása	102,8	105,0	103,6	102,3	103,8
- Épületek fenntartása és javítása	105,3	104,2	102,1	101,5	101,9
- Állatgyógyászati készítmények	105,7	109,3	104,5	102,2	104,7
- Egyéb költségek	106,0	104,9	103,4	102,2	103,3
Mezőgazdasági beruházások	104,8	102,9	103,2	99,2	102,4
- Gépek	103,9	103,0	104,8	97,3	102,9
- Épületek	105,8	102,9	100,8	102,1	101,8
Agrárrolló	84,6	96,1	111,9	105,7	108,1

Forrás: KSH

A vetőmagok áremelkedésére főként az őszi kalászos vetőmagok árának emelkedése volt hatással, míg a tavaszi vetésűeknél inkább stagnálás volt megfigyelhető. A mezőgazdasági felhasználású energia tételei közül, az üzemanyagok ára nőtt leginkább (+8,5%), míg a fűtőanyagoké visszafogottan alakult (+4,1%). A mezőgazdasági beruházások árindexét elsősorban a gépberuházások ára emelte, amely a 2011. évi visszaesés után ismét növekedésnek indult.

Az agrárrolló az elmúlt két év pozitív tendenciáját követte, értéke 2012-ben 108,1% volt – azaz 2011-hez viszonyítva a mezőgazdasági termelők árak nagyobb mértékben emelkedtek, mint a ráfordítási árak. Ez azt jelenti, hogy a termelők árvaltozásból következő jövedelemhelyzete javult. Az agrárrolló viszont nem tükrözi teljes körűen a mezőgazdaság jövedelmezőségének változását, mivel azt az árhatások mellett számos egyéb fontos tényező is befolyásolja, ilyen tényező például a termésmennyiség, a mezőgazdasági termelő által kapott támogatások, vagy a ráfordítási árak között nem szereplő, de a termeléshez kapcsolódó kiadások (hitelkamat, földbérleti).

1.4. Vertikális és horizontális szervezettség

A mezőgazdasági és az élelmiszeripari vállalkozások gazdaságban elfoglalt szerepét nagymértékben befolyásolja, hogy milyen erős az érdekérvényesítő képességük. A nemzetgazdaságból kivett részesedésük aránya nem csak a termelési volumenüktől, hanem attól is függ, hogy termékeiket el tudják-e juttatni a nagy kereskedelmi láncokhoz,

azokon keresztül pedig a fogyasztókhoz. Ennek tudatában a gazdálkodás számos területén alakíthatnak ki előnyös együttműködéseket a kisebb hazai vállalkozások, ami termelékenységet, jövedelmezőséget is javítja. Cél, hogy a termelők szerveződések minél nagyobb mértékben vállalják át a piac szervezését, a kereslet és a kínálat, valamint a termelők érdekeinek megfelelő képviselését, ezáltal is tovább javítva piaci alkupozíciójukat.

Magyarországon 2012-ben 327 termelői szerveződés működött, amelyből

- zöldség-gyümölcs termelők szervezete⁴ (véglegesen elismert TЭСZ): **42**;
- zöldség-gyümölcs termelők csoport⁵ (előzetesen elismert TЭСZ): **37**;
- zöldség-gyümölcs termelők szervezetek társulása⁶ (másodszintű TЭСZ): **11**;
- egyéb (gabona, tej, stb.) termelők csoport⁷: **237**.

Zöldség-gyümölcs termelők csoportok és -szervezetek tevékenysége

A zöldség-gyümölcs termelők csoportok és a szervezettség magasabb fokán álló termelők szervezetek (TЭСZ) feladata a hazai agrárgazdaság strukturális hiányosságainak pótlása. A csoportokat megalakító termelők termékeiket közösen viszik piacra, így versenyképesekké válnak a piacon, csökken a

⁴ Zöldség-gyümölcs termelők szervezet: az 1234/2007/ EK tanácsi rendelet 122 cikkében foglaltak szerint a zöldség-gyümölcs ágazatba tartozó mezőgazdasági termelők által, melyek egy, vagy több terméket termesztnek és/vagy a kizárólag feldolgozásra szánt ilyen termékeket termesztnek, termelők kezdeményezéssel létrejött szervezet, mely a tanácsi rendelet 122. cikk c. pontjában meghatározott céllal rendelkezik, megfelel a tanácsi rendelet 125b. cikkében foglalt követelménynek, tekintettel a 203a. cikk (2) bekezdésében foglaltakra, és ezáltal véglegesen elismerték.

⁵ Zöldség-gyümölcs termelők csoport: az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 125e. cikkében foglaltak szerint olyan a zöldség-gyümölcs ágazatba tartozó mezőgazdasági termelők által, melyek egy vagy több terméket termesztnek és/vagy a kizárólag feldolgozásra szánt ilyen termékeket termesztnek, termelők kezdeményezéssel létrejött szervezet, mely figyelemmel a 203a. cikk (4) bekezdésében foglaltakra előzetes elismerést nyert, és a zöldség-gyümölcs termelők szervezetenként való elismeréshez szükséges 122.cikk-ben meghatározott feltételek teljesítéséhez átmeneti időszakot kapott.

⁶ Zöldség-gyümölcs termelők szervezetek társulása: az 1234/2007/EK tanácsi rendelet 125c. cikke szerint, a zöldség-gyümölcs ágazatban az elismert termelők szervezetek kezdeményezésére létrejött társulás.

⁷ Termelők csoport: a többször módosított 81/2004. (V. 4.) FVM rendelet szerint elismert, és az e rendeletben foglaltak szerint működő szövetkezet vagy korlátozott felelősségű társaság.

hátrányuk a nagy volumenben termelő és vásárló szereplőkkel szemben.

A **magyar zöldség-gyümölcs ágazat stratégiai céljai között** továbbra is első helyen szerepel a termelői szervezetek megerősítése, hiszen rajtuk keresztül növelhető az ágazat technikai és technológiai színvonala, valamint kialakítható az ágazat-specifikus marketingtevékenység. Megerősítésükkel nemcsak a friss termékeket forgalmazó piacok fejlődését lehet elősegíteni, hanem könnyebben megoldható a feldolgozóipar ellátása is megfelelő minőségű és mennyiségű hazai alapanyaggal.

A **zöldség-gyümölcs termelői csoportok és szervezetek összesen 14 162 termelő taggal rendelkeztek. A tagok termőterülete 31 377 hektár volt,** amelyből 11 084 hektár zöldségtermő terület és 20 293 hektár gyümölcstermő terület. A tagok termésének értékesítéséből származó nettó **árbevétel** (értékesített termék értéke) **32,9 milliárd forint volt.** Ebből:

- a zöldség-gyümölcs **termelői csoportok** 4 704 termelő taggal rendelkeztek, és 12 889 hektár termőterületen gazdálkodtak. Ebből: 3 560 hektár zöldségtermő, és 9 329 hektár gyümölcstermő terület. A tagok által értékesített termékek értéke elérte a 12,7 milliárd forintot.
- a zöldség-gyümölcs **termelői szervezetek**nek 9 458 termelő tagja volt 2012-ben. A tagok termőterülete 18 488 hektár (zöldségtermő terület: 7 524 hektár, gyümölcstermő terület: 10 964 hektár), nettó árbevételük 20,2 milliárd forint volt.

A **zöldség-gyümölcs termelői szerveződések** által értékesített, a szerveződések tagjai által megtermelt zöldségek és gyümölcsök összesített értéke mintegy 16%-a volt a magyarországi termelésből származó áruk értékének. Piaci részesedésük az elmúlt évek során csak kis mértékben változott, amelynek oka elsősorban az, hogy a feketekereskedelem rövidtávon gyakran vonzóbb a termelők számára, mint a hosszabb távú előnyöket biztosító, ám számlás értékesítést megkövetelő, termelői szervezeti tagság.

A **zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli termelői csoportoknak** az értékesített tagi termékből befolyt összes árbevétele 2012-ben

megközelítette a 247,5 milliárd forintot, ami mintegy 17%-os növekedést jelent 2011-hez képest. A csoportokban tevékenykedő tagok száma meghaladta a 18 730 főt, 84%-os természetes személyiségű termelői aránnyal, ami jelzi a termelői csoportok tagságnak a piaci értékesítés területén kifejtett előnyét és az előny felismerését a termelők körében.

A termelői csoportok a mezőgazdaságban **jelentős munkaadónak számítanak,** hiszen 2011-ben 920 főnek adtak közvetlenül munkát. Az alkalmazottak számának viszonylagos stagnálása – figyelembe véve a termelői csoportok nonprofit működését – azt mutatja, hogy a termelői csoportok tisztségviselőinek munkáján túl csak a legszükségesebb helyzetekben alkalmaznak külön munkaerőt. A **csoportok által végrehajtott saját beruházások** összege meghaladta a 2,2 milliárd forintot.

A termelői csoportok működtetésének közel 8 éves időszaka alatt a korábban alakult csoportok kifutó első támogatási periódusa után a 2011. évtől körvonalazódnak a **szövetkezetszerűen működő termelői csoportok** előnyeit jól kihasználó, stabilizálódó és fejlődőképes együttműködései, míg a kevésbé elhivatott szerveződések a gazdasági környezet változásaihoz nehezebben alkalmazkodva felhagytak a termelői csoport forma kötelezettségeivel, mert a nehezebb gazdasági helyzetük megoldását a tagság a piaci lehetőségek eseti, egyéni kihasználásában vélte megtalálni. A bevezetett jogszabályi változtatások több egyszerűsítés és könnyítés mellett a jövőben csak szövetkezeti formában működő csoportok elismerését teszik lehetővé. 2012-ben a gabona, olajos növény, szőlő, baromfi ágazatokban megalakult **termelői csoportok szövetségeinek** aktív tevékenysége segítette a termelői csoportok munkáját.

Szakmaközi szervezetek

Az Európai Unió agrárpiaci rendtartásának intézményrendszerében, az ágazatok piacsabályozásában egyre fontosabb szerepet töltenek be az egyes termékpályákon szerveződő **mezőgazdasági szakmaközi szervezetek.** Az Európai Unió vonatkozó jogszabálya alapján, az adott tagállam által elismert szakmaközi szervezet egy-egy ágazat, adott országban (vagy régióban) működő, különböző vertikális szinten elhelyezkedő szereplőit (termelők, kereskedők, illetve feldolgozók) fogja össze, azzal az elsődleges

céllal, hogy a termékek termelésének (fenntartható termelési módszerek) és forgalmazásának fejlesztését előmozdítsák, valamint elősegítsék a piac szereplői között az információáramlást, és ezzel növeljék a piac átláthatóságát, egyfajta ágazati önszabályozást megvalósítva.

2012. szeptember 1-jén lépett hatályba a szakmaközi szervezetekről és az agrárpiaci szabályozás egyes kérdéseiről szóló 2012. évi CXXVIII. törvény (bővebben lásd: Agrárjogalkotás c. fejezetünket). Hazánkban jelenleg mindössze egyetlen elismert szakmaközi szervezet működik, mégpedig a zöldség-gyümölcs ágazatban (Fruitveb).

2. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mező- és erdőgazdasági vállalkozásokban

2.1. A pénzügyi és vagyoni helyzet elemzése a NAV gyorsjelentésének adatai alapján

A mezőgazdasági, erdészeti, halászati és vadgazdálkodási (a továbbiakban mezőgazdaság) ágazatban működő kettős könyvvitelt vezető vállalkozások száma 2012-ben 11 169-ről 10 989-re csökkent, ami 1,6 százalékos visszaesést jelent 2011-hez képest.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) gyorsjelentésének adatai szerint a mezőgazdaság jövedelme 2012-ben a 2011. évi kiemelkedő év után ismét tovább növekedett. Az ágazat adózás előtti eredménye **150,5 milliárd forintot ért el, amely az előző évi 136,3 milliárd forinthez képest csaknem 10 százalékos bővülést jelent. A 2011-es és a 2012-es érték egyaránt jóval meghaladja a korábbi évek eredményeit.**

Az adózás előtti jövedelem gyarapodása azonban nem a termelő tevékenységből származott – annak eredménye ugyanis romlott – hanem elsősorban a vállalkozások javuló pénzügyi pozíciójából, vagyis az alacsonyabb pénzügyi veszteségből.

Az üzemi tevékenység 171,2 milliárd forintos eredménye 2012-ben 4,0 százalékkal maradt el az egy évvel korábbi 178,4 milliárd forinttól. A negatív előjelű változás hátterében a csapadékszegény időjárás miatti alacsonyabb termésmennyiség áll. E kiesést a termelői árak 15 százalékos emelkedése (a növénytermesztésben 18, az állattenyésztésben 11%) csak részben tudta ellensúlyozni. A magas árak ugyanakkor lehetővé tették a meglévő készletek jó áron történő értékesítését, aminek következtében a nettó árbevétel 10,5 százalékkal emelkedett, valamint a saját termelés aktivált értéke 9,7 százalékkal visszaesett. Összességében tehát az üzemi tevékenység bevételei 8,1 százalékkal bővültek.

Az üzemi ráfordítások a bevételeknél nagyobb mértékben, 9,4 százalékkal emelkedtek. Ezen belül az anyagjellegű ráfordítások 9,6, a személyi jellegű

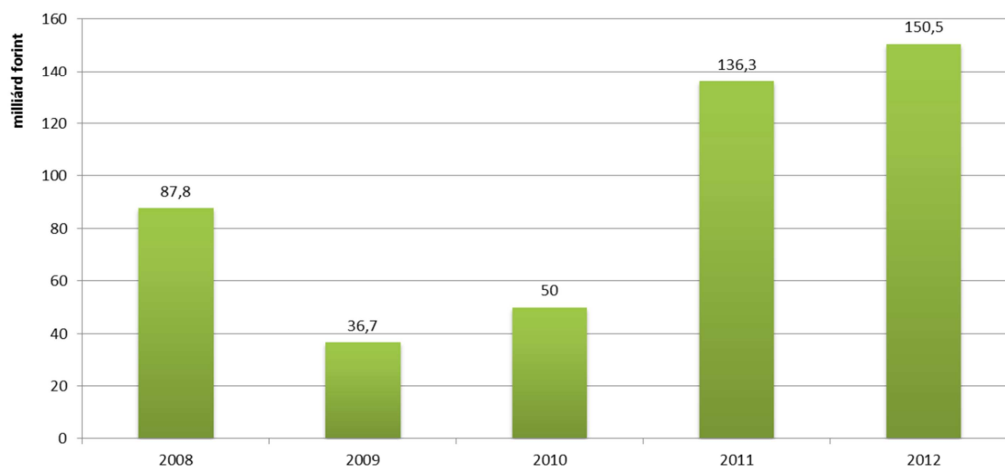
ráfordítások 8,5 százalékkal nőttek. Előbbi elsősorban a ráfordítások árszínvonal-emelkedésével magyarázható. Az eddig rendelkezésre álló KSH adatok alapján a ráfordítások közül a takarmány- és energiaköltségek 15 illetve 7, míg a műtrágyák és talajjavító szerek átlagosan 11 százalékkal drágultak 2012-ben. A takarmány- és energiafelhasználás kissé csökkent, a műtrágya-felhasználás valamelyest meghaladta az egy évvel korábbit, összességében a termelő-felhasználás volumene nem változott.

A pénzügyi műveletek egy évvel korábbi 42,7 milliárd forintos vesztesége 2011-re csaknem megfeleződött, 22,9 milliárd forintra csökkent. A kedvező változásban a pénzügyi bevételek 26,4 százalékos növekedése és a ráfordítások 18,1 százalékos mérséklődése egyaránt szerepet játszott.

A mezőgazdaság eszközállománya egy év alatt 7,8 százalékkal (182,0 milliárd forinttal) bővült. Ezen belül a befektetett eszközök állománya mindössze 3,7 százalékkal nőtt, miközben a forgóeszközök záróértéke 10,6 százalékkal haladta meg az előző évit. A forgóeszközök növekedésében egyrészt a készletek értéknövekedése, valamint a követelések és pénzeszközök bővülése játszott szerepet.

Az eszközállomány növekedése nagyrészt saját forrásból valósult meg. A saját tőke állománya 11,8 százalékkal (156,3 milliárd forinttal) bővült, ami a 2011-es év kimagasló jövedelem eredménytartálékba helyezésének, valamint a 2012-es év pozitív mérlegszerinti eredményének köszönhető. Tőkeemelés nem volt az ágazatban. Mindezen folyamatoknak köszönhetően kisebb igény mutatkozott a hitelfelvételre, amit az alig változó (+2,1%) kötelezettségállomány alakulása is visszatükröz. Ezen belül a hosszú lejáratú és a hátrasorolt kötelezettségek csökkentek, a rövid lejáratúak valamelyest (+5,4%) nőttek, elsősorban a szállítóállomány gyarapodása miatt.

2. ábra: A mezőgazdasági, erdőgazdálkodás, halászat kettős könyvvitelt vezető vállalkozások adózás előtti eredménye

6. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások mérlegadatai millió forint

Megnevezés	2011	2012	2012. évi a 2011. évi százalékában
	millió forint		
Vállalkozások száma			
Összesen	11 169	10 989	98,4
Eszközállomány, folyó áron			
Befektetett eszközök	1 271 119	1 345 655	105,9
ebből:			
- immateriális javak	11 460	10 056	87,7
- tárgyi eszközök	1 173 668	1 239 328	105,6
ebből: beruházás, felújítás	127 099	104 350	82,1
- befektetett pénzügyi eszközök	85 991	96 270	112,0
Forgóeszközök	1 015 574	1 123 104	110,6
ebből:			
- készletek	426 568	468 803	109,9
- követelések	421 354	458 776	108,9
- értékpapírok	17 476	21 563	123,4
- pénzeszközök	150 176	173 961	115,8
Aktív időbeli elhatárolások	53 387	53 288	99,8
Eszközök összesen	2 340 080	2 522 047	107,8
Az eszközállomány forrásai folyó áron			
Saját tőke	1 320 007	1 476 277	111,8
ebből:			
- jegyzett tőke	293 579	292 433	99,6
- jegyzett tőke, de be nem fizetett	-252	-333	113,4
- tőketartalék	264 427	281 421	106,4
- eredménytartalék	350 811	454 219	129,5
- egyéb tartalékok	301 379	327 921	108,8
- mérlegszerinti eredmény	110 063	120 616	109,6
Céltartalékok	6 490	7 028	108,3
Hosszú lejáratú kötelezettségek	281 521	271 736	96,5
Hátrasorolt kötelezettségek	18 460	18 107	98,1
Rövidlejáratú kötelezettségek	658 356	693 714	105,4
ebből:			
- szállítók	216 840	235 259	108,5
Összes kötelezettség	958 337	983 557	102,6

Passzív időbeni elhatárolások	55 246	55 186	99,9
Források összesen	2 340 080	2 522 047	107,8
Kötelezettségek az eszközök %-ban	41,0	39,0	95,2
Likviditási mutató	154,3	161,9	105,0

Forrás: Forrás: NAV gyorsjelentés, 2013

7. táblázat: A mezőgazdasági kettős könyvvitelt vezető vállalkozások eredményadatai millió forint

Megnevezés	2011	2012	2012. évi a 2011. évi százalékában
	millió forint		
Bevételek			
Nettó árbevétel	1 579 755	1 744 921	110,5
ebből:			
- export árbevétel	195 380	228 893	117,2
Egyéb bevételek	282 114	289 054	102,5
ebből:			
- visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás	155 545	155 739	100,1
Aktivált saját teljesítmény	114 261	103 164	90,3
Üzemi tevékenység bevételei	1 976 130	2 137 139	108,1
Pénzügyi művelek bevételei	27 091	34 250	126,4
ebből:			
- kamatbevételek	8 999	12 233	135,9
Kapott osztalékrészesedés	2 373	2 897	122,1
Rendkívüli bevételek	8 991	6 858	76,3
Bevételek összesen	2 012 212	2 178 247	108,3
Ráfordítások			
Anyagjellegű ráfordítások	1 375 676	1 507 886	109,6
ebből:			
- anyagköltség	698 110	772 318	110,6
Eladott áruk beszerzési értéke	375 730	421 908	112,3
Személyi jellegű ráfordítások	209 948	227 758	108,5
ebből:			
- bérköltség	141 543	159 745	112,9
Egyéb személyi jellegű kifizetés	26 503	24 463	92,3
Bérjárulékok	41 903	43 550	103,9
Értécsökkenési leírás	116 262	123 395	106,1
Egyéb ráfordítások	95 848	106 913	111,5
ebből:			
- adójellegű ráfordítások	11 795	13 679	116,0
Üzemi tevékenység ráfordításai	1 797 736	1 965 953	109,4
Pénzügyi művelek ráfordításai	69 832	57 214	81,9
ebből:			
- kamat, kamatjellegű ráfordítások	34 478	35 659	103,4
Rendkívüli ráfordítások	6 566	4 622	70,4
Ráfordítások összesen	1 874 135	2 027 789	108,2

Forrás: Forrás: NAV gyorsjelentés, 2013

2.2. A mezőgazdasági vállalkozások 2012. évi eredményei a tesztüzemi rendszer alapján

Az elemzéshez a Tesztüzemi Információs Rendszer 2012. évi adatait használtuk fel. Az adatgyűjtés összesen 1987 mintaüzemet fog át. A tesztüzemi minta segítségével reprezentált és vizsgált 106 ezer gazdaság az összes regisztrált gazdaság által használt földterület 93%-át művelte, illetve az összes Standard Termelési Érték (STÉ, lásd. a következő oldal lábjegyzetében) 89%-át állította elő.

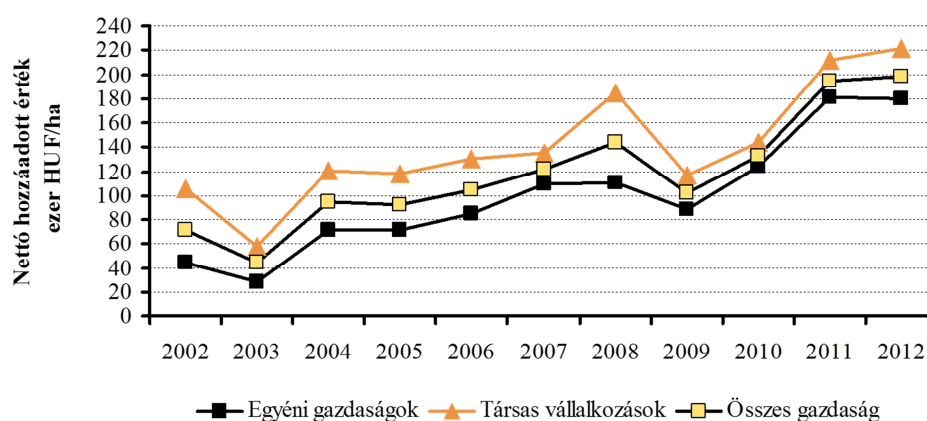
A gazdaságok átlagos hasznosított mezőgazdasági területe 45,3 hektár, egy gazdaság átlagosan 1,6 főt foglalkoztatott (éves

munkaerőegységet alapul véve, ami 2200 munkaórának felel meg).

Országos szinten tekintve az árutermelő egyéni gazdaságok az összes nettó hozzáadott érték 49,41%-át, a társas vállalkozások pedig a 50,6%-át állították elő. Az előző év is hasonló arányú megoszlást mutatott.

A 2009-es pénzügyi válság óta folyamatosan növekszik a mezőgazdaság jövedelmezősége, bár 2012-ben a növekedés üteme jelentősen lassult. Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 7%-kal, a társas gazdaságoké 10%-kal növekedett. A nettó hozzáadott érték alapján a növekedés kisebb mértékű, mintegy 2%-os volt, ami a finanszírozási szerkezet változásával van összefüggésben.

3. ábra: Az egy hektárra jutó nettó hozzáadott érték* változása (2001-2012)

*Nettó hozzáadott érték: a termelési érték és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások értékének a különbsége, tartalmazza a jövedelmet, ebből fedezi a munkabérek, az adókat, a kamatokat és a bérleti díjakat.

A növénytermesztés sokévi átlag alatti hozamait a kedvező árváltozás kompenzálta, illetve éves szinten az állati termékek árai is meghaladták az előző évit. **Az egy hektárra jutó bruttó termelési érték és az ezzel szemben álló üzemi költségek az egyéni és a társas gazdaságoknál is közel azonos mértékben, mintegy 4%-kal emelkedtek,** hektáronként 596,6 és 468,7 ezer forinttal. A kedvezően alakult jövedelmezőség fontos eleme, hogy a 2011-ben felhalmozott készleteket 2012-ben magasabb áron tudták értékesíteni.

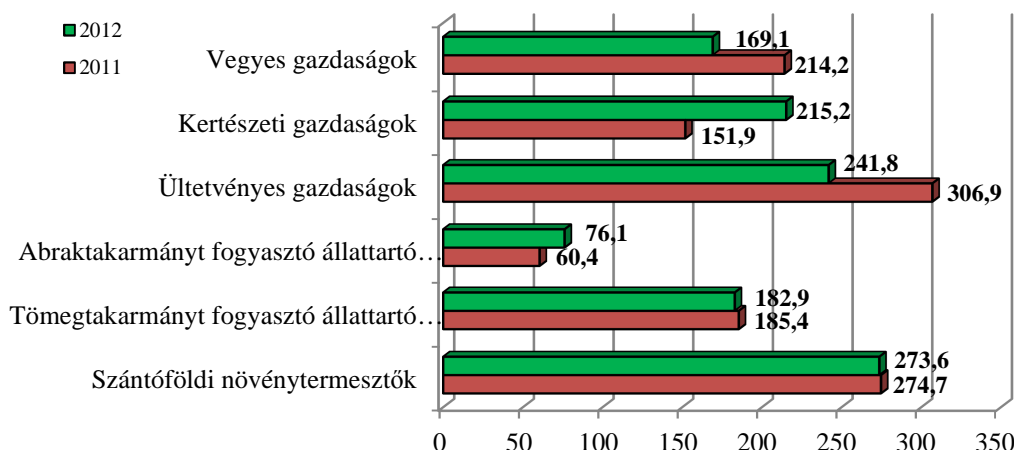
A nettó hozzáadott érték alapján a legnagyobb mértékben – 50%-kal – a kertészeti gazdaságok növelték a jövedelmüket. Ez a kiemelkedő mértékű

növekedés az EHEC-járvány utáni konszolidációnak köszönhető. Jelentős mértékben, 19%-kal bővült a sertés- és baromfitartó gazdaságok jövedelme. Utóbbi esetben figyelembe kell venni, az alacsony bázis értéket, illetve a szerkezeti átrendeződést: a tesztüzemi mintában szereplő több termelő is felszámolta az állattenyésztési ágazatát.

Az inflációnál kisebb mértékben nőtt az eredmény a szántóföldi növénytermesztőknél (4%) és a tömegtakarmányt fogyasztó állatokat tartó gazdaságoknál (6%). Ugyanakkor a jövedelem jelentősen visszaesett az ültetvényes gazdálkodóknál. Almán kívül a tavaszi fagyok miatt a hozamok jelentősen csökkentek, melyet a kedvező árváltozás nem kompenzált, így esetükben a jövedelem 17%-kal csökkent.

4. ábra: Ezer euró STÉ-re jutó nettó hozzáadott érték, 2011-2012
(egyéni gazdaságok és társas vállalkozások együtt)

Az összes gazdaság vonatkozásában az egy hektárra jutó beruházás átlagos értéke 80 ezer forint, az ehhez közvetlenül kapcsolódó támogatások nagysága 4,5 ezer forint volt hektáronként. **A beruházások értéke 4%-kal, a folyósított beruházási támogatások összege pedig 17%-kal csökkent.** A visszaesés egyértelműen az ingatlan beruházások jelentős visszaesésével (16%) van összefüggésben.

A gépberuházások ezzel szemben 14%-kal bővültek. **A csökkenés ellenére a nettó beruházás (bruttó beruházás-amortizáció) még mindig pozitív értéket mutatott (hektáronként 15,9 ezer forint), azaz a technológiai fejlődés, fejlesztés, megújulás tovább folytatódott.** A beruházási intenzitás a sertés-, baromfitartó gazdaságok esetében növekedett a legnagyobb mértékben, ami a korábban meghirdetett támogatási programokkal van összefüggésben.

A vállalkozások finanszírozási szerkezete 2012-ben is jelentősen változott, a vállalkozások az önfinanszírozás irányába mozdultak el. A korábbi években megtermelt jövedelem jelentős részét a gazdálkodásba forgatták vissza, így a saját tőkéjük 13%-kal növekedett, ezzel szemben kötelezettségeik 6%-kal csökkentek, míg finanszírozási költségeik 24%-kal mérséklődtek. Ez egyben azt is jelenti, hogy jelentős finanszírozási mozgástér van a mezőgazdasági vállalkozásoknál.

2.2.1. Az egyéni gazdaságok jövedelemhelyzete

A felmérésben **1599 egyéni gazdaság⁸ szerepelt.** Ez a minta a 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) keretében regisztrált, **4 ezer euró STÉ⁹-nél nagyobb egyéni gazdaságokat reprezentálja, melyek száma 99 ezret tett ki.** A vizsgált 99 ezer gazdaság az összes egyéni gazdaság¹⁰ által használt földterület 88%-át művelte, illetve az összes STÉ 80%-át állította elő.

A bruttó termelési érték 2011. évhez képest 4%-kal, hektáronként 442 ezer forintra nőtt. Ezen belül az egy hektárra jutó értékesítés nettó árbevétele 7%-kal bővült. A közvetlen támogatások az előző évi szinten maradtak.

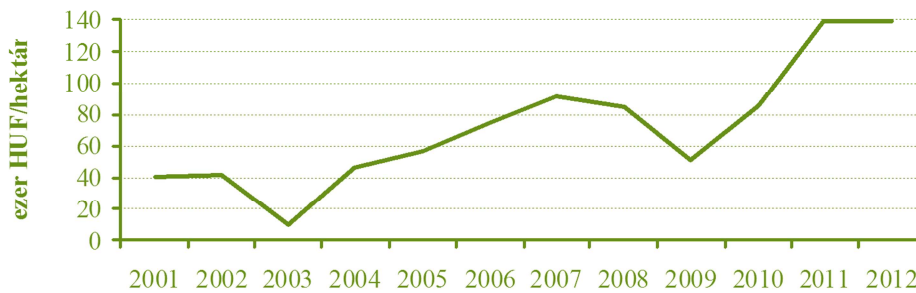
Velük párhuzamosan **az üzemi költségek az inflációnál alacsonyabb mértékben, 3%-kal emelkedtek, átlagosan hektáronkénti 301 ezer forintra.** Így összességében **az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye** az előző évhez viszonyítva **7%-kal növekedett, 138,6 ezer forint volt hektáronként.** Az inflációt figyelembe véve – 2012-es árakon számolva – a jövedelem a 2011. évi szinten maradt.

⁸ Ide tartoznak az őstermelők, az egyéni vállalkozók, illetve az ún. összevont – adózási, illetve a támogatási rendszerrel összefüggő okok miatt formailag részekre osztott („szétíratott”), de ténylegesen egységes vállalkozásként működő és a tesztüzemi rendszerben is egy egységként kezelt – gazdaságok.

⁹ Standard Termelési Érték (STÉ) a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére (1 hektár, 1 állat) meghatározott normatív termelési érték. A termelő tevékenységek (ágazatok) fajlagos STÉ-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság összes STÉ-értékét kapjuk. Ez az érték a gazdaság ökonomiai méretét határozza meg.

¹⁰ Ezek száma az ÁMÖ 2010 adatai szerint csaknem 567 ezer volt.

5. ábra: Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 2012-es árakon*
(2001-2012)

*Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).

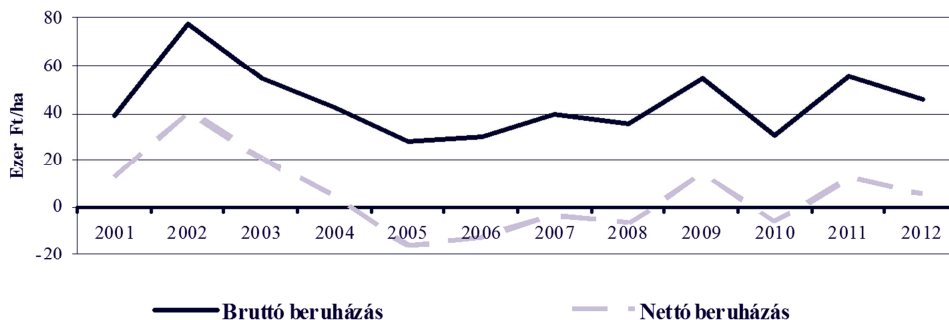
Az eredmények értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy az így számított jövedelmeknek kell fedezetet nyújtaniuk az egyéni (családi) gazdaságok személyi jövedelmeire is.

Ha az egyéni gazdaságok eredményét korrigáljuk (a nem fizetett munkaerőre jutó, el nem számolt munkabért is figyelembe vesszük) az éves

munkaerőegységre (ÉME) számolt minimálbérrel, akkor az adózás előtti eredményük hektáronként 112,6 ezer forintra csökken. **A korrigált jövedelem az előző évhez képest 2%-kal emelkedett.**

Az egy hektárra jutó **beruházások értéke az előző évhez képest 16,7%-kal, 45,67 ezer Ft-ra, a nettó beruházás értéke 56,9%-kal (5,4 ezer Ft/hektár) csökkent.**

6. ábra: Az egy hektárra jutó bruttó és nettó beruházás változása az egyéni gazdaságoknál (2000-2012)

Az ingatlan és a gépberuházások értéke 22 ill. 5 százalékkal csökkentek, a beruházások legnagyobb részét (42,6%-át) továbbra is a gépbszerzések tették ki.

A finanszírozás szerkezetében tovább érvényesült az előző két év tendenciája: a beruházásokat növekvő mértékben fedezték saját erőből. Ennek köszönhetően a hosszú lejáratú kötelezettségek 32 százalékkal csökkentek, mellyel összefüggésben a saját erő

az előző évhez hasonló mértékben, idén is 14 százalékkal bővült.

Az egyéni gazdaságoknál az egy hektárra jutó hosszú távú beruházási és fejlesztési hitelek a hektáronkénti 9,5 ezer forintot sem érték el, ami a társas gazdaságok értékének csupán 28,2 százaléka. Ez az arány azt mutatja, hogy a jövőben a fejlesztésekhez szükséges források finanszírozásban a pénzintézetek nagyobb szerepet játszhatnak.

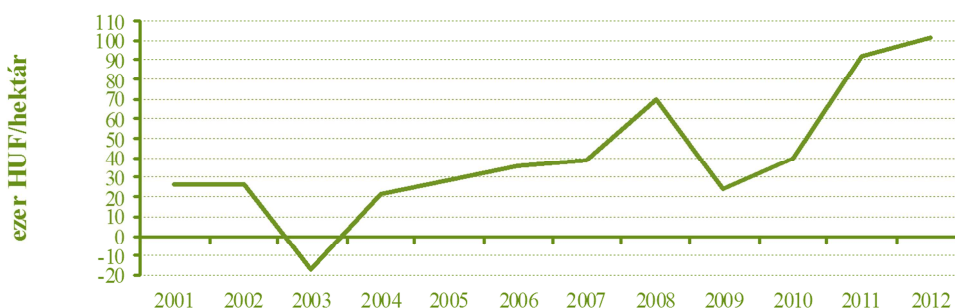
2.2.2. A társas vállalkozások jövedelemhelyezete

A 2012. évi felmérésben 388 társas vállalkozás (jogi személyiség nélküli, illetve jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság, szövetkezet) szolgáltatott adatokat. A minta által reprezentált alapsokaság üzemszáma 6352 üzem volt.

A társas gazdaságok átlagos mezőgazdasági területe 339,5 hektár, egy gazdaság átlagosan 11-12 főt foglalkoztatott.

A társas gazdaságok egy hektárra jutó adózás előtti eredménye (102,4 ezer Ft/hektár), valamint szokásos vállalkozási eredménye (101,2 ezer Ft/hektár) is 11 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi értéket. Ez az eredmény a fogyasztói árindexszel korrigálva is rekord méretű.

7. ábra: A társas vállalkozások szokásos vállalkozási eredménye* 2012-es árakon** (2001-2012)

*A pénzügyi műveletek eredményét tartalmazza, viszont a rendkívüli bevételeket és ráfordításokat nem.

**Fogyasztói árindexszel korrigálva (deflálva).

Az árak és hozamok mellett a közvetlen agrártámogatások is gyarapodtak (6%-kal), így összességében a bruttó termelési érték 2 százalékkal, hektáronként 786,5 ezer forintra nőtt. Ezzel párhuzamosan az anyagköltségek is hasonló arányban, 3 százalékkal emelkedtek, amely minden főbb költségnelemnél hasonló mértékben jelentkezett.

Annak ellenére, hogy a gépberuházások 27 százalékkal bővültek, az összes beruházás átlagos értéke csak 2 százalékkal nőtt.

A finanszírozás szerkezete kedvezőtlenül változott. A beruházási hitelek 22 százalékkal csökkentek, ezzel szemben a rövid lejáratú kötelezettségek 2 százalékkal emelkedtek. Figyelmeztető jel, hogy a szállítói finanszírozás szerepe tovább erősödött, a szállítók állománya 16 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi értéket.

2.2.3. A támogatások üzemtípusonkénti megoszlása és a jövedelmezőség

A különböző típusú gazdaságoknál a támogatás jövedelemhez viszonyított aránya nagymértékben eltér, a legjelentősebb (87%), a tömegtakarmányt fogyasztó állatokat tartó gazdaságok jövedelméhez viszonyított aránya. Ez a magas arány az alacsony jövedelmezőség, valamint a bevételeket jelentősen növelő nemzeti kiegészítő támogatások miatt alakult ki.

Hasonlóképpen magas a támogatás aránya a szántóföldi növénytermesztésnél és a vegyes gazdaságoknál, ami a támogatási rendszer sajátosságából (terület alapú támogatások) következik (56, illetve 62%). A támogatások a kertészeti gazdaságok jövedelmét befolyásolják a legkisebb mértékben (9%). Ezek az arányok a korábbi években is hasonlóképpen alakultak.

8. táblázat: Az üzemi bruttó jövedelem* és a támogatások aránya 2012-ben

	Üzemi bruttó jövedelem (ezer Ft/üzem)	Közvetlen támogatások (ezer Ft/üzem)	Közvetlen támogatások/ üzemi bruttó jövedelem (%)
Szántóföldi növényter-mesztők	10 396	5 687	56
Tömeg-takarmány fogyasztó állattartó gazdaságok	9 828	8 139	87
Abrak-takarmány fogyasztó állattartó gazdaságok	5 779	2 540	47
Ültetvényes gazdaságok	5 207	2 209	58
Kertészeti gazdaságok	9 972	601	9
Vegyes gazdaságok	6 538	3 929	62

*Az adózás előtti eredmény és a személyi jellegű ráfordításoknak az összege

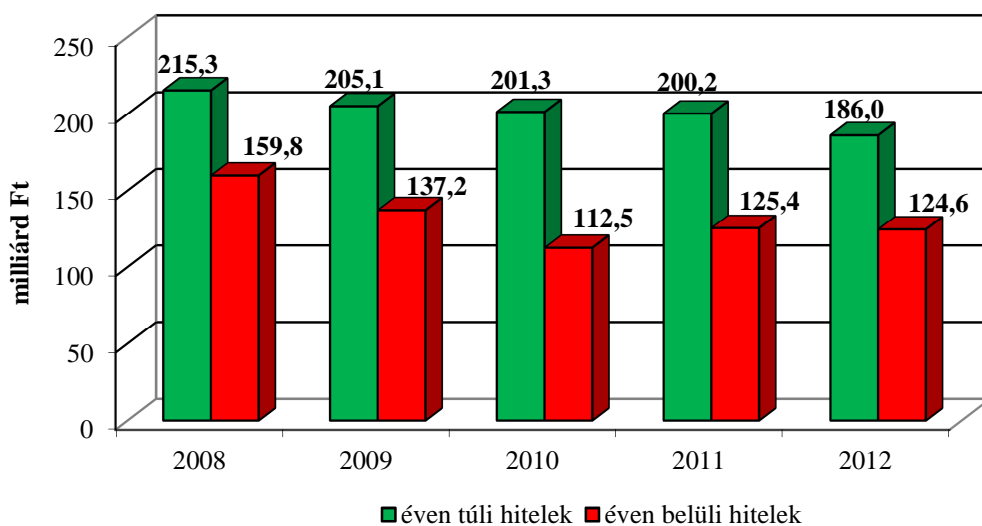
2.3. Mezőgazdasági vállalkozások hitelgazdálkodása

2.3.1. A társas vállalkozások hitelállománya

A mezőgazdaság részesedése 2012-ben a nemzetgazdaság társas vállalkozásainak hitelállományából 4,5 százalék volt. Az elmúlt években a mezőgazdaság hitelállománya nagyobb mértékben csökkent, mint a nemzetgazdaságé, részesedése a teljes hitelállományból 2008-óta 0,16 százalékponttal mérséklődött. A mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállománya 2012 decemberében 310,6 milliárd forint volt, ami az előző évhez képest 4,6, 2008-hoz képest

pedig 17,2 százalékos csökkenést jelent (a mezőgazdasági egyéni gazdálkodók hitelállományáról csak becsült adataink vannak, mintegy 60-80 milliárd forintot tesz ki). Lejárat szerinti bontásban, az előző évekhez hasonlóan, a mezőgazdaságban 2012-ben is az éven túli hitelek aránya volt a legmagasabb. Jól látható, hogy 2008 után folyamatosan csökken a mezőgazdasági hosszú hitelállomány, a rövid hiteleknél is csak 2011-ben volt növekedés megfigyelhető. A hitelezés visszaesésének hátterében elsősorban a bankok hitelezési hajlandóságának csökkenése, a beruházási támogatások pályázati forrásának mérséklődése, és a hitelkereslet mérséklődése állhat.

8. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratí idő szerint

Forrás: MNB alapján

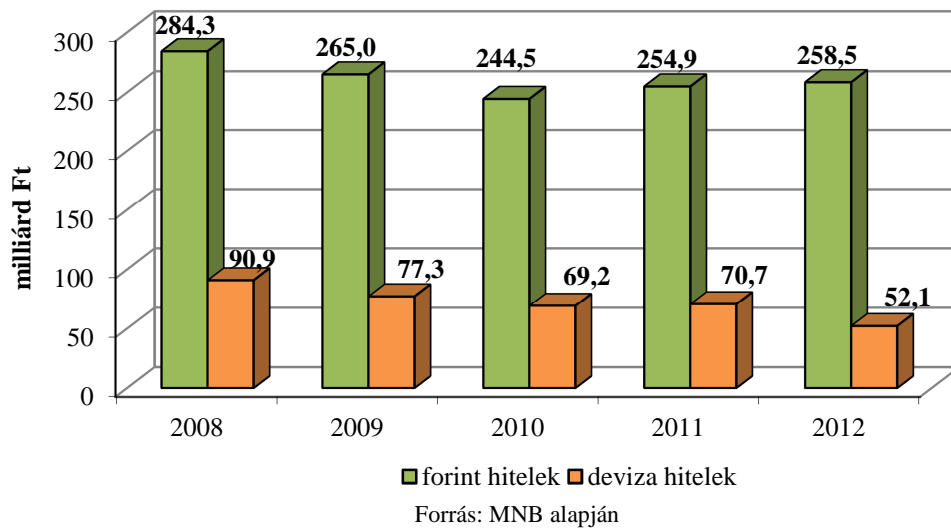
A **nemzetgazdaság** teljes hitelállományának 57,8 százalékát tett k ki a devizahitelek 2008-ban, ami 2011-ben elérte az 59,5 százalékát. 2012 végére azonban némi visszarendeződés tapasztalható, az arány a forinthitelek javára 55,1 százalékra javult.

Ez meghaladja a mezőgazdaság devizahiteleinek arányát,  gy az

 rfolyamkitetts g a mezőgazdaságban alacsonyabb a nemzetgazdasági átlagnál.

A **mezőgazdasági társas vállalkozások hiteleinek átlagosan több mint 20 százalékát adták a deviza alapú hitelek**. A devizahitelek aránya folyamatosan m rs kl d t, 2012 végére 16,8 százalékra csökkent.

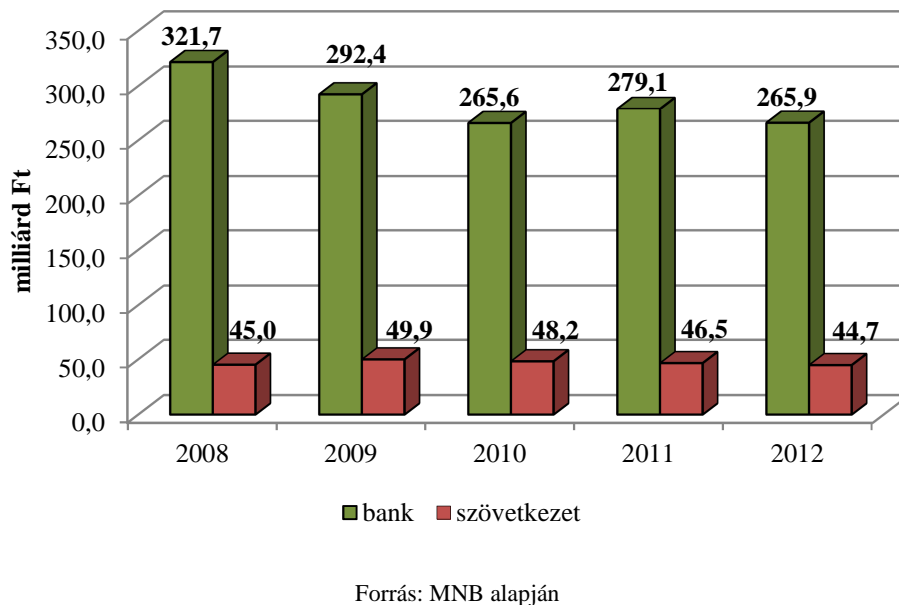
9. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint

A **szövetkezeti hitelintézetek** **kihelyezéseinek** aránya a mezőgazdaság teljes hitelállományából 2012 év végén 14,4, a 2008-2012 közötti periódusban pedig átlagosan 14,2

százalék volt. A banki hitelezés részarányában 2008 óta némi csökkenés tapasztalható, 87,7 százalékról 85,6, míg a szövetkezeteké 12,3-ról 14,4 százalékra növekedett.

10. ábra: A mezőgazdasági társas vállalkozások hitelállománya hitelnyújtó szerint

Mezőgazdasági géplízing

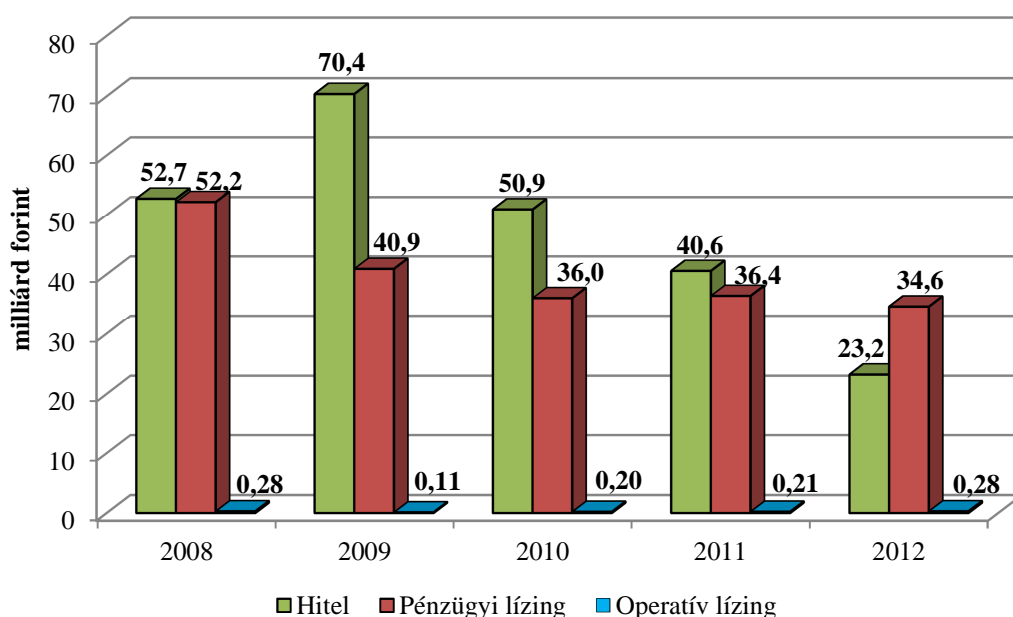
A mezőgazdasági új és használt gépek lízing cégek által finanszírozott állományában csökkenő tendenciát figyelhattunk meg a vizsgált időszakban. Amíg 2009-ben 111 milliárdos volt a lízingcégek tőkeintélevősége, addig 2012 végére ez az összeg mindössze 58 milliárdot tett ki, vagyis lényegében megfeleződött.

A csökkenés hátterében elsősorban a mezőgazdasági lízingcégek hitel kihelyezésének visszaesése áll. A 2012. évi 23,2 milliárd forintos hitelállomány 42,8 százalékkal maradt el a 2011-es, és 56,0 százalékkal a 2008-as értéktől. Ennél kisebb mértékben esett vissza. A finanszírozási típusokat vizsgálva elmondható, hogy a pénzügyi lízing 2012-es 34,6 milliárd forintos

értéke a 2011. évinél 4,9, a 2008. évinél pedig 33,7 százalékkal lett kevesebb. A kis részarányt képviselő operatív lízing hullámzóan alakult az elmúlt években, 2008 és 2009 között közel a harmadára csökkent, majd folyamatosan emelkedett. A 2012-es állomány értéke 0,28 milliárd forintot ért el, amely kis mértékben, 0,75 százalékkal meghaladta a 4 évvel korábbi szintet.

A lízingcégek által folyósított hitelek aránya, ellentétben a 2009-re és 2010-re jellemző tendenciákkal, a vizsgált időszakban folyamatosan csökkent, 2011 elején még 52,6 százalék volt, 2012 végére azonban visszaesett 40 százalékra. Mindez több mint 12,5 százalékpontos csökkenést jelent három év alatt.

11. ábra: Lízingcégek mezőgazdasági tőkeintélevőségeinek alakulása

Forrás: Magyar Lízingszövetség

A vizsgált időszakban ugyanakkor bővült a pénzügyi¹¹ és az operatív¹² lízing, együttes arányuk 2008-ban még közel 50 százalékos, 2012 végére viszont a folyamatos

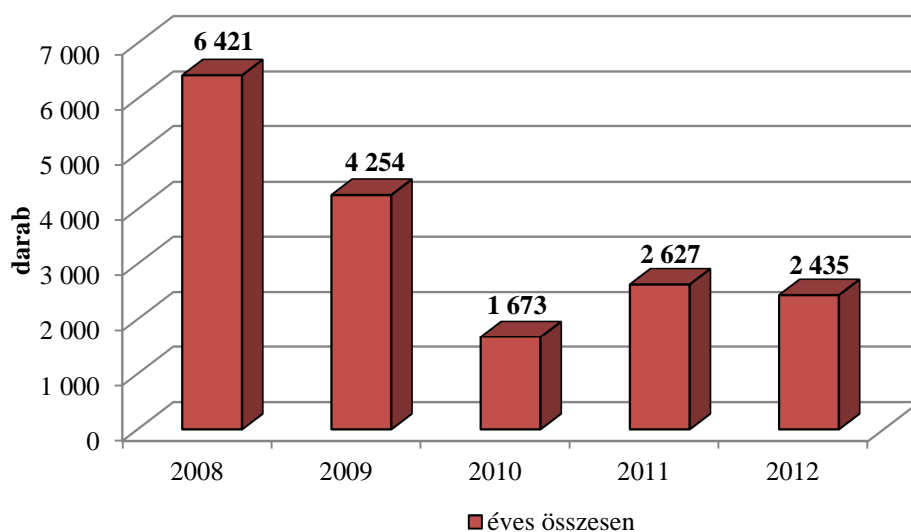
emelkedésnek köszönhetően megközelítette az összes tőkeintélevőség 60 százalékát.

A szerződéskötések száma éves szinten 2008 és 2010 között mérséklődött, ez a tendencia láthatóan 2010 után megfordult. A 2011. év végi 2627 db szerződéskötés azonban még így sem éri el a megelőző időszak értékeit, de pozitív irányú változást mutat. A 2012-es szerződésszám viszont kismértékben elmarad a 2011-es értéktől, mindösszesen 2427 db szerződést kötöttek.

¹¹ pénzügyi lízing: lényegét tekintve a hitelhez hasonlít, a lízingbeadó megvásárolja a lízingbevevő számára a lízingtárgyat, és használatát díjfizetés ellenében átengedi neki. A futamidő végén a lízingelt eszköz a lízingbevevő tulajdonába kerül.

¹² operatív lízing: olyan tartós bérleti konstrukció, amelyben a tulajdonos a tulajdonában lévő lízingtárgyat a vevőnek meghatározott időtartamra díjfizetés ellenében átadja

12. ábra: A lízingcégek mezőgazdasági szerződésszámának éves alakulása

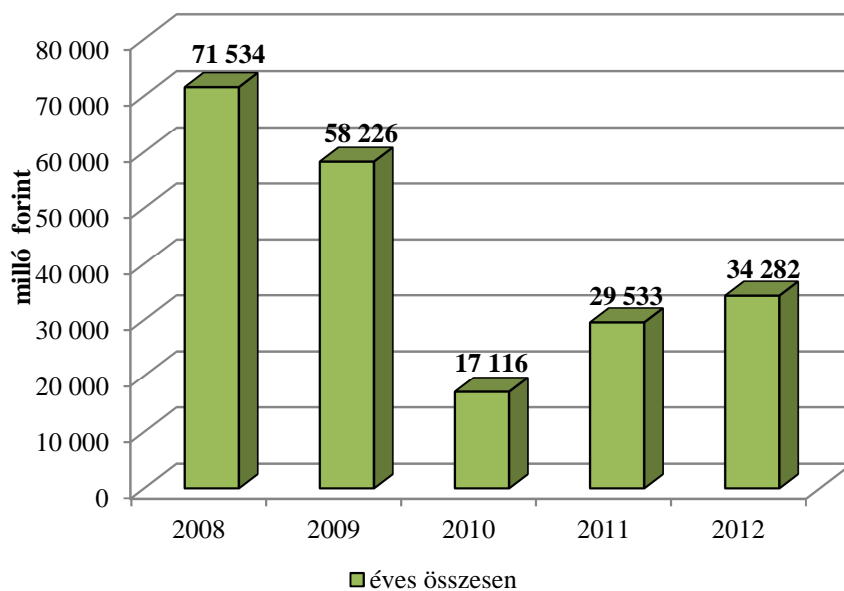

Forrás: Magyar Lízingszövetség

Az éves kumulált finanszírozott összegek alakulását vizsgálva megállapítható, hogy 2008 után e tekintetben is jelentős a visszaesés, de 2010-et követően újból emelkedett, 2011-ben (29,5 milliárd forint) és 2012-ben is nőtt a finanszírozott összeg (34,5 milliárd forint). Megállapítható továbbá, hogy nőtt az egy szerződésre jutó finanszírozott összeg nagysága.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a bankok és takarékszövetkezetek hitelezésének visszaesésével párhuzamosan a lízingcégek is csökkenő mértékben finanszírozták a mezőgazdaságot az elmúlt években, a lejárt szerződések összege meghaladja az újakét.

13. ábra: A lízingcégek által finanszírozott összeg* éves alakulása a mezőgazdaságban

*finanszírozott összeg: a vételár és az önerő különbözete

Forrás: Magyar Lízingszövetség

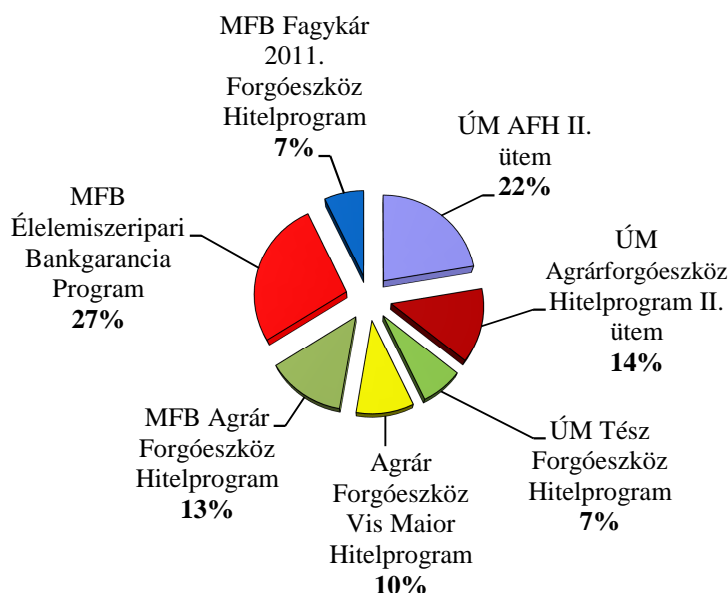
2.3.2. Kedvezményes finanszírozási programok

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar finanszírozását az alábbi kedvezményes hitelprogramok segítették 2012-ben:

- az MFB Zrt. által működtetett agrárfinanszírozási programok;
- költségvetési kamat és/vagy kezelési díjtámogatással működő egyéb agrárfinanszírozási programok;
- továbbá döntően Magyarország uniós csatlakozása előtt bevezetett, kamattámogatás és esetenként állami kezességvállalás mellett működő, jelenleg már kifutás alatt álló hitelprogramok;

Az MFB Zrt. által működtetett agrárfinanszírozási programok közös eleme a szektorális irányultság, melynek alapján biztosított, hogy a program forrásait csak a megcélzott hitelfelvevői kör veheti igénybe a feltételrendszerben meghatározott célra, továbbá az MFB Zrt. által felszámított kedvezményes kamat a hitelprogramok esetében a bevont devizaforrások és a piaci forint kamatszint különbözetén alapszik. A hitelprogramok forint hitelre deviza kamatot számítanak fel, és amennyiben az MFB Zrt-nek abból vesztesége származik, a központi költségvetés egy árfolyam garancia megállapodás alapján számára azt megtéríti.

14. ábra: A különféle hitelprogramok megoszlása a meghirdetett keret alapján

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

1. A vállalkozások 2012-ben az MFB Zrt. által működtetett, alábbi programokat vehették igénybe:

- **Új Magyarország Agrárfejlesztési**

Hitelprogram, amelynek keretében az MFB Zrt. és a hitelprogramhoz csatlakozott hitelintézetek éven túli lejáratú beruházási hitelt nyújtanak a mezőgazdasági vállalkozásoknak beruházásokhoz, továbbá fejlesztési és beruházási tárgyú pályázatokhoz kapcsolódóan.

Ebben az évben a hitelprogram két új hitelcélal egészült ki. Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból

induló támogatásban nem részesülő, mezőgazdasági vállalkozásba kezdő **fiatal gazdák kedvezményes** hitelt igényelhetnek a mezőgazdasági csoportmentességi rendelet alapján, legfeljebb 50 millió forint összegben legfeljebb 40 000 euró támogatástartalommal, amelyet **termőföldvásárláshoz és állatvásárláshoz is felhasználhatnak**, továbbá a szabad mezőgazdasági *de minimis* kerettel rendelkező mezőgazdasági termelők is igényelhetnek **kedvezményes termőföld-**

vásárlási hitelt *de minimis* keretük terhére, ugyancsak maximum 50 millió forint összegben. Mindkét új hitelcél esetében az AVHGA kezességvállalása segíti elő a hitel felvételét.

- **MFB Agrár Forgóeszköz Hitelprogram**, melynek célja a mezőgazdaság, különösen az állattenyésztés forgóeszköz finanszírozási helyzetének javítása. A Kormány az állattenyésztést támogató intézkedések részeként megfelelően 2012-ben a hitelprogram kibővítésre került, és forgóeszköz finanszírozás mellett, az ugyancsak beruházásnak minősülő tenyészállat vásárlásra is felhasználható. Emellett kibővült a hitelfelvevők köre a KKV-nak nem minősülő vállalkozásokkal is.

Ez utóbbi módosítás elsősorban az integrátorok (többek között húsipari vállalatok) programból történő finanszírozhatóságát szolgálja.

- **Új Magyarország TÉSZ Forgóeszköz Hitelprogram**. Tekintettel arra, hogy az agrárgazdasági integráció támogatása kiemelt gazdaságpolitikai cél, valamint arra, hogy a zöldség-gyümölcs termékpályán működő integrációs szervezetek (TÉSZ-ek) likviditása a gazdasági válság következtében meggyengült, a hitelprogram módosításra került, melynek következtében a programban alkalmazott maximális futamidő 5 évről 7 évre emelkedett, ezen belül a türelmi idő 2 évről 4 évre növekedett.

- **MFB Fagykár 2011. Forgóeszköz Hitelprogram**, amelynek keretében a 2011. évben igazoltan fagykárt szenvedett mezőgazdasági termelők rendkívül kedvező kondíciók mellett igényelhettek hitelt. A vállalkozás az ügyleti kamat és a hitelfelvételhez kapcsolódó költségek kiegyenlítéséhez 100%-os mértékű állami

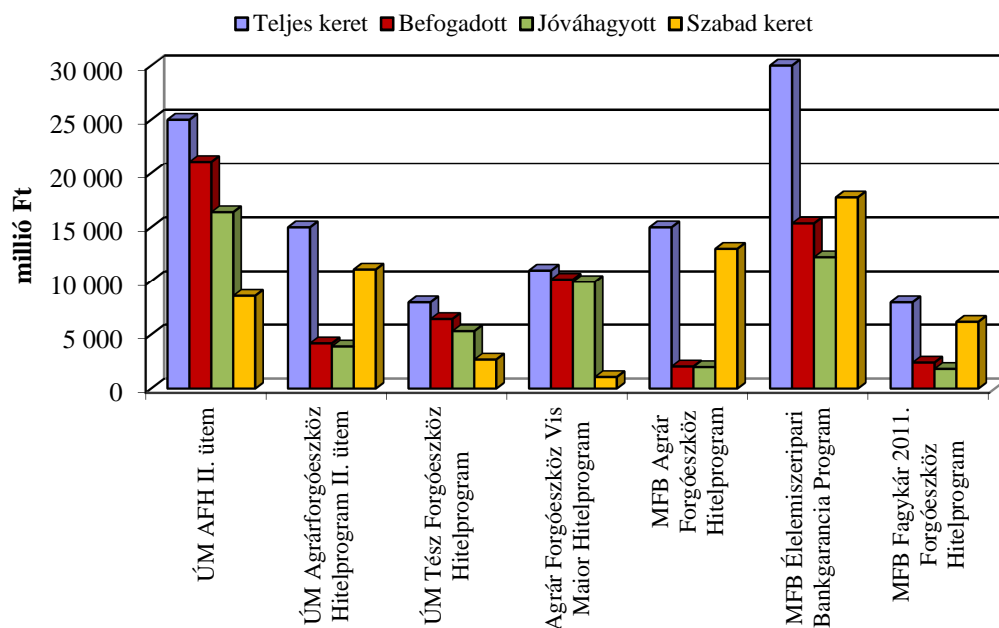
támogatásban részesülhetett. A hitel futamideje maximum 20 év, legfeljebb 3 év türelmi idővel. A hitelprogramban 1,8 milliárd forint került lekötésre.

- 2010 vége óta fut az **MFB Agrár Forgóeszköz Vis Maior Hitelprogram**, melyet az elháríthatatlan külső oknak (vis maior) minősülő események miatt kárt szenvedett mezőgazdasági termelő vállalkozások igényelhetnek.

- A pénzügyi és gazdasági válság élelmiszer-feldolgozó vállalkozásokra gyakorolt hatásának mérséklése, és e vállalkozások működőképességének, illetve versenyképességének javítása érdekében került kialakításra az **MFB Élelmiszeripari Bankgarancia Program** 30 milliárd forint keretösszeggel, melynek keretében az élelmiszer-feldolgozó vállalkozások forgóeszköz hitelük vagy kölcsönük tőke összegének maximum 80%-ára az MFB Zrt-től bankgaranciát igényelhetnek. 2012-ben még kedvezőbbé tettük a program feltételrendszerét, a bankgarancia minimum összege 200 millió forintról 40 millió forintra csökkent, valamint a vállalkozások (KKV és nem KKV egyaránt) legfeljebb 1,5 millió eurónak megfelelő garanciavállalásig kedvezményes, évenként maximum 1,5% garanciadíj mellett is igénybe vehetik a bankgaranciát.

A felsorolt konstrukciók igen népszerűek, hiszen a teljes hitelkeret közel 55%-ára, mintegy 1855 db kérelem érkezett be, 2012. december 31-ig, és az összes beérkezett kérelem 89%-a került jóváhagyásra. Így a teljes hitelkeret 54%-a még szabadon igényelhető a különféle programok keretein belül. Az egyes hitelfajták igénylési adatait mutatja a következő ábra.

15. ábra: A hiteligénnyelssel összefüggő adatok egyes hitelprogramok esetében

Forrás: Magyar Fejlesztési Bank

2. Költségvetési kamat és kezesi díjtámogatással működő egyéb agrárfinanszírozási programok:

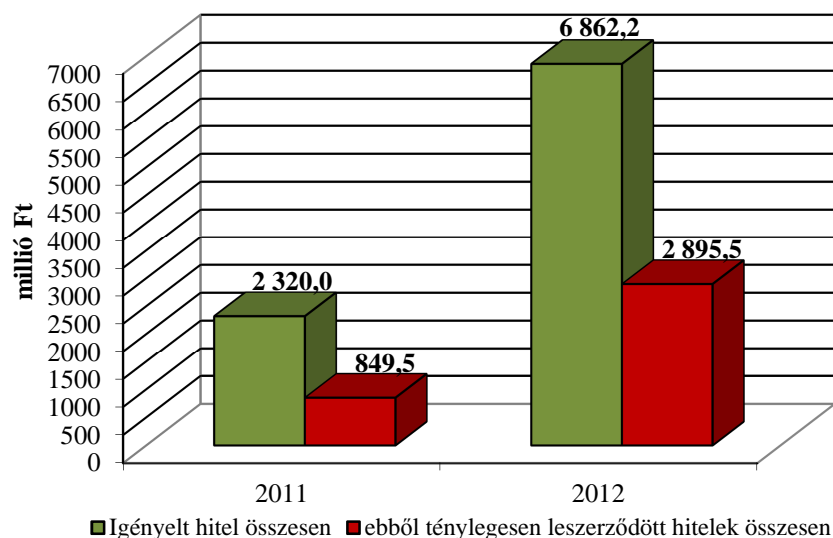
- **2012-ben a 114/2008. (IX. 5.) FVM rendelet alapján 136 744 000 forint kamattámogatás kifizetésére került sor, amely a mezőgazdasági üzemek korszerűsítéséhez és fejlesztéséhez, hitelintézetektől felvett több mint 3 milliárd forint hitel és lízingállomány kamatterheinek csökkentését biztosította.** (A támogatás mértéke a hitelkamat számításánál figyelembe vett 3 havi BUBOR 50%-a, illetve a lízingdíj-kamat 50%-a, amennyiben az egyéb feltételek teljesülése esetén a hitelkamat és a lízing-díj kamat nem haladja meg a 3 havi BUBOR+2%/év mértéket.)

- **Az Agrár Széchenyi Kártya Program** keretében 2011 szeptemberétől vált elérhetővé az Agrár Széchenyi Kártya Folyószámlahitel. A Vidékfejlesztési Minisztérium a Program keretében, a 2011-ben

és 2012-ben megkötött folyószámlahitel-szerződésekhez évi 2 százalékpont kamattámogatást és 50% garanciadíj támogatást nyújtott. A program egyre népszerűbb, hiszen az igényelt hitelek jelentősen meghaladják a leszerződött hitelállomány nagyságát, és a 2011-es 850 millió Ft után, **2012-ben közel 2,9 milliárd forint értékben került sor szerződéskötésre.**

Az MFB Zrt. által, és az Agrár Széchenyi Kártya keretében működtetett agrárfinanszírozási programok indulása óta közel 55 milliárd forint hitelkihelyezés történt, amely összevetve a mezőgazdaság évi 400 milliárd forintos hitelállományával, illetve az 1000 milliárd forintos teljes kötelezettségállományával, további jelentős igényeket jelez. A hitelprogramok keretében nyújtott állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályok gátat szabnak a jelentősen nagyobb keretösszegű és nagyobb támogatástartalmú hitelprogramok indításának.

16. ábra: Az Agrár Széchenyi Kártya Program igénylésével kapcsolatos adatok 2011 és 2012-ben

Forrás: VM, Agrárközgazdasági Főosztály

3. **A döntően Magyarország uniós csatlakozása előtt bevezetett, kamattámogatás és esetenként állami kezességvállalás mellett működő, jelenleg már kifutás alatt álló hitelprogramok** állománya mindössze 24,41 milliárd forint.

A legjelentősebb hitelállományok a birtokfejlesztési hiteleknel (25/2004. (III. 3.)

FVM rendelet), a családi gazdálkodók kedvezményes hiteleinél (317/2001. (XII. 29.) Korm. rendelet), az aszály hitelnél (84/2003. (VII. 22.) FVM rendelet), valamint az Európa terv Agrár-hiteleknel (6/2004. (I. 22.) FVM rendelet) mutatkoznak. A hitelállományhoz kapcsolódó kezességvállalás 2012 végén 3 milliárd forintot tett ki.

9. táblázat: Kamattámogatásban részesülő agrárhitelek, kölcsönök (milliárd forint)

	Fennálló hitelállomány		
	2010. december 31.	2011. december 31.	2012. december 31.
Éven túli forgóeszköz hitel	1,10	0,82	0,45
Éven túli beruházási hitelek összesen	0,96	0,63	1,27
„Gazdahitel” a 30/ 2000. (III.10.) Korm r. alapján támogatás	0,27	0,18	0,13
57/2001. (IX.21.) FVM rend. alapján felvett éven túli hitel	..	0,03	0,03
Családi gazdálkodók hitelei 317/2001.(XII.29.) Korm.r.	10,90	8,17	5,89
Kedvezőtlen besorolású térségek hitel 46/2003.(IV.3.)Korm.r. alapján	..	0,03	0,03
Magángazdálkodók birtokfejlesztési hitele 3/2003.(I.24.)FVM rend.271.§	0,42	0,31	0,21
Birtokfejlesztési hitel 25/2004. (III.3.)FVM r. 269-/A-G.§	13,62	12,52	10,63
„Aszály hitel” 84/2003 (VII. 22) FVM r. alapján felvett hitelek	0,00	4,67	2,31
„Európa hitel” 6/2004. (I. 22.) FVM rendelet alapján felvett hitelek	5,10	3,78	2,44
„Hajdú-Bét, Parmalat” 107/2004. (V. 22.) FVM r. alapján felvett hitel	..	..	..
„Fagykár hitel” 66/2007. (VII. 26.) FVM r. alapján felvett	1,70	1,27	0,82
135/2007. (XI. 14.) FVM rend. alapján felvett aszályhitel	0,44	0,35	0,2
Összesen	34,51	32,75	24,41

Forrás: VM, Agrárközgazdasági Főosztály

Intézményi kezességvállalás, az AVHGA

Az agrárgazdaság finanszírozását segíti elő a VM és három kereskedelmi bank (*ERSTE Bank Hungary Nyrt.*, *Budapest Bank Nyrt.*, *K&H Bank Zrt.*) tulajdonosi joggyakorlása alatt álló **Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA)**, amelynek alapító okiratában rögzített célja, hogy az agrárium és a vidék fejlesztése érdekében készfizető kezességvállalás biztosításával növelje azon kisméretű vállalkozások hitelképességét, amelyek a pénzügyi intézmények számára kielégítő vagyoni vagy jogi biztosítékot nem tudnak felajánlani. 2012-ben a hitelpiac nehézségei ellenére az alapítvány megerősítette szerepét, portfóliója mintegy 3%-kal bővült.

Az év végén fennálló kötelezettségállomány közel 7 100 élő szerződés alapján csaknem 67,8 milliárd forint

volt, meghaladva a megelőző évek állományát. A kezességvállalások több mint 110,7 milliárd forint hitel felvételét segítették elő. Az alapítvány a teljes magyar kis- és középvállalkozói hitelállomány 2,9%-át biztosítja jelenleg, az agrár KKV hitelállománynak pedig mintegy negyedét. Az AVHGA törekszik arra, hogy a kezességet a vállalkozások számára a legkedvezőbb feltételek mellett nyújtsa, az állami támogatások biztosította szabályok között. 2012-ben a teljes kezességgel biztosított állomány 90,5%-hoz kapcsolódott támogatásnak minősülő díjkedvezmény. Összevetve a mezőgazdasági hitelállományt az AVHGA 2012. évi 110,7 milliárd Ft összegű hitelállományra vállalt kezességvállalásával, a kezességvállalás oldalán is további növekedési lehetőségek mutatkoznak.

3. A mezőgazdasági termelés*

A kedvezőtlen időjárás ellenére is bővült a mezőgazdasági termékek kibocsátása, mivel az árindexek 13%-os növekedése ellensúlyozta a 9%-os volumencsökkenést. A növénytermesztés kibocsátása 1,5%-kal csökkent, az állattenyésztésé ugyanakkor 11,5%-kal emelkedett.

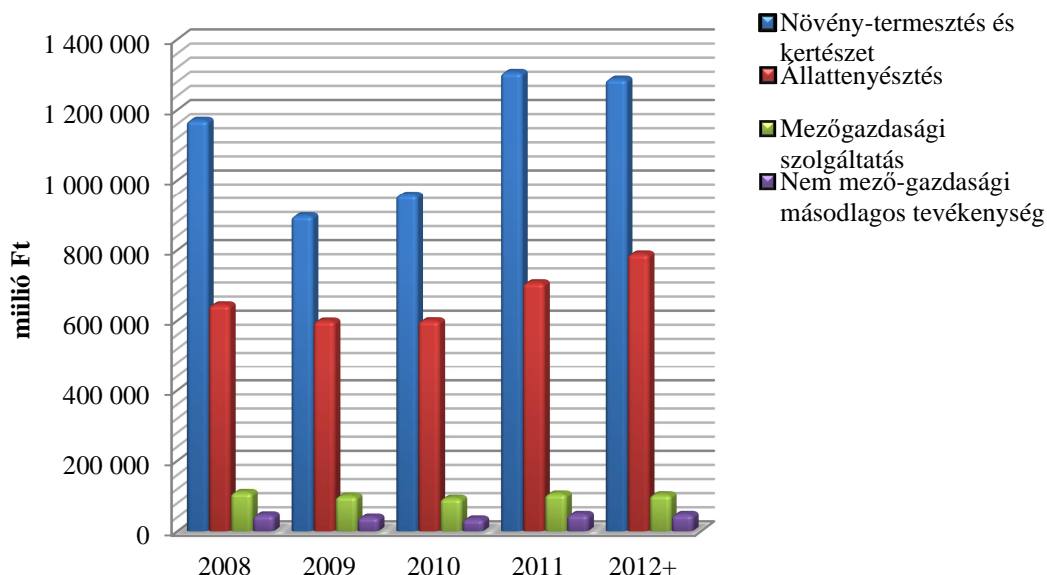
A Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) eredményei 2011-ben mutatták az eddigi legmagasabb bruttó kibocsátást. A 2012-es évre vonatkozó előrejelzés azonban azt jelzi, hogy a kibocsátás egy újabb rekordértéket ért el. (Az MSZR számításának módszertanáról bővebben a Táblázatok, Grafikonok, Mellékletek c. kötet 1. sz. mellékletében).

Az MSZR előzetes eredményei szerint *a mezőgazdaság teljes kibocsátása 2012-ben 2,8%-kal haladta meg az egy évvel korábbi és elérte a 2229 milliárd forintot.* A javulást az emelkedő termelői árak idézték elő, nem a

termelés volumene nőtt. A mezőgazdasági termékek termelői ára 13,3%-kal, ezen belül a növényi termékeké 17,1%-kal, az állattenyésztés 10,2%-kal volt magasabb, mint egy évvel ezelőtt. A termelői árak növekedése mellett kedvezőtlen hatásként jelentkezett a termelés volumenének csökkenése, amelynek mértéke elérte a 9,2%-ot. Ez a növényi termékek volumen-csökkenésének (-15,8%) az eredménye, ezzel szemben az élő állatok és állati termékek kibocsátása bővült (+1,2%).

Ennek hatására a növénytermesztés és a kertészeti termékek aránya a mezőgazdasági bruttó kibocsátásból 57,8%-ra csökkent, az állattenyésztés részesedése pedig 35,4%-ra ugrott 2012-ben. Ez az arány egy évvel korábban 60,3-32,6 százalék volt, tehát javult az állattenyésztés részesedése a növénytermesztéssel szemben. A mezőgazdasági szolgáltatások az ágazat teljes kibocsátásának 4,7 százalékát adták, a nem mezőgazdasági, másodlagos tevékenységből pedig a kibocsátás 2,2 százaléka származott.

17. ábra: A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása

Forrás: KSH

*Az elemzés a KSH előzetes adatai alapján készült

10. táblázat: A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012 ⁺	2012/2011 (%)	
	millió Ft, folyó áron					Folyó-	Változatlan
						áron	
Növény-termesztés és kertészet	1 170 905	897 610	957 510	1 306 403	1 287 445	98,5	84,2
Állattenyésztés	644 812	598 999	599 870	707 573	789 133	111,5	101,2
Mezőgazdasági szolgáltatás	110 264	99 816	93 866	105 901	103 783	98,0	98,0
Nem mező-gazdasági másodlagos tevékenység	46 695	40 542	35 175	48 141	48 141	100,0	100,0
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1 972 676	1 636 966	1 686 421	2 168 018	2 228 501	102,8	90,8

Forrás: KSH

3.1. Szántóföldi növénytermesztés

A 2012. évi terméseredmények kedvezőtlenül alakultak a rendkívül száraz időjárás miatt. Gabonából 25%-kal csökkent a termésmennyiség, amit elsősorban a kukorica termésének visszaesése okozott. Kalászos gabonából is kevesebb termés került a magtárakba az egy évvel korábbihoz képest.

Míg 2010-re egy kiemelkedően csapadékos évként tekinthetünk hazánkban, addig a 2011-es és 2012-es évet a rendkívüli szárazság jellemezte. A szokatlanul alacsony csapadékmennyiség különösen az első kilenc hónapban volt jellemző, amit súlyosbított, hogy már az előző év ősze is rendkívül csapadék-hiányos évszak volt, és 2012 márciusában és augusztusában mért csapadékmennyiség is messze alulmúlta az ilyenkor szokásos mennyiséget. Ezzel párhuzamosan az országos átlaghőmérséklet a hónapok többségében jelentősen meghaladta a sokéves átlagot, 2012 nyara pedig az elmúlt 112 év második legmelegebb nyara volt.

A mezőgazdaság 2011-ben csak kisebb mértékben, 2012-ben viszont már komolyan megérezte a szárazságot. A csapadékhiány mellett a folyamatosan magas hőmérséklet okozta gyorsabb párolgás is hozzájárult a termőföldek kiszáradásához. Országsszerte megközelítőleg 1,4 millió hektáron okozott gondokat a szárazság, leginkább Csongrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, és Jász-Nagykun-Szolnok megyéket érintve. Az időjárás a kukorica terméseredményeire gyakorolta a leg súlyosabb hatásokat.

Az egyre szélsőségesebbé váló időjárás, a belvíz és az aszály váltakozása jelentősen befolyásolja a terméseredményeket, ezért a jövedelmezőség stabilizálása érdekében kiemelt jelentősége van a vízgazdálkodásnak (erről bővebben lásd a 4.2. Területi

vízgazdálkodás, öntözéses gazdálkodás c. alfejezetet).

Gabonából 2,759 millió hektárról összesen 10,4 millió tonna terményt takarítottak be 2012-ben. A betakarított terület 3,0 százalékkal nagyobb volt, mint 2011-ben, azonban a termésmennyiség 24 százalékkal csökkent, és a 2007-2011 közötti időszak éves átlagánál is 21 százalékkal kevesebb lett.

Kalászos gabonából összesen 5,6 millió tonna termett, 1 százalékkal kevesebb, mint 2011-ben. Búzát 1,071 millió hektáron, az előző évinél 10 százalékkal nagyobb területen termeltek 2012-ben. A magtárakba kerülő búza mennyisége 4,0 millió tonnát tett ki, amely mennyiség az egy évvel korábbinál ugyan 2 százalékkal szerényebb, minőségét tekintve viszont kiválónak mondható. A magas minőség és a világpiaci trend 2012 júliusától egészen az őszi közepéig a terményárak meredek emelkedését eredményezte az árutőzsdén. Az első hat hónaphoz viszonyított, átlagosan 25 százalékkal magasabb árszint az év végére stabilizálódott. A búza termelői felvásárlási ára átlagosan 18 százalékkal haladta meg az előző évit. A meredek nyári áremelkedést igyekeztek kihasználni a termelők, így az étkezési búza júliusi és augusztusi felvásárlási volumene 75 és 26 százalékkal múlta felül az előző évit.

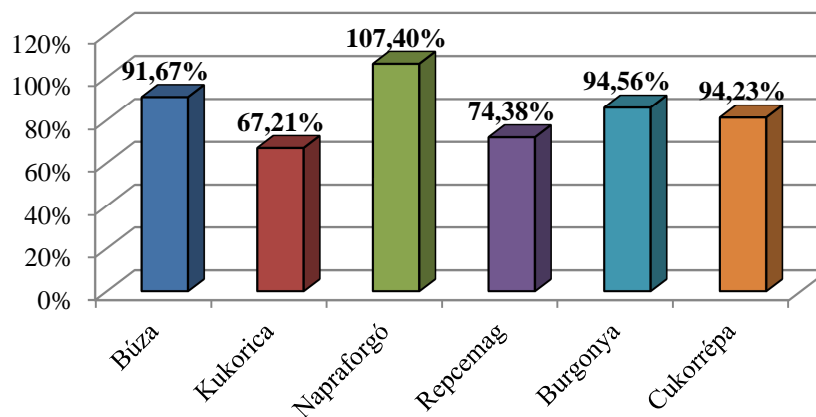
Az aszály a legnagyobb károkat a kukoricatáblákban okozta. A kukorica termőterülete 1,191 millió hektár volt, 3 százalékkal kisebb, mint 2011-ben. A 4,8 millió tonnás termés végül 40 százalékkal lett alacsonyabb az előző évinél. A hektáronkénti 4,0 tonna termésátlag 38 százalékkal maradt el az egy évvel korábbitól. Az óriási terméskiesés a termés árában is megmutatkozott. Az árutőzsdén a búzáéhoz hasonló mértékű emelkedést, tonnánként 65-70 ezer forint

közötti határidős árakat eredményezett 2012 második felében. A fizikai piacokon a takarmánykukoricát a 2011. évinél 16 százalékkal kínálták magasabb áron 2012-ben.

A rendkívül szűkös források miatt a termény felvásárlása a vizsgált évben 15 százalékkal csökkent az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

18. ábra: Néhány szántóföldi növény termésének alakulása (2007-2011 évek átlaga = 100,0%)

Forrás: KSH

A főbb **olajos magvak**at 780 ezer hektárról, 4,0 százalékkal kisebb területről takarítottak be 2012-ben. Az olajos magtermelők összesen 9,0 százalékkal kevesebb mennyiséget arattak le a táblákról 2011-hez képest. **Napraforgót** 615 ezer hektáron, az eddigi legnagyobb területen takarítottak be. Az aszály miatt azonban a termés a tavalyinál 4 százalékkal kevesebb lett, összesen 1,3 millió tonnányi. **Repcét** 165 ezer hektárról takarítottak be, ami közel 29 százalékos terület csökkenést jelent. Ennek oka, hogy a növény fejlődésének korai szakaszában a száraz időjárás olyan mértékben károsította a táblákat, hogy a gazdák sok helyen kitarcsázták a vetést. Ennek eredményeként a termésmennyiség is hozzávetőlegesen az ötödével (21%) esett vissza. Ugyanakkor a megmaradt táblákon a repce termésátlaga 12 százalékkal magasabb volt a 2011. évihez képest.

Az árutőzsdéken az olajos magvak és származékainak jegyzése – a gabonához hasonlóan – 2012 nyarán magas szintet ért el, ugyanakkor a terméskilátások javulása, a betakarítás, a kereslet lanygulása és átrendeződése, valamint a romló befektetői hangulat a terményárak visszaesését eredményezték az év második felében. A napraforgómag termelői ára 14 százalékkal, tonnánkénti 128 ezer forintra emelkedett 2012-

ben az előző évihez képest. A repcemag ára 140 ezer forint/tonna volt, ami 17 százalékos növekedést jelentett 2011-hez viszonyítva.

A száraz időjárás miatt 2012-ben már augusztusban megkezdődött a napraforgómag betakarítása és a termelők 746 ezer tonna terményt értékesítettek a hazai feldolgozóknak és kereskedőknek, az előző évi mennyiség közel kétszeresét. A repcemag felvásárolt mennyisége 131 ezer tonna volt, szemben az egy évvel korábbi 145 ezer tonnával, ami a több mint 100 ezer tonna termésdeficit eredménye.

Cukorrépából 2012-ben 19 ezer hektáron 882 ezer tonnát, az előző évinél 3 százalékkal többet **termeltek**. A termésátlag hektáronként 47,1 tonna volt, az elmúlt öt év átlagánál 6 százalékkal alacsonyabb. A cukorrépa-vetésterület 68 százaléka a Dunántúlon koncentrálódott, mivel a termést 2008-tól egyedül a kaposvári cukorgyár fogadja. A szélsőséges időjárás miatt **burgonyából** 2012-ben 548 ezer tonna, az előző évinél 9 százalékkal kevesebb termett. Az Európai Unió tagállamaiban is kevesebb burgonyát takarítottak be, ami a kereslet és az árak emelkedéséhez vezetett, minek következtében a termelők a betárolt készletek magasabb áron történő értékesítésére törekedtek.

3.2. Vetőmag-termesztés

Magyarország ökológiai adottságai, vetőmag-termelési és feldolgozási tradíciója, valamint tapasztalatai alapján nemzetközi és európai szinten is fontos szerepet tölt be. A magyar vetőmag-előállítás a Vetőmag Szövetség becslése szerint közel 190 milliárd forint értéket képvisel, ebből a hibridnövények 160 milliárd forintot, azaz a teljes érték negyötödét adják. A többi növény, a kalászosok, a takarmánynövények, a hüvelyesek és a zöldségnövények vetőmagpiaci részesedése egyenként mintegy 10-10 milliárd Ft-ra tehető. **Ezzel hazánk a világ ötödik legnagyobb vetőmag exportőre** annak ellenére, hogy a globális vetőmagpiac értékéből mindössze 1 százalékkal részesedik.

2012-ben összesen **108 ezer hektáron** állítottak elő, illetve minősítettek vetőmagot hazánkban. **Ez a 2011-es adatokhoz képest a vetőmagtermelő területek mintegy 20 százalékos növekedését jelzi, amellyel hazánk területnagyság tekintetében a hetedik helyet foglalja el az európai ranglistán.** Számottevő növekedés a kukorica (+36 százalék) és a búza (+16 százalék) vetőmagtermesztésnél mutatkozott, de nagyobb területen termesztettük az európai szinten elismert olajretek- és napraforgó-, illetve a tritikálé és a fehérmustár vetőmagvainkat is. Kukorica vetőmag-szaporító területünk nagysága az elmúlt 18 év rekordjának számít, és egyben Európán belül a második legnagyobb vetőmagtermesztő területnek tekinthető.

A megnövekedett vetőmag előállításra alkalmas terület ellenére, 5 százalékkal kevesebb, 279,8 ezer tonna vetőmagot takarítottak be a kedvezőtlen időjárási körülmények miatt. A veszteség elsősorban a kukorica vetőmagtermesztőket érintette. Fémzárolt¹³ vetőmagot az előző évihez hasonlóan 230 ezer tonna mennyiségben állítottak elő: visszaesés a kukorica, a repce, az olajretek, a szója és a zöldborsó vetőmagvak esetében történt, míg növekedés a búza, a tritikálé és a fehérmustár szaporítóanyagoknál mutatkozott.

Vetőmagágazatunk az egyes növénycsoportokon belül eltérő mértékben

exportorientált, azonban szinte valamennyi vetőmag esetében csökkent a kivitel 2012-ben. **A legnagyobb exportértéket változatlanul a különböző kukorica vetőmagvak (55 ezer tonna) tették ki, 49 milliárd Ft értékkel, ezt követte a napraforgó kivitele 12,7 milliárd Ft-tal, és 5,0 illetve 6,9 milliárd Ft értékben szállítottunk ki repce- és búzavetőmagot.** A fémzárolásra kerülő import vetőmagok mennyiségét is figyelembe véve, a belföldi piacon lévő vetőmagvak közel 40 százaléka került exportra.

Vetőmagfajtáink GMO mentességét garantáló vizsgálatok eredményei alapján a GMO szennyezettség mindössze 134 tonna vetőmagot érintett az elmúlt évben, vagyis 65 százalékkal kevesebbet az előző évinél. A szennyezett vetőmag 1575 hektáron került elvetésre, amely esetben a teljes növényállomány megsemmisítésre került.

A hazai vetőmagágazat által előállított termékek piaca nem kizárólag Magyarország, hanem jóval inkább a közép-kelet-európai régió. A megnövekedett és egyre növekvő közép-kelet-európai vetőmagigények Magyarországról való kielégítését számos hazai és nemzetközi cég K+F, regionális termelési és logisztikai tevékenysége segíti elő.

3.3. Kertészet (zöldség-, gyümölcs-, és szőlőtermesztés)

Magyarország a kedvező természeti feltételeknek köszönhetően a zöldség- és gyümölcstermesztésben nagy hagyományokkal rendelkezik. Az íz- és zamatanyagokban rendkívül gazdag magyar termékek keresettek az európai piacokon.

A kertészeti ágazatban 2012-ben vegyes évet zártak a gazdák. Az aszály-, fagy- és jégkár következtében a zöldség ágazatban csökkentek a hozamok, míg a gyümölcstermesztésben szerényen javultak a terméseredmények.

3.3.1. Zöldségtermesztés

A zöldségfélék termőterülete 2012-ben enyhén, 1,3 százalékkal nőtt, azonban a tavaszi fagy és az aszály következtében a termés közel 8 százalékkal visszaesett. A fontosabb zöldségfélék közül mindössze a csemegekukorica, és a sárgadinnye termés mennyisége növekedett, előbbi 1,5, utóbbi 30 százalékkal. A csemegekukorica

¹³ Fémzárolt vetőmag: a fémzárolás a vetőmag-minősítési folyamat része. A „fémzárolt vetőmag” minősített, azonosító függőcímkével ellátott, forgalomképes vetőmagot jelent.

termőterületét tekintve Magyarország és Franciaország tekinthető a két kiemelkedő termelőnek EU-s szinten. Az USA-t követően hazánk volt a legnagyobb exportőr az elmúlt években. A hazai termés nagy részét tartósítóipari alapanyagként értékesítették a konzerv- és hűtőiparban, csak kisebb mennyiség kerül közvetlen fogyasztásra. A paradicsom és a paprika termésmennyisége közel egyharmaddal csökkent, és a feldolgozókapacitások csökkenése miatt a paradicsom területe tovább zsugorodik.

A csemegekukorica után a termőterületet tekintve a második legjelentősebb zöldségféle hazánkban a zöldborsó. Tavaly a borsó is megsínylette az időjárást, hiszen a 16 ezer hektáron **75 ezer tonna zöldborsót** takarítottak be, ami 7 százalékos terméscsökkenést jelent. 2012-ben 1900 hektárt meghaladó területen, 14 ezer tonna **zöldbabot** takarítottak be, melynek körülbelül kétharmada hűtőipari, egyharmada konzervipari alapanyagként került felhasználásra.

11. táblázat: A fontosabb zöldségfélék terméseredményei

	2008	2009	2010	2011	2012
Összes terület (ezer ha)	88	83	68	76	77
Termésmennyiség (ezer t)	1818	1614	1144	1475	1363
ebből:					
csemegekukorica	537	422	303	427	434
paradicsom	206	193	134	163	109
zöldpaprika	148	149	110	118	79
fűszerpaprika	12	20	15	21	22
görögdinnye	224	220	141	203	183
sárgadinnye	14	12	9	9	12
vöröshagyma	67	61	41	58	57
uborka	55	52	38	36	34
fokhagyma	5	4	4	7	6
fejes saláta	8	8	8	8	8
fejes káposzta	79	76	57	81	65
zöldborsó	118	98	61	99	75
zöldbab	32	26	17	17	14

Forrás: KSH

2012-ben a zöldpaprika betakarított termésmennyisége meghaladta a 79 ezer tonnát, ami több mint 30 százalékkal kevesebb a 2011-es adatokhoz képest. A görögdinnye **180 ezer tonnát meghaladó termésmennyisége 10 százalékkal volt kevesebb a 2011. évinél**, mely egyrészt a termőterület 5 százalékos csökkenésének, másrészt a 2012. év időjárásának (áprilisi fagyok, jégkár) köszönhető.

Vöröshagymából 2012-ben szinte közel azonos mennyiséget takarítottak be mint

2011-ben (57 ezer tonnát,) annak ellenére, hogy 10 százalékkal kevesebb termőterületen folyt a termesztés. Karfiolból 13 ezer tonna termett, mely 9 százalékkal kevesebb az előző évinél.

3.3.2. Gyümölcstermesztés

2012-ben Magyarországon 822 ezer tonna gyümölcs termett, ami 60 százalékkal haladja meg a 2011-es eredményeket. A gyümölcsösök termőterülete meghaladta a 80 ezer hektárt, ami közel azonos a 2011. évi adattal.

2012-ben 32 ezer hektárnál nagyobb termőterületen, több mint 650 ezer tonna almát takarítottak be. Ez a mennyiség több mint kétszerese az előző évi hozamnak.

12. táblázat: A fontosabb gyümölcsfélék terméseredményei

	2008	2009	2010	2011	2012
Összes terület (ezer ha)	99	96	93	91	91
Termőterület (ezer ha)	85	84	83	82	81
Termésmennyiség (ezer t)	841	884	766	513	822
ebből: alma	569	575	497	293	651
körte	22	32	24	17	15
meggy	68	79	52	62	53
szilva	56	52	71	37	43
kajszi	27	34	27	25	11
őszibarack	48	61	53	42	16

Forrás: KSH

A körteterületek esetében nem történt jelentős változás, 2011-ben és 2012-ben is 2700 hektárt meghaladó termőterületen folyt a termesztés. A termésmennyiséget illetően viszont 2012-ben 16 százalékos csökkenés mutatható ki az előző évhez képest.

Őszibarackból 16 ezer tonnát takarítottak be, ami 60 százalékkal marad el az egy évvel korábbi hozamhoz képest. A jelentős terméskiesés az országos szinten 65-70 százalékra prognosztizált fagykárnak köszönhető. A legnagyobb terméskiesések - 60, néhol 100 százalék - Csongrád megyét jellemezték.

A kajszi termőterületeken 11 ezer tonna termett, ami az őszibarackhoz hasonlóan 60 százalékkal kevesebb, mint 2011-ben. Ennek oka ugyancsak a 2012. évi tavaszi fagy, mert a januári szokatlan meleg után érkező rendkívüli hideg miatt elfagytak a korai rügyek.

A meggy termőterületekről több mint 50 ezer tonna termést szüreteltek, ami mintegy

90 százaléka az egy évvel korábbi eredményeknek.

3.3.3. Szőlőtermesztés

A szőlő termőterülete 2012-ben 72 ezer hektár volt. A betakarított mennyiség meghaladta a 350 ezer tonnát, ami 21 százalékos csökkenést jelent a 2011. évi adatokhoz képest. A szőlőültetvényekben is a téli és tavaszi fagyok, valamint az aszály okozott károkat. Kedvező viszont, hogy a történelmi borvidékek nagy részén a termés kevésbé károsodott. Az időjárási tényezők a Kunsági, a Csongrádi és a Hajós-bajai borvidéket sújtották a leginkább.

13. táblázat: A szőlő terméseredményei

	2008	2009	2010	2011	2012
Összes terület (ezer ha)	83	82	80	81	82
Termőterület (ezer ha)	76	76	74	76	72
Termésátlag (kg/ha)	7530	7 240	3 990	5 960	4 930
Termésmennyiség (ezer t)	571	550	295	450	356
ebből: étkezési	17	22	12	15	13
egyszer fejtett bor (millió liter)	345	334	176	282	224

Forrás: KSH

3.4. Dísznövénytermesztés, gyógynövény-felvásárlás

A díszfaiskolák, a rózsza és évelő dísznövények termőterülete enyhén növekedett 2012-ben az előző évhez képest, meghaladva a 12 ezer hektárt. Az értékesítés volumene ennél dinamikusabban, 30%-kal nőtt, az árbevétel viszont jóval mérsékeltebben, 13%-kal emelkedett. A növénycsoporton belül a fenyőfélék termőterülete csökkent, a rózsatőve viszont nőtt, a többi termőterületre a stagnálás jellemző. A hazai piac az alacsony vásárlóerő és az ingatlanpiaci beruházások kedvezőtlen alakulása miatt továbbra is szűk, de az exportlehetőségek ezt szerencsésen ellensúlyozták 2012-ben.

A vágott virág és a cserepes dísznövény értékesítése mind mennyiségben, mind értékben visszaesett az előző évhez képest. Vágott virágot 2012-ben 625, cserepes dísznövényt 105 hektáron termeltünk. Sajnos a hazai fizetőképes kereslet továbbra is szűk, ráadásul mindkét terméktípus esetében emelkedett az import az előző évhez képest. A vágott virágok importja 11, a cserepes dísznövényeké 39%-kal növekedett. Értékben a vágott virág importja meghaladta a 6 milliárd

forintot 2012-ben, miközben a hazai termelés mindössze 1,7 milliárd forintot tett ki, azaz a termékcsoporthoz képest az import termékek uralják a piacot, ami világszerte jellemző az olcsó közép-amerikai és afrikai termelők színrelépése óta.

A cserepes dísznövényeknél a kedvezőtlen trend ellenére az arány nem ilyen rossz: az import nem érte el az 1 milliárd forintot, miközben a hazai termelési érték csaknem 2 milliárd forint körül alakult 2012-ben. Ennek ellenére érezhető az olcsó, tömegtermékek beáramlása a hazai piacra, főleg a barkácsáruház- és élelmiszer-kiskereskedelmi láncok közvetítésével.

A gyógynövény ágazat két erősen elkülönülő területre osztható: a gyűjtésre és a termelésre. A becsült adatok alapján a vadontermő gyógynövények gyűjtött mennyisége 2012-ben csökkent. A feldolgozásra kerülő drogtömeg 70-80%-a továbbra is gyűjtésből származik. A legfontosabb növények a csalánlevél, a vadgesztenye-termés, a kamillavirágzat, a hársfavirág, a zsúrlófű, a csipkebogyó és a cickafarkfű.

A termesztett gyógynövények közül legfontosabbak a mák, a mustár, a kamilla, az izsópfű, a cickafarkfű, az articsóka, a máriatövis és az útifűlevél. Termelésük kis mértékben emelkedett 2012-ben. A gyógynövények hatóanyagait 80%-ban elsődlegesen feldolgozott alapanyagként uniós országokba exportálják. Az import gyakorlatilag csaknem teljesen az egzotikus, a mérsékelt éghajlaton nem termelhető gyógynövényekre korlátozódik.

3.5. Állattenyésztés

A kérődző állatok állománynövekedése volt jellemző a 2012-es évre, amit elsősorban a kedvező piaci viszonyok és az ágazat szempontjából kifejezetten előnyös kormányzati intézkedések (pl. Kérődző Szerkezetátalakítási Program) váltottak ki. Az abrakfogyasztó állatok száma azonban tovább csökkent az emelkedő takarmányárak és a száraz időjárás nyomása alatt.

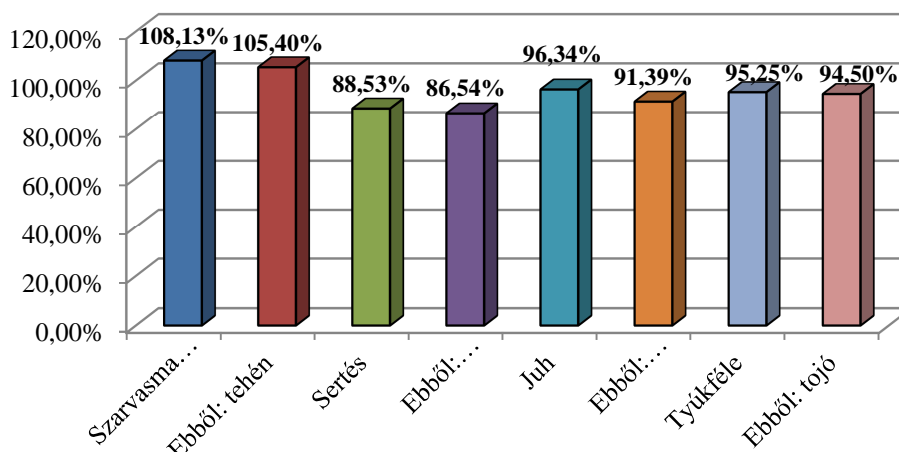
A mezőgazdasági támogatási rendszer, köztük a kérődző szerkezetátalakítási program bevezetésének, és a vágómarha piaci árak emelkedésének köszönhetően a szarvasmarhalétszám 753 ezer egyedre

növekedett 2012-ben, ami 9 százalékos bővülést jelent a 2011-es adatokhoz képest. A több évtizedre visszatekintő fogyatkozás 2011-

ben állt meg és a 2012-es adatok arra utalnak, hogy az ágazat stabil növekedésnek indult.

19. ábra: A 2012. december 1-i állatállomány alakulása (2007-2011 évek átlaga = 100%)

Forrás: KSH alapján

A szarvasmarha állomány 63 százalékát gazdasági szervezetek, 37 százalékát egyéni gazdaságok tartják. Mindkét gazdasági formához köthető állomány bővült, ugyanakkor az egyéniekhez tartozó állatok száma mutatott erőteljesebb emelkedést (+14%). **A tehénállomány** 336 ezerre nőtt, ami **3%-kal több mint** egy évvel korábban. A tejhasznú tehenek száma stagnált, ugyanakkor a kedvező külpiaci folyamatoknak köszönhetően a húshasznú tehenek száma 6 százalékkal emelkedett a 2011. decemberi állapothoz képest.

Az élő szarvasmarha és marhahús iránt élénk volt a kereslet a nemzetközi piacon 2012-ben. Ez a vágómarha és a marhahús árának emelkedését okozta. Magyarországon a vágómarha termelői ára több mint 14 százalékkal, kilónkénti 696,15 forint emelkedett 2012-ben az előző évihez képest. A termékpálya további fázisaiban az árak követték a termelői árak emelkedését, de kisebb, 6-10 százalékos mértékben.

A sertésállomány az elmúlt évek tendenciáját követve tovább csökkent, 2012 decemberében 2,956 millió egyed tett ki, ami 2 százalékkal kevesebb az előző évinél. 2012-ben az egyéni gazdaságokban 8 százalékkal kevesebb volt a sertések száma, mint egy évvel korábban, a gazdasági szervezeteknél

ugyanakkor stagnálás mutatkozott. A 198 ezres kocaállomány 5 százalékkal maradt el az egy évvel korábbtól. A hazai termelésű vágósertések csökkenő száma miatt a vágóhidak import alapanyaggal egészítették ki a hazai kínálatot. A sertésállomány csökkenése, valamint a vágóhidak növekvő sertéshús-behozatala (import élő sertés helyett) következtében kevesebb sertést vágtak 2012-ben az előző évhez képest.

Az ágazatot az emelkedő takarmányárak és a hullámozó felvásárlási árak jellemezték. A vágósertés kilónkénti termelői ára 473,5 forint volt a tavalyi évben, amely több mint 17 százalékkal magasabb, mint a 2011. évi ár. A termékpálya további szakaszaiban kisebb mértékben, 8-11 százalékkal emelkedtek az árak. Pozitív fordulatot hozhat a következő években az, hogy 2012-ben a Kormány elfogadta a sertés stratégiát, megemelte az állatjóléti támogatásokat és a meglévő hitelkonstrukciókat kedvezőbb feltételekkel biztosította a sertéstartók számára.

A baromfiállomány 8 százalékkal 38,2 millió darabra **csökkent** 2012-ben. Az ágazatot az emelkedő takarmányárakon túl jelentősen sújtotta a meleg nyár, amely gyakoribb elhullást eredményezett, de a meleg következtében lecsökkent a szaporaság és lassabb volt a súlygyarapodás is.

A hivatalos statisztikák szerint a baromfiállomány adatai a 2012. december 1-jei állás szerint a következőképpen alakult: az állomány 79 százalékát kitevő tyúkok száma 30 millióra csökkent, ami 2011-hez képest 8 százalékos visszaesést jelent, a tojóállomány viszont a 12,1 millió egyeddel 3 százalékos növekedést mutatott. A pulykaállomány visszaesett 7 százalékkal, míg az 1,1 millió lúdállomány 9, a 4,2 millió kacsállomány 4 százalékkal volt kevesebb az egy évvel korábbi adatokhoz viszonyítva.

Ugyanakkor a baromfi összes fajára vonatkozik, hogy **az állományok egy adott hónapra meghatározott nagyságának a számszerűsítése, összehasonlítása nem mutatja az éves termelés alakulását.** Ha a tárgyév decemberében az előző év decemberéhez képest csökkent az állomány, az adott évre vonatkozóan még lehetett magasabb az éves vágóállat termelés. Ezeknek az állatoknak a hizlalása, a nagytestű haszonállatoktól eltérően, többszörös rotációban történik, ezért a piaci igényekhez a termelés viszonylag gyorsan alkalmazkodik és ennek megfelelően, akár évközben is, többször változik.

A baromfiágazat termelési tendenciáit jól mutatják a 14. táblázat számai, amelyből az is kiolvasható, hogy a visszaesések ellenére a vágóbaromfi mennyisége az elmúlt 5 év alatt fokozatosan növekedett.

A juhállomány 1,1 millió egyedet számlált, 66 ezerrel, azaz 6 százalékkal többet, mint egy évvel korábban. Ez azért is jelent pozitív irányú változást, mert az ágazat állománya 2005 óta folyamatosan csökkent. A kedvező folyamat kibontakozásához a 2012-ben beindult kérődző szerkezetátalakítási program is hozzájárult, de segítséget jelentettek a különböző célokra – például őshonos juh- és kecskefajták megőrzésére - igénybe vehető támogatások is. A bányavértékesítésnél jellemző folyamatos kereslet és egyenletes piaci ár is kedvezett a juhtenyésztőknek 2012-ben.

A vágójuh-, a gypjú és tejtermékek túlnyomó részét továbbra is exportpiacokon értékesítették, miután a belföldi fogyasztás 2012-ben is elenyésző szinten maradt. Az alacsony hazai juhfűsfogyasztás ellenére, az utóbbi hat évben, a bejelentett juhvágások száma 2012-ben volt a legmagasabb. Az

élő súlyban kifejezett 466 tonna levágott juh 36 százalékkal haladta meg a 2011-es mennyiséget.

Az előbány kivitel ugyanakkor 2011-hez képest 2,7 százalékkal kevesebb volt. A legfontosabb exportpiacunk pedig továbbra is Olaszország maradt, ahová a bányexport 77 százaléka került. Olaszország után 13 százalékos részesedéssel Törökország volt a második legjelentősebb felvevő piaca a magyarországi bányáknak. A bányok termelői árára továbbra is jelentős hatással van az értékesítési időszak, illetve a forint árfolyamváltozásai. Az anyajuhok száma 836 ezer volt, ami 15 ezerrel magasabb a 2011. decemberinél. A juhállomány 86 százalékát egyéni gazdaságok, 14 százalékát gazdasági szervezetek tartják, az arány az utóbbi 10 évben nem változott. A juhállomány a gazdasági szervezeteknél egy év alatt 13 százalékkal, az egyéni gazdaságnál 5 százalékkal emelkedett.

A kecskeállomány 2012. december elején 88 ezer egyedet tett ki, mely 11 százalékkal több, mint egy évvel korábban. A házinyúlállomány 122 ezerrel növekedett és elérte az 1,1 milliót. A vágógalambok száma 191 ezer, a méhcsaládoké 694 ezer volt.

A hazai lóállomány nagysága az elmúlt években folyamatosan gyarapodott. Az ország lóállománya 2012-ben elérte a 76 ezer egyedet, mely az egy évvel korábbinál 3 ezerrel több. A lóállományon belül ugyanakkor a kancaállomány ezerrel csökkent, számuk 40 ezret tett ki. A lóhús fogyasztás hazánkban nem jellemző. Az élő ló kivitelünk értékben egynegyedére esett 2012-ben, miután az Olaszországba irányuló exportunk szinte teljesen leállt (-92%). 2012-ben elindult a Kincsem Nemzeti Lovas Program, ami várhatóan új lendületet ad az ágazatnak. A lovakat Magyarországon alapvetően szabadidős tevékenységre (sport, hobbi, turizmus), valamint génmegőrzési célokra tartják.

14. táblázat: Vágóállat- és állattermék-termelés alakulása

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012 ⁺
Vágóállat (ezer tonna)	1 400	1 356	1 329	1 333	1 347
ebből					
- vágómarha	88	80	81	80	77
- vágósertés	620	570	553	544	517
- vágójuh	20	19	19	19	20
- vágóbaromfi	646	660	650	664	705

Áruhal (ezer tonna)	20	20	19	20	19
Tehéntej (millió liter)	1 792	1 712	1 641	1 667	1 751
Tyúktojás (millió darab)	2 879	2 741	2 732	2 458	2 360
Gyapjú (tonna)	4 535	4 483	4 070	3 820	3 820

[†]előzetes adatok

Forrás: KSH, AKI

A teljes vágóállat-termelés 2004 után mérséklődött, 2009-ben és 2010-ben a csökkenés jelentősen felgyorsult. Ezután 2011-ben és 2012-ben a termelési szint enyhe növekedésnek indult. **A vágóállat-termelés 2012-ben 1,347 millió tonna volt, 14 ezer tonnával, 1,1%-kal több az előző évinél.** A vágóállat-termelésből a vágóbaromfi 52%-kal, a vágósertés 38%-kal, a vágómarha 6%-kal részesedett. A vágóbaromfi mennyisége az előző évihez képest 6%-kal nőtt.

15. táblázat: A fajlagos mutatók alakulása

	Egy tehénre jutó tejtermelés (liter)	Egy juhra jutó gyapjútermelés (kg)	Egy tyúkra jutó tojástermelés (db)
2008	6 788	3,9	215
2009	6 661	4,0	215
2010	6 696	3,6	218
2011	6 670	3,6	214
2012 [†]	6 866	3,9	213
2012/2011* (előző év = 100,0)	102,9	108,3	99,5

*százalékban

+előzetes adat

Forrás: KSH

Az állati termékek közül **tehéntejből 1,8 milliárd litert, az előző évinél 5%-kal többet állítottak elő, a tehéntej felvásárlása 7 százalékkal, a teljes nyerstej kivitele 12 százalékkal nőtt egy év alatt.** A decemberi tej és kettős hasznosítású tehenek száma 1, a tehénvágások száma 2 százalékkal nőtt, az éves tejhozam 3 százalékkal javult egy év alatt. A tehénállomány növekedésének lassulásához a tehénvágások kismértékű emelkedése is hozzájárult. A tejfeldolgozás bruttó termelése és belföldi értékesítése egyaránt 2 százalékponttal, az exportja 4 százalékponttal nőtt 2012-ben az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A tejfől belföldi értékesítése nem változott, a 2,8 százalék zsírtartalmú tejé 3 százalékkal, a tehéntúróé 5 százalékkal, a trappista sajté 9 százalékkal nőtt 2012-ben az egy évvel korábbihoz képest. A tej és tejtermékek kivitelének árbevétele 2 százalékkal nőtt, míg az import értéke 14 százalékkal csökkent 2012-ben az előző évihez

viszonyítva. A behozatal értéke 17 százalékkal volt magasabb a kivitel árbevételénél.

A külkereskedelmi egyenleg továbbra is negatív volt, azonban értékben már a második évben javult (56 százalékkal) az előző évihez képest. A javuláshoz jelentősen hozzájárulhatott, hogy a Vidékfejlesztési Minisztérium eredményes tárgyalásokat folytatott a jelentősebb üzletláncokkal, hogy a hazai tejtermékek nagyobb részesedést kapjanak a boltok polcain. Kedvezően hatott továbbá a hazai termékek belső keresletére a diszkriminatív árazás tilalmáról szóló 2012-ben elfogadott törvény. Ennek eredményeként már kiküszöbölhető, hogy azonos termékek esetén más-más árrest alkalmazzanak az üzletláncok a magyar, illetve a külföldi áruk esetében. A teljes nyerstej kivitele 12, a sajt és túróé 23 százalékkal nőtt, míg a félzsíros dobozos tej behozatala 38, a sajt és túróé 8%-kal csökkent 2012-ben az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

Tyúktojásból 2,4 milliárd darabot, 4%-kal kevesebbet termeltek a gazdaságok. Ennek egyik fő oka az lehetett, hogy szigorodtak 2012-től a tojóketrecekre vonatkozó európai uniós előírások, ami nagymértékű beruházást tett szükségessé. Azok a termelők, akik nem tudták átalakítani a ketrecek felhagyta a termeléssel.

Az egy tyúkra jutó tojástermelés enyhe csökkenést mutatott. **Az egy juhra jutó gyapjútermelés 8, az egy tehénre jutó tejtermelés pedig közel 3 százalékkal emelkedett.**

3.6. Ökológiai gazdálkodás

Magyarországon jelenleg két ellenőrző szerv jogosult az ökológiai gazdálkodók ellenőrzésére (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. és Hungária Öko Garancia Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Ellenőrző és Tanúsító Kft.), e két szervezet szolgáltat évente adatokat az ökológiai (az átállt és átállás alatti) területek nagyságáról, az üzemek számáról, az állatállományról, illetve a termelési szerkezetről.

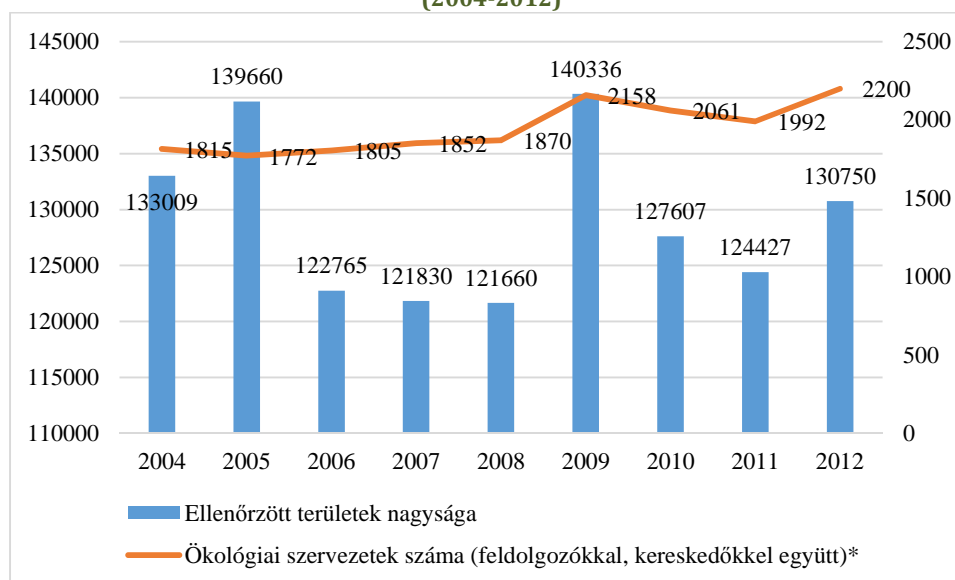
Magyarországon 2012-ben 130,7 ezer hektáron folyt ökológiai gazdálkodás, amiből 106 ezer hektár már átállt, 24 ezer hektár pedig átállás alatt álló terület. Az ellenőrzött területek tartalmaznak 5867 hektárnyi halastavat is. Az ökológiai gazdálkodással,

termékekkel foglalkozó szervezetek száma 2200 darab volt, legnagyobb részük, 1560 mezőgazdasági termelő (beleértve a méhészeket, vadon termő növények gyűjtőit, halgazdaságokat), 414 feldolgozó, 226 nagy- és kiskereskedelemmel foglalkozó vagy importőr vállalkozás.

Az ökológiai területek nagysága, illetve az ökológiai gazdálkodással, termékekkel foglalkozó szervezetek száma uniós csatlakozásunk óta inkább stagnál, mint növekszik. Bár 2011 és 2012 között kis mértékben emelkedett az ellenőrzött területek

nagysága, még mindig nem értük el a csatlakozás idejének szintjét sem. Legutoljára 2009-ben volt egy kisebb csúcs az ökológiai területben, amikor elindult az új támogatási program, de sajnos az adatok alapján nyilvánvaló a lemorzsolódás. Messze állunk attól a 300 ezer hektáros hosszú távú célkitűzéstől, amely először a 2002-es NAKP-ban (Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program) került meghatározásra 2006-os céldátummal, majd a 2007-2013-as ÚMVP-ben az időszak végére.

20. ábra: Az ellenőrzött területek nagyságának és szervezetek számának alakulása (2004-2012)

Forrás: A Biokontroll és Hungária Ökogarancia éves jelentései alapján AKI összeállítás

16. táblázat: Az ökológiai művelés alatt álló termőterület fő művelési ágak szerint

Megnevezés	2000		2006		2012	
	ezer ha	arány (%)	ezer ha	arány (%)	ezer ha	arány (%)
Szántó összesen	14,7	45,1	41,5	35,7	46,8	35,8
Rét, legelő	15,1	46,3	63,1	54,3	68,2	52,2
Ültetvény összesen	1,2	3,7	2,4	2,0	5,2	3,9
Zöldségfélék	..	..	1,0	0,9	1,9	1,5
Ugar	1,6	4,9	2,7	2,3	2,7	2,1
Egyéb termőterület	..	..	5,5	4,7	5,9	4,5
Összesen	32,6	100,0	116,2	100,0	130,7	100,0

Forrás: A Biokontroll és Hungária Öko Garancia éves jelentései alapján, AKI összeállítás

A kedvezőtlen tendencia elsősorban az ágazat szerkezeti- és piaci problémáival magyarázható. A 2008-as gazdasági válság világszerte visszavetette az ökológiai termékek

fogyasztását, emellett sajnos érzékelhető az is, hogy hagyományos exportpiacainkon újabb versenytársak jelentek meg, ami csökkenő árakat, szigorúbb követelményeket eredményezett. A hazai piac továbbra is alig mérhető, ezért arra sem építhet az ágazat.

A termelési szerkezetben dominál a szántóföldi termelés és a rét-legelő, 2000 és 2012, de különösen 2006 és 2012 között alig történt elmozdulás az arányokban. Pozitív fejlemény, hogy 2006 és 2012 között megduplázódott az ültetvények aránya, és a zöldségfélék termőterülete is.

A szántóföldi termelésen belül a gabonafélék a meghatározóak, de magas a tömegtakarmányok és az ipari növények aránya is. A termelési szerkezet megrendése

az egyik oka annak, hogy az ökológiai termelőknek piaci nehézségekkel kell szembenéznük. A tömegtermékek piacán túlkínálat jellemző, miközben hiány mutatkozik friss zöldségfélékből, gyümölcsökből és nő a kereslet az állati termékek iránt is. Szintén tetten érhető a fogyasztói igény a feldolgozottabb termékek iránt.

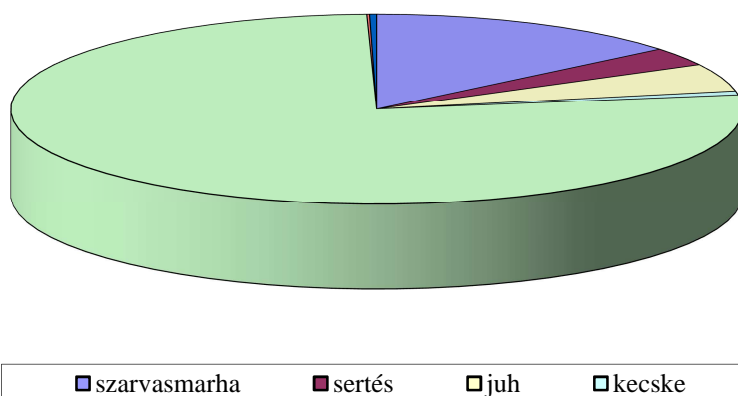
A termékszerkezet változatlanságának elsősorban az az oka, hogy öko minőségben a legegyszerűbben a szántóföldi növények termesztethők. A zöldség-gyümölcs ökológiai termesztését a magas élőlátás igény, többféle potenciális kártevő miatt kockázatosabbnak és költségesebbnek találják a termelők

A bonyolultabb termesztési technológiák és a nagyobb kockázat mellett az értékesítési nehézségek is visszatartják a hazai termelőket a zöldség-gyümölcs termesztéstől.

Az ezekhez a termékekhez szükséges raktározási, logisztikai eszközök hiányosak, kevés a feldolgozó kapacitás, ezért főleg azok foglalkoznak ezzel, akik a hazai piacra termelnek, melynek felfelvő képessége egyelőre nagyon kicsi.

Az ökológiai állatállomány túlnyomó többsége 2012-ben baromfiféle és szarvasmarha volt, ezt követi a sertés- és juhállomány. Arányaiban nem történt döntő elmozdulás az előző évhez képest.

21. ábra: Az állatállomány megoszlása fajok szerint, darab (2012)

Forrás: A Biokontroll és Hungária Ökogarancia éves jelentései alapján AKI összeállítás

4. Ágazati erőforrások

4.1. A termőföld

4.1.1. Földhasználat, birtokszerkezet

A mezőgazdasági területek korábbi évekre jellemző csökkenése 2012-ben megfordult, nagysága 2012-ben 5 338 ezer hektár volt, 800 hektárral több, mint az előző évben. A növekedés alapvetően a szántóterület és a gyümölcsös ültetvények bővülésének köszönhető. A szőlő és konyhakert területe csökkent, míg a gyepek nagysága változatlan maradt. A szőlőterület esetében a csökkenés üteme mérséklődött.

Érdemes megjegyezni, hogy a 2009 és 2010 közötti időszakban a legtöbb művelési ágban megfigyelhető kiugró csökkenésnek módszertani okai vannak. 2010-től ugyanis a korábbi gyakorlattal ellentétben, a KSH az Eurostat módszertanának megfelelően, a parlagon hagyott, azaz a ténylegesen nem művelt területeket nem az adott művelési ágnál, hanem a művelés alól kivett területeknél tartja számon.

17. táblázat: A mezőgazdasági földhasználat művelési ágak szerinti nagysága (ezer hektár)

	2008	2009	2010	2011	2012
Szántó	4 502,8	4 501,6	4 322,1	4 322,3	4 323,6
Konyhakert	96,1	96,1	81,5	81,5	81,3
Gyümölcsös	98,5	98,7	93,7	92,4	92,6
Szőlő	82,6	82,8	82,8	82,1	81,6
Gyep	1 009,8	1 004,2	762,6	758,9	758,9
Összes:	5 789,7	5 783,3	5 342,7	5 337,2	5 338,0

Forrás: KSH alapján

Az egyéni gazdaságok által használt mezőgazdasági terület nagysága jelentősen nőtt, míg a gazdasági szervezeteké visszaesett. Az egyéni gazdaságok esetében a növekedés elsősorban a szántóterület bővülésének volt köszönhető, de enyhén nőtt a gyümölcsös és szőlőterület nagysága is.

A gazdasági szervezeteknél megfigyelhető csökkenés elsősorban a szántó, kismértékben a gyepek és gyümölcsös területek mérséklődésével magyarázható. Ennek eredményeképpen 2012-ben a mezőgazdasági terület 47,2 százalékát egyéni gazdaságok, 39,7 százalékát gazdasági szervezetek művelték, míg 13,1 százalék a gazdaságra nem azonosítható terület.

18. táblázat: A használt földterület nagyságának változása 2011 és 2012 között művelési ágak és gazdálkodási formák szerint (hektár)

	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok	Gazdaságra nem azonosítható terület	Összes
Mező-gazdasági terület	-23 826	54 673	-30 057	790
Szántó	-18 552	59 077	-39 142	1 383
Konyhakert	-7	-2 756	2 562	-201
Gyümölcsös	-1 472	1 282	301	111
Szőlő	-331	2 008	-2 166	-489
Gyep	-3 464	-4 938	8 388	-14

Forrás: KSH alapján

A birtokszerkezetet alapvetően a birtokkoncentráció jellemzi, ami nincs közvetlen összefüggésben a gazdálkodási formával. A gazdálkodási forma megválasztása ugyanis sok esetben nem a használt földterület méretei alapján, hanem inkább adójogi megfontolások szerint történik. Így a gazdasági szervezetek nem feltétlenül rendelkeznek nagyobb területtel, mint az egyéni gazdálkodók. Léteznek több száz hektárt művelő egyéni gazdaságok, és mindössze néhány hektáron gazdálkodó szervezetek is.

A mezőgazdasági terület nagyságkategóriák szerinti megoszlásáról **csak a gazdasági szervezetek esetében** rendelkezünk adatokkal. A legtöbb gazdasági szervezet a 20 és 50 hektár közötti nagyságkategóriában van, a legtöbb mezőgazdasági földterületet pedig az 500 és 1000 hektárt birtokló gazdasági szervezetek használják. **Az összes gazdasági szervezet 25,9 százalékát képviselik a 300 hektár és a feletti gazdaságok, és ők művelik a mezőgazdasági terület 85,5 százalékát.** Ezen belül az 1000 hektár feletti gazdaságok aránya 9,6 százalék, a mezőgazdasági területek 58,6 százalékával rendelkeznek. A birtokkoncentráció csökkenő tendenciát mutatott az elmúlt években. Míg a 300 hektár feletti, és ezen belül az 1000 hektár feletti gazdaságok aránya csökkent, nőtt a 20 és 50 hektár közötti gazdaságok szerepe.

19. táblázat: A gazdasági szervezetek által használt mezőgazdasági terület nagysága és a gazdaságok száma nagyságkategóriák szerint, 2012

Méret	Gazdaságok száma (db)	Mezőgazdasági terület (ha)	Átlagos birtokméret (ha)	Gazdaságok megoszlása (%)	Mezőgazdasági terület megoszlása (%)
0,99 és alatta	194	72	0,37	3,1	0,0
1 – 4,99	622	1 705	2,74	10,0	0,1
5 – 9,99	471	3 373	7,16	7,6	0,2
10 – 19,99	642	9 170	14,28	10,3	0,4
20 – 49,99	864	28 301	32,76	13,9	1,4
50 – 99,99	665	47 898	72,03	10,7	2,3
100 – 199,99	689	99 303	144,13	11,0	4,8
200 – 299,99	472	116 816	247,49	7,6	5,7
300 – 499,99	461	177 389	384,79	7,4	8,6
500 – 999,99	551	393 754	714,62	8,8	19,1
1 000 – 2 499,99	479	743 180	1 551,52	7,7	36,0
2 500 – 5 000	100	335 949	3 359,49	1,6	16,3
5 000 –	20	102 461	5 123,00	0,3	4,97
Összesen:	6230	2 059 371	330,55	100,0	100,0

Forrás: KSH alapján

4.1.2. Földpiac, haszonbérlet

Földpiac - Földárak és bérleti díjak

A különböző művelési ágba tartozó termőföldek áraban jelentős különbség figyelhető meg. A legdrágább a szőlő, és a gyümölcsös, míg a legolcsóbb a gyepterület. Ez elsősorban a szőlő, és a gyümölcsfák magas telepítési költségével és a területen elérhető viszonylag magas termelési értékkel magyarázható.

20. táblázat: A földárak főbb művelési áganként (Ft/ha)

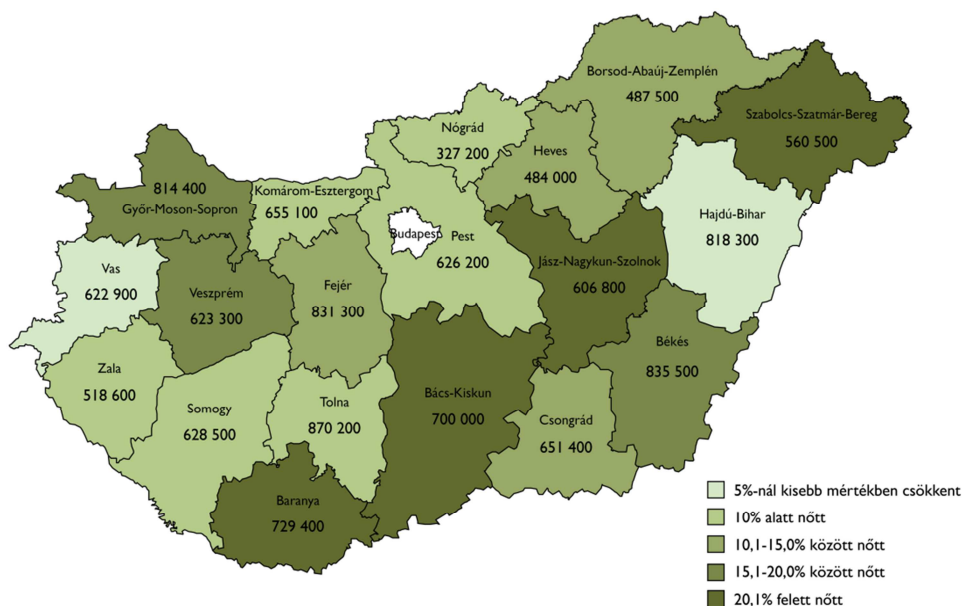
	Szántó	Gyep	Szőlő	Gyümölcsös
2009	491 200	242 000	977 300	663 700
2010	519 300	251 600	913 300	721 200
2011	583 700	283 800	1 035 400	729 100
2012*	670 400	320 600	1 275 700	873 300

Forrás: KSH, * előzetes NAV adatok alapján

A termőföld árak az elmúlt 15 év folyamatos növekedését követően, 2012-ben is emelkedést mutattak az előző évhez viszonyítva. A mezőgazdasági termőföldek ára 2012-ben átlagosan 12,8 százalékkal voltak magasabbak. A növekedés jelentős volt, az előző év 11,5 százalékos, és az azt megelőző 6 százalékos emelkedését tekintve.

A legjelentősebb művelési ág a szántó, mely a mezőgazdasági terület mintegy négyötödét teszi ki. A szántó ára országosan 670 400 forintra nőtt 2012-ben, mely az előző évhez viszonyítva 14,9 százalékos növekedés jelent. A szántóföld áraban jelentős területi különbségek figyelhetők meg. A legdrágább szántóföldek Tolna, Békés és Fejér megyében, míg a legolcsóbbak Nógrád megyében találhatóak. A legdrágább és a legolcsóbb megyék árai között több mint két és félszeres különbség mutatkozik.

22. ábra: A szántóföld ára és árváltozása megyénként, 2012*
(forint/ha)

Forrás: KSH, * előzetes NAV adatok alapján

Az egyes megyék árai közötti különbségek fő oka a szántóföldek minőségének különbsége. A legjobb minőségű földdel rendelkező megyék árai egyben a legmagasabbak is. Ugyanakkor az adatok mutatják, hogy a megyék közötti minőség és az ár szerinti sorrend nem azonos. A földminőség mellett a föld értéket számos további tényező is befolyásolja, elsősorban a földrajzi elhelyezkedés, a birtokszerkezet, valamint az infrastruktúrával való ellátottság.

21. táblázat: A szántóföld átlagos aranykorona értéke megyénként

Megye	átlagos aranykorona
Baranya	18,7
Bács-Kiskun	16,5
Békés	28,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	15,1
Csongrád	24,0
Fejér	24,5
Győr-Moson-Sopron	23,1
Hajdú-Bihar	20,8
Heves	16,6
Komárom-Esztergom	16,8
Nógrád	15,2
Pest	19,0
Somogy	18,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13,3
Jász-Nagykun-Szolnok	21,1
Tolna	25,8
Vas	19,7
Veszprém	16,0
Zala	15,3

Forrás: KSH

A szántóterület átlagára 2012-ben 14,9 százalékkal, 2009 és 2012 között több mint egyharmadával (+36,5%) növekedett. Ez utóbbi 13,7 százalékos kumulált reálhozamnak felel meg. A földárak jelentős növekedésének a főbb okai az alábbiak:

- A föld értékálló és alacsony kockázatú befektetésnek számít, mindez növelte a pénzügyi befektetők keresletét a gazdasági válság idején.
- A külföldiek termőföld vásárlási moratóriumának 2014-es lejártát követően a piac nagymértékű földáremelkedésre számított, ami felhajtotta az árakat az elmúlt években. A készülő földtörvény tervezete a földvásárlás szigorítását tartalmazza, ezért egyes piaci szereplők még annak hatályba lépése előtt igyekeztek földet venni.
- Az elmúlt években egyre többen ismerték fel a mezőgazdaság hosszú távú, stratégiai jelentőségét, mely növelte a keresletet a termőföld iránt.
- Az agrár-vidékfejlesztési támogatások emelkedése is a termőföld drágulásának irányába hatott.

Az árak változásában erőteljes regionális különbségek figyelhetők meg. Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun és Baranya megye árai 20 százalékot meghaladó mértékben drágultak 2012-ben az

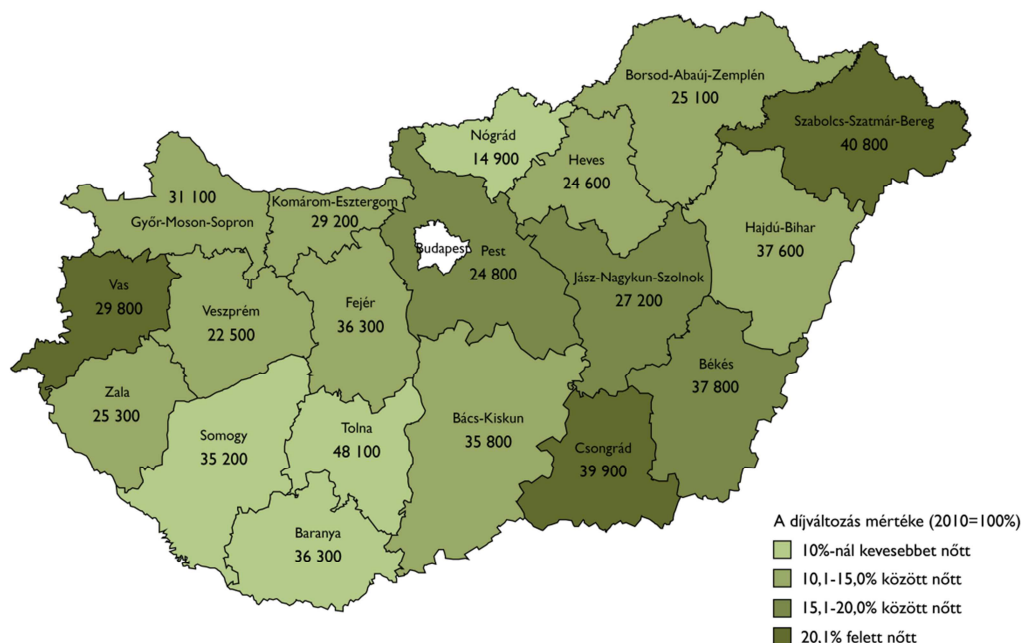
egy évvel korábbihoz viszonyítva. Ezzel szemben Vas és Hajdú-Bihar megyében kismértékű, 5 százalékos alatti csökkenés volt megfigyelhető. Érdekes megjegyezni, hogy az árak alakulását az adott évben forgalomba kerülő földek minősége és értékelése is befolyásolja. Ez is magyarázza az árnövekedés különbségét.

Hazánkban a bérlet terület nagysága jelentős, hiszen a teljes mezőgazdasági terület felét teszi ki (a 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összesítés Alapján a bérlet terület aránya 50,7%). A mezőgazdasági terület bérleti díjára vonatkozó adatokkal 2011-ig rendelkezünk. 2011-ben országosan mintegy 75 milliárd forintot fizettek ki bérleti díjra a gazdálkodók. A legmagasabb díjak a szőlő és a gyümölcsös művelési ágban, míg a legkisebbek a gyepek esetében figyelhetők meg.

A szántóföldek bérleti díja az árhoz hasonlóan jelentős mértékben emelkedett az utóbbi években. Országosan egy hektár szántóföld bérleti díja 32 800 forint volt 2011-ben, mely az előző évhez viszonyítva 13,5 százalékos növekedést jelent. Az emelkedés mértékében jóval kisebb különbség figyelhető meg a régiók között, mint az árak esetében. A legnagyobb emelkedés Vas, Csongrád, és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a legkisebb Nógrád megyében történt.

Az egyes megyék sorrendje a bérleti díj alapján nem változott, az elmúlt években a legtöbbet egy hektár szántóföld használatáért Tolna, Szabolcs-Szatmár-Bereg, és Csongrád, míg a legkevesebbet Nógrád megyében kellett fizetni. A ledrágább és a legolcsóbb megye között több mint háromszoros volt a különbség.

23. ábra: A szántóföld bérleti díja és díjváltozása megyénként, 2011 (forint/ha)

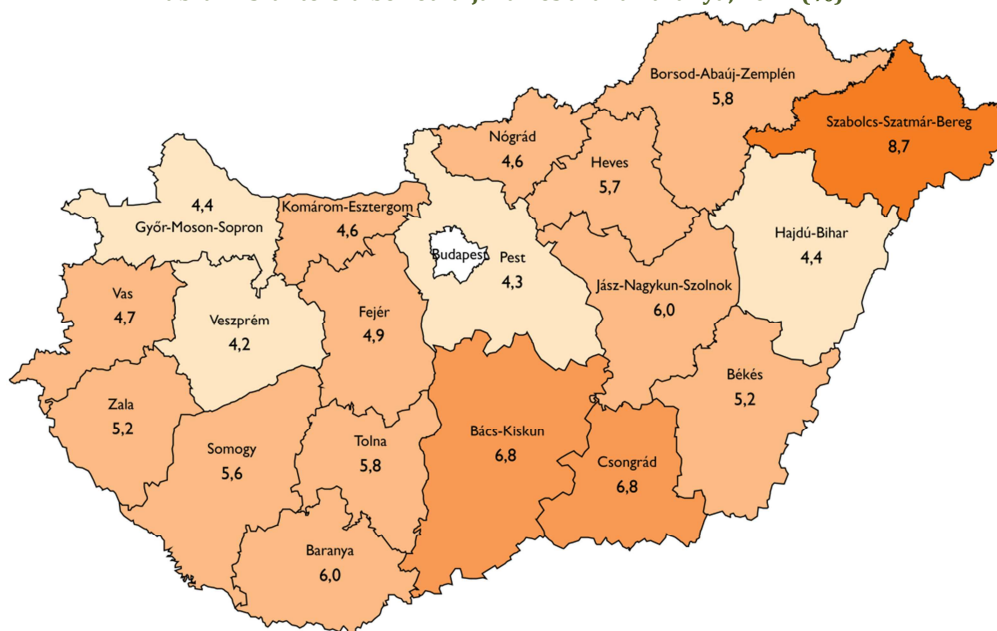

Forrás: KSH

A földbérleti díjak a termőföldek árának 4-6 százalékát teszik ki országosan. A szántóterületek esetében ez az érték 5,6 százalék. A legmagasabb arány Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád, és Bács-Kiskun megyében figyelhető meg. Ez azt mutatja, hogy ezekben a megyékben a legkifizetődőbb a szántóterületekbe való befektetés.

Ezzel szemben a legkisebb bérleti díj/ár arány Győr-Moson-Sopron, Veszprém, és Pest megyében alakult ki 2011-ben. Ez részben magyarázható a termőterület más gazdasági ágazatok által történő nagyarányú hasznosításával.

24. ábra: A szántóföld bérleti díjának és árának aránya, 2011 (%)

Forrás: KSH

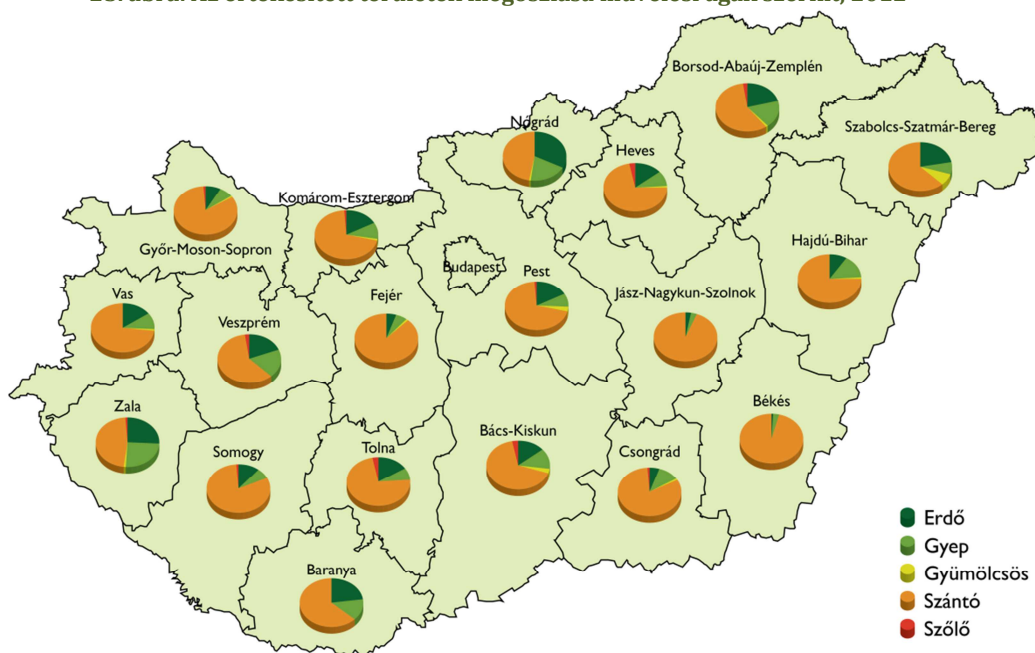
A forgalomba kerülő földek típusa, nagysága, és a tranzakciók száma

A forgalomba kerülő termőföldek művelési ágak közötti megoszlásában nagy különbségek voltak az egyes megyék között. Minden megyében a szántóföldek értékesítése volt a legjelentősebb, azonban míg Nógrád megyében ez az arány nem érte el az 50%-ot, Békés megyében szinte kizárólag szántóföld cserélt gazdát. A gyepek művelési ágban Zala, Veszprém, Nógrád, és Borsod-Abaúj-Zemplén

megyében volt jelentősebb forgalom. A szőlő és gyümölcsös területek értékesítése jelentéktelen volt, csak néhány megyében érte el az összforgalom 1 százalékát. A legnagyobb arányú értékesítés a szőlő esetében Heves és Bács-Kiskun megyében, míg a gyümölcsös esetében Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy ez a két kultúra állítja elő az egy hektárra vetített legmagasabb termelési értéket, mely alapvetően determinálja az árakat.

25. ábra: Az értékesített területek megoszlása művelési ágak szerint, 2012*

Forrás: KSH, * előzetes NAV adatok alapján

A földpiac működését jól szemléltetik a tranzakciók darabszámára, és az érintett területek nagyságára vonatkozó adatok. Ezek az összesített adatok csak a termőföldre vonatkozóan állnak rendelkezésre, az egyes művelési ágak szerint nem lehet elkülöníteni.

Az országos adatok azt mutatják, hogy 2012-ben a tranzakciók száma és a forgalomba került terület nagysága is jelentősen nőtt az előző évekhez viszonyítva. A tranzakciók száma, és az értékesített terület nagysága szerint, a földpiac évek óta a Dél-Alföldön és az Észak-Alföldön a legélénkebb. A legkisebb földpiaci aktivitás ezzel szemben Közép-Magyarországon és Közép-Dunántúlon figyelhető meg.

22. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek száma (db)

	Átvezetett kérelmek száma				
	2008	2009	2010	2011	2012
Közép-Magyarország	3352	3110	2686	2815	3015
Közép-Dunántúl	3400	2478	2525	3639	4355
Nyugat-Dunántúl	4716	4159	5584	4840	5136
Dél-Dunántúl	4373	3987	3697	4230	4714
Észak-Magyarország	6756	5634	6628	6509	6880
Észak-Alföld	13685	13267	11625	13003	15429
Dél-Alföld	13432	12360	13185	11689	11854
Összesen:	49714	44995	45930	46725	51383

Forrás: a Megyei Földhivatalok adatszolgáltatás alapján VM

2012-ben az átlagméret tranzakciónként országosan 1,3 hektár volt, amely nem változott számottevően az utóbbi öt évben. Azonban e tekintetben is jelentős regionális különbségek vannak. Míg a Dél-Alföldön 1,9 hektár az egy tranzakció által érintett terület nagysága, addig a Közép-Dunántúlon és a Dél-Dunántúlon ennek kevesebb, mint a fele, 0,9 hektár ugyanez az érték.

23. táblázat: A földpiaci forgalomba kerülő termőföldek területe (ha)

	Az átvezetett kérelmekkel érintett termőföldek területe				
	2008	2009	2010	2011	2012
Közép-Magyarország	4593	4022	3516	3078	3357
Közép-Dunántúl	5084	2938	3217	4493	5508
Nyugat-Dunántúl	9233	10302	11909	6732	6528
Dél-Dunántúl	6895	5739	5047	5433	6560
Észak-Magyarország	8250	7292	7943	8576	12523
Észak-Alföld	23018	20756	17945	21712	23283
Dél-Alföld	21959	21430	23788	24365	29741
Összesen:	79032	72479	73364	74388	87501

Forrás: a Megyei Földhivatalok adatszolgáltatás alapján VM

2012-ben az ország termőföld területének 1,0 százaléka került a földpiacra. Ezen belül is a legnagyobb arány a Dél-Alföldön és az Észak-Alföldön figyelhető meg (1,7% illetve 1,5%), míg a legkisebb arány Közép- és Dél-Dunántúlt jellemezte.

4.1.3. Ingatlan-nyilvántartás, haszonbérlet, részarány-földtulajdon, NFA

Haszonbérlet

2012-ben a haszonbérleti pályázati eljárások során preferált, a Nemzeti Földalapról szóló 2010. évi törvény (továbbiakban: Nfatv.) birtokpolitikai irányelvek közül

a) a földhasználók helyzetének stabilizálása, fejlődésük elősegítése;

b) a családi gazdaságok kialakítása és megerősítése;

f) a racionális földtulajdonosi és bérleti rendszer kialakulásának elősegítése;

h) az állattenyésztő telepek működéséhez szükséges termőföld biztosítása;

i) a gazdálkodás jellegének megfelelő, versenyképes birtokméretek kialakításának elősegítése; továbbá

- az állattenyésztési tevékenység ösztönzése;
- az állattenyésztés termőföldigényének biztosítása kapott hangsúlyt.

24. táblázat: A haszonbérleti pályáztatás eredményei, 2012

Meghirdetett pályázati eljárás		Megkötött szerződés		Eredménytelen
Birtoktest (db)	terület (ha)	Birtoktest (db)	terület (ha)	Birtoktest (db)
1 921	29 844	1416	22892	372

Forrás: NFA

A haszonbérleti pályázati felhívások eredménytelenségének legfőbb oka, hogy a meghirdetett birtoktestre nem volt pályázó. Ugyanakkor jelentős azon esetek száma is, amikor a bontás vagy az értékelés szakaszában derült ki, hogy a benyújtott pályázat(ok) alaki és tartalmi hibája miatt érvénytelen volt a pályázat, néhány esetben pedig a pályázat kiírója vonta vissza a pályázati felhívást.

25. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések szektorális összetétele

Természetes személyek (fiatal mg. termelő, családi gazdálkodó, őstermelő, egyéni mg. vállalkozó)			
db	%-os megoszlás (db)	ha	%-os megoszlás (ha)
1 182	83,47	17 096,77	74,68
Jogi személyek			
db	%-os megoszlás (db)	ha	%-os megoszlás (ha)
234	16,53	5 795,17	25,32

Forrás: NFA

A 2012. évben a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet 300 hektár felett nem hirdetett meg pályázatot. A legnagyobb meghirdetett és szerződéssel megkötött birtoktest méret 238 hektár volt.

26. táblázat: A megkötött haszonbérleti szerződések megoszlása az elnyert földterület nagysága alapján

Kategória	db	ha	%	ha/db
< 10 ha	871	3 890,91	61,51	4,47
10-50 ha	441	10 176,30	31,14	23,08
50-100 ha	77	5 220,19	1,48	67,79
>100 ha	27	3 604,52	1,91	133,50
Összesen:	1 416	22 891,94	100,00	16,17

Forrás: NFA

27. táblázat: A megkötött szerződések számának %-os megoszlása

Pályázók státusza	pályázók szerint (%)	átlagos terület szerint (ha)
Fiatal mg. Termelő	0,35	27,03
Családi gazdálkodó	41,17	13,80
Őstermelő	26,48	15,02
Egyéni mg. vállalkozó	15,47	15,00
Jogi személy, szervezet	16,53	24,77
Összesen:	100,00	16,17

Forrás: NFA

A kötelező önkormányzati feladatok ellátásának elősegítése érdekében 2012-ben több, ingyenes vagyonkezelésbe adás is történt. Az Nfatv. alapján szociális földprogram céljaira 6 önkormányzat részére, összesen 135 hektár nagyságú terület, míg közfoglalkoztatási program céljaira 2013 I. negyedévéig 88 önkormányzat részére, összesen 1003 hektár nagyságú terület került ingyenesen vagyonkezelésbe adásra.

Ingatlan-nyilvántartás

A közigazgatási reform keretében megvalósult területi államigazgatás átalakítását követően a földhivatalok 2012-től a fővárosi és megyei kormányhivatalok szakigazgatási szerveként működnek kettős, funkcionális és szakmai irányítás alatt.

Évek óta folyamatosan nő az elektronikus földhivatali szolgáltatásokat igénybe vevő ügyfelek, illetve a TakarNeten és a kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül lekérdezett tulajdoni lapok száma. A TakarNet hozzáférési jogosultsággal rendelkező

felhasználók tábora folyamatosan bővült, így 2012 végére az összes TakarNet felhasználó száma elérte a 13.000-et.

A Földhivatal Online szolgáltatását a kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül belépve hozzáférhetően 47 ezer magánszemély vette igénybe. A felhasználók a TakarNet rendszeren keresztül közel 5 millió darab, a kormányzati Központi Ügyfélkapun keresztül 190 000 darab – e-hiteles és nem hiteles – tulajdoni lap másolatát kérdezték le. Az ingatlan változásfigyelő szolgáltatást érintő ingatlanok száma 2012. év végén közel 50.000 darab volt.

Ezzel egyidejűleg évről évre folyamatos visszaesés figyelhető meg a földhivatalok által kiállított, papír alapú hiteles tulajdoni lapok számában. 2011-ben 23 százalékos, 2012-ben további 11 százalékos csökkenést mutat az előző évihez képest.

Részarány-földtulajdon kiadása, kárpótlás

A részarány-földkiadás eredményeként a földkiadásért felelős hatóság 2012 során közel **2500** részarány-tulajdonos tulajdonát nevesítették **3700** hektár termőföldet érintően. Ezzel együtt mintegy **1500** hektár természetvédelmi terület, valamint **1400** hektár művelés alól kivett terület tulajdoni rendezésére került sor. További **25 000** hektár terület jogállásának rendezése maradt hátra.

A kárpótlási földalapba kijelölt termőföldekre 2012-ben kárpótlási célú termőföldárverés nem történt.

Az osztatlan közös tulajdonok megszüntetése

Az Országgyűlés 2012-ben módosította a földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvényt. A földkiadást érintő új koncepció következtében hatályon kívül helyezték a 63/2005. (IV. 8.) Korm. rendelet, és megalkották a részarány földkiadás során keletkezett osztatlan közös tulajdon megszüntetésének részletes szabályairól szóló 405/2012. (XII. 28.) Korm. rendeletet.

Az új jogi szabályozás célja, hogy az eljárás egyszerűsítésével a tulajdoni hányadok önálló ingatlanná történő alakítását megkönnyítsék, és felgyorsítsák a részarány földkiadás során keletkezett osztatlan közös tulajdonok megszüntetését.

Földvédelmi adatok

2012. évben tovább csökkent a termőföld más célú hasznosítása iránti igény (-25 %), mely a beruházások visszafogásával függ össze.

28. táblázat: Termőföld más célú hasznosítása(ha)

Hasznosítási forma	2010	2011	2012
Bányászati beruházások	332	234	166
Ipari beruházások	312	400	242
Kereskedelmi és szolgáltatási beruházások	241	259	285
Mezőgazdasági beruházások	233	410	175
Lakóház és kapcsolódó beruházások	163	150	71
Infrastrukturális beruházások	153	467	75
Anyag nyerőhely	133	211	54
Talaj-, természet-, táj- és vízvédelmi beruházások	96	53	140
Szociális intézmény, egészségügyi és sportlétesítmény	33	40	41
Hulladék-gazdálkodási létesítmények	28	78	22
Belterületbe vonás	1	0	13
Egyéb	13	20	17

Forrás: NFA

Csaknem minden beruházási cél esetében csökkent az igénybevétel, mindössze a talaj-, természet, táj- és vízvédelmi létesítmények, a kereskedelmi és szolgáltatási célú beruházások, valamint a belterületbe vonás vonatkozásában nőtt némileg.

Határszemle (földhasznosítás)

A termőföld-hasznosítási kötelezettséget a termőföld védelméről szóló törvény minden földhasználó számára előírja. Az előírás célja a föld termőképességének fenntartása, mivel a hasznosítatlan terület gyomforrásként, fertőzőési gócként a környező területek művelését nehezíti, többletkiadásokat eredményez.

Országos viszonylatban az összes termőterület 18 százaléka került ellenőrzésre a 2012. évi határszemle során.

29. táblázat: A határszemle-ellenőrzések számszaki adatai

	Terület nagysága (ha)
Összes ellenőrzött terület:	1 003 042
Hasznosítatlan terület	8 574
Művelési ág eltérés	7 991
Engedély nélküli más célú hasznosítás	92
Megszüntetett mintatér	894
Pótoló mintatér	895

Forrás: NFA

Hasznosítatlan területek

A 2012. évi határszemle ellenőrzések során a földhivatalok összesen 8574 hektáron állapították meg a hasznosítási kötelezettség elmulasztását.

A hasznosítási kötelezettség elmulasztása kapcsán összességében elmondható, hogy a magasabb arányban ellenőrzött zártkerti fekvésű földrészletek miatt az elmúlt évhez viszonyítottan növekedett a hasznosítatlanul talált terület nagysága, annak ellenére, hogy a rendszeres ellenőrzések, hatósági jelenlét, illetőleg a megfelelő tájékoztatás eredményeként a jogkövető magatartás folyamatosan javuló tendenciát mutat.

A határszemle ellenőrzések során a földhivatalok összesen 7991 hektáron találtak az ingatlan-nyilvántartásban szereplő, művelési ágtól eltérően folytatott gazdálkodást, mely terület 7267 db földrészletet érintett. A művelési ág változások leggyakrabban a hasznosítási kötelezettség elmulasztásával érintett területek önerdősülésével, szántó esetében a terület elgyepesedésével valósult meg.

A folyamat részben a mezőgazdasági támogatásokkal is kapcsolatba hozható, miszerint annak mértéke a használt területek nagyságától függ, nem az ott termesztett növényektől. Így a gazdálkodók ugyanakkora támogatást kapnak rét vagy legelő után, mint szántó esetében, azonban az előbbieknél a termelés nagyságrendekkel kevesebb ráfordítást igényel.

A határszemle során összesen 562 esetben fordult elő termőföld engedély nélküli, más célú hasznosítása. Leggyakrabban Budapest és más nagyvárosok agglomerációjához tartozó „zártkerti” jellegű területeken, a település belterületéhez közel eső termőföldeken. Kisebb gazdasági épületeket, lakó vagy nyaraló ingatlanokat építettek az igénybevevők. Ezek az esetek 92 hektárt érintettek.

A Kormány Magyarország Parlagrafü Elleni Védekezési Stratégiájának megvalósítására a 2012-2018. évre vonatkozóan Nemzeti Cselekvési Tervet (Újvárosi Program) fogadott el.

4.2. Területi vízgazdálkodás

Magyarország síkvidéki területét 85 belvízrendszer fedi le, melyek kiépítettsége 10-78 l/s/km² között változik, súlyozott területi átlaga 27,2 l/s/km². Ez az érték az átlagosan 10 évenként előforduló belvizek 15 nap alatti levezetésére ad lehetőséget. A vízelvezetést és az öntözést 46 155 kilométer csatorna biztosítja, melynek kevesebb, mint 20 százaléka a vízügyi igazgatóságok kezelésében lévő, kizárólagos állami tulajdon. A vízkészletekkel való gazdálkodást mintegy 95 millió m³ főművi és 22 millió m³ egyéb (önkormányzati, társulati, magán) állandó tározókapacitás segíti elő.

Társulati kezelésben összesen 37 ezer km közcélú vonalas létesítmény van, rajta 70 ezer kisműtárggyal. Társulati hatáskörbe tartozik továbbá 311 szivattyútelep működtetése is. Az általuk üzemeltetett vízfolyások 70, a szivattyútelepek 100 százaléka állami tulajdonban van, melyeken a társulatok állami közfeladatokat látnak el.

Az elmúlt évek csapadékos időjárása, az ez évi tavaszi belvizek és a rendkívüli csapadékok hatásainak kezelése ráirányították a figyelmet a belvízvédelmi műveken elvégzendő fenntartási, karbantartási és rekonstrukciós munkák folyamatos ellátásának szükségességére.

Öntözéses gazdálkodás

A 2012-es év öntözéses gazdálkodására jelentős mértékben hatott a megelőző év időjárása. A 2011-es őszi-téli aszály komoly talajvízhiányt okozott, amely igencsak megnehezítette az őszi talajmunkákat, hiszen a száraz talaj következtében a munkagépek részei gyorsabban elhasználódtak, törtek, így jelentős többletköltségek merültek fel, de az elvetett magvak még így sem mindenhol keltek ki. A mezőgazdasági tevékenységek nagy részét ezért csak 2012. évre áthúzódva tudták elvégezni a földművelők.

Hazánk mezőgazdasági területének 98,6 százalékán csapadékgazdálkodás folyik és csak 1,4 százalékán történik vízpótló öntözés. A mezőgazdasági célú vízfelhasználás, különösen az öntözéses gazdálkodás technikai és technológiai szempontból elfogadható színvonalon folyik, de annak területi kiterjedése kritikusan

alacsony a potenciális lehetőségekhez és szükségletekhez képest.

2012-ben a vízjogilag engedélyezett öntözhető terület¹⁴ 194 ezer hektár, amely a megelőző évhez képest 4 százalékkal esett vissza. Az öntözhető szántóterület 151 ezer hektárra csökkent, ami 3,5 százalékkal kevesebb, mint 2011-ben. Ezen belül a napraforgó öntözhető területe 10 százalékkal emelkedett, míg a rizs területére kapott öntözési engedélyek 10 százalékkal csökkentek. Legnagyobb mértékű emelkedés a cukorrépánál, a legnagyobb visszaesés pedig a burgonya vízjogilag engedélyezett öntözhető területénél mutatható ki.

A zöldségféléken belül az uborka területére kapott öntözési engedélyek a 2011-évhez képest 58 százalékkal emelkedtek, míg a zöldbab esetében 41 százalékkal csökkentek. Az elmúlt években a gyümölcsösök engedélyhez kötött öntözhető területe folyamatosan növekedett, ám a tárgyévben az emelkedő tendencia megtört. Ez 7 százalékos visszaesést jelentett a megelőző évhez képest, 2012-ben közel ezer hektárral kevesebb gyümölcsösre kértek és adtak ki vízjogi engedélyt.

Az öntözhető gyepterülete a 2011. évi rekord méretű növekedéshez képest 2012-ben drasztikusan, 68 százalékkal esett vissza. A halastavak feltöltésére 23 százalékkal nagyobb területre kértek engedélyt a haltermelők, mint az elmúlt évben. Az öntözhető egyéb terület (erdő, fásítás) 4 százalékkal emelkedett.

Az összes, ténylegesen öntözött terület közel 100 ezer hektár volt, ami 25 százalékkal haladta meg az előző évit, de még így is csak a vízjogilag engedélyezett öntözhető terület 51 százalékát tette ki. Az öntözési lehetőségek alacsony kihasználtságának hátterében az állt, hogy a gazdák – többek között az aszályos időjárás, valamint a tavaszi és húsvéti fagykarak miatt – több megyében a költségek csökkentésére, minimalizálására kényszerültek a gyümölcsösök öntözése, illetve az egész évi ápolás tekintetében is.

30. táblázat: Az öntözés kihasználásának alakulása művelési áganként

	Szántó	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Halastó	Egyéb	Összesen
2008	35,8	61,5	4,3	6,4	80,8	9,9	37,6
2009	53,7	41,1	2,8	28,0	95,7	5,1	51,4
2010	19,2	14,5	1,6	5,9	83,3	5,8	21,7
2011	38,7	44,0	6,4	25,1	71,1	22,2	39,4
2012	52,2	79,4	5,9	2,6	74,7	26,1	51,4

Forrás: AKI

A természet adta csapadék hiányt minden idők legnagyobb vízmennyiségével pótolták a gazdák a növénytermesztés területén. **A kiöntözött vízmennyiség 2012-ben 218 millió m³ volt,** ami több mint 30%-kal meghaladta a 2011-ben kiöntözött vízmennyiséget (166 millió m³). A szántóterület öntözésére 122 millió m³-t, ezen belül rizs öntözésére 34 millió m³ vizet használtak fel. Leginkább az intenzíven termesztett növényekre (pl. zöldségfélék) koncentrált az öntözés. A zöldségfélék közül a legtöbb vízmennyiséggel a csemegekukoricát, zöldborsót és paprikát öntözték 2012-ben.

A halastavak feltöltésére az összes felhasznált vízmennyiség 39 százalékát fordították. Az akvakultúra az agrárium által felhasznált vízmennyiség kétharmadával az egyik legjelentősebb vízfelhasználó ágazat. A halastavi gazdálkodás ezért az öntözési célú vízfelhasználás versenytársaként is megjelenik.

Öntözésre elsősorban felszíni vizeket használtak (86 ezer hektáron). Ez a megöntözött területek 86 százalékát teszi ki. Felszín alatti vízzel 8 ezer hektárt öntöztek leginkább Csongrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben, parti szűrésű vízzel 6 ezer hektáron Hajdú-Bihar megyében töltötték fel a tavakat, a nagyfokú párolgásnak köszönhetően. Az alma, körte, szilva, meggy, kajszli-, és őszibarack öntözésénél a felszín alatti víz használata a meghatározó.

4.3. Agrárfoglalkoztatás és kereseti viszonyok

Magyarországon a foglalkoztatottak számának növekedése 2012-ben tovább folytatódott, melynek mértéke a 2011-es év 0,8 százalékos növekedése után tavaly 1,7 százalékkal volt magasabb. Ennek eredményeképpen 65,9 ezerrel több ember dolgozott a nemzetgazdaságban, mint egy évvel korábban.

¹⁴ Vízjogilag engedélyezett öntözhető terület: az a terület öntözhető, amelyre vízjogi engedélyt adtak ki.

31. táblázat: Foglalkoztatottak száma 2008-2012 (ezer fő)

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012
Ágazatok összesen	3 879,4	3 781,9	3 781,2	3 811,9	3 877,9
Mezőgazdaság	152,4	158,1	171,8	185,1	200,3
Élelmiszeripar	128,6	132,3	124,9	123,9	126,3
Együtt	281,0	290,4	296,7	309,0	326,6
Részesedési arány (%)					
Ágazatok összesen	100	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	3,9	4,6	4,5	4,9	5,2
Élelmiszeripar	3,3	3,5	3,3	3,3	3,3
Együtt	7,2	8,1	7,8	8,1	8,5

a) Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása.
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

A foglalkoztatottak száma 2011-hez hasonlóan 2012-ben is gyorsabban nőtt a mezőgazdaságban, mint a nemzetgazdaság egészében. Az előremutató folyamatoknak köszönhetően a mezőgazdaság aránya a foglalkoztatásból több éves csúcsra, 5,2 százalékra emelkedett, mely az előző évhez viszonyítva 0,3 százalékpontos növekedés.

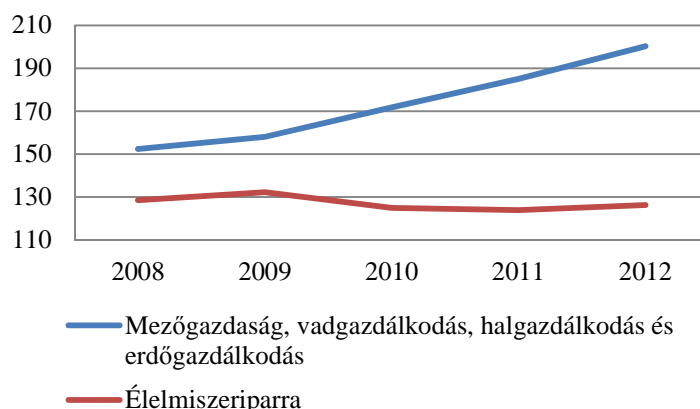
Az ágazat foglalkoztatottsági szintje 8,2 százalékos emelkedésének köszönhetően a

mezőgazdaságban dolgozók száma meghaladta a 200 ezer főt. A növekedés oka a 2011. évi sikeres mezőgazdasági év mellett az egyszerűsített foglalkoztatás megkönnyítése volt. Tovább folytatódott a mezőgazdasági foglalkoztatást célzottan segítő kormányzati programok is. A hangsúly a részmunkaidős foglalkoztatásról ismét a teljes munkaidősre tevődött, és átlagosan nyolc hónapra emelkedett a foglalkoztatás időtartama.

Az élelmiszeripar területén is kedvezően alakultak a folyamatok. Az ágazatban foglalkoztatottak számának csökkenése megfordult, és 2012-ben már 1,9 százalékos növekedés volt megfigyelhető. Az élelmiszeripar részesedése a teljes foglalkoztatásból nem változott.

A kedvező folyamatok eredményeképpen a mezőgazdaság és az élelmiszeripar együttes részesedése a teljes foglalkoztatásból 8 százalék fölé emelkedett.

26. ábra: Foglalkoztatottak száma 2008-2012 (ezer fő)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

A foglalkoztatottak számára vonatkozó adatok a lakossági munkaerő-felmérésből¹⁵ származnak, amely azonban csak azokkal a foglalkoztatottakkal számol el, akiknek fő jövedelemszerző tevékenysége a

mezőgazdasági tevékenység, vagyis kimaradnak a kiegészítő tevékenységek. A mezőgazdaságban viszont jelentős az ilyen módon, a főtevékenység mellett kiegészítő jelleggel végzett munka. A mezőgazdasági munkák szezonális jellege miatt különösen márciustól szeptember végéig tartó időszakban nő meg az alkalmi munkavállalói könyvvel dolgozók száma. Emellett számításba kell venni az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett, nem fizetett munkavégzést is. Ennek hatására évközben átlagosan 5-8 százalékkal növekszik a második és harmadik negyedévben a foglalkoztatottak száma. Ezt az

¹⁵ Lakossági munkaerő-felmérés: a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, a 15-74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkor munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg. A lakosság körében végzett munkaerő-felmérés a nemzetközi gyakorlatban a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság egyidejű, átfogó és konzisztens mérésének általánosan elterjedt eszköze.

alkalmi munkavállalás mellett befolyásolja a mezőgazdaság adott évi teljesítménye is.

Ezért az összes munkaerő-ráfordítás értéke az éves munkaerőegységgel¹⁶ (ÉME) fejezhető ki, amelynek segítségével a néhány órás, illetve időszakos munkavégzés teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) számítható át.

32. táblázat: Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 2008-2012 (ÉME-éves munkaerőegység)

	2008	2009	2010	2011	2012 ⁺
Fizetett	325 358	336 482	334 981	328 889	335 466
Nem fizetett	104 750	105 793	104 974	102 869	104 927
Összesen	430 107	442 275	439 955	431 758	440 393

⁺előzetes adat

Forrás: KSH

A gazdaságok 2012-ben 440 ezer éves munkaerőegységet használtak fel, 2,0 százalékkal többet, mint egy évvel ezelőtt. Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdasági tevékenység végzése 2012-ben annyi időt kötött le a nem fizetett és az időszakos munkavégzést is figyelembe véve, mintha 440 ezren egész évben teljes munkaidőben dolgoztak volna. A mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás belső szerkezetében nem történt számottevő változás, **az összes munkaerő-ráfordítás több mint háromnegyede évek óta az egyéni gazdaságokra jellemző, nem fizetett munkaerő-felhasználás.**

A mezőgazdaságban dolgozók keresetéről a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások esetében rendelkezünk adatokkal. Ezek alapján a mezőgazdaságban alkalmazottak bruttó keresete 2012-ben 7,0 százalékkal, a nemzetgazdasági átlagkeresetnél 2,4 százalékponttal gyorsabban növekedett. A nettó keresetek viszont a mezőgazdaságban 0,9 százalékkal, míg a nemzetgazdaság egészében 2,0 százalékkal emelkedtek.

4.4. Termelőeszköz-felhasználás¹⁷

A mezőgazdasági termelőeszközök kereskedelme 2012-ben, folyó áron 15

¹⁶ Éves munkaerőegység (ÉME): a munkateljesítmény mértékegysége; egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, koránál és egészségi állapotánál fogva teljes értékű munkavégzésre alkalmas dolgozó, éves munkaidő-teljesítménye, munkaórában. A kalkulációk során 2200 munkaórával vettük figyelembe.

¹⁷ A fejezet az AKI által végzett, OSAP-ban elrendelt, következő adatgyűjtések felhasználásával készült: A termelőeszközök áruforgalmi jelentése, A mezőgazdasági gépek forgalma, A növényvédő szerek értékesítése és zárókészlete szercsoportonkénti mennyiségben és értékben, Műtrágya értékesítés

százalékkal bővült az előző évihez képest. Az új mezőgazdasági gépek vásárlására fordított összeg 20,0 százalékkal emelkedett, alkatrészekre 8,0 százalékkal költöttek többet a gazdálkodók. A műtrágya értékesítés 16,0 százalékkal, míg a növényvédő szerek forgalma 9,0 százalékkal nőtt 2011-hez képest.

Az elmúlt évtized során a magyar mezőgazdaság műszaki háttere folyamatosan bővült, a világ legismertebb mezőgépgyártóinak legkorszerűbb gépeiből és a hazai mezőgépgyárak minőségi gyártmányaiból egyaránt nagy számban vásároltak a gazdálkodók gépparkjuk bővítéséhez, megújításához. A mezőgazdasági gépberuházások azonban jelentősen összefüggenek a gépberuházási támogatások hozzáférhetőségével.

2012-ben a mezőgazdasági gépberuházások értéke 94 milliárd forint volt, amely 19 százalékos forgalomnövekedést jelent a 2011. évhez képest. Mind az erőgépekből, mind a munkagépekből élénkült a kereslet. Traktorokból 2012-ben az egy évvel korábbinál 4 százalékkal többet, 2002 darabot értékesítettek, de ez még mindig nagyon elmarad a 2009-ben értékesített 3053 darabtól. Traktorokból a 60 LE-nél kisebb és a 320 LE-nél nagyobb kategóriáknál tapasztalható erőteljes értékesítés-növekedés (63 és 79%). Az önjáró betakarítógepekből 40 százalékkal többet, összesen 263 darabot értékesítettek, többségük (91%) gabona arató-cséplő gép. A gabonakombájnok piaca 2012-ben 36 százalékos bővülést mutatott, összesen 239 darabot értékesítettek. Az utóbbi időben nagyobb lendületet kapott a kertészeti kultúrák gépesítése, színvonaljavulás tapasztalható a munkagépeknél, és az állattenyésztésben is számottevő volt a beruházások értéke. Az államilag támogatott gabonaszárító csereprogram 2011-ben lezárult, amelyet az új szárítók értékesítési piacának zsugorodása követett. Ezt mutatja, hogy 2012-ben 34 szemes termény szárítót értékesítettek a 2011. évi 95 darabhoz szemben.

Az **alkatrészek** értékesítése az elmúlt években folyamatosan emelkedett. Az alkatrészek beszerzésére fordított összeg 37,5 milliárd forint volt 2012-ben, amely 8%-kal haladta meg a 2011. évi értéket. Az alkatrészek értékesítése az új gépekkel ellentétben nagyfokú stabilitást mutat, hiszen alkatrészeket

az elhasználódás függvényében nagyjából azonos szinten vásárolnak a gazdálkodók, míg az új gépek vásárlását jellemzően az új pályázati ciklus kiírására időzítik.

A közvetlenül mezőgazdasági termelők részére értékesített **műtrágya** értéke 2012-ben 123 milliárd forint volt, 16%-kal több mint 2011-ben. A vizsgált időszakban az értékesített mennyiség 4,5 százalékkal, az árak 11 százalékkal emelkedtek 2011-hez képest.

A mezőgazdasági termelők 2012-ben természetes súlyban számolva 1268 ezer tonna műtrágyát vásároltak, melynek nitrogén-foszfor-kálium (NPK) hatóanyag tartalma 438 ezer tonna, 6,2 százalékkal több, mint egy évvel korábban. A nitrogén hatóanyag 3,7 százalékkal, a foszfor 16, a kálium 10 százalékkal emelkedett. Az NPK hatóanyag

megoszlása 71:13:15 volt, hasonló a 2011. évi 73:12:15 arányhoz (34. táblázat). Természetes súlyban vizsgálva, a közvetlenül mezőgazdasági termelőknek értékesített 1268 ezer tonna műtrágyából 949 ezer tonna egykomponensű, 320 ezer tonna pedig összetett műtrágya volt. 2011-hez hasonlóan az egyszerű nitrogén műtrágya értékesítés 80 százalékát az ammóniumnitrát és a mész-ammon-salétrom adta.

A 2012. évben is maradt a műtrágya árak megszokott szezonálisitása. A termeléshez közvetlenül használt termékek körében, 2011-hez viszonyítva a műtrágya ára emelkedett legnagyobb mértékben, 11 százalékkal. Az egyszerű műtrágyák ára kevésbé (9%-kal), az összetett műtrágya ára erősebben (16%-kal) nőtt.

33. táblázat: Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése*
(millió Ft)

	Mezőgazdasági gép (használt nélkül)	Alkatrész	Műszaki áru	Műtrágya	Növényvédő szer (alapanyag nélkül)	Összes termék
2008	113 371	27 815	1 214	107 125	81 919	331 444
2009	136 307	26 798	1 244	83 431	79 287	327 067
2010	42 862	29 400	950	75 530	74 064	222 806
2011	78 593	34 851	952	105 912	79 770	300 078
2012	93 872	37 548	1 208	123 140	86 938	342 706
2012/2011(%)	119,4	107,7	126,9	116,3	109,0	114,2

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.

Forrás: AKI

34. táblázat: Műtrágya-felhasználás

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012
Értékesített műtrágya, hatóanyagban (ezer t)*	431	367	385	413	438
ebből:					
- Nitrogén	294	275	281	302	313
- Foszfor	63	44	46	51	59
- Kálium	74	48	58	60	66
Egy hektár mezőgazdasági területre kijuttatott hatóanyag (kg)	74	64	72	77	82

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás részére.

Forrás: AKI, KSH

A növénytermesztés biztonságának alapvető feltétele a hatékony növényvédelem. A környezetkímélő és az élelmiszerbiztonsági követelményeket kielégítő, egyúttal gazdaságos növényvédelem alapja a minimálisan szükséges mennyiségű, optimális időben, megfelelően beállított eszközökkel kijuttatott, jó minőségű szerek alkalmazása. A növényvédelmi ráfordításokat az időjárás mellett alapvetően a pénzügyi helyzet és a

szakmai irányelvek mérlegelése határozza meg. Az értékesített **növényvédő szerek** mennyisége 2012-ben az előző évi szinten alakult, a forgalmazók 86,9 milliárd forint értékben, 23 ezer tonna növényvédő szert értékesítettek mezőgazdasági termelőknek. A vizsgált időszakban a növényvédő szerek ára 8 százalékkal emelkedett 2011-hez képest (35. táblázat)

35. táblázat: Növényvédőszer értékesítés (tonna)

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012
Értékesített növényvédőszer *	24 168	22 288	20 599	22 798	22 994
ebből:					
Gombaölő szer	6 016	4 961	4 571	4 445	4 475
Rovarölő szer	5 080	4 380	3 930	4 312	4 621
Gyomirtó szer	9 592	9 055	8 958	10 115	9 670
Egyéb szer	3 480	3 892	3 140	3 926	4 228

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság részére.

Forrás: AKI

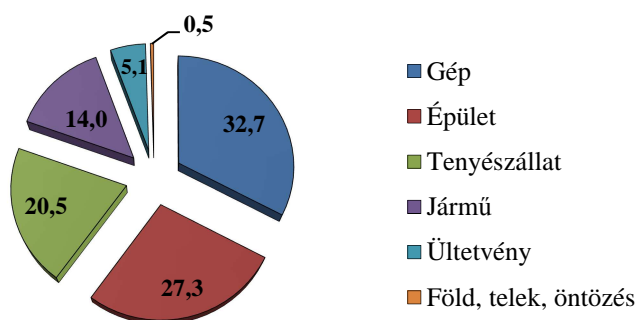
4.5. Beruházások a mezőgazdaságban

A nemzetgazdaság beruházásai 2012-ben folyó áron elérték a 4167,7 milliárd forintot, ami 2011-hez képest 5,2 százalékos visszaesést jelent. A nemzetgazdasági beruházások mintegy felét, 51,4 százalékát adták az építési, 47,0 százalékát pedig a gépberuházások. Az előbbi volumene 10,6 százalékkal csökkent, míg az gépberuházásoké 1,8 százalékkal nőtt.

A mezőgazdasági beruházások volumene az előző évi növekedéssel ellentétben 2012-ben 2,4 százalékkal csökkent. A mezőgazdaság

beruházásai azonban kevésbé estek vissza, mint a nemzetgazdaságé, ezért a mezőgazdaság részesedése a nemzetgazdaság beruházásaiból a 2011. évi 5,6 százalékról 2012-ben 5,8 százalékra nőtt. A beruházások visszaesésének fő oka a magas bázis, a beruházási támogatások mérséklődése, valamint a szigorodó hitelfeltételek voltak. A mezőgazdasági beruházásokra jellemző az erős ingadozás, amely nagyrészt a támogatásokkal függ össze.

27. ábra: A mezőgazdasági beruházások megoszlása anyagi, műszaki összetétel szerint 2012-ben (%)

Forrás: KSH alapján

Az előző évekhez hasonlóan a beruházások közel harmadát a gépberuházások, mintegy negyedét az épület beruházások, ötödét pedig a tenyészállat beruházások adták. A járműberuházások részesedése szintén jelentős volt, azonban az ültetvény, illetve föld, telek, öntözés kategóriáké továbbra is csak szerény részt képvisel.

A járműberuházások kivételével minden kategória volumene visszaesett 2012-ben. Ennek mértéke csak az ültetvények és az épületek esetében volt jelentős, a többi beruházás volumene kis mértékben csökkent. Az ültetvény beruházások 2010-ben közel

másfélszeresére nőttek, a gazdák valószínűleg előrehozták beruházásaikat, az épület és tenyészállat beruházások pedig 2011-ben nőttek jelentősen, így a 2012-es csökkenés ugyancsak nem lesz jelentős hatással a mezőgazdaság termelőkapacitására.

A járműberuházások volumene több mint egyharmaddal bővült, ezen belül az import és a hazai járművek iránti kereslet is élénkült. Ennek hátterében elsősorban a traktor- és a kombájnvásárlások állhatnak.

5. Erdő- és vadgazdálkodás, halászat

5.1. Erdőgazdálkodás

Magyarországon az *erdőterület évről évre nő*, ezáltal az összes *favagyon is folyamatosan gyarapszik*. Hazánk élőfa készletének anyagi értéke óvatos becsléssel is meghaladja az 1000 milliárd forintot. A hazai *megújuló energiatermelésben* évek óta tartósan meghatározó szerepet játszik a fás biomassa.

A zöldáram-termelésnek több mint felét, a fűtésszektorban felhasznált bioenergia több mint 60%-át a magyar erdőkből kikerült faanyag adja. Ezzel együtt a magyar erdők a Kiotói Jegyzőkönyv számára 2008 óta készített üvegházgáz-leltárak szerint minden évben összességében kb. 3000 Gg⁴ CO₂-t kötnek meg (Gg: gigagramm, 1 Gg=1000 tonna).

Az összes erdőterület 62,7 százaléka *gazdasági rendeltetésű*, 36,2 százaléka *védelmi rendeltetésű*, és 1,1 százaléka *közjóléti* (egészségügyi-szociális, turisztikai, oktatási) célokat szolgáló erdő. Évek óta tovább növekszik a védelmi erdők aránya a gazdasági erdők arányával szemben.

Az ország erdőgazdálkodás alá vont területe 2.054 ezer hektár, ami Magyarország összes földterületének több mint egyötöde, s ennek 94 százalékán (1,9 millió hektár) pedig faállomány található. A faállománnyal borított területet alapul véve *az ország erdősültsége 20,7 százalékos*. *Hazánkban a szántó után az erdő a második legnagyobb területű művelési ág*. Az általános európai helyzettől eltérően, nálunk az összes erdőterület nagyobb részét *lombos fajokból álló elegyes erdőállományok* teszik ki. A lombos erdőállományok területaránya 88,8 százalék, a fenyőerdők visszaszorulóban vannak. Az őshonos főfafajú erdőállományok 57,3 százalékos részarányt képviselnek. Az idegenhonos erdőállományok közül az akácokat (24,0%) és a nemes nyarasokat (6,4%) kell megemlíteni.

36. táblázat: Az erdőtervezett területek tulajdoni megoszlása

állami tulajdon (millió ha)	közösségi tulajdon (millió ha)	magántulajdon (millió ha)
1,16	0,02	0,87
56,3 %	1,0 %	42,6 %

Forrás: VM

Az *erdőkben gazdálkodási tevékenységet* kizárólag az erdészeti hatóság által kiadott erdőterv határozat előírásainak megfelelően, a tevékenység előzetes bejelentését követően lehet végezni. Az erdőgazdálkodói nyilvántartás adatai szerint az ország erdőterületének több mint 90 százalékán tevékenykedik az erdészeti hatóságnál bejegyzett erdőgazdálkodó. Magyarországon az erdők és az erdőgazdálkodás ügyével kapcsolatban egységes szakpolitika érvényesül, amelynek alapja a Kormány 1110/2004. (X. 24.) számú határozatával elfogadott, a 2006-2015 közötti időszakra vonatkozó *Nemzeti Erdőprogram*.

Az állami erdőgazdálkodás jó szakmai színvonalon áll. A 22 állami erdőgazdaság zártkörűen működő részvénytársaság formájában már több évtizede biztosítja a kezelésükben lévő erdőterületek védelmi, közjóléti funkcióinak magas színvonalú ellátását.

A magán- és közösségi tulajdonú erdőkben folyó gazdálkodás színvonala rendkívül heterogén. A mintegy 37 ezer erdőgazdálkodó jellemzően kisüzemi területeken gazdálkodik (kb. 20 hektáros az átlagos üzemméret) jogosult szakszemélyzet közreműködésével. *A kisüzemi gazdálkodók jellemzően alacsony érdekeltséggel és közepes szakmai színvonallal tevékenykednek*.

A *fakitermelés 2012-ben* is az ágazat legfontosabb bevételi forrása volt. Az erdőgazdálkodók közel 180 ezer hektár erdőterületen végeztek fahasználati tevékenységet, amelyről csaknem *7,6 millió köbméter fatömeget termeltek ki*. Ez a mennyiség megfelel a tartamos gazdálkodás feltételeinek.

Az erdőgazdálkodók a jogszabályokban előírt erdőfelújítási kötelezettségeiknek megfelelő színvonalon tettek eleget. A tárgyévben befejezett erdőfelújítások területe 13,5 ezer hektár¹⁸, a keletkezett erdőfelújítási kötelezettség¹⁹ területe 22,5 ezer hektár volt.

Az ÚMVP vidékfejlesztési program indulása óta folyamatosan csökkent az erdőtelepítési kedv. Ennek ellenére 2011. évi

¹⁸ A tárgyévet megelőző időszakban keletkezett, de a tárgyévben befejezett erdőfelújítási kötelezettség

¹⁹ A tárgyévben keletkezett erdőfelújítási kötelezettség

2,8 ezer hektár új erdő telepítésével szemben **2012-ben 4,5 ezer hektár első kivitelű erdőtelepítésre került sor.** Az erdőtelepítések első kivitelét 73,8 százalékban őshonos fafajokkal, 22,3 százalékban akáccal és 3,8 százalékban nemes nyárral hajtották végre. A fenyőállományok telepítése az utóbbi években gyakorlatilag megszűnt.

Az erdészeti hatóság **falopásból** származóan 2012-ben **37,9 ezer köbméter** eltulajdonított faanyagot regisztrált. Az összes eltulajdonított faanyag mintegy 10 százaléka állami erdőkből származik. Az összes eltulajdonított faanyag 60 százalékát magánerdőkben, 17 százalékát pedig gazdálkodó nélküli erdőben regisztrálta a hatóság. Az adatok fő forrása az erdőgazdálkodó által tett bejelentés, emellett kisebb mértékben egyéb bejelentések (turisták, önkormányzat, stb) és az alkalmi hatósági ellenőrzések tárják fel ezeket az eseteket. Az **engedély nélküli fakitermelés** és falopás mértéke vélhetőleg nagyobb, mint ami az előbb felsorolt forrásokból kimutatható.

A **magyar erdők egészségi állapota** az Európában elfogadott felvételi rendszer minősítése alapján **változatlanul jó.** Az összes levélvesztés alapján a vizsgált fák közel 80 százaléka kedvező állapotú. A 2012. évi száraz és meleg nyár ellenére az erdők lombozata nem mutatott kedvezőtlen változásokat, nem jelentkezett markánsan a korábbi aszályos években megfigyelt állapotromlás.

Az erdőtörvény vonatkozó rendelkezése alapján **2012-től** elindításra került az **Országos Erdőkár Nyilvántartási Rendszer** (OENyR), mely az erdészeti szakirányítókat kötelezi az észlelt erdőkárok negyedéves gyakoriságú bejelentésére az általuk felügyelt erdőterületekre vonatkozóan. A rendszer a teljes kiépülése után a bejelentési periódusok gyakoriságában folyamatosan tájékoztatást nyújt a szakközönség részére a károsítások mértékéről és helyéről. A kárbejelentések a gypjaslepke károsításának emelkedő tendenciáját jelzik, a petecsomó felmérések alapján a fertőzött terület meghaladta a 10 000 hektárt, 2013-ban várható a gypjaslepke lokális elszaporodása (gradációja) és kártétele.

5.2. Vadgazdálkodás és halászat

Nagyvadállományunk létszáma és terítéke tovább növekedett, a hasznosítás meghaladta a 300 ezer darabot. A növekedési tendencia folytatódik, különösen a vaddisznó létszáma emelkedik aggasztó mértékben. Olyan élőhelyeken is megjelenik az Alföldön, ahol jelenléte korábban nem volt jellemző. A vaddisznó-hasznosítás a hat évvel ezelőttinek mintegy duplája, mégsem torpan meg a növekedés, tehát még drasztikusabb mértékű vadászati hasznosításra van szükség, főként a nőivarú egyedek tekintetében.

Az **apróvad állomány** helyzete jórészt változatlan, kedvezőtlen státusza állandósulni látszik. A mezei nyúl állományt a 2010-es csapadékos esztendő – a várttal ellentétben – nem vetette vissza, hasznosítása 100 ezer db körül alakult. A fácán-hasznosítás főként a tenyésztett szárnyasvadra alapul, a lőtt fácán szezononkénti mennyisége 300-400 ezer db között ingadozik.

37. táblázat: Nagyvadfajok teríték adatai (ezer db)

	2008	2009	2010	2011	2012
Gímszarvas	36,2	39,3	41,1	48,2	48,8
Dámszarvas	9,7	10,5	10,8	11,7	12,0
Őz	86,1	89,8	88,6	94,3	95,9
Muflon	2,9	3,1	3,4	3,5	3,8
Vaddisznó	94,4	111,2	112,4	130,0	157,1
Összesen	229	254	256	288	318

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

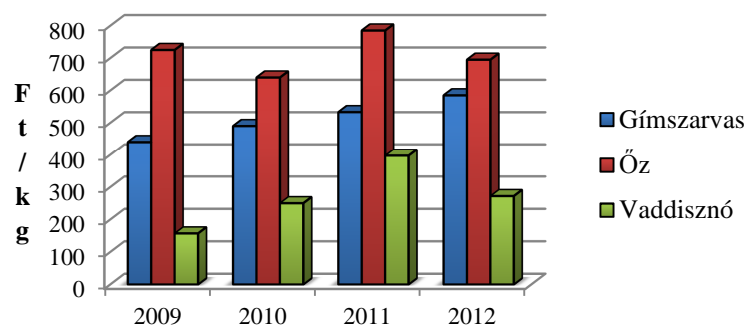
38. táblázat: Apróvadfajok teríték adatai (ezer db)

	2008	2009	2010	2011	2012
Mezei nyúl	104	107	79	134	112
Fácán	421	378	307	376	331

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

A **vadhús árak** a szokásos éven belüli ingadozáson felül (a téli vadászati idény végére a készletek magasak) tartották az ágazat számára kedvező magas árfekvésüket. A méretes vaddisznó teríték némileg tükröződik a felvásárlási árban, leszorító hatásával. Összességében a vadhúsból származó bevétel eredményezi, hogy a vadgazdálkodás pénzügyi egyenlege a korábbi „pozitív nulla” körüli szintről milliárdot meghaladó mértékű lett. Ez egyértelműen a **vadhús helyi értékesítését** 2010-től lehetővé tévő, kedvező kormányzati intézkedésnek tudható be.

28. ábra: A vadhús felvásárlási árak alakulása (Ft/kg)

Forrás: NÉBIH

39. táblázat: A vadhús felvásárlási árak alakulás
(millió forint)

	2008	2009	2010	2011	2012
Bevétel	16 604	15 869	16 370	18 666	20 002
Kiadás	16 161	15 707	15 972	17 197	18 638
Egyenleg	443	162	397	1 469	1 364

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

5.3. Halászat*

Tógazdaságaink és intenzív üzemek árukibocsátása is alatta maradt a 2011. évi eredményeknek, és ugyanez történt a természetes vizeken folytatott halászat esetében is. **Magyarországon az étkezési hal termelése 2012-ben 21,8 ezer tonna volt, ami 3,7 százalékkal kevesebb az előző évihez képest.** Az egy főre jutó halfogyasztás 2012-ben 3,6 kg/fő volt.

Évek óta ugyanaz a három régió adja hazánk tógazdasági haltermelésének 80 százalékát (Észak-Alföld, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld). A legtöbb halat Hajdú-Bihar, Somogy, Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád megyében halászták le. **Halastó művelési ágban 2012-ben 35,4 ezer hektár tóterület szerepelt a nyilvántartásban.** Az év folyamán 50 hektár új halastó létesült és 186 hektár tóterületet rekonstruáltak. A tógazdasági haltermelés az Agrárgazdasági Kutató Intézet által gyűjtött adatok szerint, 26,1 ezer hektár, üzemelő tóterületen folyt.

Az elmúlt években a 2011-es év kivételével az étkezési halak előállításában csökkenő tendencia mutatkozott. A tógazdaságok és intenzív haltermelő üzemek 2011-ben 21,1 ezer tonna halat termeltek, ebből **az étkezési hal mennyisége 15,5 ezer tonna**, mely az előző évhez képest, 5,1 százalékos csökkenést jelent. Az étkezési ponty termelésében évek óta csökkenés tapasztalható, mely esetében a kiemelkedő 2011-es év után 2012. is csökkenést hozott. Az egy hektárra jutó összes szaporulat 480 kg, az egy hektárra jutó pontyszaporulat mintegy 377 kg. A megtermelt ragadozó halak közül a harcsa mennyisége emelkedett, a csuka és a süllő mennyisége azonban csökkent az előző évihez képest. A csuka lehalászása 38 százalékkal, a fogassüllő 13 százalékkal csökkent, a harcsa viszont 20 százalékkal nőtt.

A tógazdaságok a hazai igényeket teljes mértékben kielégítik. Minden halfajból termelünk annyit, amennyire szükség van. Tógazdaságainkban változatlanul a **ponty** a meghatározó halfaj, amely **az étkezési haltermelés 76 százalékát adja.**

40. táblázat: A halászat fontosabb termelési adatai (hektár, tonna)

	2008	2009	2010	2011	2012
Tógazdaságok és intenzív üzemek					
Halastó-üzemelt terület (hektár)	24 248	23 967	23 639	24 364	26 083
Étkezési haltermelés (tonna)	15 687	14 825	14 244	16 348	15 512
Természetes vizek és víztározók					
Hasznosított terület (hektár)	139 515	140 647	140 402	140 989	141 237
Teljes zsákmány (tonna)	7 394	6 364	6 216	7 047	6 717
- ebből étkezési (tonna)	7 027	6 098	6 006	6 790	6 294
Összesen étkezési hal (tonna):	22 714	20 923	20 250	22 654	21 806

Forrás: AKI és Országos Halászati Adattár

A minőségi pontytermelés hatékonyságának növelése érdekében 2008 óta minden évben lehetőség van csekély összegű, vissza nem térítendő támogatás igénylésére, melynek szükségességét bizonyítja, hogy évek óta 60-65 pontyos gazda igénybe is veszi ezt a lehetőséget. A termelők a hazai piacokon általában élő pontyot, afrikai harcsát, busát, amurt és ragadozó fajokat értékesítenek. **Halexportunk 2012-ben mennyiségben és értékben is nagymértékben növekedett.**

Intenzív rendszert 2012-ben 14 haltermelő üzem, 15 telephellyel működtetett különböző halfajok tartására. Az étkezési haltermelés 2012-ben 2 349 tonna volt, amely az elmúlt évhez képest 6,9 százalékkal emelkedett. Az itt termelt fajok közül egyértelműen az afrikai harcsa tekinthető a fő hálnak, amely az intenzív haltenyésztés 94 százalékát adja.

A **természetes vizeken** a rekreációs célú (horgászati) halászati hasznosítás játssza a meghatározó szerepet, amely mellett a kereskedelmi halászat csak kiegészítő, állományszabályozó szerepet tölt be. A természetes vizekről és víztározókról jelentett **halfogásból 4742 tonnát (71%) tett ki a horgászok zsákmánya.**

Az Országos Halászati Adattár nyilvántartásában 2012-ben **141 ezer hektár halászati vízterület** szerepelt. A halászati vízterületek hasznosítása a következőképpen oszlott meg: **horgászhasznosításban** a halászati vízterületek csupán **23 százaléka** van, ami mintegy 33 ezer hektár kiterjedésű vízterületet jelent. Az egyéb szervezeteknek (szövetkezetek, kft.-k, bt.-k, magánszemélyek, önkormányzatok, stb.) által hasznosított halászati vízterületek 108 ezer hektárt (77%) tesznek ki.

*Az elemzés a KSH előzetes adatai alapján készült

Az egy főre eső halászati vízterület nagysága a 2012-ben állami horgászjegyet váltott horgászok és az összes halászati vízterület kiterjedésének ismeretében 0,37 hektár volt. A megyei halászati hatóságok jelentése szerint **állami horgászjegyet 315 597 felnőtt és 51 661 gyermek váltott, a külföldi**

vendég-horgászok száma 9 934, a horgászvizsgát tett horgászok száma 15 520 fő, a természetes vízi halászok száma 1 906 fő volt 2012-ben. Magyarországon a vizsgázott és az esküt tett **halászati örök** száma 2012-ben 2 523 fő volt, melyből megközelítőleg 920 fő lát el ténylegesen halőrzési feladatokat.

6. Az élelmiszeripar helyzete

6.1. Termelés és értékesítés

Az élelmiszeripar²⁰ teljesítménye az utóbbi két évben pozitív képet mutatott, mind a termelés, mind az értékesítés jelentősen javult a gazdasági válság okozta visszaesést követően²¹. Ez a kedvező folyamat elsősorban az export bővülésének köszönhető, azonban 2012-ben az előző évek tendenciáját megtörve a belföldi értékesítés is bővült.

41. táblázat: Az élelmiszeripar termelése és értékesítése (milliárd forint, változás az előző évhez viszonyítva %)

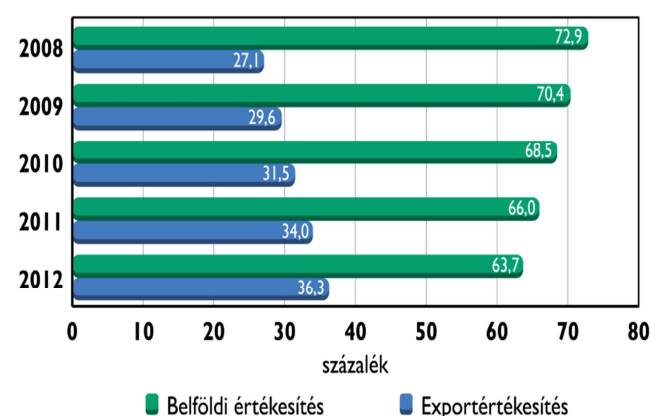
	2008	2009	2010	2011	2012
Termelési érték (folyó áron)	2 103,6	2 070,4	2 031,6	2 285	2 524,1
Termelési érték volumenváltozása	-6,7%	-2,0%	-0,7%	3,1%	4,4%
Belföldi értékesítés (folyó áron)	1 539,4	1 463,1	1 415,3	1 493,7	1 594,7
Belföldi értékesítés volumenváltozása	-8,3%	-4,6%	-2,2%	-2,5%	1,3%
Exportértékesítés (folyó áron)	571	614,5	649,9	769,8	907,9
Exportértékesítés volumenváltozása	-1,1%	4,8%	7,8%	6,7%	10,4%
Összes értékesítés (folyó áron)	2 110,4	2 077,6	2 065,3	2 263,5	2 502,6
Összes értékesítés volumenváltozása	-6,5%	-2,0%	0,7%	0,4%	4,5%

Forrás: KSH alapján

Az élelmiszeripar főként a hazai kereslet kielégítésére termel, az összes értékesítésnek a többsége belföldre irányul. Ugyanakkor az exportértékesítés aránya az utóbbi években jelentősen nőtt. Ennek köszönhetően az összes értékesítés több mint egyharmadát (36,3%) adta az export 2012-ben.

Az élelmiszeripar teljesítményének bővülése az ipar egészének értékét meghaladta, ezért az élelmiszeripar aránya bővült az ipari termelésen és értékesítésen belül. Ennek eredményeként az élelmiszeripar részesedése az ipar termelési értékéből 10,1-ről 10,9 százalékra, az összes értékesítéséből pedig 8,5-ről, 9,3 százalékra emelkedett 2012-ben.

29. ábra: A belföldi és az exportértékesítés aránya az élelmiszeripar összes értékesítéséből (%)

Forrás: KSH

Az élelmiszeripar teljesítményének növekedése 2012-ben felgyorsult. Az élelmiszeripari termelés volumene 4,4 százalékkal bővült, ami meghaladja az előző év 3,1 százalékat. Ezzel az élelmiszeripar volumenének növekedése a járműgyártás után a második legnagyobb volt a jelentősebb ipari ágak közül. Az élelmiszeriparon belül az élelmiszergyártás volumene 5,0, a dohánytermékek gyártásáé 35,1 százalékkal bővült, míg az italgyártásé 0,8 százalékkal csökkent.

Az élelmiszeripari termelésen belül az élelmiszergyártás a meghatározó. Az élelmiszergyártás részesedése az ágazat termelési értékéből 85,7, az italgyártásé 13,4 míg a dohánytermékek gyártásáé mindössze 1,0 százalék volt 2012-ben. Ezek az arányok a 2011. évhez viszonyítva nem változtak jelentősen.

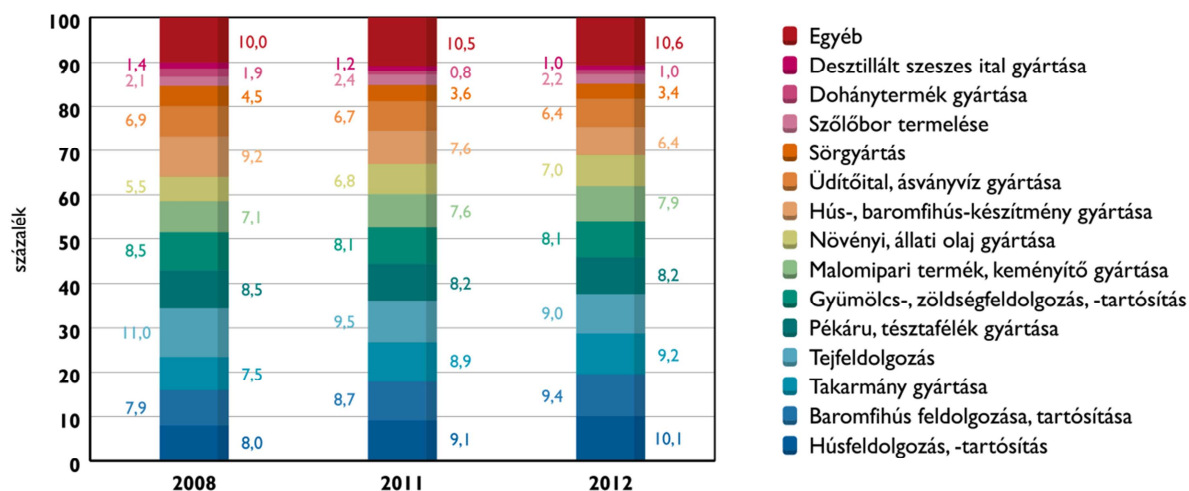
Az összes értékesítés volumene 4,5 százalékkal nőtt. A növekedés hajtómotorja az export volt, 10,4 százalékkal haladta meg a 2011. évi értéket, míg a belföldi értékesítés volumene mindössze 1,3 százalékkal bővült. Ez a növekedés azonban nem volt egyenletes, az élelmiszeripar termelésének volumene augusztusban megtorpant, szeptemberben, novemberben és decemberben pedig elmaradt az egy évvel korábbi eredményektől. Ennek oka elsősorban a magas infláció miatt visszaesett belső kereslet csökkenése.

Az élelmiszeripar folyó áras értékeinek (termelés és értékesítés) növekedését az árak emelkedése is segítette. A termelői árak 2012-ben 6,0 százalékkal haladták meg az előző évi szintet. Ezen belül az exportárak gyorsabban nőttek (7,7%), mint a belföldi értékesítési árak (+5,2%).

²⁰ Élelmiszeripar alatt az élelmiszer, ital, dohánytermékek gyártása ágazatot értjük.

²¹ A fejezetben közölt termelési és értékesítési adatok a 4 főnél többet foglalkoztató vállalatokra vonatkoznak

30. ábra: A fontosabb élelmiszeripari szakágazatok részesedése a termelési értékből, (%)

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari termelés erősen koncentrált, az öt legnagyobb szakágazat adja a termelés közel felét. A három húsipari szakágazat, a húsfeldolgozás, tartósítás, a baromfihús feldolgozás, tartósítás, és a hús-, baromfihús-készítmény gyártása adja az ágazat termelési értékének mintegy negyedét (25,9%). Számottevő még a takarmánygyártás (9,2%), a tejfeldolgozás (9,0%), pékáru, tésztafélek gyártása (8,2%), a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás-, tartósítás (8,1%), és a malomipari termékek (7,9%) részesedése.

Jelentős térnyerés a húsfeldolgozás és tartósítás, a baromfihús feldolgozása és tartósítása, a növényi, állati olaj gyártása és a takarmánygyártás esetében figyelhető meg. Ezzel szemben nagyobb mértékben mérséklődött a hús-, baromfihús-készítmény gyártása és a tejfeldolgozás aránya.

Az élelmiszeripari szakágazatok többségében nőtt a termelés és az értékesítés volumene. Kiemelkedő volt a húsfeldolgozás, tartósítás, a baromfihús feldolgozása, tartósítása, a növényi, állati olaj gyártása, a malomipari termékek, keményítő gyártása, a pékáru, tésztafélek gyártása, és a takarmánygyártás teljesítményének növekedése.

Érdemes megjegyezni, hogy a húsfeldolgozás, tartósítás teljesítménye már negyedik éve bővült. Emellett a növényi, állati olaj gyártása szakágazat termelése az elmúlt öt év mindegyikében növekedett. Ennek oka a növény olaj gyártás bővülése, amelynek háttérében két nagyvállalati beruházás, vagyis

jelentős termelőkapacitás bővülés áll. A világpiacra nő a kereslet a növényi olajok iránt, hazánkban pedig a gazdaságos repce és napraforgó termelés következtében kitűnő az olajgyárak alapanyag ellátása.

A termelés és értékesítés volumene 2012-ben mindössze három szakágazatban, a hús-, baromfihús készítmény gyártásában, a szőlőbor termelésében, és a desztillált szeszes ital gyártásában maradt el az egy évvel ezelőtől. A hús-, baromfihús készítmény gyártása szakágazat termelése az elmúlt öt évben csökkenő tendenciát mutat, mindössze 2011-ben stagnált. Ennek háttérében elsősorban az alapanyagárak emelkedése, a vállalatok magas eladósodottsága, likviditási problémái, és csökkenő versenyképessége áll. A szőlőbor termelése a 2009-es kiugró növekedés után folyamatosan visszaesett.

Az élelmiszeripari szakágazatok többségében a belföldi értékesítés a meghatározó. Az exportértékesítés mindössze négy szakágazatban, a dohánytermékek gyártásában, a gyümölcsfeldolgozás, tartósításban, a növényi, állati olaj gyártásában, és az egyéb élelmiszer gyártásában²² haladja meg az 50 százalékot. Ezzel szemben nagyrészt a belföldi piacon értékesít a sörgyártás, a desztillált szeszes ital gyártása, a tejfeldolgozás, és a pékáru, tésztafélek gyártása

²² Az egyéb élelmiszer gyártása szakágazatba tartozik a cukorgyártás, az édesség gyártása, a tea, kávé feldolgozása, a fűszer, ételízesítő gyártása, a készétel gyártása, a homogenizált, diétás étel gyártása, valamint az egyéb élelmiszer gyártása.

szakágazat. Az export növeli az értékesítés biztonságát, mivel ebben az esetben az értékesítés kevésbé függ a hazai piac állapotától.

6.2. Beruházások

Az élelmiszeripar beruházásainak értéke és volumene az utóbbi két év tendenciáját megtörve 2012-ben csökkent (lásd a táblázatos kötet 30. tábláját). A beruházások értéke folyó áron 6,4, volumene 8,7 százalékkal maradt el az egy évvel korábbtól. Ez a folyamat a nemzetgazdaság egészére jellemző volt, ezért az élelmiszeripari beruházások aránya a nemzetgazdaság beruházásain belül nem változott.

A beruházások közel két harmadát adták a gépberuházások, és valamivel több, mint negyedét az épület beruházások. A járműberuházások értéke 6,5 százalék volt. Az utóbbi öt évben a gépberuházások aránya nőtt, az épület és járműberuházásoké hullámzóan alakult.

A beruházások visszaesésének hátterében elsősorban az épület beruházások erőteljes csökkenése áll, de mérséklődött a járművek beszerzése is. Az épület beruházások volumene közel egyharmaddal, a jármű beruházásoké pedig mintegy tizedével maradt el az egy évvel korábbi teljesítményhez képest. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy ez a visszaesés az első esetben egy két éven át tartó, nagymértékű bővülés után következett be.

A járműberuházások 2010-ben jelentősen növekedtek, ezért a tavalyi csökkenés rövidtávon várhatóan nem okoz problémákat a termelésben. Ugyanakkor az élelmiszeripar hosszú távú fejlődéséhez mindkét kategória növekedésére szükség van a következő években.

A gépberuházások értéke és volumene viszont bővült 2012-ben, ezzel folytatódott az előző két év kedvező irányvonala, ennek köszönhetően növekedtek a termelőkapacitások.

Az élelmiszeripari vállalkozások főként importgépet vásároltak, ennek a kategóriának a volumene több mint negyedével nőtt, míg a hazai gépek iránti kereslet elmaradt az előző évitől. Ezért az importgépekre fordított összeg nagysága 2012-ben először haladta meg a belföldi gépekét. Az utóbbi három évben az

importgép beruházások volumene dinamikusan bővült, míg a belföldi gépek iránti kereslet az utóbbi öt évben csak 2011-ben növekedett.

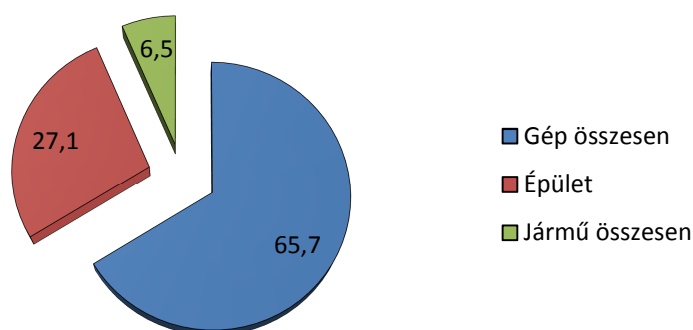
A beruházások mérséklődésének oka elsősorban az élelmiszeripar alacsony jövedelmezősége, és az, hogy a bankok hitelezési hajlandóságának visszaesése miatt drágábban és szigorúbb feltételekkel jutnak hitelhez az élelmiszeripari vállalkozások. Emellett az alapanyagárak emelkedését 2012-ben csak korlátozott mértékben voltak képesek érvényesíteni a kiskereskedelem irányába, ezért valószínű, hogy likviditási problémáik áthidalása érdekében halaszthatták el a beruházásaik egy részét.

Az élelmiszeripari szakágazatok²³ többségében folyó áron csökkentek a beruházások²⁴. A malomipar beruházásainak erőteljes csökkenése folytatódott, 2012-ben mintegy kétharmaddal estek vissza a szakágazat beruházásai. Ennek oka elsősorban az lehet, hogy a hazai malomipar kapacitásainak kihasználtsága évek óta alacsony, ezért a malmoknak nem érdemes bővülniük, amihez hozzájárul, hogy a magas gabonaárak miatt visszaesett jövedelmük is. Szintén jelentős volt a baromfihús feldolgozása, a tejtermékek, a takarmány gyártása, a szőlőbor termelése, és az üdítőital, ásványvíz gyártása szakágazatok beruházásainak a csökkenése. Fontos hangsúlyozni, hogy a baromfihús feldolgozása és a szőlőbor termelése szakágazatok esetében a beruházás egy több éven át tartó jelentős bővülés után lassult le, ezért vélhetően ez a csökkenés rövidtávon nem okoz problémát a termelésben, és akik elhalasztották beruházásaikat az előző fellendülés alkalmával, kivárják a piaci körülmények javulását. Növekedés kilenc szakágazatban volt megfigyelhető. Ennek értéke a tea, kávé, dohánytermékek, kenyér, friss pékáru, tésztafélék, és tartósított lisztes áru gyártása szakágazatokban volt a legnagyobb.

²³ A szakágazatok esetében csak a 4 fő feletti vállalkozások, valamint valamennyi költségvetési, társadalombiztosítási és a megfigyelésbe bevont nonprofit szervezetek adataival rendelkezünk

²⁴ A KSH nem számol volumenindexet a szakágazatokra, így itt csak folyó áras adatokat tudunk használni.

31. ábra: Az élelmiszeripari beruházások anyagi, műszaki összetétel szerinti megoszlása 2012-ben (%)

Forrás: KSH

A beruházást és a szakágazatok méretét összehasonlítva változatos képet kapunk. Az egységnyi termelési értékre jutó beruházás 2012-ben a dohánytermékek gyártása, kávé, tea feldolgozás, és a szőlőbor esetében volt a legmagasabb. Ezzel szemben a malomipari termékek, az olajgyártás, és a takarmánygyártás ágazatban volt a legkisebb beruházás/termelési érték arány.

6.3. Foglalkoztatás és keresetek

Az **élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma** az előző évek csökkenő tendenciájával szemben 2012-ben 1,9 százalékkal bővült, több mint 126 ezer embernek nyújtott megélhetést.

Az **élelmiszeripar foglalkoztatása** erősen koncentrált, a legnagyobb szakágazat, a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása adja a foglalkoztatottak mintegy negyedét, a pékáru, tésztafélék, és az egyéb élelmiszerek gyártása szakágazatokkal együtt pedig az ágazat foglalkoztatottjainak mintegy kétharmadáért felelős.

A három legnagyobb súlyú szakágazat közül kettőben (húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása, és az egyéb élelmiszerek gyártása) **nőtt a foglalkoztatás**. Ugyanakkor visszaesés történt az eddig jelentős súlyú pékáru, tésztafélék, az italgyártás és tejfeldolgozás szakágazatokban.

Az egyes szakágazatok részesedése az ágazat foglalkoztatásából nagyon eltérő, ezért az adott szakágazatban foglalkoztatottak

létszámának százalékos változása is máshogy hat az ágazat egészére. Ennek szemléltetésére az egyes szakágazatok súlyát és a változás mértékét megszorozva számítottuk ki a szakágazatok hozzájárulását az élelmiszeripar foglalkoztatásának egészéhez.

Ennek alapján 2012-ben az **élelmiszeripar foglalkoztatásának növekedéséhez a legnagyobb mértékben** a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények, a takarmány, és az egyéb élelmiszergyártási szakágazat járult hozzá. Ezzel szemben a **csökkenés irányába** leginkább a tejfeldolgozás, a pékáru, tésztafélék gyártása, a malomipari termékek, keményítő és italgyártás **hatott**.

42. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok részesedése az ágazat foglalkoztatásából²⁵ (%)

	2008	2009	2010	2011	2012
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	24,5	26,3	26,8	26,4	26,9
Hálfeldolgozás, tartósítás	0,2	0,4	0,1	0,1	0,2
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	7,0	6,6	5,7	7,8	8,0
Növényi, állati olaj gyártása	1,3	0,9	1,1	0,5	1,0
Tejfeldolgozás	6,7	6,8	7,1	6,6	5,6
Malomipari termékek, keményítő gyártása	3,2	2,9	3,0	1,8	1,6

²⁵ Az adatokat a kis létszám miatt csak 3 számjegyre TEÁOR bontásban, az italgyártás esetében 2 számjegyre TEÁOR bontásban lehet megjeleníteni

Pékáru, tésztafélék gyártása	22,9	22,7	24,4	24,6	23,8
Egyéb élelmiszer gyártása	17,4	16,1	14,0	15,3	15,8
Takarmány gyártása	5,5	6,2	4,0	3,9	4,6
Italgyártás	10,8	10,3	13,1	11,9	11,5
Dohánytermékek gyártása	0,6	0,7	0,8	1,1	1,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH, munkaerő felmérés

Az élelmiszeriparban teljes munkaidőben foglalkoztatottak²⁶ **havi bruttó és nettó átlagkeresete** is a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben nőtt 2012-ben. A bruttó keresetek a dohánytermék, pékáru, tésztafélék gyártása, és a zöldség-, gyümölcsfeldolgozás szakágazatokban, míg a nettó keresetek a dohánytermék, sörgyártás, malomipari termék, keményítő gyártás szakágazatokban nőttek a legnagyobb mértékben.

A bruttó kereset csökkent a halfeldolgozás, tartósítás szakágazatban. A legkisebb emelkedés az üdítőital, ásványvíz, és a desztillált szeszes ital gyártása szakágazatokban történt.

A nettó keresetek csökkentek a halfeldolgozás, tartósítás, és a szőlőbor termelése szakágazatokban, míg a legkisebb növekedés a desztillált szeszes ital gyártása esetében történt.

43. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok foglalkoztatásának alakulása az előző évhez viszonyítva (%)

	2009	2010	2011	2012
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	110,1	96,4	97,6	103,9
Halfeldolgozás, tartósítás	177,0	22,6	86,5	208,3
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	97,2	82,1	135,1	104,3
Növényi, állati olaj gyártása	77,1	105,3	51,3	179,1
Téjfeldolgozás	105,6	97,8	92,1	86,4
Malomipari termékek, keményítő gyártása	94,8	96,5	61,0	91,0
Pékáru, tésztafélék gyártása	101,9	101,6	100,2	98,5
Egyéb élelmiszer gyártása	95,2	81,9	108,2	105,4
Takarmány gyártása	115,4	60,7	97,6	119,2
Italgyártás	98,8	119,3	90,2	98,5
Dohánytermékek gyártása	129,8	101,8	140,1	107,8
Összesen	102,9	94,4	99,2	101,9

Forrás: KSH, munkaerő felmérés

A keresetek nagysága még mindig elmarad a nemzetgazdaság egészétől. A bruttó és nettó keresetek egyaránt a növényi és állati olaj, az üdítőital, ásványvíz gyártása, és a sörgyártás szakágazatokban a legmagasabbak. Ezek az ágazat átlagkeresetének mintegy a kétszeresét teszi ki. Ezekre a szakágazatokra jellemző a szellemi foglalkozásúak magas aránya, amely két-háromszorosan haladja meg az ágazat egészére jellemző értéket.

A legkisebb bruttó és nettó keresetek a halfeldolgozás, a pékáru, tésztafélék gyártása, és a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmény gyártása szakágazatokat jellemzik. Ezekben a szakágazatokban foglalkoztatottak mintegy 20-40 százalékkal keresnek kevesebbet az átlagánál, közös jellemzőjük a fizikai foglalkoztatottak jelentős túlsúlya. Mindez azért figyelemre méltó, mert utóbbi két szakágazat a legjelentősebb foglalkoztató az élelmiszeriparban, részesedésük az ágazat foglalkoztatásából több mint 50 százalékos. Az adatok alapján megállapítható, hogy az élelmiszeriparra jellemző alacsony keresetek hátterében nem az ágazat egésze, hanem csak néhány nagy szakágazat áll.

²⁶ 5 fő és a feletti szervezetek adatai

44. táblázat: Az élelmiszeripari szakágazatok hozzájárulása az élelmiszeripar foglalkoztatásának növekedéséhez (%)

	2009	2010	2011	2012
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása	2,5	-0,9	-0,7	1,0
Halfeldolgozás, tartósítás	0,2	-0,3	0,0	0,1
Gyümölcs, zöldségfeldolgozás, tartósítás	-0,2	-1,2	2,0	0,3
Növényi, állati olaj gyártása	-0,3	0,0	-0,5	0,4
Tejfeldolgozás	0,4	-0,1	-0,6	-0,9
Malomipari termékek, keményítő gyártása	-0,2	-0,1	-1,2	-0,2
Pékáru, tésztafélék gyártása	0,4	0,4	0,0	-0,4
Egyéb élelmiszer gyártása	-0,8	-2,9	1,1	0,8
Takarmány gyártása	0,9	-2,4	-0,1	0,8
Italgyártás	-0,1	2,0	-1,3	-0,2
Dohánytermékek gyártása	0,2	0,0	0,3	0,1
Összesen	2,9	-5,6	-0,8	1,9

Forrás: KSH

45. táblázat: A keresetek alakulása az élelmiszeriparban 2012-ben

	Bruttó átlagkereset (Ft/fő/hó)	Bruttó átlagkereset indexe (%)	Nettó átlagkereset (Ft/fő/hó)	Nettó átlagkereset indexe (%)
Nemzetgazdaság összesen	222 990	104,6	144 040	102,0
Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	187 742	110,2	121 475	104,8
Élelmiszergyártás	173 611	110,1	112 613	103,8
Húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmény gyártása	149 796	109,5	97 560	101,7
Halfeldolgozás, tartósítás	129 377	98,4	84 412	90,9
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, tartósítás	174 285	111,9	113 159	105,6
Növényi, állati olaj gyártása	398 511	104,3	255 174	104,5
Tejfeldolgozás	211 447	109,3	136 694	105,4
Malomipari termék, keményítő gyártása	245 947	109,4	158 415	105,9
Pékáru, tésztafélék gyártása	138 632	114,4	90 495	104,1
Egyéb élelmiszer gyártása	233 478	107,4	150 261	104,3
Takarmány gyártása	234 568	107,3	151 002	104,8
Italgyártás	276 773	105,1	177 071	104,2
Desztillált szeszes ital gyártása	244 612	103,7	157 336	101,2
Szőlőbor termelése	172 670	104,2	112 028	99,3
Sörgyártás	349 547	106,9	222 480	107,7
Üdítőital, ásványvíz gyártása	324 507	103,3	206 828	103,7
Dohánytermék gyártása	318 713	167,5	205 478	158,5

Forrás: KSH

6.4. Az élelmiszeripar jövedelmi és vagyoni helyzete

6.4.1. Az élelmiszeripar eredményessége

Az élelmiszeripar legfontosabb eredménykategóriái alapján megállapítható, hogy az ágazat teljesítménye az elmúlt években tapasztalt visszaesés után 2012-ben javult. Ennek oka elsősorban a pénzügyi veszteség jelentős csökkenése. Az alaptevékenység eredményessége az előző évhez képest harmadával csökkent, a folyó áras kimutatás ellenére is alig haladja meg a 2008-as év értékét.

Mind az üzemi bevételek, mind az üzemi költségek növekedtek, de a költségek növekedési mértéke 1 százalékponttal meghaladta a bevételekét, köszönhetően a növekvő anyag- és bérköltségnek, illetve az egyéb ráfordítások – ezen belül is az adójellegű ráfordítások – emelkedésének.

46. táblázat: Az élelmiszeripar eredménykategóriáinak alakulása 2008-2012 között (millió Ft)

	2008	2009	2010	2011	2012
Üzemi tevékenység eredménye	56 603	95 433	87 903	94 173	64 550
Pénzügyi műveletek eredménye	-50 982	-40 967	-28 823	-58 985	-19 774
Szokásos vállalkozási eredmény	5 621	54 466	59 080	35 188	44 776
Rendkívüli eredmény	3 986	-1 436	2 336	2 882	1 015
Adózás előtti eredmény	9 550	53 036	61 424	38 073	45 791
Adózott eredmény	-889	42 883	51 087	30 328	38 192
Mérleg szerinti eredmény	-52 153	457	1 267	-19 736	-4 553

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

Jelentős – és az ágazat tényleges nyereségessége szempontjából kedvező – változás, hogy a pénzügyi műveletek eredménye ugyan negatív, de nagyságrendekkel alacsonyabb az ezt megelőző évek értékeinél. Ennek oka az, hogy növekedtek a pénzügyi műveletek bevételei (leginkább az egyéb, kamat és kamat jellegű bevételek, amelyek forgatási célú értékpapírok után kerül elszámolásra), ráfordításai pedig 30 százalékkal csökkentek.

A csökkenés nem a kamat és kamatjellegű ráfordítások alakulásának eredménye, hanem vélhetően az

árfolyamveszteség és egyéb ráfordítások kedvező alakulásának köszönhető.

Az ágazat nyereségessége (adózás előtti eredmény) 20 százalékkal javult az előző évhez képest, (2011-ben 38,0 milliárd, 2012-ben 45,8 milliárd forintot ért el), miként az élelmiszeripart magába foglaló feldolgozóiparban, vagy akár az egész nemzetgazdaságban is. Az adózott eredményt a jóváhagyott osztalékkal, részesedéssel és az osztalékra és részesedésre igénybevetett eredménytartalékkal korrigálva kapott mérleg szerinti eredmény az előző évhez hasonlóan negatív a vizsgált évben, de mértéke mintegy negyedére csökkent.

6.4.2. Szerkezet, hatékonyság, jövedelmezőség

Az élelmiszeripar *vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének elemzéséhez szerkezeti, hatékonysági, jövedelmezőségi és likviditási mutatókat érdemes használni*²⁷. Az alapadatok folyóárasak. Az iránymutató értékek mellett leginkább a tendenciák vizsgálata fontos, különösen a jövedelmezőségi mutatók esetében. Az élelmiszeriparban a befektetett eszközök aránya minimális mértékben ingadozik a vizsgált időszakban. A mutató értéke eléri a minimálisan megkívánt szintet (30%), de a termelő tevékenységnél magasabb érték, mintegy 60-70 százalék lenne indokolt. Az 50 százalék alatti érték oka a magas forgóeszköz állomány, amelynek jelentős részét adják a vevőkövetelések (beszállítói tartozások). Ez utóbbi magas értékére hívja fel a figyelmet a vevők/szállítók mutató is, itt azonban az érték változása kedvező irányú.

A tőkeerősség (a tulajdonosi tőkerész aránya) minden évben meghaladja az elvárt minimum értéket, de a kötelezettségek 60 százalék körüli értéke *magas eladósodottságra, a saját tőke épp csak megfelelő arányú meglétére hívja fel a figyelmet*. Az eladósodottság foka nemzetgazdasági szinten is hasonló, de *a feldolgozóiparban*, melynek része az élelmiszeripar, *kiemelkedőnek számít az értéke*.

²⁷ Szerkezeti, hatékonysági és jövedelmezőségi, valamint a likviditási mutatók számítási módszereit lásd a Táblázatos kötet Mellékletek c. részében.

47. táblázat: Az élelmiszeripar
eredménykategóriáinak alakulása
2008-2012 között

	2008	2009	2010	2011	2012
Befektetett eszközök aránya (%)	45,2	46,7	47,0	45,5	46,8
Befektetett eszközök fedezettsége (%)	130,4	124,5	124,1	130,6	129,7
Tőkeerősség (%)	34,7	37,5	37,9	34,8	36,1
Eladósodottság foka (%)	60,9	58,1	58,5	61,5	60,1
Vevők/szállítók aránya (%)	131,2	129,5	133,5	110,2	105,3
Létszám arányos árbevétel (MFt/fő)	28,6	28,7	29,1	33,2	33,3
Árbevétel arányos üzemi eredmény (Ft/100 Ft)	1,98	3,46	3,18	2,99	2,06
Árbevétel arányos adózott eredmény ROS (Ft/100 Ft)	-0,03	1,56	1,85	0,96	1,22
Eszközarányos nyereség ROA (Ft/100 Ft)	-0,04	2,23	2,64	1,41	1,86
Saját tőke arányos nyereség ROE (Ft/100 Ft)	-0,13	5,94	6,96	4,05	5,14
Likviditási ráta (egyűttható)	1,13	1,18	1,39	1,11	1,15

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

Jövedelmezőség és hatékonyság szempontjából vizsgálva a létszám arányos árbevétel folyamatos emelkedést mutat, az elmúlt öt évben 16 százalékos növekedés tapasztalható a folyó áras értékekben, ami azt jelenti, hogy nőtt az előmunka termelékenység (többek között az ágazat modernizációja következtében). Ennek oka azonban a vetítési alap folyamatos csökkenése is.

Az eredményre vetített mutatók értékeinél mindenképpen kedvező, hogy 2008 után az értékek minden évben pozitívak. Ugyanakkor a 100 forint árbevételre jutó üzemi eredmény 2009 óta folyamatosan csökken, vagyis az alaptervekenység jövedelmezősége évről-évre alacsonyabb. A többi jövedelmezőségi mutató esetében viszont megtorpant a csökkenő tendencia (köszönhetően a 2012-ben megnövekedett adózott eredménynek), ezért az ágazat helyzetének javulását jelzi.

Összességében az élelmiszeripar szerkezeti, jövedelmezőségi, és hatékonysági mutatói az elmúlt években megfigyelt visszaesés után javultak, ugyanakkor még mindig magas az eladósodottság, és az élelmiszeripar versenyképességének javulásához **a befektetett eszközállomány növekedésére is szükség lenne.**

6.4.3. Az élelmiszeripari vállalkozások méret szerinti elemzése

A vállalkozások méret szerinti kategorizálásának feltételeit törvény írja elő²⁸. **Meghatározó az ágazat duális szerkezete,** egyszerre vannak jelen a mikro-, és kisvállalkozások alacsony teljesítménnyel, és a piac nagy részét uraló nagyvállalatok. A mikro vállalkozások jelentősége csak darabszám szerint meghatározó, mintegy 70 százalék körüli, részesedésük az ágazat árbevételéből alig 3 százalék.

A foglalkoztatásból szintén csekély mértékben veszik ki a részüket, de szerepük növekvő, hiszen 2008-ban még csak 6 százalék volt, 2012-ben pedig már megközelítette a 8 százalékot. Csak ebben a kategóriában figyelhető meg az alkalmazottak számának bővülése 2008-hoz viszonyítva.

Kedvező, hogy az adózás előtti eredmény, ami először 2011-ben volt pozitív, 2012-re több mint kétszeresére nőtt. Kedvezőtlen folyamat viszont, hogy a mikro vállalatok jegyzett tőkéje a vizsgált időszak alatt a felére csökkent. Ez a változás 2010-ben következett be, amikor is a belföldi társas vállalkozások által biztosított jegyzett tőke szintje kevesebb, mint a harmadára esett vissza, és azóta e téren szinte semmi változás nem tapasztalható.

Ebben a vállalkozási méretben a külföldi tőke jelenléte nem meghatározó. **Mutatóik értékét tekintve kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint az élelmiszeripar egésze, de önmagukhoz képest fejlődés tapasztalható: javult például a likviditásuk, a saját tőke arányos nyereségük, és ezzel párhuzamosan csökkent eladósodottságuk foka.**

A kisvállalkozások részesedése az árbevételből 13-14 százalék körüli, a vizsgált évek alatt folyamatosan nőtt, de vele párhuzamosan a teljes élelmiszeripar árbevétele is, így aránya nem változott jelentősen. Ezzel szemben az exportból egyre hangsúlyosabban veszik ki részüket a kisvállalkozások. Míg export árbevételük aránya 2008-ban még csak 11,8 százalékot tett ki, 2012-ben már megközelítette a 16 százalékot. Annak ellenére, hogy egyre kevesebb az élelmiszeriparban dolgozó

²⁸ 2004. évi XXXIV. törvény

munkavállaló, a vizsgált időszakban a visszaesés mértéke 6 százalékos, a kisvállalkozásokban foglalkoztatottak száma

2011-ig folyamatosan növekedett, és csak 2012-re mutatott visszaesést, egyidejűleg a vállalkozások darabszámának alakulásával.

48. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak vállalati méret szerinti alakulása 2008-2012 között

Megnevezés	Mikro		Kis		Közép		Nagy	
	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
Árbevétel (millió forint)	97 178	124 908	368 405	414 044	806 688	914 646	1 581 737	1 666 614
Adózás előtti eredmény (millió forint)	-13 560	982	22 160	7 110	-3 757	10 616	4 706	27 082
Adózott eredmény (millió forint)	-14 152	401	18 515	5 873	-5 980	8 393	728	23 525
Létszám (fő)	6 903	7 477	21 582	21 055	33 427	29 313	37 739	35 836
Darabszám (db)	3 157	3 578	1 021	1 007	318	283	70	94
Jegyzett tőke (millió forint)	41 463	21 385	39 892	39 476	65 367	54 946	149 715	127 077
Állami, önkormányzati (millió forint)	4	0	147	156	2 376	28	50	2 771
Belföldi magán személy (millió forint)	11 367	12 246	12 683	15 368	14 681	14 196	7 536	3 972
Belföldi társas (millió forint)	24 616	6 619	9 559	13 182	23 186	16 866	29 581	34 569
Külföldi (millió forint)	5 244	2 347	16 950	10 711	23 629	22 802	111 957	85 765
Mérlegfőösszeg (millió forint)	136 800	169 005	287 697	342 549	594 465	656 226	1 005 284	890 541
Létszám arányos árbevétel (millió forint/fő)	14,1	16,7	17,1	19,6	24,1	31,2	41,9	46,5
Árbevétel arányos adózott eredmény (Ft/ 100 forint)	-14,6	0,3	5,0	1,4	-0,7	0,9	0,1	1,4
Eszközarányos nyereség (Ft/ 100 forint)	-10,3	0,2	6,4	1,7	-1,0	1,3	0,1	2,5
Saját tőke arányos nyereség (Ft/ 100 forint)	-36,6	0,7	17,7	4,0	-2,9	4,0	0,2	7,1

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

A kisvállalkozások adózási előtti eredménye 2011-ben mutatott csak veszteséget, 2012-re ismét nyereséges lett, de mértéke messze elmarad a 2008-as értéktől. Ennek oka a magasabb költségek miatti csökkenő üzemi eredmény, és a növekvő pénzügyi veszteség.

A kisvállalkozások jegyzett tőkéjében az állami jelenlét nem meghatározó, a külföldi tőke pedig 2008 és 2012 között fokozatosan kivonult, átadva a helyét a belföldi magánszemélyeknek és társaságoknak, akik egyaránt növelték részesedésüket. Mutatók tekintetében a ellentétes változások figyelhetők

meg. Kedvező irányba változott, fokozatosan csökkent az eladósodottság, emelkedett a létszám arányos árbevétel, és a likviditás is a kedvező tartományba esik, csekély mértékű ingadozással. Ugyanakkor a jövedelmezőségi mutatók romlottak 2008-hoz viszonyítva.

A középvállalkozások száma és az itt foglalkoztatottak létszáma is folyamatosan csökkent, mindkét paraméter értéke több mint 10 százalékkal esett vissza a vizsgált időszakban. A kevesebb vállalat viszont hatékonyabbnak bizonyult. Az árbevétel 13 százalékkal nőtt 5 év alatt, amire hatott a 8 százalékponttal növekvő exportarány, de

emelkedett a létszamarányos árbevétel is. Kis mértékben nőtt az eladósodottság, ami még mindig magasabb, mint ami az élelmiszeripar egészét jellemzi, a likviditás pedig épp, hogy eléri a kívánt minimumot, ez utóbbi esetleges működési problémákra hívja fel figyelmet.

A középvállalkozásokra jellemző kedvező eredményességet a pénzügyi veszteségek rontják. Az üzemi eredmény minden évben pozitív volt, de a magas pénzügyi veszteség jelentősen mérsékelte az adózás előtti eredményt. Ennek következtében 2008-ban nem sikerült adózás előtti nyereséget elérni. 2009-től azonban az eredménykategóriák értékei nagyobb mértékben emelkedtek, mint amennyivel a pénzügyi eredmény romlott ezért nagymértékben javult a középvállalkozások jövedelmezősége. Ennél a vállalkezási méretnél is kevés az állami jegyzett tőke, a külföldi és a belföldi társaságoktól származóknak van meghatározó szerepe. Ez utóbbi értéke 2012-re jelentősen visszaesett.

A méret szerinti **legnagyobb** kategóriába tartozó **vállalkozások sajátossága**, hogy **kevesen vannak, de az élelmiszeripar teljes árbevételének több mint felét biztosítják**. Az összesített értékeik alapján eredményesek, mind az üzemi, mind az adózás előtti eredményük pozitív minden vizsgált évben, és a 2009-es kimagaslóan jó évet követő eredménycsökkenés 2012-ben újra pozitív irányba fordult. Ennek hatására a hatékonysági, jövedelmezőségi mutatókban is jelentősen kedvező változás figyelhető meg. Eladósodottságuk az élelmiszeripar viszonylatában kedvező és csökkenő, de a feldolgozóipari nagyvállalkozásokhoz képest még mindig magas.

A likviditási mutató értéke még éppen megfelelő, de 2009 óta folyamatos csökkenést mutat, mert a forgóeszközök növekedésénél a rövid lejáratú kötelezettségek növekedési rátája magasabb, így ha a tendencia nem változik, egy-két éven belül fizetőképességi problémák merülhetnek fel. A külföldi tőke jelenléte pedig erős, arányaiban a nagyvállalatok jegyzett tőkéjének 2/3-át külföldi forrás biztosítja. Minimális, 4-5 százalékos ingadozás minden évben megfigyelhető volt, de 2012-re drasztikusan, mintegy 15 százalékkal csökkent a külföldi tőke jelenléte az élelmiszeripari nagyvállalatoknál.

6.4.4. Az élelmiszeripari vállalkozások elemzése tulajdonosi forma szerint

A kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások jegyzett tőkéjének forrása sokrétű lehet. A legjellemzőbb az élelmiszeripari vállalkozásoknál a külföldi tulajdon, a belföldi magánszemély, valamint a belföldi társas vállalkozás által biztosított jegyzett tőke. Ezen kívül beszélhetünk állami, önkormányzati, hitelintézeti, MRP (munkavállalói rész tulajdonosi program), szövetkezeti, tartós állami és egyéb tulajdonról is.

A tisztán belföldi tulajdonban lévő vállalkozások foglalkoztatják az élelmiszeriparban dolgozók átlagosan 2/3-át. **A foglalkoztatotti létszám csökkenés ellenére a vállalat típus részesedése nőtt a vizsgált időszakban**, 2012-re már megközelítette a 70 százalékot, ami 5 százalékpontos növekedést jelent 5 év alatt. A tisztán külföldi tulajdonú vállalkozások foglalkoztatotti létszáma és ezért részesedése is nőtt, a külföldi többségi tulajdonú csoportnál azonban jelentős visszaesés tapasztalható.

A teljes élelmiszeripar árbevételéhez növekvő mértékben járult hozzá a 100 százalékban belföldi tulajdonú vállalati kör (40-46 százalékkal, a vizsgált időponttól függően). A teljesen külföldi tulajdonúak is egyre több bevételt realizáltak, arányaiban itt is 6 százalékpontos növekedés figyelhető meg a az öt éves időszak alatt.

Ezzel szemben a külföldi többségi tulajdonú vállalatok árbevétele és részesedése kevesebb, mint a felére csökkent 2008 és 2012 között. Az indikátorok közül az osztalékhozam elég eltérő módon és mértékben változott. **A tisztán belföldi tulajdonnál közel a duplájára emelkedett, míg a tisztán külföldinél a negyedére csökkent, annak ellenére, hogy a jegyzett tőke nőtt. A markáns csökkenés ellenére is kedvező azonban az értéke.** A külföldi többségű tőkével rendelkező vállalatoknál az osztalékhozam alig változott, mivel mind a kifizetett osztalék, mind a jegyzett tőke jelentősen csökkent.

Az általános bérköltség minden típusnál közel azonos mértékű növekedést mutat, **az adatok alapján a külföldi tulajdonú vállalkozások bérköltségei magasabbak a**

hazainál, a tisztán belföldi és tisztán külföldi között több mint 100 százalék az eltérés! Az **adózási szabályok változásainak hatása arra enged következtetni, hogy az átlagos adóterhelés értékét és annak alakulását nézve a belföldi tulajdonú vállalkozások kedvező változásokat könyvelhetnek el.**

A külföldi tulajdonnál növekedett az átlagos adóterhelés, de a vegyesnél ez a növekedés nem jelentős, ellenben a tisztán külföldivel, ahol viszont háromszoros. Az élelmiszeriparban nem jellemző a meghatározó állami jelenlét a jegyzett tőkén keresztül. Az

50 százaléknál nagyobb állami vagy önkormányzati tulajdonú vállalati kört vizsgálva 2008-ban 10 ilyen cég volt, 1 296 fővel és nagyon alacsony, 0,15 százalékos osztalékhozammal, viszont magas, 50 százalék feletti export árbevétel aránnyal. 2012-ben már csak 6 érintett cég volt ebben a körben és a foglalkoztatotti létszám is drasztikusan lecsökkent, mindössze 187 főre, és visszaesett az exportarány is 34 százalékra. E vállalkozások egyik sajátossága viszont a nagyon alacsony eladósodottság (6 százalék).

49. táblázat: Az élelmiszeripar meghatározó paramétereinek és mutatóinak tulajdoni forma szerinti alakulása 2008-ban és 2012-ben

Megnevezés	100% belföldi		100% külföldi		50-99% külföldi		Összesen	
	2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
Árbevétel (millió forint)	1 159 224	1 457 764	957 001	1 230 797	290 949	144 567	2 854 009	3 120 212
Üzemi eredmény (millió forint)	13 477	35 553	27 908	6 537	-4 255	-172	56 603	64 550
Adózás előtti eredmény (millió forint)	-3 686	24 300	15 293	-357	-12 268	1 218	9 549	45 790
Létszám (fő)	65 366	64 763	16 540	19 135	8 263	3 015	99 651*	93 681
Darabszám (db)	3 887	4 501	224	335	80	65	4 566	4 962
Jegyzett tőke (millió forint)	117 397	99 587	89 947	104 552	29 446	13 452	296 437	242 884
Osztalékhozam (%)	4,88	8,72	29,01	7,62	0,67	0,72	12,56	18,76
Általános bérköltség (millió forint/fő)	1,37	1,65	3,09	3,3	2,12	2,45	1 765	2 056
Átlagos adóterhelés (%)	15,29	12,43	9,41	29,78	14,38	15,77	11,98	7,99

*A NAV létszámadatai csak a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokra vonatkoznak, ezzel szemben a KSH adatai minden vállalkozásra, ezért jelentős eltérés mutatkozik a két adat között.

Forrás: NAV Gyorsjelentés

6.4.5. Export árbevétel alakulása tulajdonosi forma szerint

Az export árbevétel aránya az élelmiszeriparban egyre meghatározóbb, ennek oka többek között a külpiaci kereslet élénkülése, az árfolyamváltozás és hatása, illetve a belső piacok szűkülése is.

Az élelmiszeripar teljes árbevételéből az export értékesítés bevételeinek aránya a vizsgált időszak elején épp, hogy meghaladta a 24 százalékot, de fokozatos emelkedést követően ez a szám 2011-re 29,3, 2012-re pedig 29,8 százalékra nőtt. Ez az érték szinte teljesen azonos a teljes nemzetgazdaságban működő társas vállalkozások értékével, míg a feldolgozóiparra, amelynek az élelmiszeripar is részét képezi, sokkal magasabb, 60 százalékot meghaladó érték jellemző.

A tulajdonosi szerkezetet vizsgálva az élelmiszeripar export árbevételének több mint felét a 100 százalékban külföldi tulajdonú vállalatok adják, a többségi külföldi tulajdonú vállalatokkal együtt pedig, az árbevétel mintegy 60 százalékát. 2012-re ez az arány változott, visszaesés tapasztalható, melynek oka elsősorban a többségi külföldi tulajdonú vállalatok piacvesztése.

A 100 százalékban belföldi tulajdonú vállalatok exportárbevétele folyamatosan nőtt 2008 és 2012 között, ennek következtében részesedésük 2012-ben megközelítette a 30 százalékot.

50. táblázat: Az élelmiszeripar export árbevételének tulajdoni forma és méret szerinti alakulása 2008-2012 között (millió Ft)

Export árbevétel alakulása meghatározó tulajdonosi formák szerint					
	2008	2009	2010	2011	2012
100% belföldi	155 636	165 310	194 289	239 379	271 794
100% külföldi	357 305	372 178	403 338	492 744	524 430
50-99% külföldi	100 180	86 985	91 687	123 449	32 458
Egyéb	73 635	57 117	54 831	68 062	102 359
Exportárbevétel alakulása vállalkozási méret szerint					
	2008	2009	2010	2011	2012
Mikro	13 538	8 393	8 567	11 981	12 086
Kis	43 609	47 429	50 460	67 387	64 337
Közép	165 706	176 274	200 709	255 272	259 364
Nagy	463 903	449 494	484 409	588 994	595 254
Összesen	686 756	681 590	744 145	923 634	931 041

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

Értelemszerű, hogy vállalkozási méretnél a legtöbb export bevétel, miként a legtöbb árbevétel is, a nagyvállalatoktól származik, de a külföldi tőke is jellemzően a nagyvállalatoknál van jelen.

(A mikro és kisvállalkozásokra elsősorban a belföldi magánszemélyek által biztosított jegyzett tőke a jellemző, míg a közepes vállalkozásokra a belföldi társas vállalkozásoktól származó).

51. táblázat: Az élelmiszeriparhoz kapcsolódó export árbevétel aránya vállalkozási méret szerint

Év	Mikro vállalkozások	Kis-vállalkozások	Közép-vállalkozások	Nagy-vállalkozások	Összes
2008	13,93	11,84	20,54	29,33	24,06
2009	8,58	12,90	21,97	30,23	24,74
2010	8,77	13,77	24,30	32,93	26,95
2011	9,95	15,95	28,38	34,55	29,35
2012	9,68	15,54	28,36	35,72	29,84

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

Az export árbevétel arányát vizsgálva elmondható, hogy sávosan változik: a nagyvállalatoknál 30–40, a közepeseknél 20–30, a kisvállalkozásoknál 10–20, a mikro vállalkozásoknál pedig jellemzően 0 és 10 százalék között alakul. 2010 után minden vállalkozási méretnél növekedés volt megfigyelhető, 2011 és 2012 között azonban csak a nagyvállalkozásoknál volt növekedés, ez azonban még így is elég volt a teljes élelmiszeripar export arányának növekedéséhez.

6.4.6. Az élelmiszeripari vállalkozások gazdálkodási forma szerint

Az élelmiszeriparban tevékenykedő kettős könyvvitelt vezető társas vállalkozások száma a vizsgált periódus eleje óta folyamatos növekedést mutat, csak 2011-ről 2012-re tapasztalható egy enyhe – 4,5 százalékos – visszaesés²⁹, de összességében így is egy közel 9 százalékos bővülés figyelhető meg.

52. táblázat: A kettős könyvvitelt vezető élelmiszeripari vállalkozások számának alakulása (db)

Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012
Vállalkozások száma összesen	4 566	4 787	4 922	5 142	4 962
- Kft.	3 276	3 559	3 744	4 045	3 983
- Rt.	146	141	141	139	125
- Bt.	984	940	886	808	724
- szövetkezet*	84	79	77	74	61
- egyéb**	76	68	74	76	69

Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

*szövetkezet=mezőgazdasági és egyéb szövetkezet együtt

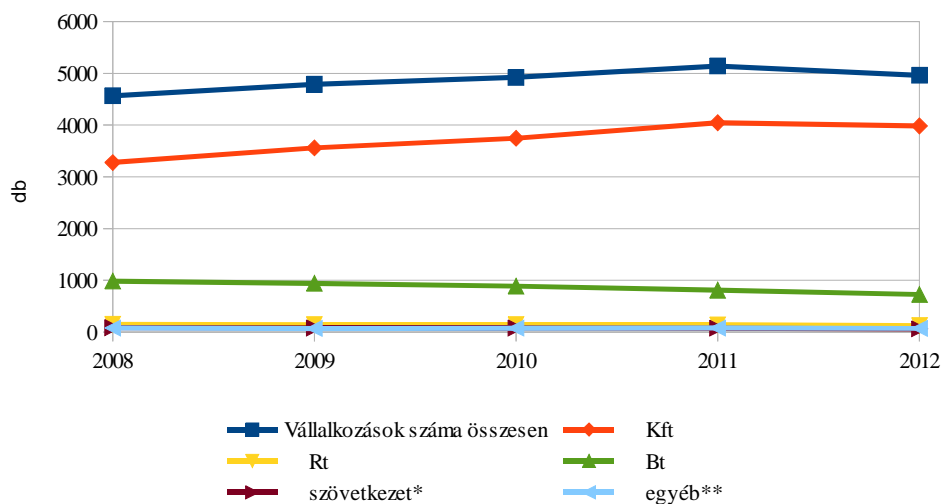
**egyéb=közös vállalat, közkereseti társaság, külföldi székhelyű vállalkozás, közhasznú társaság, MRP

A vállalkozási formák tekintetében a kft-k száma és az ebben a vállalkozási formában bekövetkezett változások határozták meg az élelmiszeripar ilyen jellegű folyamatait.

A kft-k a vizsgált időszak elején 71,7 százalékban voltak jelen az élelmiszeriparban, a másik fontosabb kategória, a betéti társaságok pedig 21,6 százalékban (a többi vállalkozási forma aránya 1–3 százalék között változik). A két kategória együttes értéke minden vizsgált évben 94 százalék körüli, arányuk azonban változott, 2012-re a vállalkozások 80,3 százaléka volt már kft. és csak 14,6 százaléka bt. Ennek oka lehetett az adózási szabályok változása mellett az is, hogy kft. alapításához elég fél millió Ft törzstőke, de a felelősség korlátozott, míg a bt-k esetében a felelősség, legalábbis egy beltág esetében, korlátlan és egyetemleges. (2014-től várhatóan ismét 3 millió Ft lesz kft. alapításnál a törzstőke követelmény, ez valószínűleg befolyásolni fogja az élelmiszeripari kft-k számának alakulását is.)

²⁹ Ennek oka lehet, hogy a kimutatás a Gyorsjelentés adatait tartalmazza, amelyben a beérkezett bevételek feldolgozottsága nem éri el a 100 százalékot, illetve nem tartalmazza az eltérő üzleti éves vállalkozások adatait.

32. ábra: Élelmiszeripari vállalkozások vállalkozási formák szerinti megoszlása

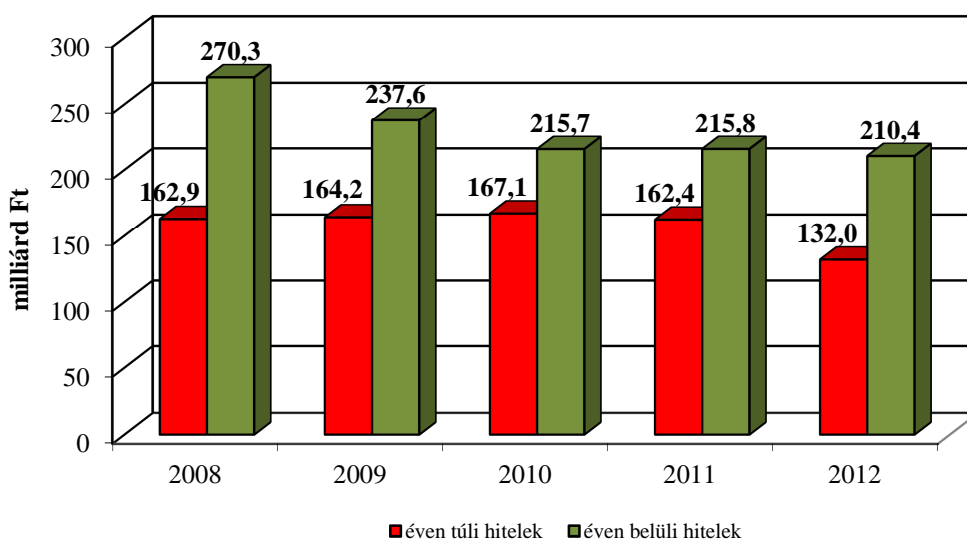
Forrás: 2008-2011 NAV adatbázis, 2012 NAV Gyorsjelentés

6.4.7. Az élelmiszeripari vállalkozások hiteleinek alakulása

A nemzetgazdaság társas vállalkozásainak hitelállományából az élelmiszeripari társaságok közel 5,0 százalékkal részesültek 2012-ben. Az elmúlt években az ágazat hitelállománya nagyobb mértékben csökkent, mint a nemzetgazdaságé, 2008 óta pedig 0,4 százalékponttal mérséklődött részesedése a

teljes hitelállományból. Az élelmiszeriparban a vizsgált időszakban a hosszú lejáratú hitelekkel szemben az éven belüli hitelek állománya volt inkább jellemző. 2008 és 2012 között jellemzően 40–60 százalék volt a megoszlás a rövid lejáratú hitelek javára.

33. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya lejáratú idő szerint

Forrás: MNB alapján készítette AKI, VM

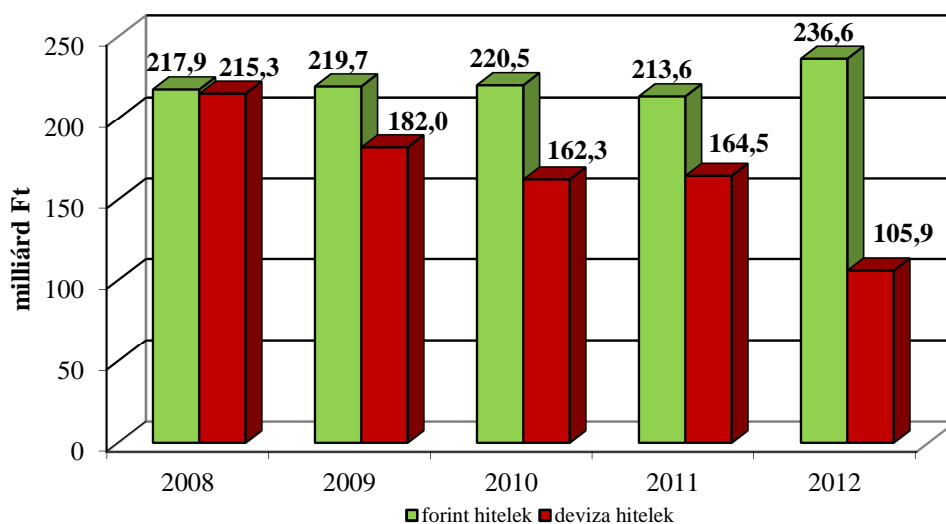
Az élelmiszeripar hitelállománya tekintetében folyamatos mérséklődés tapasztalható, 2011-hez képest 9,4 százalékos volt a hitelállomány csökkenése, így 2012 év végén jelenleg 342,4 milliárd forint hitellel rendelkeztek a társas élelmiszeripari vállalkozások. Ennek a folyamatnak a fő oka a bankok általános hitelezési hajlandóságának csökkenése mellett, az ágazat alacsony jövedelmezőségéből fakadó fedezethiány megléte, és ebből adódó gyenge hitelképessége lehetett.

A nemzetgazdaság teljes hitelállományának 51 százaléka volt devizahitel 2007-ben, majd 2011-ben elérte az

59,5 százalékot is. 2012 végére azonban némi visszarendeződés tapasztalható, az arány 55,1 százalék volt.

Ennél kisebb az élelmiszeripar devizahiteleinek aránya 2008 és 2012 között, átlagosan mindössze 43 százalék volt. Mindez jól jelzi az árfolyamkitettséget is, ami a válság kitörésekor (2008-ban) úgy jelentkezett, hogy részben a forint árfolyam gyengülésének következményeként az arány hirtelen 49 százalékra ugrott meg, majd ez korrigálódott 2012 végére 31 százalékra. A hitelállomány kezd visszarendeződni a forinthitel javára, azaz a forinthitel állománya egyre növekszik, amíg a devizahitelek csökken.

34. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya forrás szerint

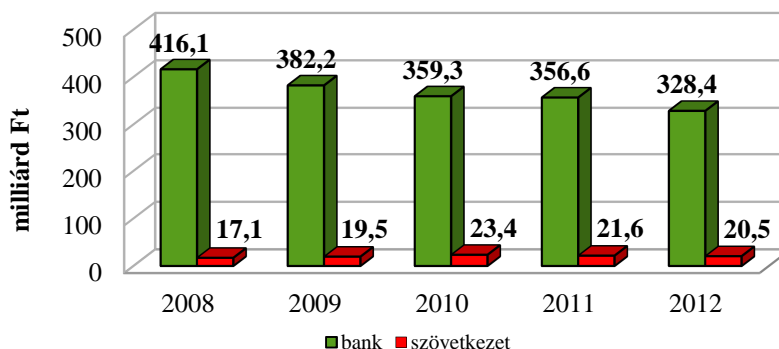

Forrás: MNB alapján készítette AKI, VM

Az élelmiszeriparban a szövetkezeti hitelezés csak elenyésző hányadot tesz ki, valamivel kevesebb, mint 6 százalékos volt

2012-ben. A szövetkezetektől igényelt hitelek sajátossága, hogy döntő többségében forint alapúak és jellemzően éven túliak.

35. ábra: Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya hitelnyújtó szerint

Forrás: MNB alapján AKI, VM

6.5. Az élelmiszerláncon belüli jövedelem eloszlás

Az agrárgazdaság fontos kérdése, hogy az élelmiszerláncon belül szorosan egymásra épülő, de szervezetenként elkülönülő vállalkozások között milyen a jövedelem-megoszlás. A vertikumok fenntarthatóságának, működésének elengedhetetlen feltétele ugyanis, hogy az élelmiszer termékek előállítása, forgalmazása során felmerült költségek és az elért jövedelmek minél arányosabbak legyenek.

Az élelmiszer vertikumok egészére vonatkozó, egységes adatnyilvántartás, illetve adatbázis nem létezik, ezért az élelmiszerláncon belüli költség-, jövedelem-megoszlás bemutatására a meglévő különböző adatforrások (alapanyag-termelésre és feldolgozásra vonatkozó reprezentatív költségadatok, valamint a termékpálya fázisainak árinformációi) összehangolásával, és a hiányzó adatok becslésével elkészített vertikális modelleket alkalmaztuk. A modellek értelemszerűen átlagos adatokból épülnek fel és jellegükből adódóan nem az élelmiszerlánc egészére, hanem csak konkrét termékekre értelmezhetőek.

Mindezeket figyelembe véve a **gabona, a tej, a sertés és a baromfi** termékpályák **vezértermékeinek modellezésére van lehetőség**. A KSH fogyasztói kosarában **ez az alapvető élelmiszerkör mintegy egyharmaddal részesül a teljes élelmiszerfogyasztásból**.

Általánosságban elmondható, hogy a **jövedelmet meghatározó költségek és árak, adott termelési lánc fázisai közötti megoszlása termék-specifikusnak, és viszonylag állandónak** tekinthető az egyes évek között. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az árak évek közötti mozgása nagyobb, mint a költségeké. Ez alapvetően összefügg az adott piaci helyzettel, de szerepet játszik benne a termékpályák szereplőinek eltérő érdekérvényesítő képessége is.

A gabona termékpálya vezértermékei közül a **fehér kenyérnél** a legnagyobb költség- (54–55%) és árárány (43–56%) a **sütőiparban** merül fel, míg a háromfázisú **finomliszt** a költségek közel felét (43–47%) az alapanyag-termelés adja. A 2009. év kivételével az árak tekintetében ugyancsak az alapanyag-termelésnél található a legnagyobb arány, ami 2012-ben már elérte az ötven százalékot.

53. táblázat: A kenyér és a liszt költség- és ármegoszlása

Költségmegoszlás	Fehér kenyér, 1 kg					Finomliszt				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	16	16	17	17	18	46	44	47	43	47
Feldolgozás (malom)	15	12	12	12	11	33	35	32	35	32
Feldolgozás (sütő)	54	55	55	55	54	-	-	-	-	-
Forgalmazás	15	17	16	16	17	21	21	21	22	21
Ármegoszlás	Fehér kenyér, 1 kg					Finomliszt				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	15	12	16	17	20	37	33	46	40	50
Feldolgozás (malom)	14	11	7	13	8	35	40	31	30	24
Feldolgozás (sütő)	43	48	56	51	51	-	-	-	-	-
Forgalmazás	28	29	21	19	21	28	27	23	30	26

*Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A **tejtermékpálya** alapvető élelmiszerénél, a **2,8-as zsírszázalékú tejnél** úgy a költségek (47–50%), mint az árak (38–49%) legnagyobb részesedése a **feldolgozóipari fázisnál jelentkezik**. Ezzel szemben a **trappista sajtnál**, az egységnyi termék előállításához szükséges

nagy alapanyag igény következtében a költségek **döntő hányada** a mezőgazdasági fázisban (66–67%) merül fel, és a végtermék árban is ez a termékpálya rész képezi a legnagyobb (63–72%) hányadot.

54. táblázat: A tej és a sajt költség- és ármegoszlása

Költségmegoszlás	Tej, 2,8%					Trappista sajt				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	34	31	33	33	33	66	66	66	67	67
Feldolgozás	47	50	50	49	49	20	18	18	18	18
Forgalmazás	19	19	17	18	18	14	16	16	15	15
Ármegoszlás	Tej, 2,8%					Trappista sajt				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	36	29	33	36	36	69	63	64	72	71
Feldolgozás	38	49	49	46	49	13	18	14	14	16
Forgalmazás	26	22	18	18	15	18	19	22	14	13

*Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A költség- és ármegoszlás tekintetében a vizsgált két húsfélét is a mezőgazdasági termelés meghatározó szerepe jellemzi. A **sertéskaraj teljes költségének közel háromnegyedét (70–74%) az alapanyag adja**. E terméknel az alapanyag-termelés árból való részesedése szintén a termékpályán belül a legnagyobb (73–90%), ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ennél az alapvető élelmiszernél

az elmúlt két évben sajátos helyzet alakult ki. A feldolgozási fázis 2009 óta folyamatosan veszteséges, de 2011-ben és 2012-ben az e fázisban érvényesített ár, már az előző szakaszban kialakult árat sem érte el. A **bontott csirke** teljes költségének 56–60 százaléka, árból való részesedésének pedig 49–58%-a az alapanyag-előállításból adódik.

55. táblázat: A karaj és a csirke költség- és ármegoszlása

Költségmegoszlás	Sertéskaraj					Bontott csirke				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	70	70	71	73	74	57	56	58	59	60
Feldolgozás	21	21	19	18	16	34	34	32	31	30
Forgalmazás	9	9	10	9	10	9	10	10	10	10
Ármegoszlás	Sertéskaraj					Bontott csirke				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Alapanyag	73	74	76	84	90	52	49	56	54	58
Feldolgozás	17	8	6	-3	-5	33	29	22	22	29
Forgalmazás	10	18	18	19	15	15	22	22	24	13

*Előzetes, kalkulált adat

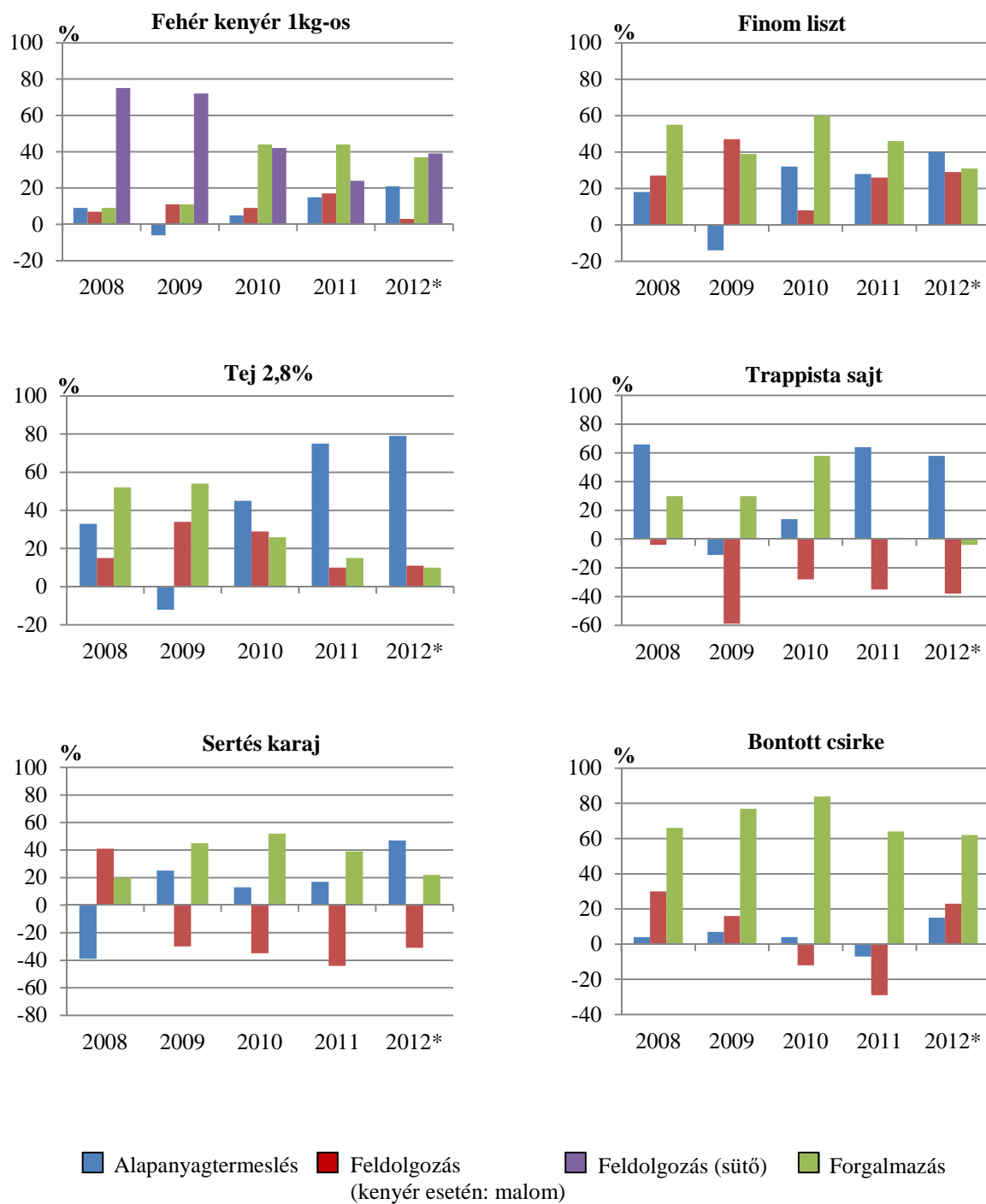
Forrás: AKI Ágazati Ökonómiai Osztály, saját számítás

A termékpályák költség- és ármegoszlásával kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy az elmúlt években fokozatosan visszaszorult az a megoszlás, mely szerint a termékpályákon belül általában a forgalmazáson merül fel a legkisebb költséghányad, ám ezzel egyidőben ez a fázis részesedik leginkább az árból.

A költségek és árak együttes alakulását vizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a bemutatott élelmiszerek jövedelemhelyzete változatos képet mutatott. A termékek többségénél úgy az évek, mint a vertikum szakaszai között jelentősek a hullámzások, és a termékpályák egy részénél egyes fázisok esetenként tartósan veszteségesek. A **fehér kenyérenél** a 2011. évi viszonylag harmonikus jövedelem-megoszlás

után 2012-ben a malomipar jövedelempozíciója romlott, és kisebb mértékben ugyan, de ez jellemzi a sütőipart is. Ez a változás összefügg azzal, hogy 2012-ben a fehér kenyér összes jövedelme 19 százalékkal csökkent a kiugróan kedvező 2011-es évhez képest. Ez idő alatt ugyanakkor az alapanyag-termelők és a forgalmazók növelni tudták a jövedelmüket. A lisztnél az osztozkodás 2012-ben arányosabb volt az előző évinél. A mezőgazdasági fázisban nőtt (6%) míg a másik kettőben csökkent (feldolgozás 18 és forgalmazás 50%) a jövedelem, de összességében itt sem tudták elérni a 2011-es jövedelmet a termékpálya szereplői.

36. ábra: A legfontosabb élelmiszerpályák jövedelem megoszlása

* Előzetes, kalkulált adat

Forrás: AKI saját számítás, készült Ágazati Ökonómiai Osztályán

2010-től kezdődően a tejvertikum mindkét termékénél számottevően javult a mezőgazdaság, vagyis az alapanyag-előállítók jövedelmhelyzete, de amíg a 2,8 százalékos tejnél a másik két fázisban is képződött jövedelem, addig a trappista sajtnál a számítások alapján elmondható, hogy a feldolgozási fázis mindvégig veszteséges

maradt, sőt 2012-ben már a forgalmazók sem tudták költségeik egészét a fogyasztói árban érvényesíteni. Az előző év kiemelkedő eredményeihez képest 2012-ben is csökkentek a jövedelmek a két termékpályán, a tejnél 31, míg a trappista sajtnál 56 százalékkal. Ez egyértelműen, a piacon folyamatosan jelenlévő

import áruval hozható összefüggésbe, főleg a sajtnál.

A húsfélék közül, a trappista sajthoz hasonlóan, a sertéskarajnál, is számottevően javult az alapanyag-fázis jövedelem-aránya, és a folyamatosan veszteséges feldolgozó szakaszban is csökkent 2012-ben a veszteség az előző évhez képest. A javulás egyértelműen annak tudható be, hogy 2011-hez viszonyítva több mint háromszorosára nőtt a termék összes jövedelme, és ez döntő mértékben az alapanyag-termelésben jelentkezett.

A vizsgált termékek között a húscsirke termékpálya jövedelem-megoszlása a legegyenlőtlenebb. A számos, termeléssel felhagyó gazdálkodóval szemben, a termelésüket folytatók adatai azt jelzik, hogy 2012-ben a termékpálya első két fázisa ugyan nem volt már veszteséges, de a minimális összjövedelem közel kétharmada még így is a forgalmazásban jelent meg. E mellett azt is

meg kell jegyezni, hogy a jövedelem 2012-ben a termékpálya egészében több mint 40%-kal csökkent az ugyancsak kedvezőtlen előző évhez képest. Ez a két év óta tartó kedvezőtlen folyamat alapvetően a magas takarmányárakkal hozható összefüggésbe, mivel a húscsirke esetében döntően vásárolt takarmánnyal történik a hizlalás, amelynek hatása végigfut a termékpálya egészén

Összességében elmondható, hogy a különböző termékpályákon általában nincs harmonikus jövedelem-osztozkodás, sőt a gyakorlatban ezeket az arányokat az állami támogatások módosítják. Továbbá fontos kiemelni, hogy az élelmiszerlánc szereplői közül a feldolgozók helyzete a legkritikusabb, mert folyamatosan kettős nyomás alatt vannak a dráguló alapanyag-termelés és a csökkenő fogyasztást realizáló, alacsonyabb árbevételeű forgalmazás között.

7. Az agrárkereskedelem alakulása

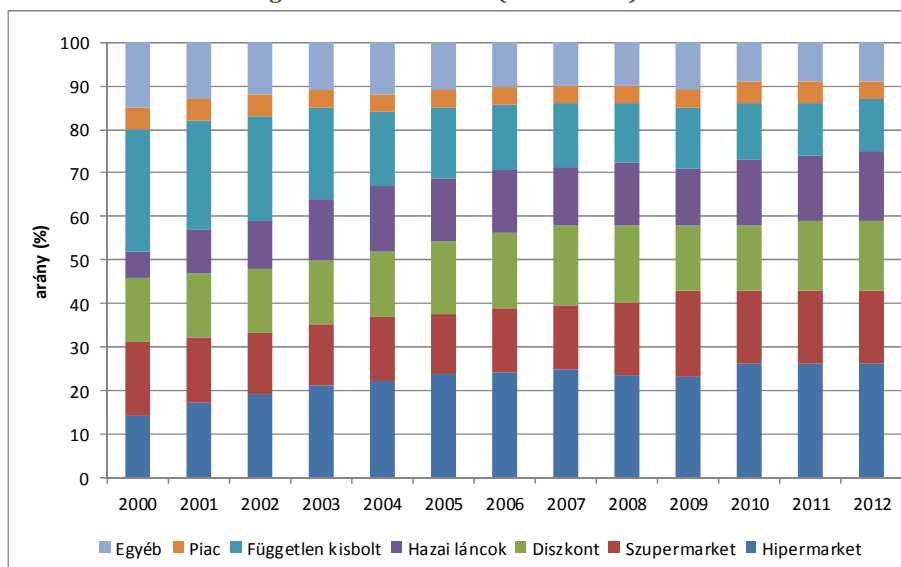
7.1. A hazai élelmiszerfogyasztás és kereskedelem

A hazai vásárlók elsősorban a nagy alapterületű, széles áruválasztékot és jelentős akciókat kínáló hipermarketeket részesítik előnyben élelmiszer beszerzésükor. A szupermarketek szerepe mérsékelten növekszik, a diszkontoké kis ingadozásokkal ugyan, de némileg mérséklődött. A szupermarketek és a diszkontok piaci részesedése 2011-ben és 2012-ben közel azonos volt. Míg a kisbolt láncok piaci részesedése emelkedő tendenciát mutat, a független kisboltok részesedése az elmúlt

években csökkent. A piacok értékben mért forgalma 2012-ben tartja a 4 százalékos piaci részesedését.

Az értékesítési csatornák súlyában 2012-ben számottevő változások nem történtek. A diszkontok és a kisbolt láncok kismértékben tudták növelni piacrészüket, ugyanakkor szinte valamennyi csatornának szűkült a vásárlói bázisa, a diszkontok kivételével minden más formátumban kevesebben fordultak meg 2012-ben, mint az előző évben. A lánc kereszthasználat enyhén csökkent, a fogyasztók a számukra marginális üzleteket elhagyják. Egy átlagos háztartás 2012-ben mintegy 7 kereskedelmi láncban vásárolt, havi rendszerességgel tipikusan 2-3 boltot látogatva (Forrás: GfK Hungária).

37. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek forgalmazott értékéből (2000-2012)

Forrás: GfK Hungária (2012): Megduplázódott a piacok árbevétele, Háztartáspanel sajtóközlemény

A kiskereskedelmi forgalom volumenének 2007 óta tartó csökkenése a 2011. évi stagnálás után 2012-ben folytatódott, 2,2 százalékkal csökkent az előző évhez viszonyítva.

Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelmi üzletek eladásainak volumene kisebb mértékben esett vissza, mint a teljes kiskereskedelemé, 2012-ben 0,9 százalékkal mérséklődött. A tevékenységcsoporton belül az összforgalom 91 százalékát lebonyolító vegyes termékkörű üzletek (hiper- és szupermarketek, vegyesboltok) eladási volumene a 2011. évi mérsékelt (0,2%) emelkedés után 2012-ben 1,2 százalékkal csökkent. Az élelmiszer-, ital- és

dohányáru-szaktoltok eladási volumene 2011-ben 1,0 százalékkal, 2012-ben 2,1 százalékkal nőtt az előző évhez képest.

Az országos kiskereskedelmi üzlethálózatban, valamint a csomagküldő kiskereskedelemben 2012-ben 8249 milliárd forint értékű árut forgalmaztak 347 milliárd forinttal, 4,4 százalékkal többet, mint 2011-ben. A kiskereskedelmi eladások 45,4 százaléka élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletekben realizálódott. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű kiskereskedelem éves forgalma 3742 milliárd forint volt, 227,8 milliárd forinttal (+6,5%) haladta meg a 2011. évit.

A fogyasztói árak 2012-ben átlagosan 5,7 százalékkal emelkedtek az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben, 12,7 százalékkal a szeszes italok, dohányárak drágultak, de átlag felett, 5,9 százalékkal növekedtek az élelmiszerek árai is. (2011-ben a szeszes italok, dohányárak áremelkedése 0,5 százalékos, az élelmiszereké 6,6 százalékos volt.)

Az élelmiszerárak növekedésének üteme szeptemberben gyorsult fel, főként a nagy terméskiesést okozó aszály hatására. Ugyanakkor a drágulás mértéke elmaradt attól, amire az emelkedő költségek miatt lehetett számítani. Ennek oka elsősorban az lehetett, hogy a gyenge belső kereslet miatt az élelmiszertermelők és feldolgozók csak korlátozott mértékben tudták a költségeik emelkedését áthárítani a kiskereskedőkre és ez által a fogyasztókra.

Az élelmiszerek alkotják a szolgáltatások után a második legnagyobb csoportot a lakossági kiadásokon belül, részesedésük 2012-ben 23,2 százalék volt. Ezért az 5,9 százalékos élelmiszerár növekedés 1,4 százalékponttal járult hozzá az 5,7 százalékos inflációhoz, vagyis az infláció mintegy negyedéért volt felelős. Ugyanakkor az élelmiszerárak növekedése az év eleji visszafogott drágulásnak köszönhetően 0,7 százalékponttal mérséklődött 2011-hez viszonyítva.

Az élelmiszerek körében a tojás fogyasztói ára nőtt a legnagyobb (35,9%) mértékben 2012-ben. Ennek a korábban már bemutatott termelői ár növekedés volt az oka. A

sertézsiradék ára (25%) erősen, a margarin (8,9%) és az étolaj (1,4%) ára mérsékeltebben emelkedett. A sertés- és a marhahús ára az átlagosnál jobban, 11,8 százalékkal, illetve 12,5 százalékkal, a baromfihús ára kevésbé, 5,7 százalékkal nőtt. A tej 2,5 százalékkal, a vaj, vajkrém 5,2 százalékkal drágult, de a sajt ára alig haladta meg az előző évit (0,7%). A liszt fogyasztói ára a 2011. évi 43 százalékos emelkedés után 2012-ben 3,5%-kal mérséklődött, a kenyér ára is csak 1 százalékkal lett magasabb, de a száraztészta áremelkedése 6,2 százalékos volt.

A burgonya ára a 2010. és 2011. évi 33,5, illetve 24,7 százalékos növekedés után 2012-ben 18,6 százalékkal csökkent. A friss zöldség, valamint a friss hazai- és déligyümölcs ára 3,3-3,4 százalékkal nőtt. A szeszesitalok ára 6,3 százalékkal nőtt, a dohányáraké a 2011. évi 2,5 százalékos csökkenés után 2012-ben 21,9 százalékkal emelkedett.

56. táblázat: A hazai egy főre jutó élelmiszerfogyasztás (kg/fő)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
Kenyér	46,1	44,9	42,8	43,3	41,5
Sertéshús	16,8	15,8	16,1	16,0	16,0
Baromfihús	17,7	17,0	16,7	17,1	17,2
Tej, liter	56,9	53,8	53,5	52,9	50,6
Joghurt, kefir, tejföl, liter	12,6	12,7	12,3	12,0	11,7
Gyümölcs összesen	44,9	42,0	42,2	37,1	39,5
Zöldség és burgonya összesen	85,1	83,3	81,6	76,9	80,4

Forrás: KSH

7.2. Az agrár-külkereskedelem helyzete

Agrár-külkereskedelmi kapcsolataink 2012-ben is bővültek. Míg 2011-ben 157, 2012-ben 161 országgal volt már agrár-külkereskedelmi kapcsolatunk, és a forgalom értéke is az előző évi 78 helyett, 84 ország esetében haladta meg az 1 millió eurót. Legfontosabb kereskedelmi partnereink köre nem változott 2011-hez képest. Németország, Szlovákia, Románia, Ausztria, Hollandia, Olaszország, Lengyelország, Csehország és Franciaország részesedése a magyar agrár-külkereskedelmi forgalomból megközelítette a 75 százalékot.

Az agrár-külkereskedelmi forgalmunk döntő részét 2012-ben is az Európai Unió tagállamaival bonyolítottuk. Az Európai Unió az exportértékből 84,0 százalékkal, az importértékből 91,0 százalékkal részesedett. Az unió országaiba irányuló kivitel értéke a teljes agrárexportnál kicsit erősebben (+13,2) bővült, az import valamelyest elmaradt (-0,9%) a 2011. évi értéktől. Az egyenleg 2732 millió eurós értéke 828 millió euróval volt magasabb, mint egy évvel korábban. Az unió régi tagországaiba irányuló agrártermékek exportértéke 20,8 százalékkal emelkedett, míg importértéke 4,5 százalékkal csökkent, az új tagországok esetében az agrárexport értéke 4,1 százalékkal, az importé 5,2 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit.

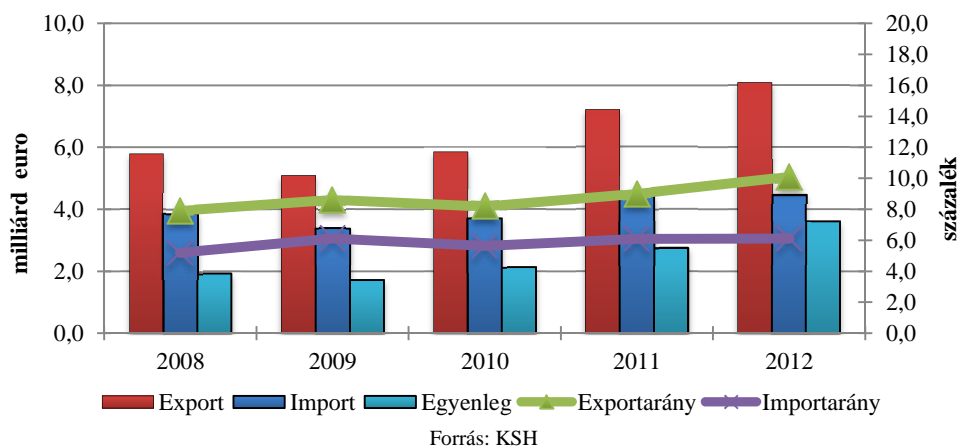
Az Európai Unión kívüli országokba irányuló exportunk értéknövekedése meghaladta a 7,0 százalékot, míg az innen érkező mezőgazdasági és élelmiszeripari áruk értéke 13,0 százalékkal nőtt az előző évhez

viszonyítva. Az unión kívüli országokkal folytatott agrár-kereskedelmünk egyenlege meghaladta a 888 millió eurós értéket, mely 5,3 százalékos növekedés az előző évhez viszonyítva.

2012-ben a mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékek exportforgalmának 8,1 milliárd eurós értéke jelentősen meghaladta a korábban rekordnak tartott 2011. évi értéket. A kivitel értéke a volumen 9,7 százalékos és az árak 2,3 százalékos növekedésének eredményeként 12,3 százalékkal nőtt. Ezzel szemben a mezőgazdasági-, és élelmiszeripari termékek behozatala 4,5 milliárd eurót tett ki, melynek értéke épp csak meghaladta az egy évvel korábbi szintet (+0,2%). Az import volumenének 2,7 százalékos visszaesését ellensúlyozni tudta az árak 3,0 százalékos emelkedése. Ennek eredményeképpen az agrár-külkereskedelmi forgalom 2012-ben 3,6 milliárd euró aktívumot eredményezett, amely 31,8 százalékkal, 0,9 milliárd euróval több, mint 2011-ben volt.

A mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékek korábban is számottevő részesedése a teljes nemzetgazdasági exportból tovább emelkedett. Az agrárexport részesedése 2010-ben 8,2, 2011-ben 9,0, 2012-ben pedig 10,1 százalék volt. Az agrárimport részesedése a nemzetgazdaság importjából nem változott tavaly, így maradt a 6,1 százalékos arány. Az ország külkereskedelmi aktívumának 54,4 százalékát adó agrár-külkereskedelmi mérlegtöbblet makrogazdasági jelentőségre is szert tett, mellyel az agrárgazdaság a 2012-es külkereskedelmi mérleg egyensúlyban tartásának nélkülözhetetlen elemévé vált.

38. ábra: Az agrár-külkereskedelem alakulása 2008-2012 között

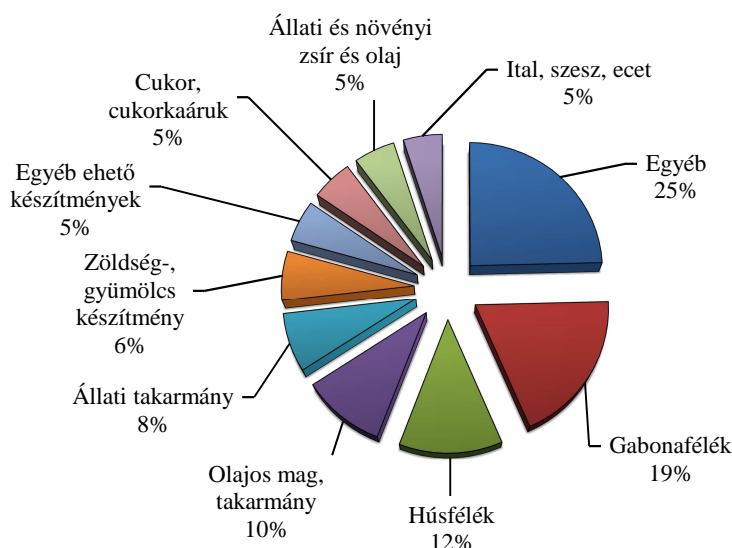
Az agrárexport feldolgozottsági fok szerinti szerkezete azonos volt a 2011. évvel. A mezőgazdasági alapanyagok kivitele biztosította az agrárexport árbevételének 37%-át, az elsődleges feldolgozottságú termékek, és a magas feldolgozottságú termékek részesedése pedig 32-31 százalékot tett ki. Ugyanakkor pozitív tendencia, hogy a kivitelben a nyersanyagok mellett számottevően nőtt mind az elsődleges (+15,2%), mind a magas feldolgozottságú termékek (+13,4%) aránya, abszolút értékben +12,3 százalékkal.

Az importon belül ellentétes folyamatok voltak megfigyelhetők, míg a magas feldolgozottságú termékek behozatala visszaesett (-3,8%), addig a nyersanyagok

(+3,5%), és az elsődleges feldolgozottságú termékek aránya enyhén bővült (+3,0%). 2011-hez viszonyítva elmondhatjuk, hogy némileg mérséklődött a magas feldolgozottságú termékek aránya, 42,6-ról 40,9 százalékra, míg az alapanyagok aránya 2,2-ről 21,9 százalékra, az elsődleges feldolgozottságú termékek részesedése pedig 36,1-ről 37,2 százalékra emelkedett.

Az importban tapasztalható elmozdulás nyomán az egyenleg összetétele is változott. Az agrár-külkereskedelem aktívumának az egy évvel korábbi 65 százalék helyett, 55,5 százalékát biztosították az alapanyagok, a magas feldolgozottságú termékek aránya pedig a 2011. évi 11-ről 18,4 százalékra emelkedett.

39. ábra: A legfontosabb exportcikkek részesedése az agrárexportból 2012-ben

Forrás: KSH

A magyar agrárexport árucsoportok szerinti szerkezete koncentrált, az 5 legnagyobb értékű árucsoport – a gabonafélék, a húsfélék, az olajos magvak, az állati takarmányok és a zöldség-gyümölcs készítmények – részesedése a teljes agrár-exportból 2012-ben 54,8% tett ki.. A koncentráció mértéke 2011-hez viszonyítva enyhén nőtt, azonban az elmúlt öt évet vizsgálva csökkenő tendencia figyelhető meg. Az öt legnagyobb árucsoport részesedése 2011-ben 53,9%, 2008-ban 58,2% volt.

Az importunk kevésbé koncentrált. Az 5 legnagyobb importértékű árucsoport – a

húsfélék, az állati takarmányok, a különböző ehető készítmények, a tejtermékek, tojás, méz, valamint a cukor, cukorkaárúk **aránya a teljes agrárimportból 43%-ot tett ki 2012-ben.** Az elmúlt öt évben az import koncentrációja nem változott jelentősen, 42-43% között alakult.

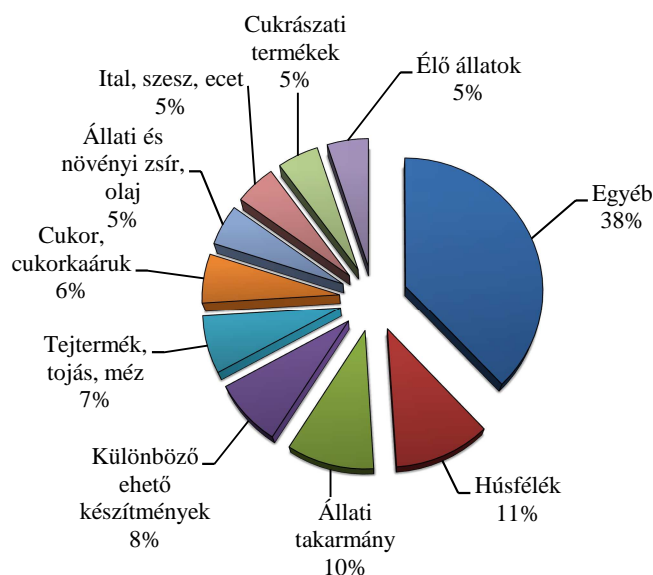
A 2011. évi kiváló termés mennyiségnek köszönhetően a gabonaexport rekordértéket ért el 2012-ben. Az 1,5 milliárd eurós árbevétel a teljes agrárexport értékének csaknem ötödét (19%-át) tette ki. A gabona árucsoport külkereskedelmi aktívuma megközelítette az 1,4 milliárd eurót.

Az összesen 6,7 millió tonna gabonakivitelből, 4,8 millió tonna kukoricát, 1,5 millió tonna búzát, 344 ezer tonna árpát értékesítettek a külföldön. Csak 54 ezer tonna volt az egyéb gabonafélék értékesített mennyisége. Ezek alapján a kukorica mennyisége 20%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, itt érdemes megemlíteni, hogy a csapadékhiány miatt 2012-ben csak 4,5 millió tonna kukorica termett. Emellett, hogy a 2011. évi raktárkészletet értékesítették a gazdák, az is kiolvasható a számokból, hogy a gabonaértékesítésre vonatkozó döntéseket a

gazdák nem a hazai kereslet, hanem a piac folyamatok alapján hozzák meg.

A 2012. évi aszálykár hatása a külkereskedelemben is érződött, szeptembertől már jóval kevesebb kukoricát szállítottunk külföldre. Az exportált kukorica 98%-át az Unió tagállamaiba szállítottuk, ahonnan az árbevétel 91%-a származott. Hollandia 1,1 millió tonnát, Olaszország 835 ezer tonnát, Románia 800 ezer tonnát, Németország pedig 555 ezer tonna kukoricát vásárolt Magyarországtól.

40. ábra: A legfontosabb importcikkek részesedése az agrárimportból 2012-ben

Forrás: KSH

Búzaexportunk mennyisége 7%-kal, míg az exportára 6%-kal emelkedett, így exportárbevétele 13%-os (40 millió euróval) javulást mutatott, mint 2011-ben. Búzát elsősorban Olaszországba, Ausztriába, Bosznia-Hercegovinába és Romániába exportáltunk Árpából csaknem 40%-kal kevesebbet exportáltunk, mint egy évvel korábban, és az árbevétel is jelentősen, 26%-kal csökkent.

A második legjelentősebb árucsoport az **élelmezési célra alkalmas húsfélék** voltak, mely az utóbbi években az agrár- külkereskedelem exportértékének 12-14%-át, importértékének 9-11%-át adták. Az

árucsoport kivitele ugyan nőtt 2012-ben, de az import nagyobb mértékű bővülésének következtében az egyenleg többlete mérséklődött. Az export 1%-kal, 989 ezer euróra, míg az import 14%-kal 493 ezer euróra emelkedett, így az egyenleg 10%-kal, 496 ezer euróra csökkent. Az exportvolumen enyhén csökkent, amelyet ellensúlyozott az exportár emelkedése. Az importoldalon megjelent számottevő bővülés alapvetően az ár jelentős növekedésének volt köszönhető, tekintve, hogy a volumen csak visszafogottan emelkedett.

A húsfélék árucsoport exportértékének több mint 85%-át, importértékének közel 80%-át a sertés- és a baromfihús adta. 2010 óta a kivitelben a baromfihús részesedése

emelkedik, míg a sertéshús részesedése csökkenő tendenciát mutat. Az árucsoport exportértékének emelkedését az utóbbi két évben elsősorban a baromfihús-kivitel bővülése biztosította. Baromfihúsból nettó exportőrök vagyunk, melyet mi sem bizonyít jobban, mint hogy 2012-ben a baromfihús exportvolumene 10%-kal nőtt, mely tovább erősítette a 440 ezer euró növekvő aktívumot. Az import dinamikus növekedésének köszönhetően élő baromfiból értékben még nem, de mennyiségben már nettó importőrök vagyunk. A fenti folyamatok arra utalnak, hogy a baromfihús-feldolgozás versenyképessége nőtt az utóbbi években, mivel jobban megéri az élő baromfit itthon levágni és a baromfihúst exportálni.

Az erősen növekvő import ellenére 2011-ig még sertéshúsból is nettó exportőrök voltunk. 2012-ben viszont már csak a magasabb értékű exportszerkezet révén keletkezett 3 millió eurós aktívum, hiszen a sertéshús importmennyisége már 8 ezer tonnával haladta meg az exportot. A sertéshús havi forgalmát vizsgálva kitűnik, hogy 2012 júniusától kezdődően az import havonta, mennyiségben és értékben is, magasabb az exportnál. Ezzel szemben élő sertésből nettó exportórré vált hazánk 2012-ben. Az export értéke 67%-kal, a mennyisége 47%-kal, míg az import értéke 7%-kal nőtt, a kivitel mennyisége 26%-kal esett vissza 2011-hez viszonyítva. Az a tény, hogy gazdaságosabb exportálni az élő sertést, és importálni a sertéshúst, azt mutatja, hogy romlott a hazai sertéshús-feldolgozás versenyképessége.

A húsfélék behozatalában egyértelműen a sertéshús a meghatározó termékkör. Az utóbbi években az árucsoport importértékének mintegy kétharmad részét adta a sertéshús, amelyből 2011-ben 15%-kal, 2012-ben 6%-kal hoztunk be többet, mint az előző évben. A baromfihús behozatala is emelkedett, de mennyisége az exporthoz képest kevés (2011-ben 52, 2012-ben 62 ezer tonna) volt.

A harmadik legmagasabb árbevételt biztosító árucsoport, az olajosmagvak exportértéke nőtt a legnagyobb mértékben 2011-hez képest. Az árucsoport exportértéke 195 millió euróval (+32%), importértéke 54 millió euróval (+42%) emelkedett, így az olajosmagvak külkereskedelmi egyenlege 140 millió euróval (+29%) volt magasabb a 2011.

évi értéknél. Ennek hátterében főként a mintegy negyedével bővülő exportvolumen áll, de az exportár is számottevően emelkedett.

Az olajosmagvak exportértékének ilyen nagymértékű növekedése a napraforgónak köszönhető, melynek export árbevétele 95%-kal volt magasabb az előző évinél. Ugyanakkor a repce exportja 4%-kal kisebb értéket eredményezett. Importoldalón a repce és a napraforgó behozatala egyaránt növekedett 25-25 millió euróval. A napraforgó legnagyobb piaca 2012-ben is Hollandia volt, ahová az előző évi mennyiség több mint kétszeresét szállítottuk. A további két legfontosabb külkereskedelmi partnerünk, Olaszország és Németország is jóval több napraforgómagot vásárolt, mint egy évvel korábban.

7.3. A helyi értékesítés és piac szerepe a hazai élelmiszer-kereskedelemben

A helyi gazdaság és társadalom megerősítése és a hálózati gazdaság kialakítása a 2020-ig felvázolt Nemzeti Vidékstratégiai koncepció megvalósulásának egyik kulcskérdése. Eszerint a kis léptékű hálózati gazdaság csökkenti a társadalom kiszolgáltatottságát, működésének, élelmezésének költségeit. Emellett az utóbbi években megnövekedett az igény a szorosabb termelői-fogyasztói kapcsolat iránt is, ezt igazolja, hogy az Eurobarometer 2011-es uniós felmérése szerint minden tagállamban igen magas volt a helyi termékek társadalmi támogatottsága.

A Közös Agrárpolitika reformja ezért beemelte a rövid ellátási láncokat és a helyi termékeket a 2014-től támogatható körbe. A piacok a rövid ellátási lánc és a helyi értékesítés feltételének is megfelelnek, azzal pedig, hogy közel hozza a termelőket a fogyasztóhoz, növeli a közösség élelmezés- és élelmiszerbiztonságát, a fogyasztói bizalmat és a helyi termékek iránti keresletet; és jelentősen csökkenti az energia, a csomagolóanyag, valamint az adalékanyag-felhasználást, és ezzel védi a környezetet is.

7.3.1. A termelői értékesítés oldaláról

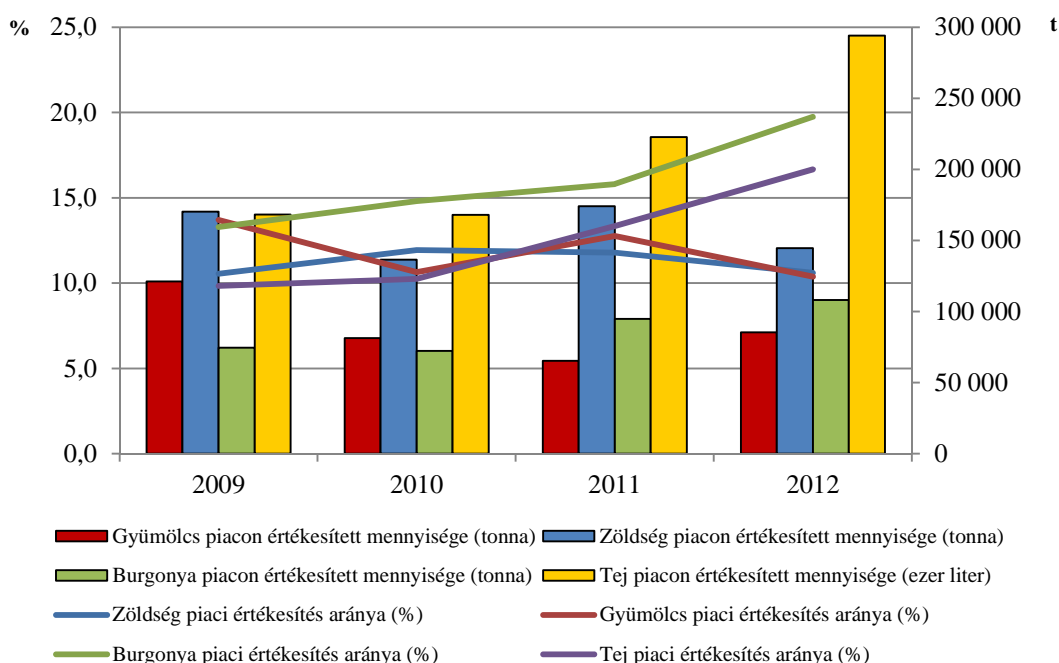
A piacokon, illetve közvetlen fogyasztásra (közületeknek, piacon, háztól, saját boltban) történő értékesítés arányának növelése az agrárkormányzat egyik fő célkitűzése. 2012-ben számos intézkedés született a piacon történő, illetve a közvetlen értékesítés fellendítésére. A jogszabályi környezet változása könnyítette a piacnyitást, amelynek következtében számuk lassú növekedésnek indult.

A közvetlen értékesítéssel az ellátási lánc lerövidül; ez amellet, hogy növeli a termelés jövedelmezőségét, megkönnyíti az élelmiszerek nyomon követhetőségét is. A rövid ellátási láncok fejlesztése egy-két évnél természetesen hosszabb időt vesz igénybe, ezért az elmúlt három év adatai nem tükrözik teljes körűen az elmúlt évek intézkedéseinek teljes hatását.

A KSH termékmérlegei mutatják a közvetlen értékesítés nagyságát az egyes termékek esetében. A továbbiakban a piaci értékesítés elnevezés a közvetlen fogyasztásra történő értékesítés minden formájára vonatkozik. Az adatok azt mutatják, hogy a termelők piaci értékesítése mekkora az adott termék, illetve termékcsoport esetében, és ez mekkora részt képvisel a teljes termékmennyiségben. Ez rávilágít arra, hogy mennyire jelentős a szerepe a piaci értékesítésnek.

A tej és a burgonya esetében a piaci értékesítés jobban nőtt 2010 és 2012 között, mint a termelés, ezért a piaci értékesítés aránya is meghaladja a 2 évvel ezelőtti (41. ábra). Ugyanakkor a zöldség és gyümölcs termésmennyisége, és piaci értékesítése is jelentősen ingadozott az elmúlt években. A piaci értékesítés aránya is hullámzóan alakult, nem figyelhető meg egyértelmű tendencia.

41. ábra: A piaci értékesítés mennyisége és aránya az összes termésmennyiséghez képest a zöldség, gyümölcs, tej és burgonya esetében (2009-2012)

Forrás: készült a KSH Termékmérleg adatbázisából, a VM Agrárközgazdasági Főosztályán

A zöldségfélék közül a paradicsom, a zöldborsó, a fejes saláta, a petrezselyem, és a fokhagyma piaci értékesítésének szerepe nőtt jelentősen 2009 óta (42. ábra). Ezzel szemben mérséklődött a görögdió és az uborka

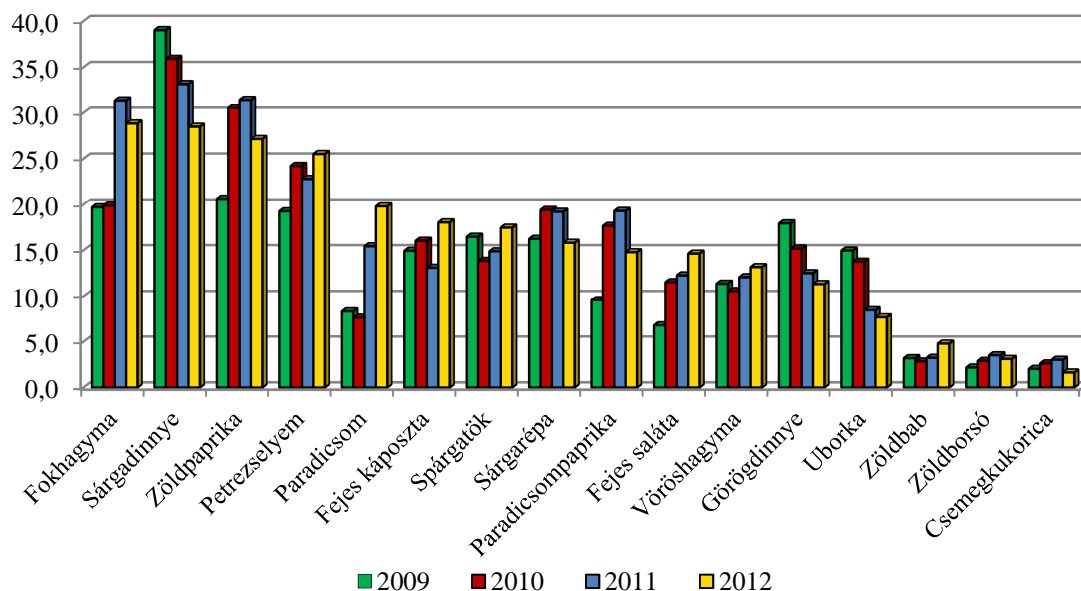
közvetlen értékesítése. A görögdió dinnye promóció, ezáltal a modern értékesítési csatornák forgalmának növekedése állhat a háttérben. Ez azonban pozitívan hat a termelők jövedelmhelyzetére, mivel a dinnyénél fontos a nagy mennyiségben való értékesítés,

valamint a kiskereskedők felvásárlási áraikban is egyre inkább elismerik a magyar dinnye magas minőségét.

A piaci értékesítés jelentősége a fokhagyma, a sárgadinnye, a zöldpaprika és a paradicsom esetében a legmagasabb (az összes

termés több mint negyede), míg a zöldbab, a zöldborsó, és a csemegekukorica piaci értékesítése mindössze néhány százalékot képvisel. Utóbbi zöldségféléket jellemzően a konzerviparnak értékesítik tovább feldolgozásra.

42. ábra: Fontosabb zöldségfélék piaci értékesítésének aránya (2009-2012)

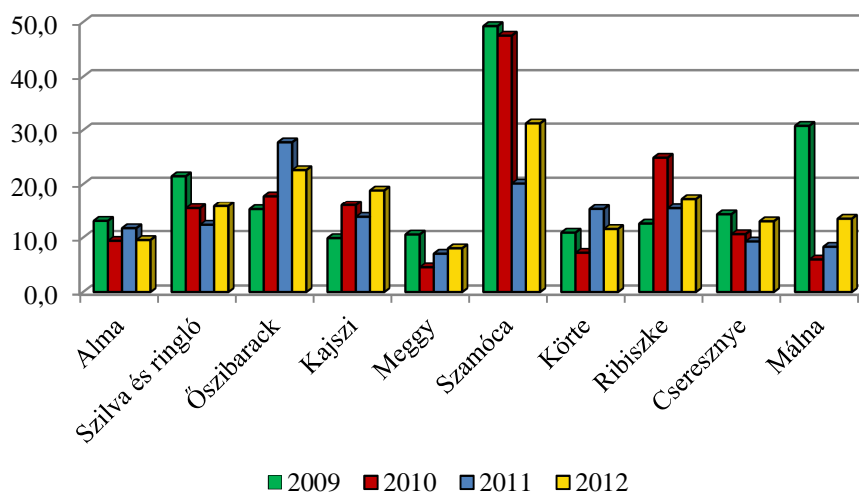

Forrás: készült a KSH Termékmérleg adatbázisából, a VM Agrárközgazdasági Főosztályán

A fontosabb gyümölcsök közül 2009 óta számottevően nőtt az őszibarack és a kajsi piaci értékesítésnek aránya, míg visszaesés figyelhető meg a szilva, a meggy, és a cseresznye esetében. A közvetlen értékesítés

leginkább a szamócára, az őszibarackra, és a kajsira jellemző, míg az alma és a meggy esetében a legkisebb ennek a szerepe (43. ábra).

43. ábra: Fontosabb gyümölcsfélék piaci értékesítésének aránya (2009-2012)

Forrás: készült a KSH Termékmérleg adatbázisából, a VM Agrárközgazdasági Főosztályán

Összességében elmondható, hogy Magyarországon továbbra is jelentős súlyt képvisel a közvetlen értékesítés, annak ellenére, hogy a termeléshez viszonyított aránya és annak alakulása termékenként változatos képet mutat. Számos esetben figyelhető meg pozitív tendencia, amely a termelők és a fogyasztók számára is kedvező. Ugyanakkor a rövid ellátási lánc fejlesztése hosszabb időt vesz igénybe, és az agrárpolitika további erőfeszítéseire van szükség ahhoz, hogy tartós és kiegyensúlyozott módon növekedjen.

7.3.2. A kiskereskedelmi csatornák oldaláról

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) adatai alapján – az alkalmi/ünnepi vásárokat nem számítva 2012 októberében 453 piac működött Magyarországon, amelyen belül 117 (26%) regisztrált termelői piacként. A piacok közel fele teljesen, vagy részben fedett, de ez főként a hagyományos (kereskedői) piacokra jellemző inkább. Emellett több mint háromnegyedük termékkínálatában állati eredetű termékek is szerepelnek, szintén nagyobb részt a hagyományos piacokon.

57. táblázat: Az összegyűjtött piacok száma és típusai (2012.10.08.)

	Piacok		Teljesen, vagy részben fedett		Állati eredetű terméket is árusít	
	db	%	db	%	db	%
Hagyományos piac	336	74,2	165	36,4	261	57,6
Termelői piac	117	25,8	38	8,4	89	19,6
Összesen	453	100	203	44,8	350	77,3

Forrás: A Nébih adatai alapján saját számítás

A GfK Háztartáspanel adatai szerint a piacok reneszánszukat élik, hiszen az elmúlt évtizedben a piaci költség megkétszereződött, a 2000 évi 70 milliárd forintról 2011-re 130

milliárd forintra nőtt. Ez azt jelenti, hogy a piac, mint értékesítési csatorna megőrizte 5% körüli arányát a napi fogyasztási cikkek háztartási fogyasztásából, ami tekintettel a piacon kívüli nem modern kereskedelmi formák (egyéb értékesítés és független kisboltok) folyamatos térvesztésére nem kis teljesítmény.

A piacon történő vásárlás jellemzői közül az átlagos kosárméret növekedett a vizsgált időszakban (1046-ról 1859 forintra), a többi mutató meglehetősen állandó volt 2000 és 2011 között (GfK Hungária, 2012):

- A háztartásoknak több mint a kétharmada járt piacra vásárolni (64-68%).
- A vásárlás gyakorisága alapján körülbelül kéthetente látogatott el a piacra (24-27-szer).
- Elsősorban friss élelmiszert vásároltak, a költség 36,2%-át zöldségre, 17,8%-át gyümölcsre, 11,8%-át friss húsról, 7,1%-át pékáruira és 7,0%-át feldolgozott hústermékekre fordították.

A tipikus vásárlók az idősebbek, kisebb, azaz 1-2 fős háztartásokban, valamint a fővárosban és nagyvárosokban élők voltak.

A termelői értékesítésre irányuló kutatások eredményei kijelölik a termelők piaci értékesítésével kapcsolatos legfontosabb támogatás- és oktatáspolitikai irányokat, egyrészt a termelők, illetve a termelőket szervezők által megvalósított logisztikai beruházásokat, másrészt a termék- és minőségfejlesztési programok kialakításának fontosságát. Fontos lenne olyan egyszerű menedzsment és marketing eszközök kidolgozása és felnőtt képzés keretében történő elterjesztése, amelyek hatékonyan segítenék a termelők piaci értékesítését.

7.3.3. Az általános élelmiszerkereskedelem helyzete

2012-ben az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem forgalma 1,2 százalékkal csökkent az előző évhez képest. Az okok között első helyen kell említeni a

vásárlóerő csökkenését, ami a gazdaság teljesítményéhez, ezen keresztül a reálkeresetekhez igazodik. A nettó jövedelememelkedésből adódó többletet nem vásárlásra költötték, az inkább a megtakarításokat gyarapította.

58. táblázat: A kiskereskedelmi forgalom kiigazítatlan volumenindexei (2002-2012) [előző év=100,0]

Év	Élelmiszer- és élelmiszerjellegű vegyes	ebből:		Nem élelmiszer termék	Külkereskedelem (üzemanyag forgalom nélkül)	Kiskereskedelem összesen
		élelmiszerjellegű vegyes	élelmiszer-, ital- , dohányáru			
	kiskereskedelem					
2002	110,8	112,7	93,7	107,3	108,8	108,6
2003	108,1	109,5	95,7	109,9	109,0	107,8
2004	102,8	102,7	103,3	108,4	105,8	105,4
2005	104,6	104,7	103,2	106,2	105,5	105,1
2006	105,0	105,2	102,3	103,3	104,1	104,7
2007	98,7	99,0	95,1	95,5	97,0	97,9
2008	98,8	98,7	100,5	97,4	98,1	98,4
2009	95,9	95,7	98,3	91,1	93,6	94,7
2010	98,0	97,5	102,8	99,2	98,6	97,9
2011	100,3	100,2	101,0	101,3	100,8	100,2
2012	99,1	98,8	102,1	96,5	97,9	97,8

Forrás: KSH

59. táblázat: A vásárlóerő változása 2008-2012

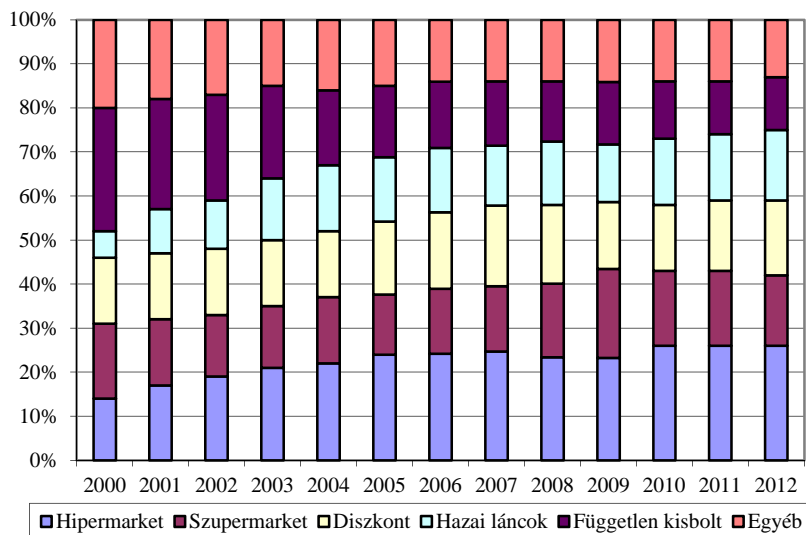
	2008	2009	2010	2011	2012
GDP	100,9	93,2	101,3	101,6	98,3
reáljövedelem	98,5	96,4	97,1	102,6	97,5*
kereskedelem	98,1	93,6	98,6	100,8	98,0

(előző évhez képest; reáljövedelem 1 főre; kereskedelem üzemanyag nélkül; */: reálkereset)

Forrás: KSH

Magasan alakult az infláció (5,7%), ami elsősorban két területet sújtott: az élelmiszerek árai 5,9%-kal, az üzemanyagoké 12,8%-kal nőttek. A 27%-os áfa-kulcs érdemben befolyásolja a vállalkozások költségeit, ezen keresztül pedig a termelők, gyártók átadási árait, valamint a fogyasztói árakat.

44. ábra: A kereskedelmi csatornák részesedése a napi fogyasztási cikkek forgalmazott értékéből (2000-2012)

Forrás: GfK Hungária Sajtóközleményekből készült összeállítás

A kereskedelmi csatornák között 2012-ben jelentősebb átrendeződés nem történt. A hipermarketek összesített forgalma stagnált. A diszkontok és a hazai láncok tudták enyhén növelni forgalmukat az előző év azonos időszakához képest, azonban e növekedés mértéke is alig éri el a fogyasztói árak emelkedésének szintjét. Vásárlói bázisát egyik csatorna sem tudta bővíteni, sőt a legtöbb csatorna kénytelen volt azzal szembesülni, hogy csökkent azon háztartások száma, amelyek az elmúlt félévben vásároltak napi fogyasztási cikket az adott csatornában.

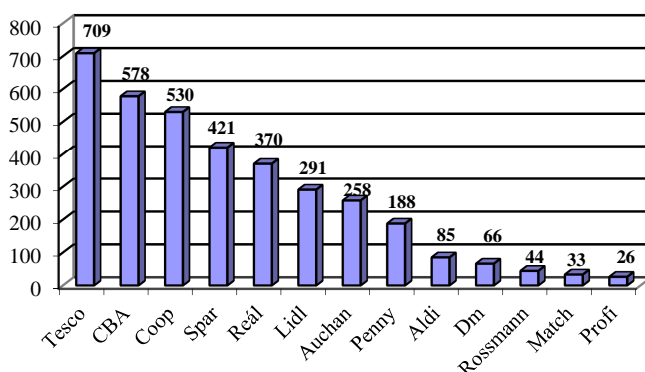
A vásárlói racionalitás erősödését igazolja a tény, hogy tovább folytatódott több termékkategória vásárlói körének szűkülése. A forgalomból legnagyobb részesedéssel bíró alapvető élelmiszerek természetesen tartják vásárlói körüket – néhány esetben enyhe

bővülés is látható –, de a legtöbb kényelmi termék, élvezeti cikk ügyfélkör csökkenést könyvelhetett el.

A vásárlói viselkedés racionalizálása számos további módon is megnyilvánul. Így a benzinárak emelkedése érintette a jellemzően városszélen épült, leginkább autóval megközelíthető hipermarketek forgalmának alakulását és általában is csökkent az autóval végrehajtott bevásárlások aránya.

A kereskedelmi márkák részesedése ismét növekedést mutat szinte minden csatornában: arányuk továbbra is a saját márkákat intenzíven forgalmazó diszkontláncok esetében a legmagasabb, de a legtöbb csatornában – különösen a kisbolt láncok és a szupermarketek esetében – jelentősen növekedett, utóbbiaknál elsősorban az új termékvonalak bevezetésének köszönhetően.

45. ábra: A 2012. évi kiskereskedelmi top-lista a forgalom alapján, milliárd forint

Forrás: AC Nielsen összeállítás a vállalatok saját közlése alapján. A Nielsen becsülte az Aldi, Lidl, Match, Penny Market és Profi forgalmi adatát (a Tesco forgalma 2012. március-2013. februárra vonatkozik).

7.4. Községi agrármarketing

A magyar élelmiszergazdaság szereplői számára fontosak azok a hazai és nemzetközi rendezvények, ahol termékeiket, szolgáltatásaikat szélesebb körben be tudják mutatni üzleti partnereiknek, a fogyasztóknak.

A legnagyobb hazai szakmai rendezvények közé tartozott 2012-ben a budapesti **Agro+Mashepo** (agrártechnológiák és termékek), a budapesti **Foodapest** (élelmiszeripar), a budapesti **FeHoVa** (vadászat, halászat, erdészet és természetvédelem), a pápai **Szent György-napi Agrárexpo** (Közép-Dunántúli régió), a hódmezővásárhelyi **Alföldi Állattenyésztési Napok** (állattenyésztés), a debreceni **Farmer-Expo** (Kelet-Magyarország) és a budapesti **Hortus Hungaricus** (kertészet), amelyeken az Agrármarketing Centrum (AMC) közösségi standdal jelent meg.

A hazai vállalkozások külföldi szakmai kiállításokon való megjelenését az AMC közösségi standdal segítette a berlini **Grüne Woche**-n és **Fruit Logistica**-n, a nürnbergi **Biofach**-on, a düsseldorfi **Prowein**-on, a londoni **LIWF**-en, a moszkvai **Prodexpon** és **Arany Őszi**-n, a litván **AGROBALT**-on, a shanghai-i **SIAL**-on, a rijádi **Saudi Agro-Food**-on, a párizsi **SIAL**-on, az **Újvidéki Nemzetközi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Vásáron**, a radgonai **AGRA Gornja-n**, a tiranai **Agribusiness**-en. Szerbiában külön áruházi és HORECA akciók valósultak meg az AMC támogatásával, új termékek kerültek áruházi bevezetésre.

Közösségi agrármarketing források felhasználásával negyvenöt belföldi fesztiválon és rendezvényen zajlott magyar élelmiszerek bemutatása, ismertségének növelése. A magyar élelmiszereket és védjegyeket népszerűsítő kommunikációs kampány keretein belül fogyasztásösztönzés céljából a tej-, valamint a baromfitermékeket népszerűsítő kommunikációs kampány, továbbá a dinnye, hagyma, gomba, paprika és alma népszerűsítését szolgáló zöldség-gyümölcs kampány zajlott le 2012-ben.

7.5. Feketegazdaság

A feketegazdaság létezése közismert tény, a világ minden részén előfordul, bár kulturális okok, és a gazdasági fejlettség különböző foka

miatt eltérő mértékben. Magyarországon a legutóbbi, 2011-es becslések (Schneider, 2011) nemzetgazdasági szinten mintegy 23 százalékra teszik az arányát, ami magasabb, mint a válság előtti években. Magyarországra is jellemző az a nemzetközi tapasztalat, hogy főleg a szolgáltatások terén, azon belül is a közvetlen lakossági szolgáltatások területén különösen magas a feketegazdaság aránya. Eltérünk viszont a nemzetközi tapasztalatoktól abban, hogy a mezőgazdaság és az élelmiszergazdaság is erősen érintett.

A feketegazdaság mérése természetéből adódóan nehéz feladat. Ennek ellenére számos közvetett és közvetlen becslési módszert dolgoztak ki arra, hogy megkíséreljék számszerűsíteni nagyságát. Sajnos a módszerek egyike sem adhat pontos értéket a jelenségről, legfeljebb jó megközelítést; emellett minden megközelítésnek vannak korlátai, nem mindegyik alkalmazható adott gazdaságban, ágazatban.

A külkereskedelmi forgalomról szóló, ún. tükröstatistikák elemzése az egyik olyan módszer, ami az élelmiszerek feketekereskedelmének becslésére ad lehetőséget. A módszer alapelve, hogy összehasonlítjuk a fogadó és feladó ország külkereskedelmi adatait, és ahol olyan nagy eltérést tapasztalunk, ami már nem magyarázható módszertani eltérésekkel, vagy statisztikai hibákkal (40 százaléknál magasabb eltérést vettük ilyen nagyságrendnek), ott feltételezhetjük, hogy feketekereskedelemről, elsősorban ÁFA-csalásról lehet szó. **Eredményeink szerint a legnagyobb különbség a Szlovákiával, Romániával és Lengyelországgal folytatott külkereskedelemtől mérhető.**

A szlovák adatok szerint Szlovákia 658 millió eurós nettó kiviteli többlettel rendelkezik Magyarországgal szemben, míg a magyar adatok szerint Magyarország 310 millió euró értékben visz ki többet Szlovákiába. Az összesített adatok szerinti 855 millió eurós különbség elsősorban a cukor és cukorárunknál (249 millió euró), az olajnövényeknél (233 millió euró) és a növényolajnál (114 millió euró) keletkezett, ez a három árucsoport adja a beérkezési különbözetnek 64,4 százalékát.

A beérkezési különbözet szempontjából a második helyen Románia állt 2012-ben 10,4

százalékkal, de részesedése 2011-ben még 14,7 százalékos volt.

Románia felől öt árucsoportban van jelentős beérkezési különbözet, a legnagyobb eltérést 2012-ben a gabonaféléknél tapasztaltuk (23,4%), utána következett a növényolaj (21,5%), az olajnövények (208%), a hústermékek (13,2%) és a cukorárak (9,1%).

Lengyelország 3,9 százalékos részarányával 2012-ben felkerült a lista harmadik helyére, itt a különbözet túlnyomó része a hús- és vágási termékek (60%) illetve az állati eredetű élelmiszerkészítményeknél (6,7%) található, de az előző országokkal szemben itt a húsféléknél jeleznek nagyobb beszállítást a magyar importőrök.

Az eredményeket az ágazati szereplőkkel folytatott interjúk is megerősítik. A szakértők általában reálisnak tartják azt a sajtóban is elterjedt becslést, miszerint az élelmiszergazdaságban 20-30 százalék a feketegazdaság aránya, de termékkörönként nagyon változó a mértéke, és az is, hogy milyen jellegű az illegális tevékenység. Néhány ágazatban kifejezetten az ÁFA-csalás terjedt el (pl. cukor, liszt, olaj, a fordított ÁFA bevezetése előtt a gabonafélék, olajnövények), míg máshol klasszikus fekete-termelés vagy jövedelemeltitkolás folyik.

A megkérdezett szakértők szerint az illegális gazdaság aránya a legmagasabb a cukor, növényolaj, hús, tojás, baromfi ágazatban. Ezekben az ágazatokban a legálisan működő cégek számára nagyon súlyos hátrányt jelent az illegális tevékenység. Nem egy esetben jelentős piacvesztésről, veszteségekről, leállított beruházásokról, a magyarországi tevékenység befejezésének fontolgatásáról számoltak be.

A kormányzati erőfeszítéseknek köszönhetően, a 2012. július 1-jétől bevezetett fordított adózás következtében egyfajta „tisztulás” figyelhető meg a gabonaszektorbeli tevékenységet belföldön folytató adózók körében. A vizsgálatok tapasztalatai alapján

elmondható, hogy az ugyanazon adózónál folytatott vizsgálatok során a korábban problémás számlakibocsátók, kizárólag forgalmazási tevékenységet végző adózók jelenléte jelentősen lecsökkent, több esetben megszűnt. Az adózók adózási morálja tekintetében javulás tapasztalható, a fiktív ügyletek köre szűkült. A „közvetítő” átszámlázó cégek száma is lecsökkent, a beszerzések kezdenek eltolódni közvetlenül a termelőtől történő vásárlás irányába. Számos gabonatermesztéssel és kereskedelemmel foglalkozó vállalkozás vallott be a mechanizmus bevezetése óta jelentős fordított adós értékesítést, mely adózóknál korábban minimális bevételek jelentek meg, ezáltal a szektor átláthatósága növekedett.

2012-től a NÉBIH országos illetékességgel operatív ellenőrzési feladatokat is ellát, erre a feladatra jött létre egy központi ellenőrzési csoport, a Kiemelt Ügyek Igazgatósága (KÜI), amely a hivatal teljes hatáskörében hajt végre ellenőrzéseket olyan kiemelt ügyekben, ahol az adott esemény stratégiai fontosságú, akár nemzetgazdasági érdekből, akár azért, mert nemzetközi érintettséggel jár, továbbá nagy élelmiszerbiztonsági kockázatot jelent.

Az akciócsoportban magas szintű szakmai felkészültséggel és nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező élelmiszerbiztonsággal, élelmiszerjoggal, rendvédelmi tapasztalattal, adóigazgatási és informatikai képzettséggel rendelkező szakemberek dolgoznak.

A jellemző ellenőrzési fókuszpontok a csalás, hamisítás, illetve ahol nagyszámban merül fel a gyanúja fogyasztói egészség veszélyeztetésének. 2012-ben az igazgatóság 87 millió forint bírságot szabott ki, és az ellenőrzések során a NAV-val közösen 2,8 milliárd forint értékben göngyöltett fel ÁFA-csalási és adóeltitkolási ügyet, amelynek mintegy 31 százaléka, azaz nagyjából 868 millió forint a hússzektorra érintette.

8. Takarmányipar és kereskedelem

A takarmány előállítását és forgalmazását illetően a korábbi évekhez képest, lényegi strukturális változás nem történt. Az élelmiszer- és takarmánybiztonsági szakterülethez tartozó engedélyezett, nyilvántartásba vett létesítmények és takarmány-forgalmazók száma nem változott jelentős mértékben az előző évhez képest, számuk 2012-ben 109 423 volt, ebből 5725 db takarmány előállító és forgalmazó létesítmény szerepelt a NÉBIH nyilvántartásában.

Egyes megyei kormányhivatalok jelzése szerint a tulajdonosi viszonyokban a korábbi évekhez képest nagyobb fokú ingadozás mutatkozott. Az előállított takarmányok típusában jelentős változás nem észlelhető, azonban említésre méltó, hogy gyakorlatilag az összes, saját részre előállító, nyilvántartásba vett állattartó telep a teljes értékű takarmányok előállításához zömében kiegészítő takarmányokat, kisebb hányaduk előkeverékeket használ.

Az ipari takarmánykeverékek termelése az állatállomány visszaesése miatt 2012-ben alig haladta meg a 3,7 millió tonnát, 2 százalékkal csökkent a termelés a 2011. évihez képest. Az előállított takarmányok típusában jelentős változás nem észlelhető: 44,1 százalékat képviseltek a baromfi-, 37,1 százalékat a sertéstápok, a marha- és egyéb tápok pedig 14,2, illetve 4,6 százalékat tettek ki.

A kibocsátás csökkenése és a takarmánynövények árának mind drasztikusabb ingadozásai feszültségeket idéztek elő a takarmánypiacon. A folyamatos költségcsökkentési kényszer súlyos árharc kialakulásához vezetett, több gyártónak önköltség alatti eladásokat kellett felvállalnia.

A takarmánykeverékek ára 2009-2012 között folyamatosan emelkedett: a változás átlagos mértéke a brojlertáp esetében 36 százalék, a hízósertés-tápnál 43 százalék volt. A tápárak 2011. évi 20 százalékat meghaladó mértékű növekedését – az alapanyagok árának változásának megfelelően – valamivel szerényebb drágulás követte 2012-ben.

A brojlertáp értékesítési ára 8 százalékkal, tonnánkénti 96 ezer forint, míg a hízósertés-

tápé 12 százalékkal, tonnánkénti 85 ezer forint, emelkedett. Az éven belüli jelentős áringadozás miatt azonban a brojlertáp tonnánkénti ára a 112 ezer forintot is elérte, míg a hízósertéstáp értékesítési tonnánkénti árának csúcspontja 99 ezer forint volt. Csökkenő tendenciát mutat a halliszt-felhasználás, amelynek oka egyrészt annak magas ára, valamint az, hogy az állatjóléti támogatást állati eredetű fehérje nélküli előállításához kötik.

Az elmúlt években több olyan jogszabály is született, mely a takarmány-felhasználó létesítményeknek (állattartóknak) kifizethető támogatások feltételül szabja a **tartási hely és a tartási tevékenység regisztrációját**, valamint a rendszeres állategészségügyi felügyeletet, így a tartók rákényszerültek a takarmánybiztonsági hatósággal történő kapcsolat felvételére, a jogszabályok követésére és betartására, valamint a nyilvántartások vezetésére.

Figyelemre méltó a **kedvtelésből tartott állatok eledeleit** előállító hazai gyártó-forgalmazó piac növekedése. Magyarország az uniós tagországokban, valamint harmadik országokban is (elsősorban az Orosz Föderáció országaiban) jelentős beszállító.

Nagymértékben emelkedett a **fő tevékenységként nem takarmányokkal foglalkozó**, de termelésük egy részét a takarmányláncba juttató létesítmények és szállítók száma, amelyek **melléktermékeiket takarmányként is értékesíteni kívánják**, mint takarmány-előállítók.

A 2012-ben bekövetkezett **súlyos aszály** a hazai piacokon jelentős szemesztermény mennyiség csökkenést eredményezett (elsősorban kukorica takarmány-alapanyag terén), amely import határforgalom növekedést eredményezett, elsősorban harmadik országból behozott kukorica esetében. A megnövekedett kereslet, valamint a harmadik országok számunkra kedvező árképzési rendszere átmenetileg elősegítette a kukorica import felfutását, ami a kereslet-kínálat kiegyenlítődése, illetve a takarmány árak közelítése miatt rövid időn belül, még 2012-ben a korábbi évekhez hasonló forgalomra csökkent.

60. táblázat: Takarmány-külkereskedelem alakulása Magyarországon

Termékkör	Export				Import			
	érték, ezer euro		mennyiség, tonna		érték, ezer euro		mennyiség, tonna	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Szójadara és egyéb melléktermék	4 472	6 386	13 324	14 843	215 449	243 931	672 392	626 109
Állatok etetésére szolgáló készítmény	421 805	469 697	533 880	598 739	136 047	137 842	148 570	166 554
- ebből: hobbiállat eledel	299 032	330 533	330 931	351 767	54 956	51 081	48 652	43 269
Állati takarmányok, élelmiszeripari termékek és hulladécai	488 456	596 091	877 321	1 246 103	410 695	456 361	1 077 058	1 181 106

Forrás: KSH

A takarmánykészítmények (KN 2309) kivitele a folyamatos növekedést követően meghaladta az 598 ezer tonnát 2012-ben, ez 12 százalékos növekedést jelent a 2011. évi eredményhez képest.

A termékcsoport exportárjából származó árbevétel a 11 százalékos növekedésnek köszönhetően 470 millió eurót tett ki. Legfontosabb felvevőpiacunk Románia volt, az ide kiszállított áruk értéke meghaladta a 110 millió eurót, amely a teljes takarmányforgalom 19 százalékát adta.

A külpiazi eladások értékéből Németország 15 százalékkal, Lengyelország 9 százalékkal, az Egyesült Királyság 6 százalékkal, Franciaország, Oroszország és Ukrajna 5-5 százalékkal részesedett. Kiemelkedően magas a hobbiállat-eledelek (KN 230910) exportja, amely mennyiség tekintetében 58 százalékot, érték vonatkozásában pedig 70 százalékot képviselt a takarmánykészítmények kiviteléből.

9. Bioenergia-termelés (biodízel, biogáz, biomassza)

Az Európai Unióban, a 2009-ben elfogadott 28/2009 EK számú Megújuló Energia Irányelv, illetve a 30/2009 EK számú módosítással átírt Üzemanyag Minőségi Irányelv (98/70 EK) biztosítja a bioüzemanyag politikák törvényi hátterét. A Megújuló Energia Irányelv előírja, hogy valamennyi tagállamban 2020-ra a közlekedésben felhasznált energia 10 százaléka megújuló forrásból származzon.

A cél elérésének ütemezését a tagállami cselekvési tervek tartalmazzák. Ezzel párhuzamosan az üzemanyagok minőségéről szóló irányelv azzal a kötelezettséggel módosult, hogy 2020-ra 6 százalékkal mérsékelni kell a közúton közlekedő gépjárművekben és a nem közúton közlekedő, mozgó munkagépekben használt üzemanyagok ÜHG³⁰-intenzitását.

Magyarország az uniós szabályozást, a 2010-ben elfogadott, a *megújuló energia közlekedési célú felhasználásának előmozdításáról és a közlekedésben felhasznált energia üvegházhatású gáz kibocsátásának csökkentéséről* szóló 2010. évi CXVII. törvénnyel (Büat), és annak végrehajtási rendeleteivel ültette át hazai jogrendjébe.

A Büat alapján 2011-től a kötelező bioüzemanyag-részarány csak úgy teljesíthető, és az E85 adókedvezménye³¹ csak akkor érvényesíthető, ha a bioüzemanyagok fenntartható módon kerültek előállításra. A forgalmazók a kötelező bekeverés számításánál nem vehetik figyelembe azt a bioüzemanyagot, amelyre a biotartalomra tekintettel a jövődéli adót elengedték, vagyis az adókedvezménnyel forgalomba hozott E85 nem számít bele a teljesítésbe. A Büat jelenleg hatályos végrehajtási rendelete szerint a forgalomba hozott motorbenzin energiatartalmának 3,1

százalékát, a gázolajénak 4,4 százalékát kell kitennie a fenntartható módon előállított bioüzemanyagoknak. A kötelező bekeverés 2007-2008-tól történő bevezetése óta a bioüzemanyagok felhasználását csak az E85 esetében támogatja adókedvezmény.

Magyarország a Megújuló Energia Irányelv által a közlekedés számára előírt 2020. évi 10 százalékos megújuló energiaarányt a Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terv szerint minimális megújuló elektromos energia és biogáz mellett, 95 százalékban folyékony bioüzemanyagok révén kívánja, kívánta teljesíteni. A terv szerint Magyarország 2020-ban 475 ezer tonna (304 kt³², 596 millió liter) gabonából előállított etanol, illetve 205 ezer tonna (180 kt³², 232 millió liter) növényolaj alapú első generációs és 25 ezer tonna (22 kt³², 28 millió liter) hulladékból előállított második generációs biodízel felhasználásával teljesítené az Irányelv előírásait. A terv szerint a bioüzemanyagok teljes mennyisége Magyarországon kerülne előállításra, alapanyagok importja nélkül. A bioüzemanyagok tervezett felhasználásának a szerkezete inkább a hazai termelési adottságokhoz és nem a benzin-gázolaj arányhoz igazodott.

61. táblázat: A biodízel termelése és felhasználása Magyarországon

	2008	2009	2010	2011	2012
	ezer tonna				
Termelés	9	137	125	141	142
Import	17	31	23	24	43
Export	21	37	10	31	69
Felhasználás	2	132	137	132	131
	millió liter				
Termelés	10	154	140	158	160
Import	19	35	26	27	48
Export	24	42	11	35	78
Felhasználás	2	148	154	148	147

Forrás: Eurostat (2013)

A 2020. évi cél teljesítéséhez szükséges 475 ezer tonna etanol előállításához 1,55 millió tonna kukorica feldolgozása szükséges. Ez átlagos években 240 ezer hektáron, vagyis az 1,2 millió hektár körüli kukoricaterület ötödén megtermelhető. Az etanolcélú feldolgozás eredményeként mintegy 500 ezer tonna melléktermék keletkezésével lehet számolni. Ennek negyede várhatóan a nedves őrléses

³⁰ ÜHG: Üvegházhatású gázok

³¹ 2013. január 1-től – az Európai Bizottsági határozat értelmében – automatikusan megszűnt az E85-öt érintő adókedvezmény, és az E85 alkohol tartalmára a motorbenzinnel megegyező jövődéli adó, azaz 120 Ft hárul. Magyarország az Európai Unióhoz benyújtott kérelmében további hat évre kérte meg az E85 adókedvezmény lehetőségét, amit Brüsszel jóváhagyott, vagyis 2018. december 31-ig megkaptuk a kedvezményt.

³² kt³²: ezer tonna olaj egyenérték

etanolgyártásból származó CGF³³ CGM³⁴ és csíraolaj lehet, a többi a szárazórléses technológia mellékterméke, gabonatörköly, DDGS³⁵.

A 2020-ban felhasználni tervezett elsősorban növényi olaj alapú biodízel mindössze 6 energiaszázalékot jelentene a gázolaj felhasználásában. A szükséges biodízel mennyisége mintegy 500 ezer tonna olajosmagból, illetve az ebből nyerhető 200 ezer tonna növényi olajból állítható elő. Ha jelentősebb hozamnövekedéssel nem számolunk az alapanyagok biztosítása 200-250 ezer hektár területet köthet le repcetermesztés céljára. Többlet területek bevonására itt sem lenne szükség, mivel a repce területe már jelenleg is eléri ezt a nagyságot, a termelés azonban jelenleg elsősorban exportra történik. Magyarországon üzemanyagcélú etanol gyártása csak egy üzemben történt 2012-ig.

2012-ben indult meg a gyártás egy újabb üzemben. A két gyártó együttes kapacitása évente 1 millió tonna kukorica feldolgozását és 400 millió liter (320 ezer tonna) bioetanol gyártását teszi lehetővé. 2012-ben megközelítőleg 750-800 ezer tonna Magyarországon termelt kukorica feldolgozásával 300-320 millió liter etanolt gyártottak az üzemek. Ez még jelentősen elmarad a 2020. évre tervezett szükséglettől, de jóval meghaladja a jelenlegi hazai felhasználást, ami megközelítőleg 90 millió liter lehetett 2012-ben és ennek egy részét is importból fedezték a forgalmazók.

A biodízel gyártására 2012-ben megközelítőleg 160 ezer tonnás éves termelési (észterező) kapacitás állt rendelkezésre. A termeléséhez évente mintegy 30 ezer tonna használt sütőolajat is felhasználnak. A használt sütőolajból készült biodízel felhasználása kétszeresen számolható el a 2020-as célok teljesítésében, így értékesebb, mint a növényi olajból előállított, a magyar jogszabályok azonban a kétszeres elszámolást egyelőre nem vezették be.

Az üzemek kihasználtsága magas, az éves termelés 140-150 ezer tonna (160-170 millió liter) körül mozog. A használt sütőolaj mellett

a hazai biodízel gyártásához jelenleg még mintegy 100-120 ezer tonna növényi olaj alapanyagot igényel, ami 250-300 ezer tonna olajosmagból állítható elő. Az alapanyag nem csak hazai származású, mivel a hazai termelők az árak függvényében esetenként repce-, napraforgó-, szója-, illetve pálmaolajat importálnak.

A bioüzemanyag termékpályán bizonytalanságot eredményezett, hogy a Bizottság 2012 októberében a bioüzemanyagok felhasználását szabályozó irányelveket módosító törvényjavaslatot nyújtott be COM(2012) 595 számon (EC, 2012), amit röviden ILUC³⁶ tervezetként emleget a szakmai közvélemény.

A javaslat egyik sarkalatos pontja, hogy az első generációs, az élelmiszernek is alkalmas növényekből előállított bioüzemanyagok elismerését 5 százalékos korlátozná a közlekedésben elérendő 10 százalékos megújuló energiatartalom teljesítésében. Az 5 százalékos megközelítőleg megegyezik a közösségben elért összesített részarány jelenlegi szintjével. Mivel ugyanakkor az EU bioüzemanyag iparában mostanáig közel a 2020-ra tervezett igényeket megközelítő termelési kapacitások épültek ki (Epure, 2013), a javaslat ezt az alacsony kapacitáskihasználtságot rögzítené.

Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervében 2020-ra 14,65 százalékos megújuló energia részarány elérését vállalta a teljes bruttó végső energiafelhasználáson belül. Ehhez a villamos energia szektor 5597 GWh³⁷ megújuló alapú villamosenergia-termeléssel járulna hozzá 2020-ban (ami a tervezett teljes bruttó végső villamosenergia-felhasználás 10,9%-a). 2012-ben ez az érték 2648 GWh-t tett ki, ami a teljes bruttó végső villamosenergia-felhasználáshoz viszonyítva 6,3 százalékos részarányt jelentett, ez megegyezik a 2011-es értékkel, de elmarad a 2009-ben és 2010-ben mért arányoktól (6,8 és 7,1%).

A megújuló energiaforrások közül a széleresia, a nem vegyes tüzelésű (tisza) biomassza, a biogáz, a depóniagáz, valamint a

³³ CGF: Corn Gluten Feed – kukoricaglutén takarmány

³⁴ CGM: Corn Gluten Meal – kukoricaglutén liszt

³⁵ DDGS: Dried Distillers Grains with Solubles - Száritott gabonatörköly

³⁶ (Indirect Land Use Change – A földhasználat közvetett megváltozása. A törvénytervezet szerint ez a hatás a bioüzemanyagok felhasználásából származó üvegházgáz kibocsátást megnöveli)

³⁷ GWh: GigaWatt hour – gigawatt óra

napenergia hasznosítása 2012-ben növekedett a villamosenergia-szektorban, mind a beépített kapacitás, mind a villamosenergia-termelés tekintetében. A megújuló alapú villamosenergia-termelés legjelentősebb hányadát a szélenergia és a tisztán biomassza alapú termelés tette ki 2012-ben (29, illetve 26 %). A szén-biomassza vegyes tüzelés aránya csökkent, de így is jelentős (23%) részarányt képviselt.

A megújuló villamosenergia forrásai közül a biogáz-termelésnek van a legnagyobb szerepe a mezőgazdaság szempontjából. A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (MEKH) beszámolója szerint a Kötelező Átvételi Rendszer (KÁT) keretében a biogázüzemeknek kifizetett összeg 2012-ben 3,7 milliárd forint volt, ami 55 százalékkal haladta meg a 2011. évi 2,4 milliárd forintos értéket. A KÁT kifizetés támogatástartalma a kifizetésnél nagyobb mértékben (67%-kal) 1,88 milliárd forintra emelkedett 2012-ben.

A biogázüzemek a KÁT támogatások 2,46 százalékát kapták 2011-ben, ezzel szemben 2012-ben már 6,53 százalékát, a növekmény azonban a kapcsolt támogatás megszűnésének is köszönhető.

A 2012. évben összesen 34 biogáz alapon villamos energiát termelő erőművet regisztrált a MEKH, ezek közül valamennyi a KÁT rendszeren belül értékesítette a megtermelt villamos energiát. A 2012. év során három új biogáz alapon termelő közepes méretű erőművet helyeztek üzembe (Tiszaszentimre,

Zalaszentmihály, Onga). A biogázüzemek beépített kapacitása 2012 végére elérte a 30 MW-ot. A depónia- és a szennyvízgázüzemek kapacitása szintén bővült és az év végére 20,5 MW-ot tett ki.

A Megújuló Energiahasznosítási Cselekvési Tervben 2020-ra a három üzemtípusra összesen 100 MW-os beépített kapacitás lett előirányozva. Mivel a depónia- és a szennyvízgáz üzemek kapacitásának bővítése korlátozott, a Terv tartásához 2020-ig még 100 olyan biogázüzemet kellene beállítani, mint a 2012-ben átadottak.

Noha a MEKH jelentése szerint a beépített biogáztermelő kapacitás 2012-ben a három üzemmel csak kismértékben 3,4 százalékkal nőtt, a biogáz alapú villamosenergia-termelés jelentősen, mintegy a harmadával, emelkedett 139 GWh-ra. Az üzemi saját felhasználás felett 118 GWh termelés került értékesítésre a biogázüzemekből, ami 50 százalékkal volt magasabb, mint 2011-ben. A növekedésben jelentős szerepet játszott, hogy a 2011-ben újonnan üzembe helyezett biogáz alapon termelő erőművek már teljes évben termeltek és túljutottak az üzemeltetés kezdeti nehézségein.

Az üzemekben felhasznált alapanyagokról továbbra sem állnak rendelkezésre adatok, továbbra sincs sem statisztikai, sem adminisztratív adatgyűjtés.

10. Magyarország környezeti állapota

10.1. Víz-, levegő- és talajszennyezettség, talajvédelem, földvédelem

10.1.1. Víz

Napjainkra a víz – mint stratégiai jelentőségű erőforrás – szerepe társadalmi, környezeti és gazdasági szempontból is jelentősen felértékelődött, a vízkészletek védelme és hasznosítása a fenntartható fejlődés egyik kulcsfontosságú tényezőjévé vált. Ezért a Kormány, a 1432/2012. (X.9.) számú határozatában döntött arról, hogy 2013. június 30-ig az érintett miniszterek, kidolgozzák a Nemzeti Vízgazdálkodási, Öntözési és Aszálykezelési Stratégiát és annak részletes cselekvési programját.

Nemzeti Vízgazdálkodási, Öntözési és Aszálykezelési Stratégia

Az alkotmányos alapvetések között szerepel, hogy a „vízkészlet... a nemzet közös örökségét képezi, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”. Ebből következően a víz nemzeti vagyon, annak mennyiségi és minőségi megőrzése megköveteli a vízzel, a vízkészlettel való megfelelő gazdálkodást. Ez csak akkor lehet eredményes, ha a vízkincs tulajdonosa és operatív kezelője az állam.

A stratégia az alkotmányos alapelvekre, a hazai és EU szabályozásra, a már elkészített egyéb stratégiákra, tervekre és programokra épül (pl. Nemzeti Környezetvédelmi Program, Nemzeti Vidékstratégia, Új Széchenyi Terv, EU Duna Régió Stratégia, stb.). A fenti feladatok hatékony, a közérdek által elvárható szinten történő ellátása szükségessé és indokoltá teszi az állam nagyobb mértékű szerepvállalását a vízügyi ágazatban, elősegítve a közfoglalkoztatási program sikerét, javítva a vízgazdálkodás általános finanszírozási feltételeit.

A Stratégia részét alkotja a hazai öntözésfejlesztés, valamint az aszály kezelés programja. A vízhiánnyal és az aszályal szemben való sikeres fellépés érdekében elsőként azt kell elérni, hogy a gazdaság vízfelhasználása hatékony és takarékos legyen. A víztakarékosság energiatakarékosság is

egyben, mivel a víz kivétele, szállítása és kezelése magas energiaköltséggel jár.

Települési vízgazdálkodás

A települési vízgazdálkodás – benne a víziközmű-szolgáltatás (a közműves ivóvízellátás, a szennyvízelvezetés) a települési csapadékvíz-, a folyékony hulladék összegyűjtése/elhelyezése alapvetően befolyásolja az emberi élet minőségét, a gazdasági növekedés lehetőségét és a környezet minőségét. **A közüzemi víziközmű-szolgáltatási tevékenységet 2012. január 1-jétől a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény (Vksztv.) előírásai szabályozzák.**

Ivóvízellátás

Magyarország minden települése rendelkezik közüzemi vízművel, az ivóvízbekötéssel rendelkező lakások aránya pedig országos átlagban meghaladja a 95 %-ot. Az Európai Unió és hazai előírásoknak megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása érdekében országos Ivóvízminőség-javító Program folyik, melynek keretében az érintett települések javarészt uniós támogatással valósíthatják meg az ivóvízminőség-javító beruházást.

Az Ivóvízminőség-javító Program lezárási céldátuma 2015. június 30. Feladat az ivóvízellátás biztonságának fokozása úgy vízminőségi, mint üzembiztonsági szempontból. A víziközmű-hálózatok szükséges rekonstrukciójára, fejlesztésére garancia a Vksztv-ben kötelezően előírt gördülő fejlesztési terv és annak megvalósítása.

Szennyvizek és szennyvíziszapok hasznosítása

A 91/271/EGK Irányelv 12. cikke szerint a kezelt szennyvizet, ha csak lehet, ismét fel kell használni. A vízkészletek csökkenése miatt ösztönözni szükséges a tisztított szennyvíz öntözési célú felhasználását, helyben tartását.

A szennyvíz csatornázottság a bekötött lakások arányát tekintve jelenleg 72,8 %, így a folyamatosan záródó ún. közműolló ma 22,2 %. A terület az utóbbi 10 évben jelentős támogatásokhoz jutott a Nemzeti Szennyvízelvezetési-, és tisztítási Megvalósítási Program keretében, mely

menyiségi és minőségi fejlesztésekre egyaránt fordítódott. A fejlesztéseknek köszönhetően a talajokat terhelő tisztítatlan szennyvízszikkasztás visszaszorult az ország egész területén. Megoldandó feladat a vidéki népesség egészséges környezeti feltételei érdekében 2000 LE (lakosegyenérték) szennyezőanyag-terhelés alatti települések szennyvízelvezetési-, és tisztítási beruházásainak megvalósítása, a meglévő szennyvíztisztító telepek intenzifikálása, technológiai fejlesztése, a biológiai nitrát és foszfor eltávolítás alkalmazásának továbbfejlesztése. Célkitűzés, hogy szennyvízből kinyert anyagokból keletkezett biogázzal a tisztítótelepek működése rentábilissá váljék. A vidéki települések szempontjából kiemelkedő fontosságú a kommunális szennyvíztisztító telepeken keletkező iszap hasznosítása, melynél a hatékonyság az agrár-ágazattal (biogáz-hasznosítás) történő együttműködéssel jelentősen növelhető.

Belterületi csapadékvíz-gazdálkodás

A belterületi csapadékvíz-gazdálkodás nem kötelező önkormányzati feladat. A belterületi csapadékvíz-gazdálkodás és a területi vízrendezés összhangját szükséges megteremteni. A települési csapadék vízgazdálkodás során komplex szemlélettel kell tervezni, minden esetben figyelembe véve a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben foglalt célkitűzéseket, és a klímaváltozásból adódó egyéb területi specifikumokat.

A településeken gondoskodni kell a csapadékvíz-gazdálkodásról, melynek során a keletkező csapadékvíz helyben-tartására és hasznosítására, tárolására, valamint a települési és területi elvezető rendszerek megfelelő kapcsolatának kialakítására kell törekedni.

10.1.2. Levegőminőség és zajállapot

Hazánk levegőszennyezettsége közepesnek mondható. Az iparból származó szennyezés nagymértékű csökkenése következtében a települések levegőminőségét elsősorban a közlekedés és emelkedő mértékben a lakossági fűtés határozza meg, de a meteorológiai helyzettől függően szerepe van a nagyobb távolságról érkező szennyezésnek is.

A légszennyező anyagok tekintetében Magyarország levegőminősége kén-dioxid és szén-monoxid szempontjából kiválóan,

benzol szempontjából jónak, nitrogén-dioxid és kisméretű szállópor (PM₁₀, részecske) szempontjából javítandónak minősíthető (ezeknél a szennyezőanyagoknál a szennyezettség szintje egyes mérőállomásokon meghaladja az EU levegőminőségi határértékeit). *A főleg mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátása sikeresen csökkent az elmúlt években, a 2010. évi nemzeti kibocsátási küszöb³⁸ alatt maradt.* A 2020. évre vállalt küszöb³⁹ teljesítése azonban további erőfeszítéseket kíván majd.

62. táblázat: Mezőgazdasági eredetű ammónia kibocsátása

	Kibocsátás (kt/év)	nemzeti kibocsátás küszöb (kt/év)
2020		72 (10%-os csökkentés a 2005. évi kibocsátáshoz képest)
2010	65	90
2009	68	..
2008	71	..
2007	71	..
2006	81	..
2005	80	..

Forrás: VM

A légszennyezés mellett a zajterhelés az egyik leggyakrabban panaszt kapott környezeti ártalom. A legjelentősebb zajforrás a közlekedési zaj (ezek közül is domináns a közúti és a légi közlekedés), amelyet a szórakozóhelyek, majd pedig az ipari tevékenységek zaja követ. A jelentős zajkibocsátást okozó szolgáltató létesítmények közül a vendéglátóhelyek állnak az első helyen, ezt követik a feldolgozóipari üzemek majd pedig a mezőgazdasági és az energetikai nemzeti gazdasági ágba tartozó üzemek.

A környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. Korm. rendelet alapján egységes környezethasználati engedélyhez kötött minden nagy létszámú baromfitelep (40.000 férőhely fölött) illetve sertéstelep (2000 férőhely feletti hízó férőhely, illetve 750 koca férőhely fölött).

Az egységes környezethasználati engedély magában foglalja valamennyi környezeti elemre vonatkozóan a működéshez szükséges jogszabályi kötelezettségeket. A kormányrendelet előírja továbbá, hogy az ilyen telepeken évente legalább egyszer a területileg

³⁸ előírta a 7/2003. (V.16.) KvVM-GKM együttes rendelet

³⁹ előírja a 2012-ben módosított Götebörgi Jegyzőkönyv

illetékes felügyelőségnek helyszíni szemlével egybekötött ellenőrzést kell tartania, az engedélyeket pedig ötévente felül kell vizsgálni.

Magyarországon az ilyen létesítmények száma kb. 600-ra tehető, vagyis a hazai állatállomány jelentős része ilyen telepeken található.

A fentiek biztosítják, hogy az ágazat egységes környezethasználati engedélyhez kötött létesítményeinek működése a környezet védelme érdekében érvényben lévő szabályok folyamatos betartásával történik.

Talajszennyezettség, talajvédelem, földvédelem

A talaj a szilárd földkéreg legfelső rétege, ami ásványi és szerves anyagot, vizet, levegőt és élő szervezeteket tartalmaz, legfontosabb jellegzetessége pedig a talajtermékenység, a biomassa produkció. A talajok alkotják a föld, a levegő és a víz közötti határfelületet, amit pedoszférának is nevezünk, és ahol a bioszféra jelentős – bár sokszor szemmel nem látható – része található. Mivel a talajképződés rendkívül lassú folyamat, a talaj alapvetően nem megújuló, vagy feltételeken megújuló természeti erőforrásnak tekintendő.

A hazai talajok kialakulásában a változatos geológiai képződmények, az atlanti, kontinentális és mediterrán klímahatások együttes érvényesülése, valamint a Pannonicum gazdag természeti adottságai és az emberi beavatkozás együttes hatásai voltak meghatározóak. Az ország közel felén (48%) lösz és lösz-szerű képződmények, 37,7%-án alluviális üledékek és lejtőhordalékok, s csak alig 15%-án harmadkori és idősebb üledékek, illetve kőzetek adják a talajképző kőzetet.

A talaj az emberi tevékenység fokozódó igénybevételének van kitéve, ami számos talajfunkció veszélyeztetéséhez, a talajok pusztulásához vezethet. Ennek egyik legnagyobb veszélye az, hogy a talajpusztulási folyamatok az emberi szem elől rejtve, a talajfelszín alatt történnek, károsító hatásuk sokszor időben és térben is elkülönülve és más környezeti elemekre is kiterjedve (pl. felszín alatti vizek, élővilág) jelenik meg.

A talajromlás komoly probléma Magyarországon, Európában, sőt valamennyi kontinensen. A talajromlás egyik oka vagy

súlyosbító tényezője az emberi tevékenység, mint például az ipari tevékenység, a bányászat, a városi és ipari terjeszkedés, a beépítettség, a helytelen mezőgazdasági és erdőgazdálkodási módszerek alkalmazása, a turizmus stb. Ezeknek a tevékenységeknek negatív hatásuk van: akadályozzák, hogy a talaj ellássa széleskörű funkcióit és feladatait az ember és az ökológiai rendszerek szolgálatában. Ennek következménye a talaj termékenységének, szénttartalmának és biológiai sokféleségének a csökkenése, a kisebb vízmegtartó kapacitás, a gáz- és tápanyagkörforgás dinamikájának változása, a szennyező anyagok feldúsulása, a tompító (puffer) hatásának csökkenése.

A talajromlásnak közvetlen hatása van a víz és a levegő minőségére, a biológiai sokféleségre és az éghajlatváltozásra. A talajromlás ezenkívül károsíthatja az emberek egészségét, és veszélyeztetheti az élelmiszer- és takarmánybiztonságot.

Szennyezett területek

A Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) részeként a Kormány 1996-ban kezdte meg az Országos Környezeti Kármentesítési Programot (OKKP), melynek célja a felszín alatti víz, a földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, valamint a szennyezettség kockázatának csökkentése, és a szennyezettség csökkentésének vagy megszüntetésének elősegítése, továbbá a felszíni vizekben, illetve a természetben okozott károk kármentesítési feladatainak ellátása.

Az OKKP indításakor rövid- (1996-1997), közép- (1998-2002) és hosszú távú (2003-2030) szakaszok kerültek meghatározásra. Míg a rövid és középtávú szakaszok feladatai kormányhatározatokban kerültek rögzítésre, a hosszú távú feladatok, célkitűzések a Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) hat éves tervezésében jelentek meg.

Az OKKP feladatok három fő feladatcsoportba sorolhatók:

1. *általános feladatok* a program irányítása, fejlesztése és koordinációja, jogszabályok aktualizálása, felülvizsgálata, műszaki szabályozás (szabványok, irányelvek, útmutatók, kézikönyvek stb.), kutatás-fejlesztés, innovatív technológiák terjesztése,

módszertani fejlesztések támogatása, információs- és segédanyagok kidolgozása, oktatás, szakmai továbbképzés, nemzetközi kapcsolatok, együttműködések, más programokkal való koordináció;

2. az országos feladatok között a környezetet veszélyeztető szennyezőforrások és tartós környezetkárosodások teljes körű számbavétele, adatgyűjtése (FAVI ENG, FAVI KÁRINFO és FAVI MIR), adatszolgáltatás, prioritási számítás, alprogramok koordinálása, hazai és nemzetközi források felhasználásának előkészítése;
3. egyedi kármentesítési feladatok ú.n. tényfeltérési, beavatkozási és kármentesítési monitoring feladatokat tartalmaz.

A 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet alapján az országos és általános feladatok ellátásáért a környezetvédelemi tárca a felelős, míg az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítési feladatokat a társ tárcáknak alprogramjaik keretében kell végrehajtaniuk, a kormányzati munkamegosztásnak megfelelően. A jogszabály értelmében az érintett miniszterek költségvetési tervezési kötelezettsége évente, a tárcájuk felelősségi körébe tartozó OKKP-Alprogramok

végrehajtásához szükséges pénzeszközök tervezése. A társ tárcák Alprogramjai keretében 2012. évben számos kármentesítés valósult meg, összesen, **17,6 milliárd forint** összegben. Kármentesítés történt:

- a *Honvédelmi Alprogram* keretében (**9,7 milliárd forint**);
- a *Büntetés-végrehajtási Alprogram* keretében (**10 milliárd forint**);
- az NFM-MNV Zrt.
  - *Volt szovjet laktanyák kármentesítési Alprogram* (**600 milliárd forint**) és a
  - *Társasági privatizációs Alprogram* keretében (**16 milliárd forint**);
- az NFM-MÁV *Vasúti Alprogram* keretében (**324 milliárd forint**);
- NFM-*Szilárd-ásvány-bányászati Alprogram* keretében
  - *Uránércbánya hosszútávú környezeti kárelhárítási alprogramja* keretében (**453,4 milliárd forint**)
  - *A volt állami szénbányák és meddő CH kutak alprogram* keretében 46 területen (**62,3 milliárd forint**)
- NFM-*Közúti Alprogram* keretében (**19 milliárd forint**).

11. Nemzeti parkok, természetvédelmi területek

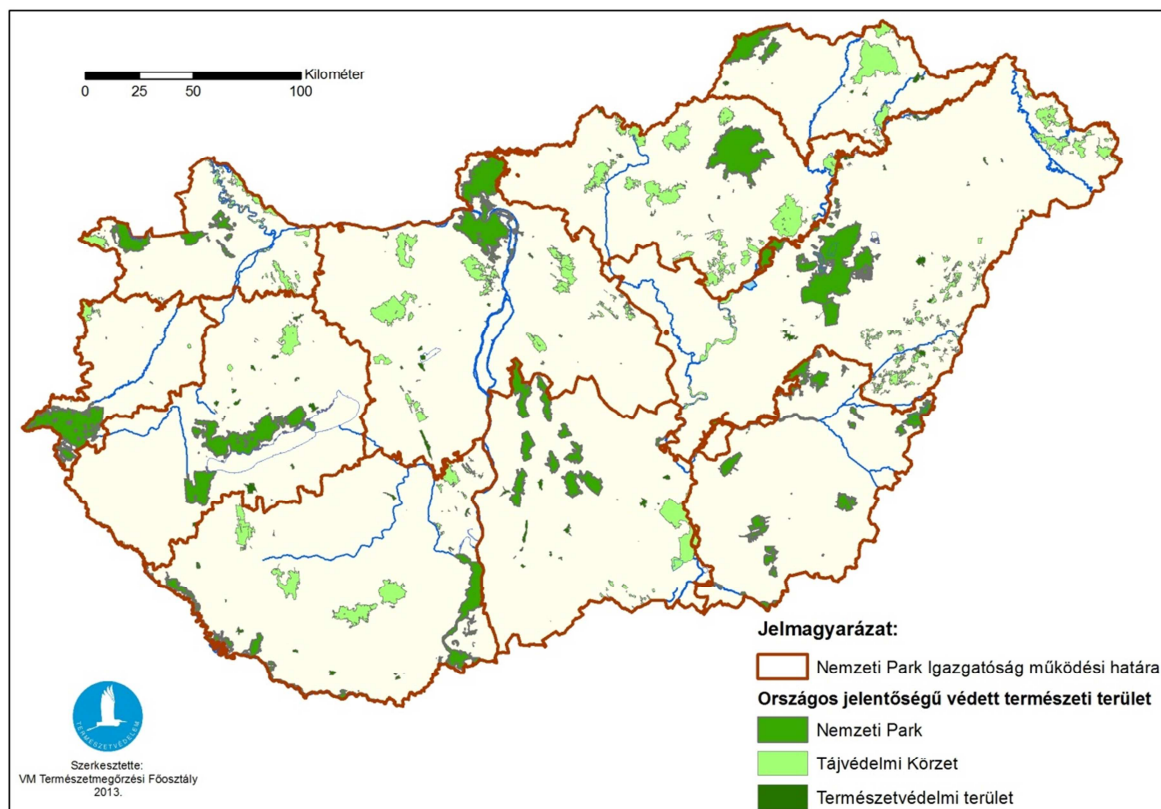
Magyarország természetföldrajzi adottságai nem változtak, hiszen a sokszínű táj és gazdag természetes élővilág okán még mindig elmondhatjuk: a Kárpát-medencében egyedi ökológiai egységgel rendelkezünk. Védett természeti értékeink megőrzésében, hazánk rendkívüli fajgazdagságának, illetve természet közeli élőhelyeinek fenntartásában a vidéki térségeknek és a mezőgazdasági, valamint erdészeti ágazatnak alapvetően meghatározó szerepe van. Az ország területének 9,1 százaléka, országos jelentőségű védett természeti terület, 21,4 százaléka a Natura 2000 hálózat része, a közösségi

jelentőségű fajok természetvédelmi helyzete ugyanakkor 59 százalékban nem kielégítő vagy rossz állapotú.

A Magyarországon külön jogszabállyal védett területeken túl 1,2 millió hektár Natura 2000 terület van. A különleges madárvédelmi területek és a különleges természetmegőrzési területek hálózata közötti átfedés 42,4 százalék. A teljes Natura 2000 hálózat kiterjedése összesen 1,9 millió hektár.

Az országos ökológiai hálózat, Magyarország zöld hálózata, azaz a természet közeli élőhelyeknek számító területek kiterjedése jelenleg még több mint 30 százalékot fed le az országban.

46. ábra: Országos jelentőségű védett természeti területek és az egyes nemzeti park-igazgatóságok működési területe

Forrás: Vidékfejlesztési Minisztérium

11.1. Nemzeti parkok

Hazánk területét tíz nemzeti park-igazgatóság működési területe fedi le. Az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek kiterjedése 850.742,5 hektár (az ország területének 9,1%-a). 2012-ben 1 új tájvédelmi körzet (Körös-éri TK) és 7 új természetvédelmi terület (Dunaszentgyörgyi-láperdő TT, Ebergöci-láprét TT, Iváni-szikesek TT, Pirtóihomokbuckás TT, Várbalogi-héricses TT, Maconkai-rét TT, Tamariska-domb TT) létesítésére, valamint 4 védett természeti terület (Fertő-Hanság NP, Körös-Maros NP, Soproni TK, Tiszaigari arborétum TT) bővítésére került sor.

Az országos jelentőségű védett természeti területek teljes kiterjedése 2012-hez képest 3990,42 hektárral növekedett, így 2012. december 31-i állapot szerint összesen 850.742,5 hektár országos jelentőségű védett természeti területet tartottunk nyilván.

Az UNESCO MAB Bioszféra Rezervátumok Nemzetközi Koordinációs Tanácsa (ICC) 2012. július 11-én megszavazta a Mura-Dráva-Duna Határon Átnyúló Bioszféra Rezervátum címet a magyar és a horvát nevezési dokumentumok alapján. Várhatóan ez lesz az első olyan bioszféra-rezervátum a világon, amely öt ország együttműködésének köszönhetően jön létre és működik.

Az *ex lege* (törvény erejével) védett lápok és szikes tavak nyilvántartásának felülvizsgálata 2012. januárjában lezárult. 2012. december 31-i állapot szerint 1229 *ex lege* védett láp és 415 *ex lege* védett szikes tó szerepel a nyilvántartásunkban. A természet különösen jelentős élettelen képződményei közül a barlangok 1961 óta a törvény erejénél fogva kiemelt oltalom alatt állnak. Magyarország ismert barlangjainak száma jelenleg 4130, azok járatainak együttes hossza pedig 271 km.

A folyamatosan végzett terepi adatfelvételek eredményeként a védett források és víznyelők nyilvántartott száma jelenleg 2732, illetve 795, a kunhalmok ismert száma pedig 1863, a földváraké pedig 372 darab.

Magyarországon 733 védett növényfaj közül 87 fokozottan védett. Emellett 2005-ben 35 gombafaj is védelem alá került. A védett

állatfajok száma 1168, közülük 186 fokozott védelem alatt áll. Továbbá védett 8 zuzmófaj és 6 fészeképítő hangyafaj.

Számos faj fennmaradását nagymértékben befolyásolja a mezőgazdasági területek hasznosításának módja. A védett természeti területek és értékek megóvásának eredményessége szempontjából meghatározó a természetvédelmi oltalom alatt álló területek tulajdonviszonyainak, vagyonkezelésének, használatának alakulása. Az országos védettséget élvező természeti területek 72 százaléka van állami tulajdonban, 28 százaléka pedig magántulajdonban.

A nemzeti parkok vagyonkezelésében, az állami tulajdonban lévő védett és védelemre tervezett természeti területek nagysága a 2012. december 31-ei állapot szerint mindösszesen 290.466,4 hektár, amelyből 156.037,2 hektár a haszonbérbe adott területek nagysága. A haszonbérbe adott területekre vonatkozóan is mintegy 1,6 százalékos növekedés mutatkozik az előző évi adatokhoz képest.

A nemzeti parkok jelentős szerepet vállalnak az őshonos és régen honosult mezőgazdasági állatfajok és fajták megőrzésében, magyar szürke marha, bivaly, cikta juh, hucul, s muraközi lóállományaik országos viszonylatban is meghatározóak. A génmegőrzés célja és a természetvédelmi kezelés feladata együttesen teljesül őshonos állatfajtáink állományainak fenntartásával, növelésével. A tájfajták megőrzése, az agrobiodiverzitás *in situ* módszerekkel, azaz eredeti élőhelyén, természetes állapotban történő fenntartása a nemzeti park-igazgatóságoknak kiemelt feladata.

A nemzeti parkok vagyonkezelésében lévő állatállományok létszáma a 2011. év végi állapothoz viszonyítva 9 százalék feletti növekedést mutatott, 2012. december 31-én összesen 10.771 db volt nyilvántartva. Állománynövekedés figyelhető meg 2011-hez képest szinte az összes vagyonkezelésben lévő állatállomány esetében, kivéve a magyar tarka szarvasmarha, a szamár és a galamb állományokat, amelyeknél csökkenés tapasztalható.

Különleges kezelési, gazdálkodási feladatot jelent a nemzeti park-igazgatóságok számára az igazgatóságok vagyonkezelésében lévő állami erdőterületek kezelése, fenntartása.

A tervidőszak alatt a nemzeti park-igazgatóságok által vagyongezelt erdőművelési ágban lévő területek nagysága mintegy 33.000 hektárról több mint 40.000 hektárra változott.

E természetvédelmi célú erdőkezelés a nem védett erőkben folytatható erdőgazdálkodási tevékenységgel szemben egy olyan erdőmegőrzési, erdőkezelési feladatot jelent, melynek elsődleges célja a vagyongezelésben lévő erők biológiai sokféleségének megőrzése és gyarapítása, a természetvédelem szempontjainak érvényesítése.

A természetvédelmi oltalom alatt álló területeken működő helyi vállalkozások, gazdálkodók, gazdálkodó szervezetek támogatása, eladásra szánt termékeik megbecsülésének növelése, piaci lehetőségeinek bővítése érdekében létrejött a Nemzeti Parki Termék védjegy. A védjegy bevezetésétől a környezettudatosság növelését, a térségi, természetvédelmi, vidékfejlesztési és gazdasági együttműködések erősítését várja a szaktárca, a védjegyrendszer működtetésében kulcsszerepet játszó nemzeti park igazgatóságokkal együtt.

11.2. Natura 2000

A vadon élő madarak védelméről szóló 79/409/EGK irányelv (2009/147/EK módosítás) (a továbbiakban madárvédelmi irányelv) és a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelv (a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) végrehajtásaként kijelölendő különleges madárvédelmi területeket és az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölendő különleges természetmegőrzési területeket Natura 2000 névre keresztelték el.

A Natura 2000 területek kijelölése hazánkban 101 madárfajra, 46 élőhely-típusra, 105 egyéb állatfajra és 36 egyéb növényfajra alapoztottan történt meg.

A Natura 2000 hálózat célja, hogy „biztosítsa az érintett természetes

élőhelytípusok, valamint az érintett fajok élőhelyeinek kedvező védeltségi állapotának fenntartását vagy adott esetben helyreállítását természetes kiterjedésükön illetve elterjedési területükön belül” az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletében feltüntetett élőhelytípusok, valamint a II. mellékletében szereplő állat- és növényfajok védelme érdekében.

A fentiek értelmében a védelmet olyan védett területek hálózatával kívánja elérni, amelyek az egész kontinens szempontjából legjelentősebb, egyedi vagy veszélyeztetett fajokat és élőhelytípusokat őrzik.

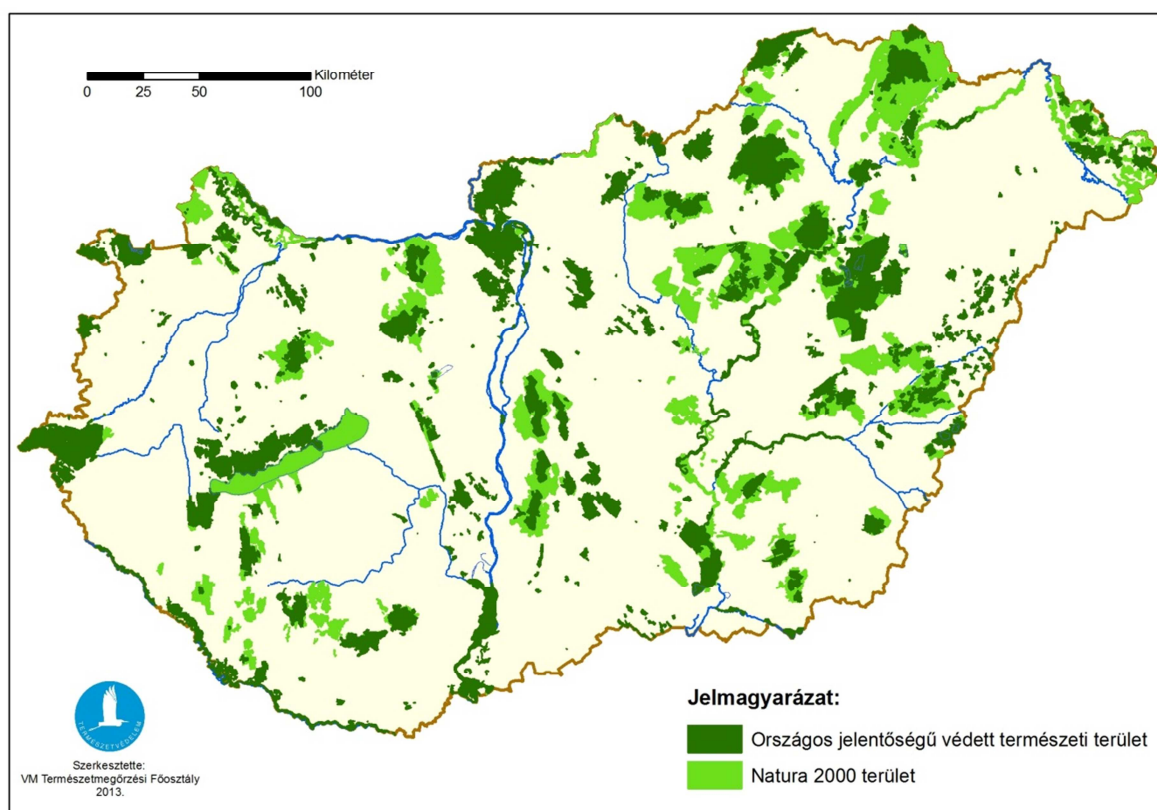
Az uniós megfelelés értelmében, hazánkban 479 különleges természetmegőrzési területet (1,4 millió ha) és 56 különleges madárvédelmi területet (1,37 millió ha) jelöltek ki. A két területtípus közötti közel 42 százalékos átfedés miatt a Natura 2000 hálózat összességében 1,9 millió hektár.

A kijelölés következtében az ország területének 21,4 százaléka került a Natura 2000 hálózatba, amely az Európai Unió szempontjából jelentős, természetes élőhelytípusok, növény- és állatfajok megóvásán keresztül kívánja elősegíteni a biológiai sokféleség megőrzését.

Amennyiben a hazánkban előforduló 46 közösségi jelentőségű élőhely állapotát az Európai Bizottság által meghatározott szempontok (elterjedés, kiterjedés, szerkezeti jellemzők és jövőbeli megőrizhetőség) szerinti 2007-ben elkészült értékelés alapján nézzük, akkor azok csupán 11 százalékanak állapota kedvező, 20 százaléka nem kielégítő, 67 százaléka pedig rossz állapotú.

A nálunk előforduló 211 közösségi jelentőségű faj természetvédelmi helyzete a következőképpen alakul: 25 százalék kedvező, 47 százalék nem kielégítő és 12 százalék rossz állapotú, amely arányokon belül a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő fajok természetvédelmi helyzete az átlagnál is kedvezőtlenebb képet mutat.

47. ábra: Natura 2000 és országos jelentőségű védett természeti területek Magyarországon

Forrás: Vidékfejlesztési Minisztérium

12. Európai uniós és nemzetközi agrárdiplomáciai fejlemények

12.1. Áttekintés – a 2012. év eseményei – KAP, KHP és környezetvédelem

A Közös Agrárpolitika (KAP) 2013 utáni időszakra vonatkozó reformcsomagját a Bizottság 2011 októberében mutatta be. A 2012-es év során a tárgyalások intenzív szakasza zajlott, mind a Tanácsban, mind az Európai Parlamentben, melynek célja az volt, hogy a reformot mielőbbi elfogadják.

A KAP tárgyalásaival párhuzamosan zajlott a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó Többéves Pénzügyi Keret (MFF) tárgyalása, mely az uniós költségvetés bevételi és kiadási oldalának módosítását, illetve a kiadási oldal új struktúráját és az új fejezeti főösszegeket foglalja magában. Az MFF megállapodás következtében a KAP pénzügyi forrásainak részaránya némileg csökkenni fog.

12.1.1. KAP reform

A reform az uniós agrárpolitika olyan irányú átalakítását tűzte ki célul, melynek révén megvalósítja az életképes élelmiszertermelést, figyelembe veszi a környezetvédelmi szempontokat, valamint a vidéki térségek kiegyensúlyozott fejlődését.

A reform tárgyalásának eredményességében nagy szerepet játszottak a dán és ciprusi elnökségek. A tárgyalások négy rendelettervezetre koncentráltak: közvetlen kifizetések, közös piacszerzés, vidékfejlesztési és horizontális rendelet. (A szőlőtermesztők támogatására és a közvetlen kifizetések 2013. évi alkalmazására vonatkozóan a rendeletek elfogadása a ciprusi elnökség alatt történt meg).

Dán elnökség alatt elért eredmények

A Dán Elnökség erőfeszítései eredményesnek tekinthetők. A 4 rendelettervezetre vonatkozóan a 2012. június 18-ai Mezőgazdasági és Halászati Tanácson ún. előrehaladási jelentést fogadtak el.

A közvetlen kifizetéseknél a *fiatal gazdálkodókkal* kapcsolatban a támogatási

rendszer pénzügyi rendelkezései, valamint a maximálisan támogatható terület meghatározása jelentett problémát a tagállamok számára. A *termeléshez kötött támogatások javasolt önkéntes jellege* kapcsán is igen eltérőek voltak az álláspontok. Továbbra is kérdéses maradt a *kistermelői egyszerűsített kifizetési rendszer* kötelező jellege, valamint ez utóbbinak a kölcsönös megfeleltetés alóli mentessége. A *zöldítés* koncepciójában pedig részletesebb kidolgozottságot szerettek volna elérni a tagállamok a három kötelező gyakorlat, tehát a növénytermelés diverzifikálása, az állandó gyepterületek és az ökológiai célterületek kapcsán.

Az új alaptámogatási rendszerrel összefüggésben az egységes területalapú támogatást (SAPS) alkalmazó tagországok a támogatási rendszerek eltérősége miatt *az alaptámogatások differenciálására* tettek javaslatot. Ez a *Magyarország által is támogatott közös javaslat bekerült az előrehaladási jelentésbe*.

A vidékfejlesztési rendeletet illetően a dán elnökségi szövegben tovább pontosították a feladatokat, a célokat és a prioritásokat. Az *új időszakra vonatkozó EMVA társfinanszírozási arányok* ügyében Magyarország támogatta, hogy a kevésbé fejlett régiók, a fiatal gazdák, a közösségi beruházások, az együttműködés, és a LEADER helyi fejlesztés magasabb társfinanszírozási arányt élvezzenek (akár 80-90%).

A közös piacszerzésről szóló rendelettervezet kapcsán Magyarország több új javaslatot támogatott, például a válságkezelés új módszerét és az ágazati együttműködés elősegítését illetően. *Nem támogattuk viszont a cukorkvóták eltörlését, a szőlőtelepítési jogok rendszerének 2015-ös kivezetését*, valamint a zöldség-gyümölcs termelői csoportok támogatásának második pillérbe való áthelyezését.

A horizontális rendelet a jelenlegi 1290/2005/EK pénzügyi rendelethez képest struktúrájában változott, és nemcsak a pénzügyi szabályokat tartalmazza, hanem azokat az elemeket, melyek a KAP mindkét pillérét érintik. A horizontális rendelet vizsgálatánál Magyarország prioritásként kezelte, hogy az *új előírások ne jelentsenek*

többletmunkát és költségnövekedést az államigazgatás számára.

Ciprusi elnökség alatt elért eredmények

A ciprusi elnökség egy újabb előrehaladási jelentés keretében mutatta be a négy rendelettervezetre vonatkozóan elért eredményeket. Ennek fontos része volt az ún. „lezáratlan kérdések” fejezete. Itt részletezték azokat a hátralévő vitás kérdéseket, melyek további tárgyalást igényeltek ahhoz, hogy 2013-ban megszülethessen a tanácsi álláspont és megkezdődhessenek a háromoldalú tárgyalások (trilógus), és a végső politikai megállapodás elérése, az új KAP mielőbbi hatályba lépése érdekében.

A **közvetlen kifizetések** kapcsán lezáratlan kérdés maradt a **fiatal mezőgazdasági termelők** támogatási rendszerének és a **kistermelői egyszerűsített támogatási rendszernek** az önkéntes vagy kötelező jellege, melyekben megosztott volt a tagállamok véleménye. A **belső kiegyenlítés** ambíciószintjére, a **konvergencia** ütemezésére és módszerére vonatkozóan is különböző álláspontokat képviseltek a tagállamok, melyet jól tükröznek az ezekre vonatkozóan benyújtott írásos javaslatok. Magyarország számára kiemelt prioritás továbbá a **termeléshez kötött támogatások** 10%-os szintjének megtartása, illetve ennek esetleges emelése. Ezt megerősítve 2012 novemberében Bulgária vezetésével több uniós tagállam, köztük Magyarország is, közös beadványt nyújtott be. A rendelettervezet legvitatottabb pontja a „**zöldítés**”, vagyis a támogatások 30%-ának környezetvédelmi feltételekhez való kötése, azon belül pedig az **egyenértékűség**, azaz az „**ekvivalencia**”. Magyarország számára fontos volt, hogy „zöldként” elismerjék az egyes agrár-környezetgazdálkodási (AKG) területeket, valamint azokat a különleges besorolású természetvédelmi területeket, ahol a zöldítéstől függetlenül olyan szigorú gazdálkodási és/vagy fenntartási szabályok vannak érvényben, amelyek ezt az elismerést indokoltá teszik.

A **vidékfejlesztési rendelettervezet** vonatkozásában a ciprusi elnökség az októberi EMVA munkacsoport ülésén tájékoztatta a tagállamokat, hogy befejezettnek tekinti a rendelet technikai vitáját, csak egyes pontoknál fordulhatnak még elő kisebb változtatások. A

dokumentum tartalmazta a hazánk számára kiemelt fontosságú pontokat. A nyitott kérdésekben, mint *az öntözési beruházások, a kockázatkezelési eszközök, a minőségrendszerek és az állami erdők támogatása*, fontosnak tartottuk egy intenzívebb konzultáció lefolytatását. Ezen túlmenően Magyarország legfontosabb célja volt, hogy *az új rendeletet a lehető legrövidebb időn belül elfogadják*.

Az egységes közös piacszervezésnél lezáratlan maradt többek között a **referenciaárak** témája, mivel nem sikerült egyértelműen meghatározni a kiigazítási mechanizmus pontos működését. A **termelői szervezetekkel** kapcsolatban sem az ágazati megközelítést, sem a szervezetek közti különbségtételt nem tartották megfelelőnek a tagállamok. A **cukorkvóták** esetében a rendszer meghosszabbításáról nem tudtak megegyezni a delegációk. Magyarország a kvóta meghosszabbítása mellett állt ki. A **szőlőtelepítési jogok** tekintetében az elnökség várakozó álláspontra helyezkedett. A telepítési jogok rendszerének fenntartásával kapcsolatos támogató álláspontot tartalmazó dokumentumhoz (2012. november) Magyarország is csatlakozott. A horvát csatlakozással összefüggő **izoglükózkvóta**-emelésre vonatkozó kérelmünket a dán és ciprusi elnökség alatt is számos alkalommal kihangsúlyoztuk. Ennek ellenére ez a ciprusi előrehaladási jelentésben nem került feltüntetésre, ezért ennek megvalósítása további fontos feladat maradt.

A horizontális rendeletnél a kölcsönös megfeleltetéssel kapcsolatos szankciókra vonatkozóan több delegáció alaposabb vizsgálatot kért. A **kedvezményezettnek listájának és támogatási összegének közzétételét** illetően számos tagállam a Tanács Jogi Szolgálatának véleményét kérte ki. Magyarország a horizontális rendelettel összefüggésben továbbra is fenntartja az **adminisztratív terhek csökkentésére** vonatkozó álláspontját és fontosnak tartja a **szankciórendszer egyszerűsítését** is.

Összességében elmondható, hogy a magyar érdekeket minden fontos kérdésben sikerült maradéktalanul érvényesíteni. A KAP reformmal kapcsolatos tárgyalások várhatóan a 2013-as év végéig tartanak. Ebből következően a 2014-es év előreláthatóan átmeneti év lesz és

az új hét éves időszakra szóló szabályok döntően 2015. január 1-jével lépnek hatályba.

12.1.2. Közös Halászati Politika reformja

A **dán elnökség** erőfeszítéseinek eredményeként a Tanács a Közös Halászati Politika (KHP) reformsomag részét képező alaprendeletéről és a halászati- és akvakultúra termékek piacának közös szervezéséről szóló javaslatok ügyében általános megközelítést fogadott el, míg az új Európai Tengerügyi és Halászati Alapra (ETHA) vonatkozó rendelettervezettel kapcsolatban előrehaladási jelentés született.

A **ciprusi elnökség** tovább folytatta a reformtárgyalásokat. Az ETHA-ról pedig sikerült részleges általános megközelítést elfogadni az októberi Tanácsülésen. Magyarország számára elsősorban az **édessvízi akvakultúra** témája a fontos, a megfelelő támogatási környezet jogi és gazdasági feltételek megteremtése, továbbá a belvízi halászathoz kapcsolódó intézkedések támogathatósága. Minden, a tengeri ökoszisztéma helyreállítását és a tengeri halállományok védelmét szolgáló intézkedést is időszerűnek és indokoltnak tartunk.

Fontos érdekünk, hogy a következő pénzügyi időszakban (2014-2020) a jelenleg futó magyar Halászati Operatív Programra (HOP) rendelkezésre álló összeghez hasonló kerettel gazdálkodhassunk, így biztosítva a program által lendületet kapott magyar akvakultúra innovatív beruházási, termékfejlesztési és marketing célú támogatásainak folytonosságát.

12.1.3. Környezetvédelem

2012. január 12-én jelent meg a Bizottság javaslata a **környezetvédelmi és éghajlat-politikai program** (LIFE) 2014-2020 közötti időszakra történő létrehozásáról. Mindkét alprogram esetén cél, hogy katalizátorfunkciót töltsön be, elősegítve a környezetvédelmi és klímavédelmi célok integrálását más szakpolitikákba, valamint előmozdítsa a tudásbázis fejlesztését és terjesztését. Nem sikerült lezárni a tárgyalásokat olyan lényegi kérdésekről, mint a nemzeti keretek alkalmazása, az uniós társfinanszírozási

arányok, valamint a tengeren túli területeknek jutó források.

Az első félévi, dán elnökség során a miniszterek tanácsi következtetéseket fogadtak el a 2012. júniusi **Rio+20 ENSZ fenntartható fejlődési konferenciára adandó mandátumról**. A fenntartható vízgazdálkodás kapcsán a tagállamok többsége támogatta a víz témakör kiemelt kezelésének fontosságát. Magyarország aktívan vett részt a következtetések kidolgozásában.

A ciprusi elnökség alatt a tagállamok tanácsi következtetéseket fogadtak el az **ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága 2012-es csúcstalálkozójának (Rio+20) eredményeiről**, és az azt követő intézkedésekről.

A második félévi, ciprusi elnökség fontos szerepet szánt programjában a környezetvédelemnek, elsősorban a vízgazdálkodásra, a vízkészletek megőrzésére, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos európai együttműködésre, illetve a 7. környezetvédelmi cselekvési programra koncentrálva.

A vízgazdálkodás témájában a Környezetvédelmi Tanács 2012 decemberében következtetéseket fogadott el a Bizottság **európai vízkészlet megőrzésére** irányuló, novemberben közzétett tervéről.

Folytatódott a **vízpolitika területén a környezetminőségi előírásokról** szóló 2008-as irányelv (EQS) módosításának a dán elnökség alatt megkezdett tárgyalása.

A tagállamok irányadó vitát folytattak az EU 2020-ig tartó **7. környezetvédelmi cselekvési programjáról**, amely keretbe foglalja majd az Unió környezetvédelmi politikáját, építve egyúttal az Európa 2020 stratégia kezdeményezéseire is. A megbeszélés során a tagállamok többsége a környezeti szempontok más szakpolitikákba történő integrálását, a mérhető és elérhető célkitűzéseket, valamint a költség-haszon elemzések alkalmazásának erősítését tartotta a legfontosabbnak. A környezet és egészség kapcsolatának hangsúlyosabb megjelenítésének, a kémiai anyagokra vonatkozó szabályozás megerősítésének igénye mellett általános álláspont volt, hogy a végrehajtás ellenőrzésének a Bizottság által javasolt javítása során fokozottan kell figyelembe venni a szubszidiaritás elvét, mivel

a felügyelet nagyrészt tagállami szinten oldható meg a leghatékonyabban.

A **Biológiai Sokfélség Egyezmény** döntéshozó szervének, a részes felek konferenciájának 11. találkozásán (India, Hyderabad, 2012. október) közös álláspontot képviselve részt vett az EU és tagállamai. Ezt megelőzően az Egyezmény Cartagena Jegyzőkönyv részes feleinek 6. találkozója került megrendezésre, amely a genetikailag módosított szervezetek határon átnyúló mozgásával foglalkozik.

Az Európai Bizottság 2012. októberben közzétette és a környezetvédelmi miniszterek tanácsülésén bemutatta az uniós rendeletre vonatkozó javaslatát az ENSZ Biológiai Sokfélség Egyezményéhez kapcsolódó Nagojai Jegyzőkönyv uniós szintű végrehajtási intézkedéseiről.

Az Európai Bizottság 2010. július 14-én hozta nyilvánosságra a **genetikailag módosított szervezetekre** vonatkozó új

javaslatát, amely nagyobb tagállami rugalmasságot biztosít az EU szinten engedélyezett génmódosított növények tagállami területen történő köztermesztésének korlátozására, vagy tiltására.

Az Európai Parlament 2011. július 5-én számos módosítással fogadta el első olvasatban a javaslatot. A csomag tanácsi tárgyalása a belga elnökség alatt kezdődött, 2010-ben.

A magyar elnökség alatt jelentős haladást értünk el, jóllehet a minősített többséget csak megközelíteni sikerült. A lengyel elnökség alatt is folytatódott a munka, de nem volt érdemi előrelépés. A **dán elnökség** teljesen új megoldások szövegbe építésével kívánta megszüntetni a blokkoló kisebbséget, eredeti célja a politikai megállapodás elérése volt a 2012. március 9-i tanácsülésen. A tanácsülésen azonban 20, kompromisszumra hajló tagállam támogatása sem volt elég a minősített többség eléréséhez.

12.2. Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Szervezetek (FAO, WTO, OECD)

12.2.1. FAO – Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete

Együttműködés az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetével (FAO)

A Vidékfejlesztési Minisztérium kiváló munkakapcsolatot alakított ki és ápolt mind a FAO római központjával, mind budapesti hivatalaival.

A FAO és a Magyar Kormány között 2007-ben született Megállapodás (203/2007. (VII.31) Korm. rendelet), melynek értelmében Budapesten működik a FAO Európai és Közép-Ázsiai Regionális Hivatala, valamint Közös Szolgáltató Központja, melyekben már 213 magyar alkalmazott dolgozik.

Hazánk fejlődő országból (Kelet-Európa, Ázsia, Afrika) származó hallgatók magyarországi agráregyetemen történő mesterképzésének finanszírozását is vállalta. A 2008-ban indult programban eddig összesen 18 ország 144 hallgatója részesült támogatásban, közülük 72 hallgató végzett. Az oktatás zömében angol nyelven történik, a határon túli magyarok (vajdasági és kárpátaljai hallgatók) magyar nyelvű oktatásban részesülnek.

A FAO 2012. január 26-27. között Budapesten tartotta az európai és közép-ázsiai régió 52 országa számára szervezett Regionális Informális Konzultációt.

12.2.2. WTO – Világ Kereskedelmi Világszervezet

A WTO keretében zajló mezőgazdasági tárgyalások kapcsán Magyarország érdeke, hogy a tárgyalások eredményei a közös mezőgazdasági politika már elhatározott keretei között maradjanak, azaz a magyar mezőgazdaság nem érdekelt abban, hogy az EU további engedményeket tegyen.

A WTO jelenlegi főigazgatója - Pascal Lamy - mandátuma alatt a dohai tárgyalások tekintetében mérsékelt sikerek születtek, de ebben a WTO szerepe nem kizárólagos. Az egyre összetettebb kérdések miatt a multilaterális tárgyalások stagnálnak ugyan, de bilaterális szinten tapasztalhatóak előrelépések és ez a piacra jutás liberalizálását elősegíti elő, hiszen minél

több bilaterális megállapodás születik, globális szinten annál inkább érezhető annak vámcsökkentő hatása.

12.2.3. OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

Az OECD Kereskedelmi és Mezőgazdasági Igazgatósága számos tanulmányt állít össze évente. Két jelentős, rendszeresen megjelenő kiadványa a „Mezőgazdasági Kilátások” és a „Mezőgazdasági Politika az OECD országokban”.

2012-ben a „Mezőgazdasági Kilátások” 18. kiadása jelent meg, amely egyben a 8. olyan kiadás, amelyet az OECD a FAO-val (ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete) közösen készített. A kiadvány egyesíti magában a két szervezet termékekre, politikai irányelvekre és országokra vonatkozó szakismeretét, valamint a közreműködő tagországok által szolgáltatott adatokat.

A jelentés világpiaci trendeket vázol fel a bioüzemanyagok, gabonafélék, olajos magvak, cukor, hús-, hal- és tejtermékek vonatkozásában a 2012-2021 közötti időszakra nézve, továbbá értékelést ad a közelmúltbéli fejleményekről, illetve bemutatja az adott árupiacokon jelentkező legfontosabb problémákat és bizonytalanságokat.

A szintén évente megjelenő „Mezőgazdasági politika az OECD-országokban” c. kiadvány 2012. évi száma naprakész értékelést tartalmaz az OECD-térségben alkalmazott mezőgazdasági támogatásokról, valamint elemzi az egyes országok agrárpolitikáját. A beszámoló vizsgálja az agrárpolitika néhány közelmúltbéli jelentős fejleményét is, így többek között az EU Közös Agrárpolitika (KAP), a japán és a koreai mezőgazdasági politika változásait, valamint az Egyesült Államok és Svájc agrárpolitikájának várható jövőbeli alakulását is.

12.3. Kétoldalú agrárkapcsolatok

A magyar agrárexport növelése érdekében az agrárkormányzat aktívan részt vesz a **Gazdasági Vegyes Bizottságok (GVB) munkájában, és a kiemelt fontosságú agrárgazdasági partnerekkel üzleti fórumokat** is szervez. A Miniszterelnökséggel együttműködve 10 GVB előkészítésében és

lebonyolításában vettünk részt az elmúlt évben. Az intézményi kapcsolatok mellett a Vidékfejlesztési Minisztérium a potenciális agrár-, környezetügyi és vízügyi üzleti partnerek bevonását is előkészíti, elősegítve a magyar kis- és közepes vállalkozások külföldi piacszerzését a külföldön megnyíló kereskedőházakon keresztül.

Az elmúlt évben a szomszédos országokkal hagyományosan szoros mezőgazdasági és környezetvédelmi kapcsolatok ápolása és az ott élő magyarsággal való együttműködés kiemelt figyelmet kapott.

Lengyelországgal hagyományosan jó kapcsolataink legutóbbi megnyilvánulása, hogy Magyarországot hívták meg az **ökológiai gazdálkodásról** szóló kiállítás díszvendégének 2013 őszére, Łódźba. A **magyar-szlovák** szakmai kapcsolatok jól működnek, a mezőgazdasági munkacsoport ülését minden évben megtartottuk.

Ausztriával és Romániával az elmúlt évben is a rendszeres, jószomszédi kapcsolattartásra és a szakmai együttműködésre törekedtünk. A **magyar-moldovai** kapcsolatok a minisztérium szakterületein is megélénkültek, különösen a GVB budapesti ülése során.

Oroszországgal a keleti nyitás jegyében kiemelt fontosságú a kapcsolatok fejlesztése, a kereskedelmi forgalom bővítése. Három miniszteri és több államtitkári kiutazásra, a Mezőgazdasági Munkacsoport ülésére is sor került 2012-ben.

Szintén kiemelt célunk az **Ukrajnával** kialakult szoros kapcsolatok továbbfejlesztése. 2012 szeptemberében sor került a Magyar-Ukrán GVB Mezőgazdasági Munkacsoportjának ülésére Kijevben.

2012 októberében, Minszkben rendezték a **Magyar-Belorusz** GVB ülését, amely kiemelten foglalkozott a mezőgazdasági együttműködés fejlesztésének kérdéseivel, a magyar agrárcégek pedig üzleti fórumon vettek részt.

2012-ben két miniszteri találkozó valósult meg **Azerbajdzsán mezőgazdasági miniszterével** **Kazahsztánnal** kitartó kormányzati erőfeszítéseket teszünk a mezőgazdasági és környezetügyi együttműködés fejlesztésére, ezért **2012-től VM szakattasé tevékenykedik Asztanában.**

Georgiával a 2012. évi miniszterelnöki látogatás alkalmával **tárcaközi Szándéknyilatkozat került aláírásra** a mezőgazdaság és élelmiszeripar területén való együttműködésről.

Németországra továbbra is az egyik legfontosabb agrár-külkereskedelmi partnerünk. Kapcsolataink felélénkítése érdekében 2012-ben magas szintű diplomáciai események, vásárlátogatások és szakmai rendezvények valósultak meg.

Magyarország hagyományosan jó szakmai kapcsolatokat ápol, **spanyol és francia agrárminisztériumi partnereivel.** A francia tárcával a rendszeres szakmai konzultációt közös mezőgazdasági munkacsoport biztosítja. Kapcsolatunk az **Egyesült Királysággal, a BeNeLux és skandináv országokkal** az utóbbi években elsősorban az uniós ügyek egyeztetésére irányult.

Fejlődésnek indultak a minisztérium kapcsolatai több **nyugat-balkáni országgal** is, ahova Miniszter úr **üzleti delegáció kíséretében** látogatott el. A VM aktívan részt vesz a balkáni, EU-s finanszírozású ikerintézményi projektekben, valamint a **Délkelet-európai Állandó Vidékfejlesztési Munkacsoport** fejlesztésében, amelynek megfigyelő tagja. Tárcaközi megállapodást írtunk alá **Macedóniával, Albániával és Bosznia-Hercegovinával** a megállapodások szövegét előkészítettük. **Szerbia** fontos partner a Duna- és Tisza-vízgyűjtő, valamint a Kárpátok-térségi együttműködésben, **Horvátországgal** pedig komoly eredményt hozott a természetvédelmi együttműködés.

A Vidékfejlesztési Minisztérium nagy gondot fordít **a közel-keleti és arab országokkal** való kapcsolattartásra. Jelentős lépés a magyar ásványvízkivitel megindítása **Szaúd-Arábiába**, és a térségbe irányuló élelmiszer-export növekedése. Feltártuk az üzleti együttműködési lehetőségeket a **magyar-kuvaiti** GVB keretében, valamint tárcaközi együttműködési szándéknyilatkozatot készítettünk elő **Jordániával és Libanonnal.**

A 2012. májusi, államtitkári látogatás óta a **magyar-izraeli** agrár- és környezetügyi kapcsolatok is dinamikusabbá váltak. Az elmúlt években nagyon fontos partnerré vált **Törökország**, elsősorban az oda irányuló **magyar szarvasmarha-export miatt.** Török

partnereinkkel külön **tárcaközi mezőgazdasági munkacsoportot** alakítottunk.

A Távol-Keleten legfontosabb agrárkereskedelmi partnereink **Japán, Dél-Korea és Kína**. A 2012. májusi, pekingi miniszteri látogatást áprilisban a magyar-kínai mezőgazdasági munkacsoport ülése követte. Az állami vezetői találkozók fellendítették a mezőgazdaság, a földügy, a környezetvédelem, a vízügy, a tudomány és technológia területén folytatott együttműködést. Kína mellett szoros kapcsolatot ápolunk **Tajvannal, Thaifölddel és Vietnammal**.

Az **Amerikai Egyesült Államokkal** magyar húsipari termékek kivitele szempontjából komoly előrelépés, hogy **2013 áprilisától Magyarország megkapta a baromfipestis-mentes minősítést** az USA élelmiszerbiztonsági hatósági rendszerében, melynek előkészítése 2012-ben is folyamatosan zajlott.

A dél-amerikai kontinensen a legfontosabb partnerünk **Brazília** 2012 végén mezőgazdasági együttműködési szándéknyilatkozat aláírása került sor, amit a közeljövőben egy újabbal kívánunk kiegészíteni a halászat és akvakultúra területén.

A **Maghreb-országokkal** gazdasági, külkereskedelmi, és kutatási téren is **megélénkült az együttműködés**. 2012-ben Algírban Magyarország gazdasági együttműködési megállapodást írt alá, további négy mezőgazdasági intézményközi megállapodással együtt.

A globális nyitás politikája a fentiek mellett a **feketefrikai országokkal** való kapcsolatfelvételt is igényli, amely keretében elsőként Namíbia és Szudán esetében nyíltak meg a kommunikációs csatornák.

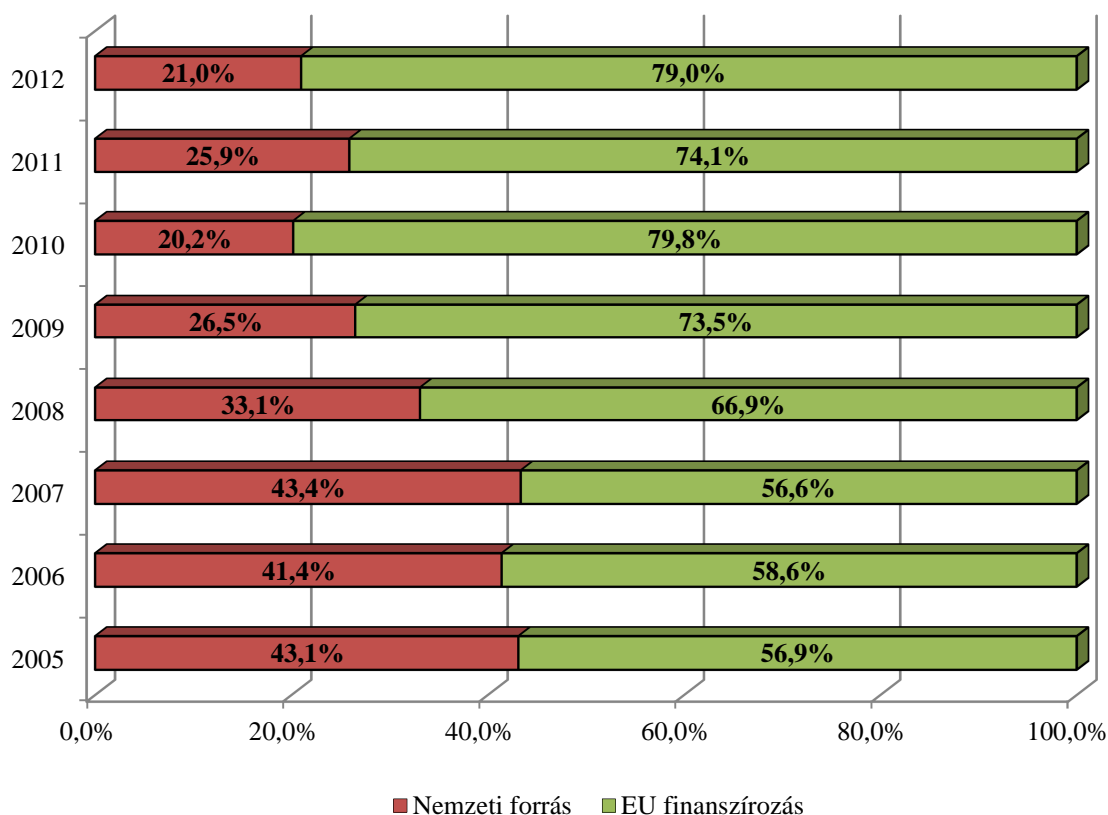

13. Támogatások – a KAP szabályozás hazai végrehajtása – Vidékfejlesztés - LEADER

Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások eredeti előirányzata 2012-ben 627,2 milliárd forint volt. Év végéig összesen **648,9 milliárd forint** támogatás kifizetésére került sor,

melynek 21 százaléka származott nemzeti forrásból, 79 százalékát uniós források (Európai Mezőgazdasági Garancia Alap – EMGA, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap – EMVA, Európai Halászati Alap – EHA) biztosították. Az uniós finanszírozás aránya folyamatosan nőtt az elmúlt években, míg a nemzeti költségvetésből fedezett támogatások aránya csökkenő tendenciát mutat.

48. ábra: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásösszetétele

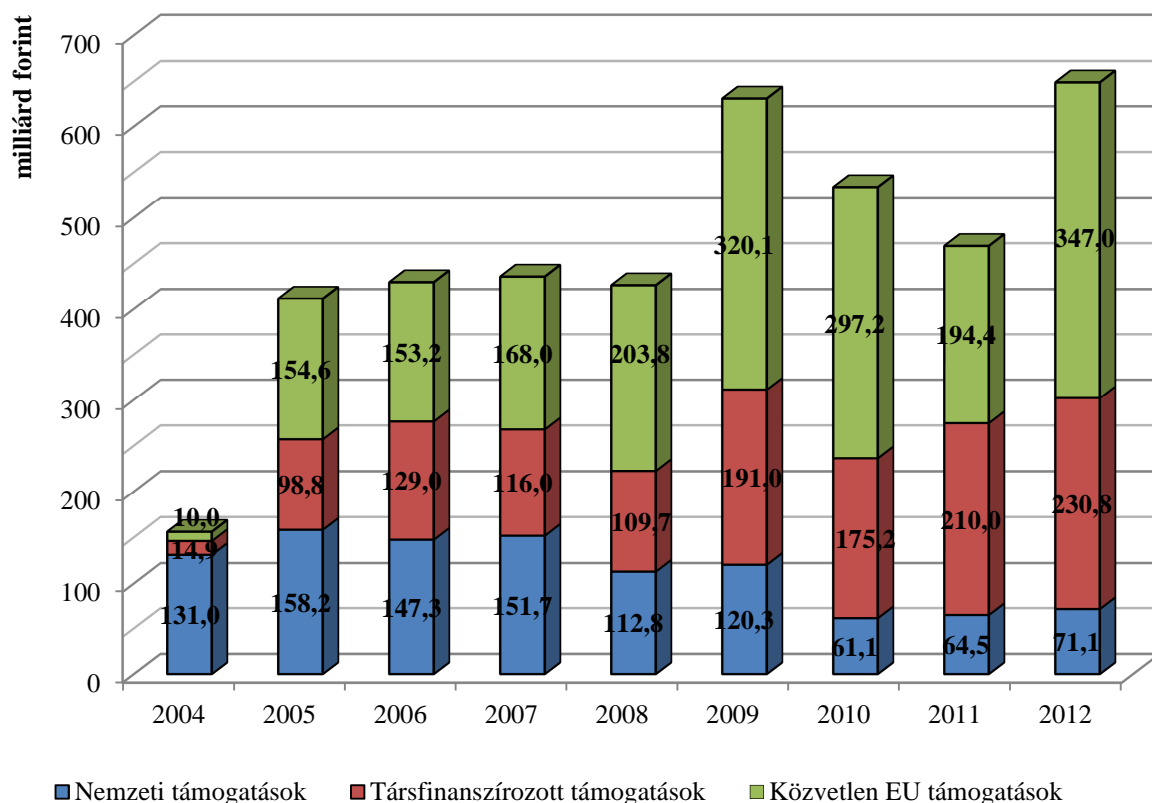

Forrás: Vidékfejlesztési Minisztérium, Agrárközgazdasági Főosztály, AKI Pénzügypolitikai Osztály

A 2012. évi kifizetések 148,3 milliárd forinttal meghaladták az előző évben folyósított támogatások összegét, amelynek több mint fele (53,5 százalék) közvetlen uniós támogatás volt, 35,6 százalékát adták a társfinanszírozásban megvalósuló programok, a nemzeti jogcímek aránya pedig 10,9 százalékot tett ki. Az

Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta a főbb támogatáscsoportok összes kifizetésből való részesedése jelentősen megváltozott. Ez azt jelenti, hogy a nemzeti támogatások aránya nagymértékben csökkent, míg a társfinanszírozású támogatásoké és a közvetlen uniós kifizetéseké nőtt.

49. ábra: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások alakulása finanszírozási formánként

Forrás: VM Agrárközgazdasági Főosztály, AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

63. táblázat: A SAPS és top-up támogatások évenkénti kifizetései 2005-2012 között
(milliárd forint)

Támogatások	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SAPS*	148,0	93,5	120,0	156,2	228,7	247,4	176,1	321,3*
Top-up**	87,7	89,9	59,2	74,2	89,9	24,1	28,1	26,3
Összesen	235,7	183,4	179,2	230,4	318,6	271,5	204,2	347,6

*Ez az összeg tartalmazza magát a SAPS-ot (területalapú támogatás) és az ehhez kapcsolódó elkülönített és közvetlen támogatások összegét is.

**Ebben az összegben benne van az anyajuh és az anyakecske *de minimis* alapú támogatás is.

Forrás: VM Agrárközgazdasági Főosztály, AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

64. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások forrásai
2005-2012 között
(milliárd forint)

Forrás	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Közösségi (EU)	234,1	251,6	246,7	272,4	457,3	425,8	350,1	512,7
Nemzeti	177,5	177,9	188,9	153,9	174,1	107,7	122,3	136,2
Összesen	411,6	429,5	435,6	426,3	631,4	533,5	472,4	648,9

Forrás: VM Agrárközgazdasági Főosztály, AKI Pénzügypolitikai Osztály

65. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 1. forrás szerint, jogcímenkénti bontásban 2011-2012-ben

Az Európai Unió által közvetlenül folyósított támogatások
(millió forint)

Az előirányzat neve	2011. évi terv	2011. évi tényleges kifizetések			2102. évi terv	2012. évi tényleges kifizetések		
		Összesen	ebből:			Összesen	ebből:	
			Nemzeti	EU			Nemzeti	EU
Az EU által közvetlenül folyósított támogatások	323 387,7	197 852,9	..	197 852,9	326 478,7	346 960,3	..	346 960,3
Piaci intézkedések*	21 887,7	21 774,4	..	21 774,4	19 937,0	25 699,4	..	25 699,4
SAPS - Egységes területalapú támogatás	301 500,0	176 078,5	..	176 078,5	306 541,7	285 782,8	..	285 782,8
SAPS-hoz kapcsolódó elkülönített és különleges támogatások	..	..	..	..	..	35 478,1	..	35 478,1
+ EU társfinanszírozással működő támogatások	205 461,6	209 990,1	57 715,5	167 777,4	240 390,4	230 831,3	65 089,3	165 742,0
+ Nemzeti támogatások	63 223,8	64 548,5	64 548,5	..	60 367,7	71 074,9	71 074,9	..
Mindösszesen	592 073,1	472 391,6	122 264,0	365 630,3	627 236,8	648 866,5	136 164,2	512 702,3

*Tartalmazza a társfinanszírozásként működő piaci intézkedések (pl: igyál tejet program, iskolatej program) EU-s lábát is.

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

13.1. Az EU által közvetlenül térített támogatások

Az Unió által közvetlenül, az Európai Garancia Alapból (EMGA) finanszírozott agrártámogatások túlnyomó részét a területalapú és egyéb közvetlen kifizetések adták, kisebb részét képezték a piaci támogatások. Az összesen **346,9 milliárd forint** teljesítésből 321,3 milliárd forint kifizetés történt az egységes területalapú támogatás és a hozzá kapcsolódó elkülönített és különleges támogatásokra, 11,8 milliárd forintot pedig a tisztán uniós finanszírozású bel- és külpiaci, valamint intervenciók támogatásaira fordítottak, amely összeg kiegészül a társfinanszírozásként működő piaci intézkedések 13,8 milliárd forintos összegével. (A piaci intézkedések együttes összege tárgyévben 25,7 milliárd forintot tett ki, erről bővebben lásd. a 13.1.2. alfejezetet).

13.1.1. Területalapú (SAPS) és a kapcsolódó közvetlen támogatások

Az *egységes területalapú támogatás* (SAPS) kifizetési rendjében 2012-ben is az

egyenletesebb ütemű folyósításra való áttérés érvényesült. A jogcímen **285,8 milliárd forint** kifizetés történt, amely összeg magába foglalja a 2011. évről áthúzódó kifizetéseket és az előző évek elmaradt kifizetéseit, de nem tartalmazza a 2012. évi SAPS támogatások 2013. évre áthúzódó részét.

A területalapú támogatáshoz kapcsolódó *elkülönített és különleges támogatásokra* az Európai Unió **35,5 milliárd forint** forrást biztosított. Az elkülönített támogatások összege 13,6 milliárd forint volt, a különleges támogatásoké 21,84 milliárd forint.

2012 májusában az egységes kérelem keretében kellett jelentkezni a gazdálkodóknak a *kérődő szerkezetátalakítási programra*, amelynek kifizetései döntő többségében 2013. I. félévében történtek meg a megemelt SAPS támogatás részeként. A kérődő program forráskerete közel 50 millió euró volt a 2012. évre vetítve, ami mintegy 13 milliárd forintot jelent a húsmarha-, és juhtartók számára.

66. táblázat: Közvetlen támogatások 2012. évi kifizetései
(millió forint)

Támogatás	Támogatás összege
Területalapú támogatás	285 782,8
Száritott takarmány kvótákkal szabályozott támogatás	137,0
Területalapú támogatáshoz kapcsolódó elkülönített cukortámogatás	12 149,0
Területalapú támogatáshoz kapcsolódó elkülönített zöldség-gyümölcs támogatás	1 344,8
Feldolgozóipari célú málna- és földieper-támogatás	5,8
Egyedi és különleges tej-támogatás	12 739,0
Zöldség-gyümölcs és dohány szerkezetátalakítás	9 104,6
Összesen*:	321 263,0

*A különbség az energianövények támogatásának negatív összegéből adódik (-2,55 millió forint)

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

13.1.2. Agrárpiaci támogatások, felvásárlás és intervenció

2012-ben *piaci támogatásokra* (belpiaci intézkedések, külpiaci intézkedések és intervenció) *közvetlen uniós forrásból 25,7 milliárd forintot* fizettek ki, melynek nagy részét a belpiaci intézkedések adták, ezen belül

is jelentős részt képviselt a szőlő-bor ágazat támogatása 8,4 milliárd forinttal. Jelentős összeg jutott az ugyancsak a belpiacot segítő Nemzeti Diverzifikációs Programra, 6,1 milliárd forint, illetve a zöldség-gyümölcs TÉSZ-ek működési alapjainak támogatására, 4,6 milliárd forint.

67. táblázat: Agrárpiaci támogatások, felvásárlás és intervenció megoszlása
(millió forint)

Támogatási jogcímek	Támogatás összege
Belpiaci intézkedések	22 242,1
ebből:	
- Szőlő-bor ágazat (belpiaci intézkedések)	8 407,9
- Nemzeti Diverzifikációs Program*	6 086,2
- Zöldség-gyümölcs TÉSZ működési alapok (egyedi speciális szövetkezetek támogatása)*	4 594,7
- Állatbetegségek, zoonózis felszámolása*	1 237,2
- Iskolagyümölcs program*	944,5
- Méhészeti támogatás (Méhészeti Nemzeti Program)*	568,2
- Iskolatej támogatás (Igyál Tejet Program)*	403,3
Intervenció	3 082,1
ebből:	
- Élelmiszersegély	3 082,1
Külpiaci intézkedések	375,2
ebből:	
- Baromfi, baromfihús export	321,1
- Szarvasmarha export	29,2
- Sertés export	24,4
- Tojás export	0,50
Összesen	25 699,40

*Az EU társfinanszírozással működő előirányzatként működő fizetett támogatások, lásd. EU társfinanszírozás összesítő tábla.

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

A 2012. évi *EU Élelmiszersegély program* lebonyolításához a Bizottság 1807,4 tonna Egyesült Királyságban tárolt intervenciós sovány tejpor készletet és 9 751 550 euró keretösszeget bocsátott Magyarország rendelkezésére, amelynek keretében négy segélyszervezet közreműködésével 2200

településen összesen 11,2 millió kg élelmiszer került kiosztásra. A segélyezettek száma több mint 1 millió fő volt. A feladat kapcsán **3138 millió forint** kifizetés történt.

13.2. EU társfinanszírozású támogatások – Vidékfejlesztés – LEADER - HOP

Az Európai Unió és a nemzeti költségvetés közös finanszírozásában megvalósuló programok intézkedéseire 2012-ben **230,8**

milliárd forint került felhasználásra. Az összeg jelentős része, 88,8 százaléka a Darányi Ignác Terv (korábban Új Magyarország Vidékfejlesztési Program) intézkedéseinek célját szolgálta.

68. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 2. forrás szerint, jogcímenkénti bontásban 2011-2012-ben.

Az Európai Unió társfinanszírozásával működő előirányzatok
(millió forint)

Az előirányzat neve	2011. évi terv	2011. évi tényleges kifizetések			2102. évi terv	2012. évi tényleges kifizetések		
		Összesen	ebből:			Összesen	ebből:	
			Nemzeti	EU			Nemzeti	EU
EU társfinanszírozással működő támogatások	205 461,6	209 990,1	57 715,5	167 777,4	240 390,4	230 831,8	65 089,3	165 742,0
Méhészeti Nemzeti Program*	560,0	1 047,8	523,9	523,9	560,0	1 136,4	568,2	568,2
Igylál tejet program*	800,0	1 284,1	980,9	303,2	1 200,0	1 835,7	1 432,4	403,3
Iskolagyümölcs program*	511,0	1 495,7	463,7	1 032,0	511,0	1 368,9	424,4	944,5
Egyes speciális szövetkezetek támogatása*	1 433,0	3 962,2	922,3	3 039,9	1 833,0	6 743,1	2 148,4	4 594,7
Egyes állatbetegségek ellenőrzése, felszámolása*	1 680,0	1 618,0	656,1	961,9	1 680,0	1 750,9	513,7	1237,2
Uniók programok ÁFA fedezete	2 992,0	1 461,1	1 461,1	..	910,3	2 385,7	2385,7	..
Nemzeti Vidékfejlesztési Terv	0,0	299,2	299,2	..	..	298,9	298,9	..
SAPARD intézkedések	0,0	769,8	769,8	..	..	39,9	39,9	..
Új Magyarország Vidékfejlesztési Program**	192 185,6	201 254,4	49 570,5	165 916,7	227 391,8	217 353,8	54 073,6	163 280,2
Nemzeti Diverzifikációs Program*	1 700,0	4 351,2	1 168,0	3 183,2	2 704,3	8 448,7	2 362,5	6 086,2
Halászati Operatív Program	3 600,0	1 490,7	900,0	1 860,7	3 600,0	3 303,4	841,6	2 461,8
+Az EU által közvetlenül folyósított támogatások	323 387,7	197 852,9	..	197 852,9	326 478,7	346 960,3	..	346 960,3
+ Nemzeti támogatások	63 223,8	64 548,5	64 548,5	..	60 367,7	71 074,9	71 074,9	..
Mindösszesen	592 073,1	472 391,6	122 264,0	365 630,3	627 236,8	648 866,5	136 164,2	512 702,3

*E támogatási sorok uniós lábai megjelennek a 65. táblázatban a piaci intézkedések, nemzeti lába pedig a társfinanszírozásos intézkedések között szerepel

**Az ÚMVP-nél a teljesítésben a bevétel, támogatás nem egyenlő a kiadással a maradvány miatt.

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

13.2.1. Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)

A 2004-2006 között működtetett Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) intézkedéseinek célja a mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének növelése, a környezet és a vidék állapotának megőrzése, az életminőség javítása a vidéki területeken, valamint a diverzifikáció ösztönzése volt.

A jogorvoslati eljárásokra 2012-ben 298,9 millió forintot fordítottak, amely összeg nemzeti költségvetésből került kifizetésre.

Azokat az NVT keretében meghirdetett támogatási jogcímeket, melyeknek kifizetése az NVT program záró dátumát meghaladta, a Bizottság 1320/2006/EK rendeletének megfelelően a DIT-ÚMVP forráskeretének terhére finanszírozták. Így 2012-ben a korábban történt kötelezettségvállalások alapján EMVA forrásból négy NVT jogcímre, **3,7 milliárd forint kifizetés** történt, melynek nagy része a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás célját szolgálta.

69. táblázat: A DIT-ÚMVP keretében működő NVT intézkedések 2012. évi kifizetései*
(millió forint)

Intézkedés	Támogatás összege
Az Európai Unió környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai előírásainak való megfelelés	0,31
Szerkezetátalakítás alatt álló félig önálló gazdaságok támogatása	0,63
Mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás (MgTE)	3 467,70
Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések	230,30

*A táblázatban bemutatott NVT kifizetéseket tartalmazza a 2012-es DIT-ÚMVP kifizetéseket részletező táblázat is.

Forrás: Vidékfejlesztési Minisztérium adatai alapján, AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

13.2.2. Darányi Ignác Terv - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (ÚMVP)

A Darányi Ignác Terv - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (DIT-ÚMVP) a 2007-2013-as időszakra vonatkozó nemzeti vidékfejlesztési program, amely az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokat foglalja magába.

A DIT-ÚMVP intézkedései *négy stratégiai tengely*be sorolhatók, a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti ágazat versenyképességének javítására szolgáló I. tengelybe, a környezet és a vidék állapotának javítására, fejlesztésére szolgáló II. tengelybe, az életminőség javítására és a diverzifikáció ösztönzésére a vidéki területeken c. III. tengelybe, valamint a LEADER, IV. tengelybe. Az Európai Bizottság által 2007. szeptember 19-én jóváhagyott program *teljes finanszírozási kerete mintegy 1300 milliárd forint*.

A DIT-ÚMVP 2012. évi előirányzatából **217,4 milliárd forint** támogatás folyósítása történt meg, beleértve a már előzőleg bemutatott NVT jogcímeket is, melynek csaknem fele a II. tengely környezetvédelmi intézkedéseit szolgálta, több mint egyharmada pedig az I. tengely versenyképesség javító intézkedéseire kapcsolódott. Ebből uniós forrás 163,3 milliárd forint, a nemzeti hozzájárulás pedig 54,1 milliárd forint volt.

Az **I. tengelyen** belül néhány kivételtől eltekintve az összes meghatározó támogatási konstrukció elindult (pl. kertészet korszerűsítése, állattartó telepek korszerűsítése, fiatal gazdák induló támogatása, mezőgazdasági termékek értéknövelése). A programokra összesen **80,0 milliárd forint** kifizetés valósult meg.

A **II. tengelyen** belül 2012-ben új jogcím került meghirdetésre: a *Genetikai erőforrások megőrzése* intézkedés védett őshonos és

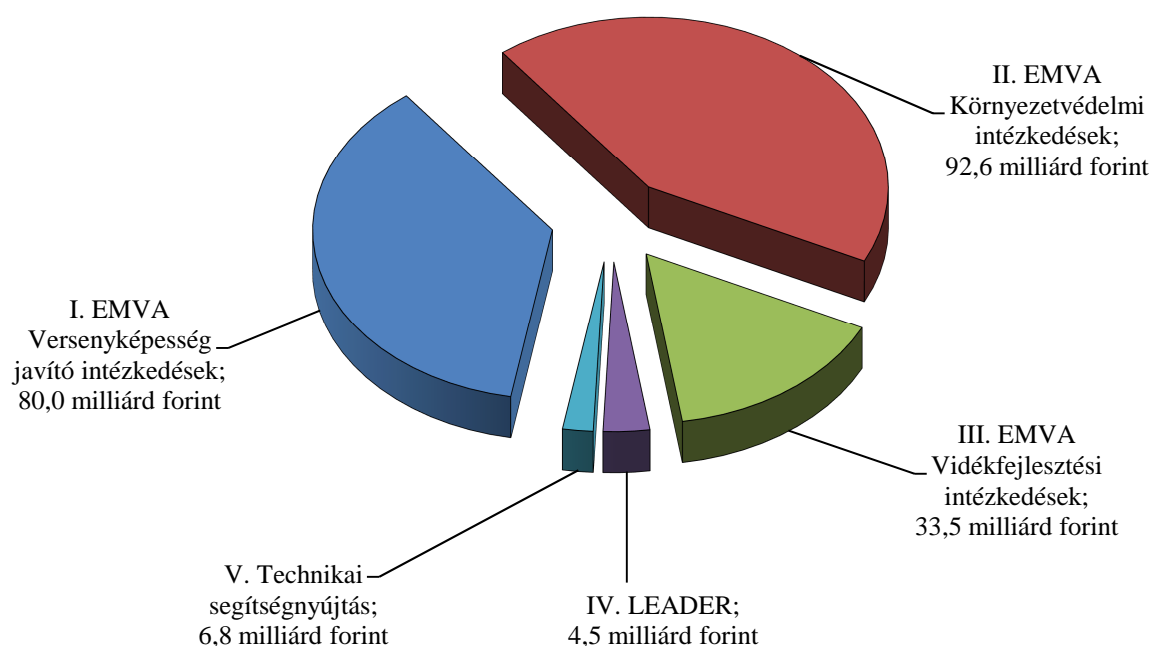
veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának megőrzése alintézkedése; *Natura 2000 kifizetések erdőterületeken* intézkedés. Emellett számos, a mezőgazdasági, illetve az erdészeti területek fenntartható használatát célzó intézkedésre volt lehetőség támogatási kérelmet benyújtani. A felhasznált forrás **92,7 milliárd forint** volt.

A **III. tengelyen** belül központilag került meghirdetésre a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítését elősegítő támogatás. Emellett a III. tengely minden LEADER Helyi Akciócsoporton keresztül végrehajtott intézkedése meghirdetésre került (pl. mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése, turisztikai tevékenységek ösztönzése, falumegújítás és fejlesztés), ami **33,5 milliárd forint** kifizetést jelentett.

A **IV. tengely** esetében **6,8 milliárd forint**, a **technikai segítségnyújtásra 4,5 milliárd forint** került felhasználásra. *Kiemelt fejlesztési irány a nemzeti fejlesztési irányokkal összhangban a vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása és a helyi közösségek fejlesztése.*

A LEADER programban való részvételre 2008-ban 96 db helyi közösség kapott LEADER HACS (Helyi Akciócsoport) címet, illetve ezzel együtt jogosultságot a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájuk (HVS) megvalósítására. A LEADER Program 2010-es megújítását követően 2012. április 30-tól a LEADER HACS-ok kizárólag egyesületi formában működhetnek. Azon LEADER HACS címmel rendelkező szervezetek, amelyek nem ebben a jogi formában folytatták tevékenységüket, „átalakultak”, vagy ennek hiányában a címük visszavonásra került és új LEADER HACS szervezetek kerültek kiválasztásra. 2012-ben két LEADER jogosult terület kivételével mindenhol megtörtént a szervezetek átalakulása, illetve az újak kiválasztása 2012. december 31-ig.

50. ábra: A DIT- ÚMVP 2012. évi kifizetései az egyes tengelyek szerint

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

70. táblázat: A Darányi Ignác Terv – Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 2012. évi kifizetései (millió forint)

Jogcím	Támogatási összeg
I. EMVA Versenyképesség javító intézkedések összesen	79 967,75
Állattartó telepek korszerűsítése (ÁTK I.+II.)	38 151,98
Komplex tájékoztatási tevékenység: gazdálkodói információs hálózat	2 399,23
Fiatalkorú mezőgazdasági termelők számára nyújtandó támogatás	686,43
Mezőgazdasági termelők gazdaság átadásához nyújtandó támogatás	70,61
Mezőgazdasági szaktanácsadás igénybevétele	432,10
Szakképzés	330,39
Lágy- és fásszárú energiaültetvények telepítéséhez nyújtandó támogatás	50,14
Ültetvények korszerűsítéséhez, telepítéséhez nyújtandó támogatás	212,73
Erdészeti célra használt géppark fejlesztése és korszerűsítése	449,34
Kertészet korszerűsítése	2 962,45
Kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzése	161,96
Növénytermesztés létesítményeinek korszerűsítése (Szárító)	5 785,16
Mezőgazdasági termékek értéknövelése	14 332,95
Az EMVA mezőgazdasági termékek értéknöveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről (Nyersolaj, nyersszesz)	343,98
Öntözés, melioráció és a terület vízgazdálkodás mezőgazdasági üzemi és közösségi létesítményeinek fejlesztéséhez nyújtandó támogatás	4 456,60
Termelői csoportok létrehozásához és működéséhez nyújtandó támogatás	4 002,90
Mezőgazdasági utak fejlesztése	3 001,61
Az Európai Unió környezetvédelmi, állatjóléti és	0,31

higiéniai előírásainak való megfelelés	
Szerkezetátalakítás alatt álló félig önellátó gazdaságok támogatása	0,63
Juh- és kecske állatállomány elektronikus jelölése	457,10
Kertészeti ültetvények korszerűsítése, telepítése	569,50
Baromfi telepek korszerűsítése	1 109,65
II. EMVA Környezetvédelmi intézkedések összesen	92 651,93
Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása	2 980,87
Natura 2000 gyepek	2 485,60
Mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás (MgTE)	8 508,70
Erdészeti potenciál helyre állítására nyújtandó támogatás	207,33
Agrárerdészeti rendszerek	42,58
Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések	74 611,00
Növényi genetikai erőforrások megőrzése	752,95
Őshonos mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának tenyésztésben történő megőrzése	1 010,03
Állatjóléti támogatások	968,26
Nem termelő mg-i beruházások támogatása	494,99
Erdő-környezet védelem	366,63
Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott erdőszerkezet-átalakítás	223,02
III. EMVA Vidékfejlesztési intézkedések összesen	33 457,56
Integrált Községi és Szolgáltató Tér (IKSZT)	8 519,83
Készségek elsajátítása, ösztönzés és helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása	7,49
Falumegújításra és - fejlesztésre nyújtandó támogatás	6 485,32
Mikro-vállalkozások létrehozása és fejlesztése	6 261,91
Turisztikai tevékenységek ösztönzéséhez nyújtandó támogatás	5 176,51
Vidéki örökség megőrzése és - fenntartható fejlesztése	6 272,38
HACS működési költségének finanszírozása	734,11
IV. LEADER	6 809,40
V. Technikai segítségnyújtás	4 467,16
Összesen	217 353,80

Forrás: VM adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

13.2.3. Halászati Operatív Program

A 2008. szeptember 9-én jóváhagyott, az Európai Bizottság által elfogadott Halászati Operatív Program (HOP) célja a magyar halászati ágazat fenntartható fejlődésének biztosítása és modernizációja. A három tengely mentén szervezett intézkedéseket 75%-ban az Európai Halászati Alap, 25%-ban a hazai költségvetés fedezi. A HOP keretében 2012-ben összesen **3,3 milliárd forint** került kifizetésre.

13.2.4. Egyéb piaci intézkedések

A *Magyar Méhészeti Nemzeti Program* célja, hogy a szakismeret bővítésével, az eszközrendszer fejlesztésével, illetve a varroa atka elleni védekezés végrehajtásán keresztül a méhészeti tevékenység hatékonyságát növelje. A felerészben nemzeti, felerészben uniós

költségvetésből megvalósuló programra mindkét forrásból 568,2 millió forintot, **összesen 1,1 milliárd forintot fordítottak.**

Az *Igyál tejet program* célja az óvodás, általános iskolás és középiskolás korosztályú gyermekek tejfel, illetve tejtermékkel (kefir, joghurt, ömlesztett sajt) történő ellátása, táplálkozási szokásainak egészségesebb irányba történő elmozdítása. A közösségi támogatás 2012-ben 403,3 millió forint volt, a nemzeti kiegészítő támogatás 1432,4 millió forint, összesen tehát **1,835 milliárd forint** folyósítás történt.

Az *iskolagyümölcs-program* célja egyfelől, hogy a gyermekek étkezési szokásait kedvező irányban befolyásolja, azaz a zöldség- és gyümölcsfogyasztásukat hosszú távon növelje, ezzel hozzájáruljon a túlsúlyosság, az elhízás elleni küzdelemhez, valamint az

ezekkel összefüggésben kialakuló betegségek (pl. cukorbetegség, szív- és érrendszeri betegségek, a rák egyes típusai) megelőzéséhez. E cél elérése érdekében az EU támogatja a gyermekek friss és feldolgozott zöldséggel, gyümölccsel és banánnal történő ellátását, illetve kötelezően előírja a zöldségek, gyümölcsök egészséges táplálkozásban betöltött szerepét tudatosító és a zöldség-gyümölcs ágazatra vonatkozó ismeretek bővítését szolgáló, ún. kísérő intézkedések végrehajtását.

Amennyiben a program révén sikerül hosszútávon és tartósan emelni a zöldség-, gyümölcsfogyasztást, az a zöldség és gyümölcs iránti kereslet növelésén keresztül hozzájárul a termelői jövedelmek stabilizálásához is.

A 2011/2012. tanévi iskolagyümölcs-programban az általános iskolák 1–4. évfolyamán tanuló gyermekek 82,2%-a vett részt, amely az előző évhez képest 5,4 százalékpontos növekedést jelent. A program népszerűségét többek között annak köszönheti, hogy 24 héten át heti 2–4 alkalommal friss gyümölcsöt és zöldséget, továbbá 100%-os gyümölcslevet biztosít a gyermekek számára (az iskolák 12-féle termékből választhatnak), és változatos kísérő intézkedésekkel segíti a fent említett ismeretek bővítését. A program keretében 2012-ben kifizetett **1,4 milliárd forintból** 424,4 millió forint volt a nemzeti, 944,5 millió forint az uniós támogatás.

Az **egyes speciális szövetkezesek támogatása** jogcím a zöldség-gyümölcs termelői csoportok és termelői szervezetek létrejöttét, illetve működőképességének fejlesztését segíti elő. E szervezetek létrehozásával megeremthető a tagok integrációja, fejleszthetők a piacra jutási esélyeik, illetve az áralku pozíciójuk. A jogcímen **6,7 milliárd forint** kifizetés történt, ebből 2,1 milliárd forint volt a nemzeti, 4,6 milliárd forint az uniós forrás.

A **Nemzeti Diverzifikációs Programot** a hazai cukorgyárak bezárása következtében kialakult gazdasági és társadalmi problémák kezelésére alkották meg. Főbb céljai a lakosság elvándorlásának mérséklése, a kulturális örökség fenntartása, vállalkozói aktivitás növelése, illetve munkahelyek teremtése. A Nemzeti Diverzifikációs Program keretei között a kedvezményezetteknek **összesen 8,4 milliárd forint** támogatást folyósítottak,

melyből 2,4 milliárd forint költségvetési, 6,0 milliárd forint pedig uniós támogatási keretből származott.

Egyes állatbetegségek ellenőrzése, felszámolása céljára közel **1,7 milliárd forint** összegű támogatás került kifizetésre, melyből 513,7 millió forintot fedezett a nemzeti költségvetés, uniós támogatás pedig 1,2 milliárd forint.

Az **Uniós programok ÁFA fedezete** jogcímen teljesített kiadás **2,4 milliárd forint volt**. Ezen a soron jelenik meg az MVH által bonyolított élelmiszersegély programok ÁFA különbözete, amely abból származik, hogy az EU az ÁFA nélküli intervenciós árat téríti meg, miközben az MVH-nak a bruttó árat kell megfizetnie.

13.3. Nemzeti támogatások

Nemzeti támogatás céljára 2012-ben **71,1 milliárd forint került felhasználásra**. A nemzeti támogatások a Bizottság által engedélyezett támogatási jogcímeken (mezőgazdasági és általános *de minimis*, csoportmentességi, egyéb átmeneti jellegű) kerültek kifizetésre.

E támogatási jogcímek között a **Folyó kiadások és jövedelemtámogatások** nagyságrendje meghatározó, a hazai kifizetések 82,1 százaléka ezen a jogcímen teljesült. Az előirányzat célja a mezőgazdasági termelők költségeinek csökkentése és jövedelmi helyzetük javítása. Az előirányzatra **10 milliárd forint** került átcsoportosításra a csapadékhányos időjárással összefüggő, az állattenyésztési ágazatokat érintő takarmánypiaci problémák miatt.

Ez a többletforrás az állatjóléti támogatásokra, egyes állatbetegségek megelőzésével, illetve leküzdésével kapcsolatos támogatásokra, valamint az állati hulla elszállítási és ártalmatlanítási költségek támogatására került felhasználásra. A többletforrás lehetővé tette ezen támogatások keretösszegének megemelését, valamint az állatjóléti támogatások egy részének, előrehozott, 2012. évi kifizetését (az állatjóléti támogatások kifizetése mindig a tárgyévét követő évben esedékes).

A **Folyó kiadások és jövedelemtámogatások** jogcímcsoporton belül kerültek kifizetésre az egységes területalapú támogatáshoz kapcsolódó, a 2012. évi költségvetésből kifizetendő 2011. évi

kiegészítő nemzeti támogatások (top-up), 26,3 milliárd forint összegben. A top-up előirányzat célja a gazdálkodók esélyegyenlőségének

javítása mindaddig, amíg a közvetlen támogatások nem érik el a régi uniós gazdálkodók támogatási szintjét.

71. táblázat: Top up kifizetések intézkedési jogcímek szerint 2012-ben

2011. évi "top up" jogcím alapján	Fajlagos támogatás Ft/egyed, Ft/ha, Ft/t	2012. évi kifizetés (millió forint)
Húsmarha termeléstől elválasztott	43 200	4 514,4
Anyatehén termeléshez kötött	47 200	5 095,9
Szarvasmarha extenzifikációs, termeléstől elválasztott	16 000	1 225,8
Tejtámogatás termeléstől elválasztott	4,00	11 070,8
Anyajuh termeléshez kötött	1 220	1 033,6
Anyajuh kiegészítő termeléstől elválasztott	1 930	357,0
Dohány - Burley termeléstől elválasztott	84 800	143,7
Dohány - Virginia termeléstől elválasztott	244 500	984,6
Rizs termeléshez kötött	64 000	169,7
Rizs termeléstől elválasztott	35 250	90,9
Héjas gyümölcsűek termeléshez kötött	33 250	95,9
előző évekről áthúzódó kifizetések		226,9
"de minimis" rendelet alapján		
Anyajuh de minimis 1 900Ft/db	1 900	1 267,3
Anyakecske de minimis 3 000Ft/db	3 000	42,8
Összesen		26 319,4

Forrás: VM, Agrárközgazdasági Főosztály

72. táblázat: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások tényleges kifizetései 3. forrás szerint, jogcímenkénti bontásban 2011-2012-ben

Nemzeti finanszírozással működő előirányzatok
(millió forint)

Az előirányzat neve	2011. évi terv	2011. évi tényleges kifizetések			2012. évi terv	2012. évi tényleges kifizetések		
		Összesen	ebből:			Összesen	ebből:	
			Nemzeti	EU			Nemzeti	EU
Nemzeti támogatások	63 223,8	64 548,5	64 548,5	..	60 367,7	71 074,9	71 074,9	..
Erdőfelújítás	123,8	275,3	275,3	..	243,9	163,7	163,7	..
Termőföldvédelem támogatása	-	5,2	5,2	..	0,0	0,0	..	..
Állattenyésztési támogatás	750,0	908,0	908,0	..	906,3	906,2	..	..
Fejlesztési típusú támogatások	130,0	122,7	122,7	..	96,4	61,6	61,6	..
Folyó kiadások és jövedelemtámogatások	55 314,5	50 463,7	50 463,7	..	51 000,0	58 357,1	58 357,1	..
Erdőtelepítés, erdőszerkezet- átalakítás, fásítás	315,5	447,2	447,2	..	237,8	354,6	354,6	..
Fenntartható erdőgazdálkodás támogatása	280,0	171,7	171,7	..	53,3	8,7	8,7	..
Nemzeti Agrárkárnyhítás	4 000,0	4 210,9	4 210,9	..	4 000,0	4 224,3	4 224,3	..
Állat- és növénykártalanítás	1 000,0	970,5	970,5	..	1 000,0	1 461,5	1 461,5	..
Árfolyamkockázat és EU által nem térített kiadások	1 300,0	6 973,4	6 973,4	..	1 300,0	5 537,2	5 537,2	..
+ EU társfinanszírozással működő támogatások	205 461,6	209 990,1	57 715,5	167 777,4	240 390,4	244 665,4	65 089,3	179 576,1
+ Az EU által közvetlenül folyósított támogatások	323 387,7	197 852,9	x	197 852,9	326 478,7	333 126,2	x	333 126,2
Mindösszesen	592 073,1	472 391,6	122 264,0	365 630,3	627 236,8	648 866,5	136 164,2	512 702,3

Forrás: VM Agrárközgazdasági Főosztály, AKI Pénzügypolitikai Osztály

13.3.1. Notifikált támogatások

Állatjóléti támogatások célja a baromfi és sertés ágazatban az uniós előírásokon túlmutató állatjóléti kötelezettségvállalás ellentételezése. A 2012. évben kifizetésre kerültek a 2011. évi támogatások 10 milliárd

forint értékben, valamint előrehozott, tárgyévi kifizetesként a 2012. évi támogatások egy része, 7,7 milliárd forint összegben. Állatjóléti támogatásokra összesen 17,7 milliárd forint kifizetés történt.

Állati hulla eltávolítási és ártalmatlanítási támogatások célja, az állattartó telepeken keletkező állati hulla ellenőrzött, biztonságos eltávolításának és ártalmatlanításának elősegítése, és ezáltal az állategészségügyi biztonság növelése. A támogatás jogalapja az 56/2008. (IV.25.) FVM rendelet. 2012 nyarán, a több hetes hőség komoly mértékű elhullást eredményezett, amely miatt a támogatás keretösszegét év közben meg kellett emelni. 2012-ben ezen a jogcímen 2 milliárd forint teljesítés történt.

Az *Egyes állatbetegségek megelőzése, leküzdése* támogatási jogcím célja az állattállományokat veszélyeztető egyes állatbetegségek megelőzése, felszámolása, figyelemmel kísérése, valamint egyes zoonózisok megelőzése a 148/2007. (XII. 8.) FVM rendeletben foglaltak szerint. A jogcímről 2012-ben 6,4 milliárd forint kifizetés történt. A *Jégeső-elhárítás támogatására* szolgáló program díjtámogatás formájában működött, amelyre összesen **50 millió forint** kifizetés történt.

13.3.2. De minimis támogatások

A *rendezett piaci kapcsolatok kialakítása érdekében igénybe vehető csekély összegű (de minimis) támogatás* a baromfi, sertés és szarvasmarha ágazatban nyújtható, az állattartókkal termeltetési szerződést kötő termeltetők számára. A támogatás, a legalább egy évre megkötött termeltetési szerződések keretében kihelyezett előleg alapján igényelhető. E jogcímen 2012-ben **18,3 millió forintot** folyósítottak a gazdálkodók részére.

A *haltenyésztés támogatása jogcímen 82,9 millió forint* kifizetés történt a halászati ágazat felé nemzeti költségvetésből.

A *szőlő- és gyümölcsös ültetvényekben felhasznált gázolajhoz nyújtott, csekély összegű (de minimis) támogatás* lehetőséget teremt a jövedéki adó visszatérítési szabályainak 2007. évi változásából eredő, úgynevezett *kieső támogatás* kompenzálására. A jogcímen **205,5 millió forint** teljesítés történt.

Az *erdőfelújítási támogatás* célja az erdők természetes illetve mesterséges felújításának támogatásával az erdők területének, természeti egyensúlyának és egészségi állapotának megőrzése. Az előirányzatból **163,7 millió forint** került kifizetésre.

A *Fenntartható erdőgazdálkodás támogatása* jogcímen a Nemzeti Erdőprogram 2012. évi feladatainak végrehajtására **8,7 millió forint** került kifizetésre.

Az *Agrár Széchenyi Kártya Folyószámlahitel* a KKV kritériumoknak megfelelő mezőgazdasági termeléssel, halgazdálkodással, mezőgazdasági feldolgozással és forgalmazással, erdőgazdálkodással, valamint vadgazdálkodással foglalkozó vállalkozások és természetes személyek kedvezményes finanszírozását szolgálja, kamattámogatott, szabad felhasználású hitellel, az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (a továbbiakban: AVHGA) 80%-os kezességvállalása mellett.

A Vidékfejlesztési Minisztérium a teljes hitelösszegre és a teljes futamidőre évi 2 százalékpont kamattámogatást, valamint a teljes hitelösszegre és a teljes futamidőre az AVHGA által vállalt kezesség éves kezességvállalási díjának 50%-ig terjedő kezességvállalási díjtámogatást nyújtott. Az előirányzatból **27,1 millió forint** kifizetés történt.

Agrárfinanszírozás, mezőgazdasági hitelek kamattámogatás célja a jelenleg fennálló mezőgazdasági hitelek kamattámogatásának és intézményi kezességvállalásának finanszírozása. A kifizetés – amely szinte teljes egészében előző években vállalt determinációs kötelezettség – 2,0 milliárd forint volt.

A *szárított takarmány előállítók által igénybe vehető támogatás* jogcímen **140,0 millió forinthez** jutottak a gazdálkodók.

A *fagykárokra 2,5 millió forint* de minimis támogatást folyósítottak az MFB Fagykár 2011. Forgóeszköz Hitelprogram keretében. Azok a mezőgazdasági termelők, akik 2011. évben fagykárt szenvedtek, forgóeszköz hitelt igényelhettek államilag támogatott, kedvezményes kondíciókkal a 2012. január 30. és 2012. augusztus 31. közötti időszakban.

13.3.3. Csoportmentességi rendelet alapján működő támogatások

Az *állattenyésztési (tenyésztésszervezési) feladatok támogatásának célja* a tenyészállat állomány genetikai minőségének fenntartása és javítása,

a tenyésztésszervezési feladatok ellátásának elősegítése. A hazai mezőgazdasági géralapokat fenntartó állattenyésztők, illetve tenyésztő szervezetek 2012-ben **906,2 millió forint** támogatásban részesültek.

Az *Egyes növény egészségügyi vizsgálatok* költségei támogatás célja a minőségi és magas biológiai értékű vetőmag és szaporítóanyag előállítása, valamint a növényi fajtafenntartás növény egészségügyi biztonságának növelése. A jogcímen **45,5 millió forint** került kifizetésre.

13.3.4. Egyéb intézkedések

Cukorrépa termelők nemzeti kiegészítő támogatására 2,8 milliárd forint összegben történt kifizetés azon termelők részére, akik fenntartották a termelésüket a gyárbezárásokat követően.

A *tejtermelők 35,2 millió forint átmeneti nemzeti támogatást* vehettek igénybe 2012-ben. Az állam a pénzügyi-gazdasági válság kapcsán nehéz helyzetbe került tejtermelők részére tette lehetővé átmeneti támogatás igénybevételét az *éven túli lejáratú forgóeszköz* hitelek után.

Az *erdőtelepítés, erdő-szerkezetátalakítás, fásítás determinációja* támogatás célja az uniós csatlakozásig nemzeti forrásból megkezdett erdőtelepítések befejezése, az erdőápolás finanszírozása, melyre 2012-ben **354,6 millió forint** kifizetés történt.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozást megelőző időszakban vállalt, agrárberuházásokkal kapcsolatos kötelezettségekből (építési beruházások, ültetvénytelepítések támogatása, beruházási hitelek kamattámogatása) eredő determinációk finanszírozását a Magyar Államkincstár végzi. 2012-ben összesen **61,6 millió forint** felhasználása történt meg *fejlesztési típusú támogatások keretében*.

Az *állat- és növénykártalanítás* célja a járványos állatbetegségek és növényi zárlati károsítók megelőzésének, felderítésének és felszámolásának érdekében tett hatósági intézkedések költségeinek megtérítése, valamint a hatóság által elrendelt állatok leölése, és a védekezés céljából megsemmisített növényi termékek miatt keletkezett károk megtérítése. A jogcímen **1,46 milliárd forint** kifizetése történt meg 2012-ben.

A *nemzeti agrárkár-enyhítési rendszer* a termelők és az állam közös kockázat- és tehervállalásán alapuló támogatási konstrukció. A 2011. évben a legsúlyosabb károkat a tavaszi fagyok okozták. A fagykárok címén, 2012-ben kifizetésre kerülő kárenyhítő juttatások aránya meghaladja az összes kifizetés 91%-át, a fennmaradó részt belvíz- és jégesőkárokra fordították. A kárenyhítő juttatásokat az agrárkár-enyhítési eljárásról szóló 32/2009 (III.31.) FVM rendelet 11. § (2) bekezdésének előírása szerint a tárgyévét követő év március 15.-ig kellett kifizetni. Ennek alapján 2012. évben **4,2 milliárd forint** került kifizetésre a 2011. évi károk kompenzálására.

Az *Árfolyamkockázat és egyéb EU által nem térített kiadások* jogcímen 2012-ben **5,5 milliárd forint** kiadás keletkezett.

13.3.5. A Vidékfejlesztési Minisztérium saját fedezeti forrásaiból nyújtott támogatások

Tanyafejlesztési Program

A *Tanyafejlesztési Program* keretében a tanyák, valamint az alföldi tanyás térségek megőrzése és a tanyasi életmód hátrányainak csökkentése érdekében a *települési és térségi fejlesztések, valamint a tanyagazdaságok fejlesztésének* támogatására **498,0 millió forint** nemzeti támogatás került odaítélésre. Valamennyi támogatási cél nyílt pályázatként került kiírásra, célterülettől függően 75, illetve 90 százalékos vissza nem térítendő támogatást nyújtva.

Hegyközségek Nemzeti Tanácsa

2012 decemberében fogadta el az Országgyűlés a Hegyközségekről szóló új törvényt. A hegyközségi szervezetek megalakulása óta (1995) a szervezetek tevékenységében és a borpiacon egyaránt olyan változások történtek, amelyek szükségessé tették az addig hatályos hegyközségi törvény korszerűsítését. Az új törvény újrászabályozta a hegybíró státuszát, jogait és feladatait, a hegyközségi tagsági és szavazati rendszert, valamint a hegyközségek belső működési szabályait. A módosított törvény célja, hogy az új rendszer javítsa a magyar szőlő-bor ágazat versenyképességét, a tagok számára pedig magasabb szintű szolgáltatást nyújtson. Az új törvény végrehajtására és állandó feladatai ellátására a

Hegyközségek Nemzeti Tanácsa **179,2 millió forint** támogatást kapott.

Agrárkutatás támogatás

Az előirányzat célja az agrár- és környezetügyi kutatás-fejlesztés-innováció témák, a szőlészeti és borászati kutatóintézetek borrégiónkénti (6 borrégió) feladatainak és a közhasznú kutatási feladatok támogatása (pld. gyümölcsnemesítés, alanykutatás, rezisztencianemesítés, növénykórtani kutatások), valamint a kutatóintézetek működési feltételeinek javítása. A tárca felügyelete alá tartozó kutatóintézetek **138,2 millió forint** támogatásban részesültek.

Határon átnyúló vidékfejlesztési feladatok

A határon túli magyarok programjainak támogatása kormány szinten is kiemelt fontosságú terület, melynek célja a határon túli magyarságnak a szülőföldjén való boldogulása. Ennek érdekében a minisztérium egyedi támogatást nyújt olyan határon túli magyar gazdákat tömörítő szervezeteknek, akik hazájukban vállalják az országukban gazdálkodó magyarok közötti koordinációs feladatok ellátását. Az előirányzat célja továbbá, hogy segítse a Kárpát-medencei vidékfejlesztési együttműködésekben résztvevő, és a határon átnyúló vidékfejlesztési feladatok megvalósítását. A jogcímen 2012-ben **25,6 millió forint** teljesítés történt.

13.4. Az agrártámogatások főbb támogatási jogcímeinek vállalkezési típusonkénti megoszlása

Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások legnagyobb része, 91,7 százaléka 2012-ben is a mikro-, kis- és középvállalkozások tevékenységét segítette. A kkv-szektor legnagyobb kedvezményezettjei az őstermelőket is beleértve a mikro- és középvállalkozások

voltak, ők kapták a támogatások 68,3 százalékát. A kisvállalkozásoknak folyósították a támogatások 12,7 százalékát, a középvállalkozásoknak pedig 10,7 százalék jutott. A fennmaradó 8,3 százalék az egyéb kategóriába sorolt nagyvállalatokhoz és az önkormányzatokhoz került. A nemzeti támogatások 88,9 százaléka a kkv-khoz jutott, ezen belül a mikro- és kisvállalkozások részesedése 36,1 százalék, a kisvállalkozásoké 23,9 százalék, a középvállalkozásoké 28,9 százalék volt.

A DIT-ÚMVP keretében folyósított támogatásokon belül az I. tengely versenyképességet javító intézkedéseinél és a II. tengely környezetvédelmi intézkedéseinél 90 százalék feletti volt a kkv-k részesedése, ebből mintegy 89 százalék a mikro- és kisvállalkozások működését segítette. A III. tengely vidékfejlesztési intézkedéseinél és a IV. tengely LEADER intézkedéseinél a források jelentős részét az önkormányzatok és nonprofit egyesületek részére fizették ki.

A Halászati Operatív Program forrásai döntő részt a mikro- és kisvállalkozásokat támogatták, a Nemzeti Diverzifikációs Program elsősorban a mikro- és kisvállalkozások tevékenységét segítette.

A közvetlen támogatások többségét a mikro- és kisvállalkozások vették igénybe. A különleges tejtámogatás, a nemzeti tejtámogatás, valamint a szárított takarmánytámogatás inkább a középvállalkozásokhoz jutott el, az anyajuh és anyatehén támogatások, a szarvasmarha tartás támogatása, illetve a dohánytermesztési támogatások jellemzően mikro- és kisvállalkozásokhoz kerültek. A belpiaci intézkedések 60,0 százaléka a mikro- és kisvállalkozásokat támogatta, míg a külpiazi intézkedések háromnegyede a középvállalkozások tevékenységét segítette.

**73. táblázat: A főbb támogatási jogcímek vállalkozási formánkénti megoszlása
(százalékban)**

Megnevezés	Mikro*-	Kis-	Közép-	KKV összesen	Egyéb
	vállalkozások				
Nemzeti támogatások	36,1	23,9	28,9	88,9	11,1
DIT-ÚMVP	83,5	3,3	1,6	88,5	11,5
I. tengely Versenyképesség javító intézkedések	88,9	5,2	2,8	96,9	3,1
II. tengely Környezetvédelmi intézkedések	89,4	2,5	1,1	93,0	7,0
III. tengely Vidékfejlesztési intézkedések	56,5	1,5	0,0	58,0	42,0
IV. tengely Leader intézkedések	5,5	0,1	0,1	5,7	94,3
Technikai segítségnyújtás	26,1	0,7	1,5	28,3	71,7
HOP	43,1	30,3	19,1	92,5	7,5
NDP	48,9	12,0	12,7	73,6	26,4
Közvetlen támogatások	63,3	17,0	14,5	94,8	5,2
Belpiaci intézkedések	60,0	16,1	8,9	85,0	15,0
Külpiaci intézkedések	2,0	4,1	74,6	80,7	19,3
Együtt	68,3	12,7	10,7	91,7	8,3

*Östermelőkkel együtt

Forrás: MVH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán.

14. Agrárpénzügyek

14.1. Adó- és járulérendszer

Személyi jövedelemadóval és járulékokkal összefüggő szabályok

A mezőgazdasági tevékenységet végző, egyéni gazdaságokat érintő új intézkedések 2012-ben:

- 2012. január elsejétől egységesen **16% a személyi jövedelemadó kulcsa**, az adójóváírás teljesen kivezetésre került. 2 millió 424 ezer forintig nem kell szuperbruttósítani, csak az ezen összeg feletti jövedelemrészt, így 2 millió 424 ezer forint felett 1,27*0,16 százalék lett az adó kulcsa.

Változás a **költségek fedezetére, vagy fejlesztési célra előre folyósított támogatás felhasználásában**. Amennyiben a magánszemély a költségek fedezetére vagy fejlesztési célra előre folyósított támogatás összegét annak jogszabályban meghatározott célja szerint a megadott határidőig nem használta fel, a támogatás fel nem használt része annak az évnek az utolsó napján minősül bevételnek, amikor a felhasználásra jogszabály szerint nyitva álló határidő lejár, ilyen határidő hiányában a folyósítás évét követő negyedik adóév utolsó napján. (1995. évi 117. törvény a személyi jövedelemadóról (Szja tv.) 19. § (4) bekezdés)

- Az átalányadózás időszakában önálló tevékenységből származó jövedelemként (1253-A lap 6. sor) kell elszámolni a

költségek fedezetére, valamint a fejlesztési célra jogszabály vagy nemzetközi szerződés alapján folyósított vissza nem térítendő támogatást. (Szja tv. 19. §, 51. § (1);

- A **korábbi évekről áthozott veszteség** a tárgyévi jövedelemmel szemben korlátozott mértékben számolható csak el, nevezetesen a jövedelem 50 százalékáig vehető figyelembe. (Szja tv. 49/B. § (7) bekezdés)
  - Mezőgazdasági tevékenység folytatása esetén a **tárgyévi veszteség összege** ugyancsak korlátozottan vihető vissza a megelőző 2 évre önellenőrzés keretében azzal, hogy a veszteség visszamenőleges elhatárolása esetén az egyes adóévekre a jövedelem 30 százaléka vonható csak be veszteségelhatárolás címén. Amennyiben a veszteség összege ennél több, akkor a fennmaradó rész a később évek jövedelmével szemben érvényesíthető. (Szja tv. 49/B. § (7) bekezdés)
3. Az östermelésre vonatkozó speciális adózási és járulékfizetési szabályok továbbra is érvényben vannak. Az alábbi táblázat foglalja össze a **mezőgazdasági tevékenységet folytató egyéni gazdaság jövedelembevallási és adózási lehetőségeit**:

74. táblázat: Az egyéni gazdálkodók adózása az árbevétel függvényében
millió forint

Bevétel (ezer forint)	0-600	600-4000	4000-8000	8000-15 000	15-30 000	30 000-
Östermelő	nem adózik	Nemleges nyilatkozattétel				
		Átalányadózás				
		Kistermelői költségátalány				
		Teljes költségelszámolás				
		10 százalék költségátalány, a bevétel 90 százaléka a jövedelem				
Egyéni vállalkozó	Átalányadózás					
	Vállalkozói személyi jövedelemadó (tételes költségelszámolás)					
EVA	Egyszerűsített vállalkozói adó (37%)					
Önálló tevékenység	Tételes költségelszámolás					
	10 százalékos költségátalány					

Forrás: AKI szerkesztés

- A kezdő **egyéni vállalkozó kategória 2012. január 1-jével megszűnt**. Hatályon kívül helyezte a 2011. évi CLVI. törvény (a továbbiakban: Szoc. tv.) 218. § (2) bekezdése.

- A biztosított egyéni vállalkozó esetében 2012. január 1-jével **megszűnt a 27 százalékos mértékű társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettség**.
- 2012. január 1-jével megszűnt a **minimális járulékalap „havi átlagos”**

számítással kapcsolatos szabálya, tehát a járulékfizetési kötelezettséget már nem „göngyöltve” havi átlagban, hanem havonta kell megállapítani.

- **A minimálbér 2012. január 1-jétől havi 93.000 forint, a garantált bérminimum havi 108.000 forint lett**
- **2012. január 1-jétől az egyéni vállalkozó saját maga után szociális hozzájárulási adó fizetésére kötelezett.** Az Szja tv. rendelkezései szerint a vállalkozói jövedelem szerinti adózást alkalmazó egyéni vállalkozót saját maga után terhelő adó alapja – figyelemmel az adóalap megállapításának különös szabályaira is - a vállalkozói kivét, az átalányadózást alkalmazó egyéni vállalkozót saját maga után terhelő adó alapja az átalányban megállapított

jövedelem. **Az egyéni vállalkozót saját maga után havonta terhelő adó alapja legalább a minimálbér 112,5 százaléka.**

Amennyiben az egyéni vállalkozó a személyes közreműködésre tekintettel jövedelmet nem vesz fel, vagy a jövedelem összege nem éri el a minimálbér 112,5 százalékát, ekkor az adót legalább a minimálbér 112,5 százaléka után meg kell fizetni (Szoc.ho tv.). A számított adó az adóalap 27 százaléka

A magasabb alkohol tartalmú termékek adója 4 141,5 Ft/literről, 4 762,7 Ft/literre emelkedett, kivéve a párlatok (gyümölcs pálinka) és a természetes aromával előállított szeszes italok esetén, amelyeknél 2899 Ft/literről 3333,8 Ft/literre emelkedett a jövedéki adó.

14.2. Agrár-kockázatkezelési rendszer

A mezőgazdaság időjárási kockázatainak kezelésére az elmúlt 20 évben több próbálkozás is történt, amelyek jellemzően a kockázatkezelésben részt vevő szereplők (termelők, állam, biztosítók) egymástól elkülönült kockázatkezelési gyakorlatát igyekeztek elősegíteni.

A klímaváltozással együtt növekvő időjárási kockázatok azonban teljesítőképessége határáig sodorták a korábbi rendszert. Jól mutatta ezt a helyzetet az állam által 2007 óta működtetett Nemzeti Agrárkár-enyhítési Rendszerhez befutó kárenyhítési kérelmek, és a kifizetések közötti különbség, jelezve a termelői kártérítési igény és a korábbi Kárenyhítési Alap kapacitása közti különbséget.

Hasonló problémákat jeleztek az üzleti biztosítók 2006 és 2010 közötti adatai is, amelyek folyamatos és súlyos biztosítói veszteséget mutattak. A biztosítók még a díjak 25 százalékát kitevő üzemi költségeiket sem tudták érvényesíteni, mivel a kárhányad⁴⁰ minden évben a 75 százalékos szint felett volt. Ezzel magyarázható, hogy a 4 szereplős mezőgazdasági biztosítási piac 2011-ben 3 szereplőre szűkült. Ráadásul a biztosítói kínálatban nem szerepelt a hazai mezőgazdaságra súlyos fenyegetést jelentő aszály és árvíz elleni fedezet.

Ezen problémákra válaszolva született meg a mezőgazdasági termelést érintő időjárási és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CLXVIII. törvény, ami alapján, 2012-ben bevezetésre került az új, két pilléren nyugvó mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer.

Az új kockázatkezelési rendszer I. pillérét a – korábbi szabályozáshoz képest – kibővített agrárkár-enyhítési rendszer alkotja, amely a törvényben meghatározott területméret feletti termelők számára kötelezővé vált. Ezzel jelentősen kibővült a kockázatközösség tagjainak száma (28 ezerről 74 ezerre nőtt), a kárenyhítés céljára rendelkezésre álló forrás összege pedig 4,268-ról 8,285 milliárd forintra emelkedett.

⁴⁰Kárhányad: a kifizetett kártérítési összeg és a biztosítási díj hányadosa

75. táblázat: A Nemzeti Agrárkár-enyhítési Rendszer és a 2012-ben bevezetett új kockázatkezelési rendszer I. pillérének működése (millió forint)

	Nemzeti Agrár-kárenyhítési Rendszer				Új rendszer I. pillére
	2008	2009	2010	2011	2012
Jogosan igényelt összeg	100	25 426	37 269	13 115	7 411
Folyósított kárenyhítő juttatás	100	5 228	4 421	4 195	7 411
Befizetett kárenyhítési hozzájárulás	378	2 111	2 111	2 102	4 135
Alap eredeti összege	910	5 228	4 421	4 195	8 285
A kárenyhítő juttatás kifizetésének mértéke ⁴¹ (%)	100	20,6	11,9	32	100

Forrás: MVH

A II. pillért a törvényben meghatározott veszélynekre vonatkozó, a termelők által önkéntesen választható biztosítások állami díjtámogatása jelenti, amelynek bevezetésével új biztosítási konstrukciók jelentek meg. Ezzel először vált biztosíthatóvá több, Magyarországon gyakran, és jelentős mértékben pusztító kockázat, mint az aszály, a felhőszakadás, a tavaszi fagy, illetve az árvíz. Az új kockázatkezelési rendszerben kiemelt célként jelent meg a termelők ösztönzése a biztosításkötésre, vagyis aki nem köt biztosítást a terményértékének legalább 50 százalékára, az a kárenyhítési juttatásnak csak az 50 százalékára jogosult.

76. táblázat: Díjtámogatásban részesülő biztosítások 2012-ben

	2012			
	Szerződésszám (db)	Díjbevétel (millió Ft)	Kárfizetés (millió Ft)	Kárhányad (%)
Díjtámogatott „A”	547	605	393	65
Díjtámogatott „B”	307	174	45	26
Díjtámogatott „C”	1 042	688	74	11
Összesen	1896	1467	512	35

Forrás: MVH

Az új rendszer indulása sikeresnek tekinthető. Az önkéntesen választható II. pillérbe közel kétezren léptek be, és mintegy 1,5 milliárd forintnyi díjat fizettek be, ami az összes biztosítási díj közel 20 százaléka.

⁴¹Forráshiány esetén a kárenyhítő juttatás összege arányosan csökkentésre kerül.

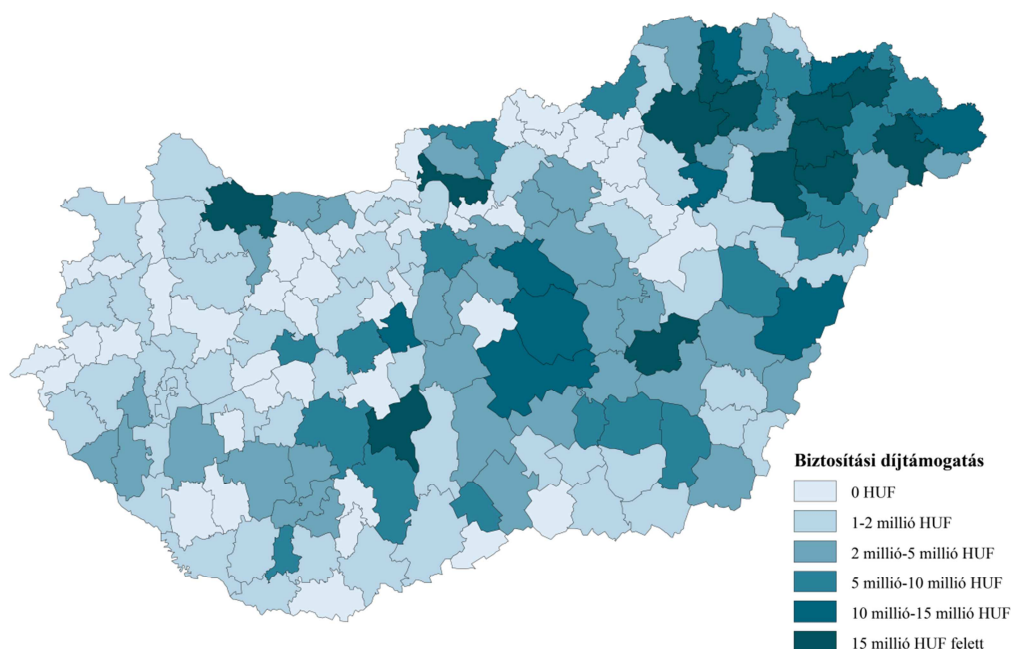
Egyértelműen nőtt a biztosítással rendelkező termelők köre is.

A biztosítási díjbevétel 2011-ről 2012-re 22 százalékkal növekedett. Ebből 18 százalék tudható be a főbb mezőgazdasági termények árnövekedésének, és nagyságrendileg 4 százalék, közel 300 millió forintnyi díjnövekmény vezethető vissza az új, államilag támogatott módozatok megjelenésére. A biztosítást kötő termelők számának jelentős, 37 százalékos növekedése is zömében az új konstrukciónak köszönhető, illetve annak, hogy a legtöbb ilyen biztosítást kötő termelő

maga szerződött a biztosítóval, és nem vette igénybe az integrátori közvetítést.

Az II. pilléres biztosítások esetén elmondható, hogy alapvetően az aszály- és tavaszifagy-kockázatnak leginkább kitett területeken (az Alföld középső része, Tolna megye kukoricatermő területe és Északkelet-Magyarország gyümölcstermő vidékei) a legnagyobb a biztosítások elterjedtsége, míg az e károknak kevésbé kitett területeken nem jellemző a díjtámogatott biztosítások kötése. A 175 kistérségből 45 olyan volt, ahol egyetlen díjtámogatott biztosítást sem kötöttek, zömmel a Dunántúlon.

51. ábra: A biztosítási díjakhoz kapcsolódó díjtámogatások nagyságrendje kistérségenként

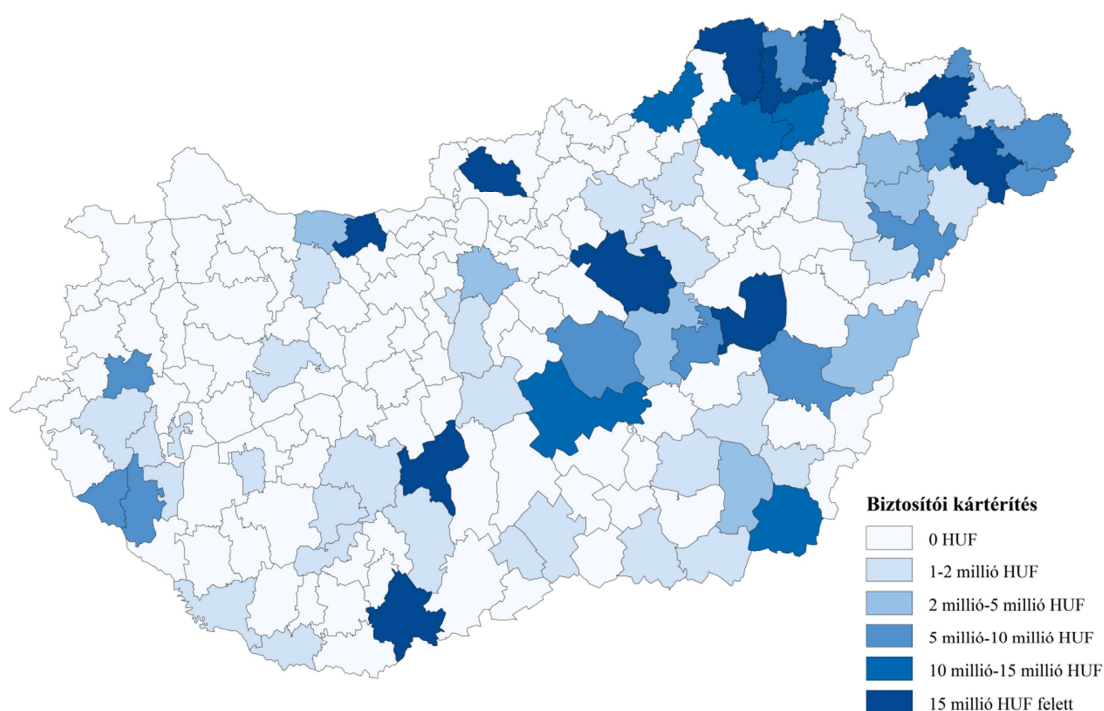
Forrás: MVH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

A biztosítói kártérítéseket elemezve megállapítható, hogy a II. pillér esetében az újonnan bevezetett veszélynek (aszály, árvíz, felhőszakadás, tavaszi fagy) esetén működő 50 százalékos abszolút önrész⁴² biztosította, hogy csak a nagykáros ügyfelek részesüljenek kifizetésben. A főként a jégverés kockázata ellen védelmet nyújtó, nem díjtámogatott biztosítások, és a díjtámogatott „B” és „C” típusú biztosítások esetén a kárhányad nagyon kedvező (27%).

Az aszály ellen is védő „A” típusú biztosítás esetében a kárhányad 65 százalék volt, ami jól jelzi, hogy még egy ilyen magas abszolút önrésszel dolgozó biztosítás is érdemi védelmet nyújt a katasztrófák ellen. Jól mutatja ezt a helyzetet, hogy abban a 18 kistérségben került kifizetésre a díjtámogatott biztosításokhoz köthető kártérítések 64 százaléka, amelyben a kárhányad 100 százalék feletti volt.

⁴² 50 %-os abszolút önrész esetén 51%-os kárra 1%-ot fizet a biztosító

52. ábra: A biztosítói kártérítések nagyságrendje kistérségekenként

Forrás: MVH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

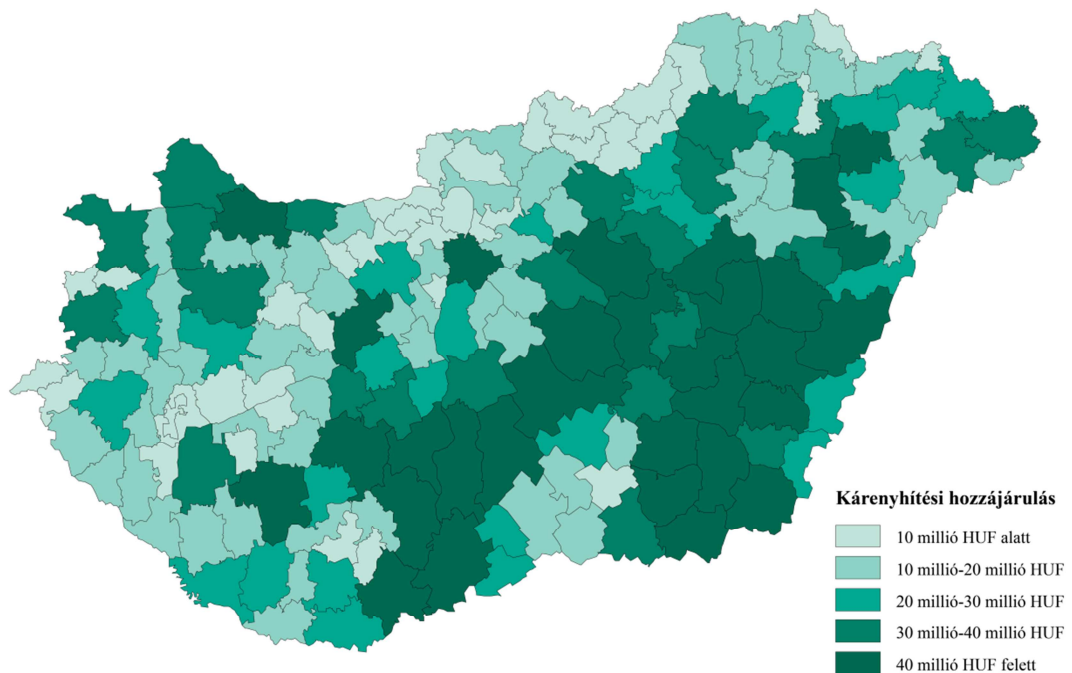
Az I. pilléres tagság az egész országban jellemző, de alapvetően az ország legfontosabb mezőgazdasági területei (Alföld, Mezőföld, Kisalföld) vannak többségben a kárenyhítési hozzájárulás-fizetésben.

A 2012-es év azonnal komoly próba elé állította az új rendszert, súlyos aszály és tavaszi fagykár jellemezte az időszakot. A hozamkiesésből fakadó hozamérték-csökkenést szerencsére nagymértékben ellensúlyozták a jelentősen megugró mezőgazdasági árak. Ennek köszönhető, hogy az I. pillérben a

kifizethető kárenyhítési juttatás nagyságrendje nem haladta meg a rendelkezésre álló forrásösszeget, és csak a legsúlyosabban károsodó kistérségek esetében történt érdemi kifizetés.

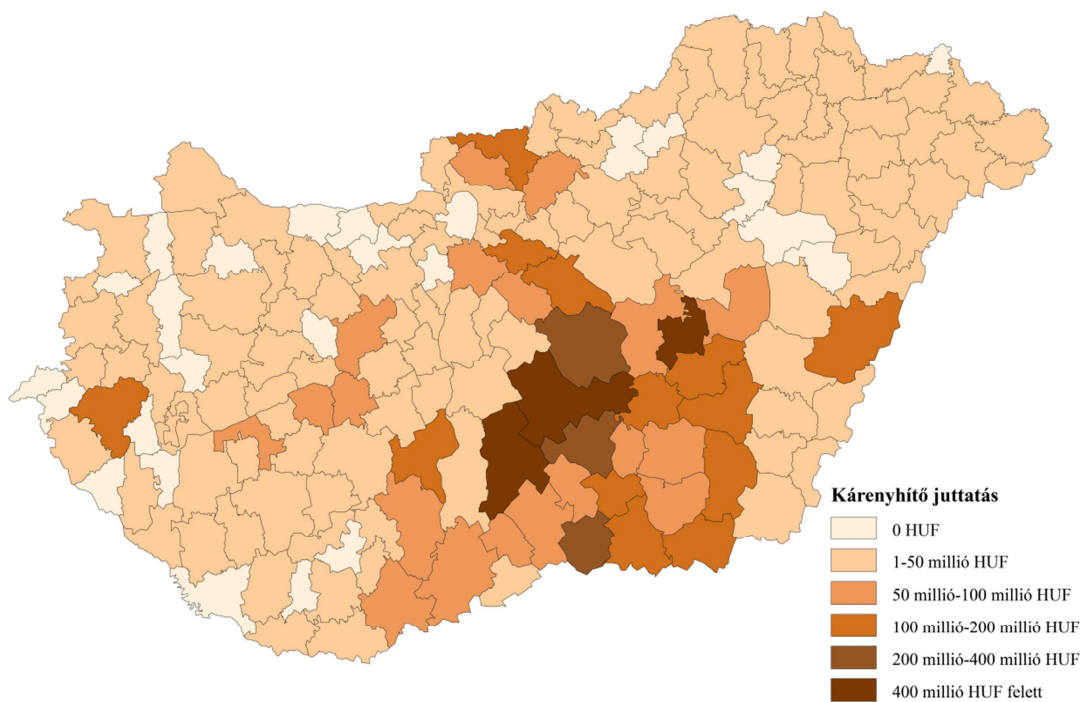
A koncentrációt jól mutatja, hogy alapvetően az Alföld középső és délkeleti részén, 26 kistérségben került kifizetésre a teljes kárenyhítő juttatás 65 százaléka, ezen belül a legsúlyosabban károsodó 9 kistérségben a 40 százaléka (kistérségenként 170–700 millió forintos kifizetésekkel).

53. ábra: A befizetett kárenyhítési hozzájárulások nagyságrendje kistérségenként

Forrás: MVH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

54. ábra: A kifizetett kárenyhítő juttatások nagyságrendje kistérségenként

Forrás: MVH adatok alapján készült az AKI Pénzügypolitikai Osztályán

Az új kockázatkezelési rendszer jól teljesített az első évben. A termelők 4,135 milliárd forintnyi kárenyhítési hozzájárulást és a kiegészítő biztosítással együtt 1,75 milliárd forintnyi biztosítási díjat fizettek be a két pillérbe. Ezzel szemben kifizetésre került 7,4 milliárd forintnyi kárenyhítés, 673 millió forintnyi biztosítói kártérítés, valamint 881

millió forintnyi biztosítási díjtámogatás. A kárenyhítés és a biztosítói kártérítés több mint kétharmadát a legsúlyosabban károsodó 20–30 kistérség, az igazán rászorulóknak kapták meg, ami azt jelenti, hogy működött a kockázatporlasztás elve, az adott évben bajba jutottakat kisegítő országos veszélyközösség.

15. Élelmiszerbiztonság, növény- és állategészségügy

15.1. Élelmiszerhigiénia, élelmiszerbiztonság

2012-ben **élelmiszereredetű megbetegedés** gyanúját 77 esetben (1327 megbetegedés) jelentették, az azonnali helyszíni- és laboratóriumi vizsgálatok alapján ebből 31 esemény bizonyult valóban élelmiszer eredetűnek, az összes megbetegedettek száma 790, közülük 119 beteg került kórházba. A tömeges méretű – azaz egyidejűleg 30 főt meghaladó – események száma (11) azonos a 2011. évi adattal. Legtöbb megbetegedés a közétkeztetésben történt (21 esetben 589 fő). Élelmiszeripari illetve kistermelői terméktől élelmiszer eredetű megbetegedés nem történt.

A 2012 évi élelmiszerlánc-felügyeleti ellenőrzések tapasztalatai:

Az élelmiszerláncban *nyilvántartott létesítmények száma 2012 évben 109423* volt. Ebből 756 engedélyköteles élelmiszer-előállító létesítmény, 5485 bejelentés-köteles élelmiszer-előállító létesítmény, és 5725 takarmány előállító és forgalmazó létesítmény. A legnagyobb számot kitevő vendéglátó és közétkeztetést végző létesítmények száma országosan összesen 53038, élelmiszer-forgalmazási tevékenységet 44419 egységben végeztek.

Az élelmiszerlánc hatóság 6388 kistermelőt tartott nyilván. Az élelmiszerlánc-felügyelet során elvégzett *létesítmény ellenőrzések száma 71556* volt, az elmúlt évhez képest (73827) csökkenés tapasztalható.

Vállalkozó 1980 esetben részesült figyelmeztetésben, 2618 esetben került bírság kiszabásra, amely összesen *1 022 521 511 Ft* volt, az élelmiszer előállítói, forgalmazói *tevékenység részleges vagy teljes korlátozására* 505 esetben volt szükség (1. számú melléklet).

Az élelmiszerlánc ellenőrzések kitértek a létesítmények működésének, minőségirányítási és önellenőrzési rendszerének ellenőrzésére is. A legjellemzőbb problémák voltak – a strukturális hiányosságok mellett – a HACCP rendszer nem megfelelése, a személyi higiénia és az egészségügyi dokumentáció hiányosságai.

2012. évben is folytatódott az *ünnepekhez kötődő élelmiszerek céllenőrzése*. Tavasszal a *sonka* termékekre, nyáron a *jégkrém, fagyalt,*

csapolt sör termékekre, kora ősszel a *kenyér* termékekre és téli időszakban a *beigli (beigli)* termékekre vonatkozó céllenőrzést rendelte el a NÉBIH. A céllenőrzések a vizsgált termékcsoporthoz biztonsági, valamint minőségi tulajdonságaira egyaránt kiterjedtek.

Élelmiszerlánc-biztonsági laboratóriumi feladatokhoz köthető tevékenységének keretében a NÉBIH Élelmiszer- és Takarmánybiztonsági Igazgatóság 14 vizsgáló laboratóriuma 2012-ben 65 214 mintaszámból 233 788 vizsgálatot végzett (2. számú melléklet). Ezen vizsgálatok 88%-a hatósági, a fennmaradó rész pedig szolgáltatási jellegű vizsgálat volt. A laboratóriumok mindegyike akkreditált, 2012-ban sikeresen lezajlottak az akkreditációs ciklus éves felügyeleti eljárásai. A központi élelmiszerlánc-biztonsági hatóság 2012-ben 13 élelmiszervizsgáló laboratórium működését engedélyezte.

15.2. Növény- és talajvédelem, növényegészségügy, növényi termék ellenőrzés

A **növényvédő szer forgalmazásának és felhasználásának** ellenőrzése során 2012-ben a 1 678 kis- és nagykereskedelmi egységnél tartottak ellenőrzéseket. 213 esetben találtak valamilyen szabálytalanságot a forgalmazott termékek címkézésére, csomagolására, illetve a forgalmazásra vonatkozó előírások megsértése kapcsán. A termelői raktárakat és a növényvédő szerek felhasználását a termelőhelyen illetve telephelyen összesen 5 421 esetben ellenőrizték (ebből a KM ellenőrzések száma 2 528 volt). A forgalmazóknál és a termelőknél feltárt szabálytalanságokért összesen 19,2 millió forint növényvédelmi bírságot szabtak ki.

2012-ben 2161 db hatósági – 1233 db hazai és 928 db nem hazai eredetű friss zöldség –, gyümölcs és gabona minta vizsgálata során, határérték feletti mennyiségben mért **szermaradék** tartalom miatt a minták 0,55 %-a minősült kifogásoltnak. Növényvédelmi tevékenységre visszavezethető káresemény kivizsgálására 273 esetben volt szükség. Az Országos Magyar Méhészeti Egyesülettel (OMME) közösen, célzott monitoring programra került sor a **méhpusztulások növényvédelmi okainak** kivizsgálására. A növényvédő szerek minőségének vizsgálata érdekében 911 termék mintázására került sor, a

laboratóriumi vizsgálatok alapján nem volt olyan, amely minőségi eltérést mutatott volna. A növényvédő szerek minőségének vizsgálata érdekében 555 tétel (982 minta) mintázására került sor, a laboratóriumi vizsgálatok 7 esetben állapítottak meg minőségi eltérést.

Zöldség-gyümölcs ellenőrzés keretében 7441 export-import tétel valamint 4 200 belföldi forgalmazó ellenőrzése során megvizsgált közel tízezer tételből 883 esetben került sor bírság kiszabására összesen 123,7 millió forint mértékben. Az **összehangolt piac és fogyasztóvédelmi akciók** keretében végrehajtott zöldség-gyümölcs ellenőrzések során a nagybani piacokon és raktárakban végzett átfogó ellenőrzéseket, ahol 16 tétel esetében szabtak ki élelmiszerellenőrzési bírságot 10,2 millió forint mértékben. Az esetek többségében az ismeretlen eredetű termékek megsemmisítésre kerültek.

A **növényegészségügyi** export vizsgálatok száma az utóbbi években folyamatosan csökkent, 2012-ben alig haladta meg a 20 ezer tételt elsősorban a környező harmadik országok EU-s import előírások átvétele miatt. Import ellenőrzésre 2500 tétel esetében került sor. Az EU-n belüli forgalmazás ellenőrzésében, 9 lengyel áruburgonya tételből mutatta ki a laboratóriumi vizsgálat zárlati károsító fertőzését. Növény-egészségügyi kifogás miatt 285 esetben történt intézkedés. A **nem-honos károsítók** felderítését a növényegészségügyi vizsgálatokon kívül 51 ezer rendszerezett és szűrőpróba-szerű ellenőrzéssel, 50 károsítóra végeztük el a termelésben és a forgalmazásban.

2012-ben 12 655 db **gazdálkodási naplót** nyújtottak be. 2012-ben folytatódott az AKG Minimumkövetelmények betartására vonatkozó ellenőrzések is melynek keretében 181 ellenőrzést hajtottak végre. A Kölcsönös Megfeleltetés jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményei közül a felszín alatti vizek védelmére, a szennyvíziszap felhasználására, a nitrát direktíva betartására, valamint a növényvédelemre vonatkozó JFGK 2,3,4,9 követelményeinek az ellenőrzésére került sor 2 078 ügyfélnél.

2012-ben 80 új **forgalomba hozatali és felhasználási növényvédőszer engedélyt** adott ki a hatóság. Engedély módosításra 112 visszavonásra 11 esetben került sor. 113 esetben párhuzamos behozatali engedély adott

a hatóság. Új termésnövelő anyag engedélyezésére 68 termék esetében került sor.

Növényvédő szerekkel biológiai hatásvizsgálatokat végző vizsgálóhelyek hatósági GEP elismerése kapcsán az osztály 2012-ben 21 vizsgálóhelyen végzett helyszíni ellenőrzést és 360 növényvédő szerekkel végzett biológiai hatásvizsgálatot koordinált.

2012-ben a **talajvédelmi hatósági ügyek** száma megközelítette a 16 000-t, 18 millió forint talajvédelmi járulékot és közel 50 millió forint bírság került kiszabásra. A 2012. augusztus 1-től hatályos díjtétel rendelet bevezette a *talajvédelmi igazgatási szolgáltatási díjakat*, amelyek 2012-ben 70 millió forint bevételt jelentettek. A Talajvédelmi Laboratóriumok 2012-ben 44819 db mintát, ebből 4944 db TIM mintát (Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer) vizsgáltak.

15.3. Állategészségügy, állatvédelem

Hazánk szarvasmarha állományainak 2012-ben is több mint 99,9 %-a mentes a szarvasmarha gümőkórtól. 2012 decemberében az EC-nek benyújtottuk Magyarországot hivatalos szarvasmarha állományok gümőkór mentesség elismerésének kérelmét.

Továbbra is mentes valamennyi szarvasmarha állományunk a kergemarhakórtól (BSE - Bovine Spongiform Encephalopathy). 2012-ben összesen 39494 korhatár feletti szarvasmarhát, 14742 korhatár feletti juhot, valamint 200 korhatár feletti kecskét vizsgáltunk. A tavalyi évben 11 esetben került megállapításra surlókéros (scrapie) fertőzés hazai juh állományokban. Minden esetben atipikus surlókór került megállapításra.

A juhok és kecskék brucellózisa (B. melitensis) esetében megtörtént az uniós előírásoknak megfelelő számú, 6 hónaposnál idősebb egyed negatív eredményű szerológiai vizsgálata. Hazánk továbbra is mentes státuszú.

2010 októbertől óta Magyarország a *kéknelyv betegségtől* ismét hivatalosan mentes státuszú. 2009. október 30-ától a *klasszikus sertéspestis* vírusa nem került kimutatásra. (Fontos hangsúlyoznunk, hogy 2013. június 14-vel az utolsó KSP-vel fertőzött terület is

feloldásra került, így a vaddisznókban előforduló KSP esetek miatt elrendelt összes korlátozó intézkedés megszűnt hazánkban.) 2012-ben a mentesség ellenőrzésére irányuló vizsgálatok eredménye alapján minden nagylétszámú sertésállomány mentes volt Aujeszky-betegségtől. 2012-ben a NÉBIH elkészítette Magyarország Aujeszky-betegségtől való mentességének elismerésére irányuló kérelmét.

Magyarország 2011-ben a sertésállományok PRRS-től való mentesítési tervének kidolgozásába kezdett. A PRRS Nemzeti Mentesítési Terv alapján kidolgozásra került a *sertésállományoknak a sertés reprodukciós zavarokkal és légzőszervi tünetekkel járó szindrómájától való mentesítéséről* szóló miniszteri rendelet tervezet, mely 2012 augusztusában elküldésre került az Európai Bizottság felé notifikáció céljából. *Szalmonellózis – zoonóziát okozó szalmonellák* vonatkozásában házityúk tenyészállományok, házityúk tojóállományok, brojlerállományok, valamint hízó- és tenyészpulyka állományok esetében az uniós gyérítési célkitűzést elértük.

A rókák veszettség elleni immunizálását 46.326 km² területen végeztük. Az immunizálás 12 megyét érintett; a két immunizálási kampány során mintegy 1 853 000 vakcina (Lysvulpen) kiszórása történt meg. A 2012-ben megvizsgált minta-rókák mindegyike negatív eredményű volt veszettség vonatkozásában. Egyéb állatfajok esetében egy denevér vizsgálata mutatott pozitív eredményt veszettségre.

2012. szeptember elsején elindult hazánkban több Európai Unió tagállammal egyetemben a Kísérleti felügyeleti program a méhcsalád-vesztések felmérésére.

Az állatok, állati eredetű termékek exportálásához szükséges állategészségügyi bizonyítványminták egyeztetése során több mint 80 új exportbizonyítvány került jóváhagyásra. Különösen kiemelt terület az Oroszországi Föderációba irányuló élőállat, illetve állati eredetű termékexport.

2012. január elsejétől a vonatkozó jogszabályi előírások értelmében be kellett szüntetni a tojótyúkok hagyományos, ún. fel nem javított ketrecekben történő tartását a nagylétszámú telepeken. Hatóságunk

folyamatosan nyomon követte a más típusú, engedélyezett tartásmódra történő átállást az egyes telepek vonatkozásában. Január 1-jétől módosult az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény is. Bár az ebek egyedi azonosítására vonatkozó kötelezettség csak 2013-tól lépett hatályba, ugyanakkor az országos eb adatbázis kialakítása érdekében a szükséges előkészületek megtörténtek. Az élőállat export és állati melléktermékek területén elsősorban a török szarvasmarha exporttal kapcsolatos egyeztetések, a kétoldali megállapodás alapján az új eljárásrend kialakítása, az új állategészségügyi bizonyítványok elkészítése, a megállapodás szerinti fűlszámlista elkészítése, a gyűjtőállomások kijelölése adott feladatot.

Hatályba lépett az új, belföldi szállítási rendelet, melynek előkészítésében, illetve a megjelenést követően az eljárásrend kialakításában, a felmerülő kérdések tisztázásában, illetve a dokumentáció kialakításában vállaltunk szerepet. A szállítási rendelet hatályba lépésének következménye volt az állat-egészségügyi forgalomképeségi igazolás átalakítása és ehhez kapcsolódóan az egyes szállítási bizonylatok átalakítása, illetve a magán-állatorvosi pecsétek regisztrálása és összevezetése az OÁIR rendszerrel.

2012-ben az állatgyógyászati termékek forgalomba hozatalának, előállításának és forgalmazásának engedélyezéséhez és felügyeletéhez kapcsolódó hatósági eljárások száma 5412 volt. Az új állatgyógyászati készítmények 70%-a közösségi eljárásban lett engedélyezve. A törzskönyvezett új gyógyszerkészítmények és oltóanyagok száma 133, az engedélyezett új állatgyógyászati biocid termékek száma 35, új gyógyhatású készítmények és ápolószerek száma 217, új felületfertőtlenítő szerek száma 14, új állati ivóvíz fertőtlenítőszeres száma 3 volt. A kiadott gyógyszergyártás/import engedélyek száma 41, a kiadott GMP igazolások száma 15 volt. Az év során 17 GMP inspekció lefolytatására került sor. Az EU gyors riasztási rendszerén keresztül 10 állatgyógyászati vonatkozású bejelentés érkezett. Magyarország két állatgyógyászati oltóanyag esetén indított nemzetközi Rapid Alert eljárást.

Az Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság laboratóriumai Budapesten

országos, Debrecenben és Kaposváron területi illetékességgel végeznek vizsgálatokat. Az Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság 18 fertőző betegség esetében tölti be a nemzeti

referencia laboratórium feladatait. Az ÁDI laboratóriumaiba összesen 911.308 minta érkezett vizsgálatra, ezekből a mintákból 1.924.380 vizsgálatot végeztek el.

16. Kutatás és oktatás

16.1. Kutatás-fejlesztés

A Központi Statisztikai Hivatal kimutatása szerint 2012. évben az agrár- és élelmiszer-tudományi kutatási-fejlesztési tevékenységet az alábbi mutatószámok jellemezték. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatal tájékoztatása szerint a 2009-ig csökkenő

tendenciát mutató növényfajta-oltalmi bejelentések száma 2011-ben jelentősen megnőtt.

Ez a tendencia a 2012-es évben megtorpanni látszik. Öröndetes tény, hogy a növénytermesztéssel, növényvédő szerekkel és állattenyésztéssel kapcsolatos bejelentések száma megnövekedett az elmúlt időszakban.

77. táblázat: Agrár- és élelmiszer-tudományi kutatás-fejlesztés adatai, 2012

Tudományági besorolás	Kutató-fejlesztési munkán foglalkoztatottak száma (fő)	Kutatási, kísérleti, fejlesztési tevékenység összes költsége (millió Ft)	Kutatási, kísérleti, fejlesztési tevékenység összes beruházásai (millió Ft)
Agrártudományok	4 234	18 677,3	2 049,2
Növénytermesztési, kertészeti, erdészeti és vadgazdálkodási tudományok	2 394	10 044,1	965,4
Állattenyésztési tudományok	524	2 804,8	285,5
Állatorvosi tudományok	266	385,9	4,3
Agrár biotechnológiai tudományok	322	2 125,7	372,6
Egyéb agrártudományok	728	3 316,8	421,4
Élelmiszer-tudományok	186	613,8	144,0

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari termékekre, eljárásokra vonatkozó szabadalmi bejelentések száma a 2010. évi visszaesést követően ismét elérte a korábbi években tapasztalható átlagos bejelentési számot. A hazai és a külföldi

bejelentők megoszlása tekintetében a hazai bejelentések száma arányaiban változatlanul tekinthető. A megadott szabadalmak vonatkozásában 2012-ben növekedés figyelhető meg minden területen.

78. táblázat: Az agráriummal kapcsolatos szabadalmi és növényfajta-oltalmi bejelentések (db)

	2011	2012
Növényfajta	31	22
Növénytermesztés	20	21
Növényvédőszer, növényvédelem	6	7
Állattenyésztés	10	6
Élelmiszeripari termék vagy eljárás	34	34
Élelmiszeripari berendezés, csomagolás	4	8
Összesen	105	98
Ebből hazai bejelentők	92	87

Forrás: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

A Nemzeti Innovációs Hivatal koordinálásával tárcánk közreműködésével kidolgozásra került a Kutatás-fejlesztési, Innovációs Ágazati Stratégiai Fehér Könyvnek agrár- és élelmiszeripari KFI (KFI ÁSFK) része. A fehér könyv egy szakpolitikai területéről készített átfogó, más stratégiai tervdokumentum megalapozását szolgáló rövid- vagy középtávú stratégiai tervdokumentum.

A hazai agrárkutatás intézményrendszerében is jelentős változás következett be. 2012. január 1-jén a Magyar Tudományos Akadémia három

kutatóintézetnek – az Állatorvos-tudományinak, a Növényvédelminek, valamint a Talajtani- és Agrokémiai Kutatóintézetnek – az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetébe történő beolvadásával létrejött martonvásári székhellyel az MTA Agrártudományi Kutatóközpont (MTA ATK).

Az új kutatóintézet-hálózat ésszerűbb és takarékosabb intézményi működési keretek között, kutatási potenciálját megőrizve, koncentráltabb kutatási stratégia mentén teljesítheti közfeladatait.

16.2. Oktatás

2012-ben átalakult a szakképzés jogi szabályozása és finanszírozási rendszere: a szakiskolai képzés ismét három, a szakközépiskolai képzés négy éves lett, megújult az Országos Képzési Jegyzék, a szakmai és vizsgakövetelmények, és elkészültek a szakképzés kerettantervei.

Az új köznevelési törvény és a szakképzési törvény a szakközépiskola elsődleges funkciójának a szakirányú képzés és továbbtanulás biztosítását tekinti. A szabályozás szerint a szakközépiskolában a

közismereti képzéssel párhuzamosan az első évfolyamtól kötelezően szakmai elméleti és gyakorlati képzés is folyik. Az iskola a tanulókat a számukra kötelező és ágazatonként egységes szakmai érettségire, elsősorban szakirányú felsőoktatásba történő belépésre, az ágazathoz tartozó munkakör betöltésére, az ágazathoz tartozó, érettségi végzettséghez kötött szakképesítés megszerzésére készíti fel.

A 2012. szeptember 1-jén hatályba lépő új Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) 639 alapszakképesítés szerepel. Ebből Vidékfejlesztési Minisztérium kizárólagos hatáskörébe 109 alap-szakképesítés tartozik.

79. táblázat: A szakképzési rendszer 2012-ben az alábbi megoszlás szerinti alap-szakképezéseket kínálta:

Szakterület	Szakmacsoport*	Szakképesítés	Rész-szakképesítés	Szakképesítés-ráépülés	Összesen
Környezetvédelem	14	2	4	6	12
Vízügy	14	2	5	0	7
Turisztika	18	1	0	0	1
Kertészet	20	4	5	3	12
Állattenyésztés	20	5	1	2	8
Halászs	20	1	2	0	3
Erdészet, vadászat	20	3	3	1	7
Földmérő-térképész	20	1	3	3	7
általános mezőgazdász	20	3	5	6	14
mezőgazdasági gépész	20	2	0	1	3
élelmiszeripar	21	9	16	10	35
VM kompetencia	..	33	44	32	109
Összesen	..	..	151	..	639

*Az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések mindegyike egy szakmacsoportba tartozik. Az OKJ-ban jelenleg 22 szakmacsoport van, a táblázatban azt jelöli, hogy a szakterület melyik szakmacsoportba van besorolva.

Felsőoktatás

Agrár-felsőoktatás 2012-ben 7 egyetemen és 4 főiskolán folyt. Az alapképzésben jelenleg az alábbi képzési szakok választhatóak:

Agrár műszaki	Gazdasági, vidékfejlesztési és informatikus agrármérnöki	Mezőgazdasági
<ul style="list-style-type: none"> • földmérő és földrendező mérnöki • mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnöki • tájrendező és kertépítő mérnöki 	<ul style="list-style-type: none"> • gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki • informatikus és szakigazgatási agrármérnöki 	<ul style="list-style-type: none"> • állattenyésztő mérnöki • mezőgazdasági mérnöki • mezőgazdasági szakoktató • növénytermesztő mérnöki
Élelmiszer- és kertészmérnöki	Környezetgazdálkodási és természetvédelmi mérnöki	
<ul style="list-style-type: none"> • élelmiszer-mérnöki • kertészmérnöki • szőlész-borász mérnöki 	<ul style="list-style-type: none"> • környezetgazdálkodási agrármérnöki • természetvédelmi mérnöki • vadgazda mérnöki 	

1. Osztatlan képzésben az alábbi képzési szakok választhatóak.
  - állatorvosi
  - erdőmérnöki
2. Mesterképzésben agrárszakterületen 21 képzési szak választható.

16.3. Génmegőrzés

A mezőgazdasági és élelmezési célú genetikai erőforrások védelme az egész világon, így hazánkban is kiemelt állami feladat. Az állat- és növénygenetikai erőforrásokkal kapcsolatos tevékenységek magukba foglalják a biodiverzitás fenntartására irányuló intézkedéseket, az agrártermelés céljainak hosszú távú megvalósítását, a termelés folyamatosságát biztosító biológiai alapok, állat- és növényfajok, fajták, szaporítóanyagok genetikai értékének megőrzését, fenntartását, fejlesztését.

A mezőgazdaság sokszínűségének megőrzése érdekében 2010. november 1-jétől két új intézmény, a **Növényi Diverzitás Központ** (NÖDIK), illetve a **gödöllői Haszonállat-génmegőrzési Központ** (HaGK, jogelődje: Kisállattenyésztési Kutatóintézet és Génmegőrzési Koordinációs Központ, KÁTKI) alakult. Mindkét intézmény jogelődje kiemelkedő szerepet játszott évtizedeken keresztül a kárpát-medencei kultúrnövény- és haszonállat biodiverzitás megőrzésében, fenntartásában. A NÖDIK ellátja a hazai növényi genetikai erőforrások védelmével kapcsolatos koordinációs, illetve egy új magyar génmegőrzési hálózat kialakításával kapcsolatos feladatokat. A NÖDIK 88 ezer tétel szántóföldi és zöldségnövény genetikai erőforrás megőrzését biztosítja és ezzel a világ 13. legjelentősebb génbankjaként tartják számon.

A HaGK a haszonállat-génmegőrző és -tenyésztő tevékenységén keresztül biztosítja a tradicionális állatfajták és géntartalékok tenyész- és haszonértékének, genetikai sokféleségének megőrzését, az állattenyésztésben alkalmazott tenyésztési módszerek környezet- és természetvédelmi, állatvédelmi, közegészségügyi, piaci, valamint állategészségügyi követelményeknek való megfelelését.

A HaGK jogelődje a KÁTKI 2011-től megkezdte a súlyosan veszélyeztetett egyéb haszonállatfajták (magyar óriás nyúl, magyar parlagi kecske, magyar juhajták, kárpáti borzderes szarvasmarha, magyar bivaly) bemutató- és génbanki nukleusz állományainak kialakítását, génmentési programját illetve szervezi a régi magyar haszonállatfajták

hasznosítását és terjesztését vidékfejlesztési mintaprogramok keretében.

A génmegőrzési kutatásokban jelentős feladatokat ellátó herceghalmi **Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet (ÁTK)** feladata az úgynevezett nagy gazdasági haszonállatok (szarvasmarha, sertés, juh, ló) genetikai, tenyésztési, reprodukciós, takarmányozási, takarmány-felhasználási és takarmány-élettani, tartás- és takarmány-technológiai feladatok ellátása, továbbá alap-, alkalmazott és fejlesztő kutatások végzése, valamint országos és regionális állattenyésztési és takarmányozási szaktanácsadás és informatika.

Az állatgenetikai erőforrások megőrzése terén kiemelt jelentősége van az államnak és a tenyésztő szervezeteknek. Az állam a jogalkotáson és az egyes feladatok költségvetési támogatásán, a tenyésztő szervezetek pedig a kifejezett tenyésztésszakmai érdekek érvényre juttatásán keresztül hatnak az állatgenetikai erőforrások megőrzésére. A tenyésztő szervezetek feladata a magas színvonalú, haszonállat-génmegőrző és -tenyésztő tevékenység folytatása, a tradicionális állatfajták és géntartalékok tenyész- és haszonértékének, genetikai sokféleségének megőrzése. A tenyésztő szervezetek tevékenységének állami szintű felügyeletét a **Videkfejlesztési Minisztérium (VM)** hatósági felügyeletét pedig a **Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH)** Állattenyésztési Igazgatósága – mint tenyésztési hatóság – látja el.

Magyarországon a 2012. év végén **99 tenyésztőszervezet működött.** A Magyarországon **elismert állatfajták száma jelenleg 214**, ebből 139 belföldi, illetve világfajta, melynek a tenyésztése döntően Magyarországon történik és 75 külföldi állatfajta, melynek csak szaporítása, hasznosítása folyik nálunk.

Az **ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezéstudományi Szervezetének (FAO)** becslése szerint világ szinten a mezőgazdaságban használatos fajták 75%-át az elmúlt száz évben elvesztettük. Ez a folyamat Magyarországra is érvényes és jól mutatja a biológiai alapokat fenyegető veszélyt.

16.4. GMO

Jelenleg az EU-ban a MON810 eseményt hordozó genetikailag módosított (GM) kukorica, valamint az Amflora GM-burgonya termesztése engedélyezett. Magyarországon teljes GMO tilalom van érvényben. Magyarország, 2012-ben kiemelt figyelemmel járt el a GMO szennyeződések megelőzésében, valamint GMO tartalmú vetőmagvak felhasználásának megakadályozásában.

A 2011. év tapasztalatai alapján a 2012. évben is prioritásként kezelte a vetőmagok GMO tartalom ellenőrzési rendszerének felülvizsgálatát és módosítását. Ennek keretében a Vidékfejlesztési Minisztérium egyrészt jelentős jogszabályi módosításokat hajtott végre, mely a hatóság gyors, hatékony és azonnali intézkedését segítette elő, valamint a gyakorlati végrehajtást segítő intézkedési tervet is kidolgozott.

A jogszabályi módosítások közül kiemelendő a szántóföldi növényfajok vetőmagvainak előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 48/2004. (IV.21.) FVM rendelet módosítása. A jogszabály-módosítás lefekteti az ellenőrzések elvi alapjait, mely szerint a vetőmag-előállítás szempontjából kockázati forrást jelent és kiemelt ellenőrzési

területnek számít, ha a származási országban nagy területen történt genetikailag módosított (GM) fajták termesztése, valamint, hogy ha az előállítás olyan harmadik országban történt, ahol a vetőmag minősítésre vonatkozó fémzárolási szabályzat nem felelt meg az Európai Unió, valamint a nemzetközi előírásoknak.

A Magyarországon szaporított vetőmagvak esetében a szigorítás arra vonatkozik, hogy ha az alapanyag nem magyarországi előállítású, akkor fokozott ellenőrzést rendel el a hatóság.

A jogszabály-módosításon túl elkészült a gyakorlati végrehajtást segítő intézkedési terv is, melynek keretében befejeződött a vizsgálatokat végző hatósági laboratóriumok kapacitásának felmérése, a vizsgálati módszerek összeállítása.

Az operatív munkát segítette, hogy módosult az Alaptörvény XX. cikk (2), *a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaságra utaló rendelkezésének végrehajtásával összefüggő bekezdése*, valamint megszületett *a jogsértés esetén megállapítható, a büntetőjogi felelősséget is tartalmazó szankciórendszer*, illetve a speciális kártérítési alakzat kialakításához szükséges jogszabály is.

17. Agrárjogalkotás

A 2012. évben aktív agrár-jogalkotási tevékenység zajlott. Ennek főbb eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze. A teljesség igénye nélkül bemutatott jogszabályok jelzik azokat a szakmai előrelépéseket, amelyek közül több is mérőföldkőnek tekinthető a hazai agrár-államigazgatásban.

1.

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény egy kerettörvény, amely a vázát adja annak a szabályozási rendszernek, amelyen keresztül megvalósul a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok körének meghatározása, azok felkutatása, dokumentálása, rendszerezése, népszerűsítése, a jelenlegi és a jövő nemzedékkel történő megismertetése és ápolása.

Meghatározza a települési és megyei önkormányzatok, valamint a hatáskörrel rendelkező minisztériumok ezzel kapcsolatos feladatait, továbbá felállítja azt a rendszert, amelyen keresztül e komplex és sokrétű feladatok megvalósíthatóak.

2.

A földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény a szakterületen bekövetkezett, a szakma technikai és technológiai fejlődésével összefüggő változásokra tekintettel újraszabályozza a földmérési és térképészeti tevékenységet.

A törvény biztosítja az állami alapadatok adatbázisai útján történő térképellátás iránti igények kielégítését, szabályozza az állami alapadatok kötelező felhasználását, rendelkezik az ingatlan-nyilvántartás térképi alapjául szolgáló ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázisról, valamint az állami topográfiai térképi adatbázisokról, és megteremti a háromdimenziós, egységes ingatlan-nyilvántartás jogszabályi hátterét.

3.

A géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény (a továbbiakban: Gtv) módosításáról szóló 2012. évi LXXIV. törvény elősegíti az ötpárti egyetértéssel elfogadott 53/2006. (XI. 29.) OGY határozat céljának teljesítését, a környezeti és egészségügyi biztonság növelését. Az új szabályok a Gtv. 2006. évi CVII. törvénnyel történt módosítása során, a hagyományos

módon és az ökológiai gazdálkodással termesztett növények, valamint a géntechnológiával módosított növények egymás melletti termesztésére (ún. koegzisztenciájára) vonatkozóan megállapított előírásokat szigorítja tovább. Pl. az Európai Unió által a jövőben esetlegesen engedélyezésre kerülő újabb géntechnológiával módosított növényfajták ne kerülhessenek korlátok nélkül köztermesztésre Magyarországon.

A törvénymódosítás kiemelt védelmet biztosít a védett, fokozottan védett és érzékeny természeti területek, a Natura 2000 területek, valamint a génbanki területek, továbbá a hagyományos és az ökológiai gazdálkodást folytató termelők számára. A módosítás értelmében a fajtatulajdonos mintát köteles adni a Magyarországon végzett kísérletek esetében, így lehetővé válik a fajtatulajdonosoktól független ellenőrző vizsgálatok elvégzése. Az új előírások alapján a termelők önkéntes döntésük alapján géntechnológiával módosított fajtáktól mentes övezeteket hozhatnak létre.

4.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV. törvény módosításáról szóló 2012. évi LXXXIX. törvény.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV. törvény (a továbbiakban: Tfmtv.) hatálybalépése óta figyelemre méltó, kedvező folyamatok mentek végbe a beszállítók és kereskedők kapcsolatrendszerében. Ez együtt járt a piaci viszonyok tisztulásával, illetve a kereskedelmi kapcsolatok kiegyensúlyozottságának növekedésével.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján felmerült az igény a Tfmtv. rendelkezéseinek felülvizsgálatára, egyes szabályainak pontosítására, valamint az eddig nem szankcionált, de a piaci viszonyokat zavaró magatartások tilalmazására, így a termékek diszkriminatív árazására vonatkozó tilalomra.

5.

A szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 2004. évi XVIII. törvény módosításáról szóló 2012. évi CVIII. törvény egyik indoka a vállalkozói adminisztratív költségek csökkentésére irányuló, Egyszerű Állam című középtávú kormányzati programban foglalt feladatok végrehajtásához kapcsolódott. A borászati intézkedéscsomag keretében a termékpálya szabályozórendszerének egyszerűsítésére és ésszerűsítésére, a versenyhátrányt okozó rendelkezések felülvizsgálatára a Vidékfejlesztési Minisztérium javaslatot dolgozott ki.

A módosítás értelmében 2013. augusztus 1-jétől az ültetvénytelepítési és -kivágási jogok átkerülnek a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivataltól a hegyközségekhez, amelynek köszönhetően nő a hegybírók szerepe és felgyorsulhat az ágazati igazgatás. A módosítás kiterjedt a nem művelt ültetvények helyzetének rendezésére, valamint a borászati melléktermékek, így például a borseprő felhasználására vonatkozó szabályozásra is.

A módosítás következtében a szőlőtermesztésre és a borgazdálkodásra vonatkozó törvényi szintű szabályokat a bortörvény átlátható módon, keretjelleggel biztosítja. Az egyszerűsítés részletszabályai pedig a rendeleti szintű jogszabályokban jelennek meg.

6.

A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXVI. törvény célja az agrárkamrai rendszer újjáalakítása. Az agrárkamrai rendszer újjáalakításának általánosan megfogalmazott célja a magyar agrár- és élelmiszergazdaság, valamint az egyéb vidéki gazdasági ágazatok erősítése, a gazdálkodók piacra jutásának elősegítése és versenyképességének növelése, továbbá az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának elsődleges célkitűzéseit figyelembe véve a vidékfejlesztés ügyének előmozdítása, valamint az agrár- és élelmiszergazdaság szereplőinek minél szélesebb körű integrálása.

7.

A Magyar Állatorvosi Kamaráról, valamint az állatorvosi szolgáltatói tevékenység végzéséről szóló 2012. évi CXXVII. törvény a Magyar Állatorvosi

Kamaráról, valamint a magán-állatorvosi tevékenység gyakorlásáról szóló 1995. évi XCIV. törvényt váltja fel, amely másfél évtizeden át biztosította a Magyar Állatorvosi Kamara működésének és a magán-állatorvosok tevékenységének alapvető szabályait. Időközben azonban a törvény rendelkezéseit számos ponton meghaladta a gyakorlat.

Az új szabályozás fontosabb változásai a következők: a törvény meghatározza a Kamara feladatait, szervezetét, ezen belül is az országos és területi szervezeteinek működését, a tisztségviselőinek és az ügyintéző szervek nem tisztségviselő tagjainak választására, tevékenységére vonatkozó szabályokat; a kamarai tagsági viszony létszakai; továbbá az erkölcsi-etikai felelősségre, a Kamara állami felügyeletére és gazdálkodására vonatkozó alapvető rendelkezéseket.

A törvény külön fejezetben szabályozza a szolgáltató-állatorvosi tevékenység végzésének követelményeit, a szolgáltató-állatorvos jogait, kötelezettségeit csakúgy, mint az állategészségügyi szolgáltató működésének jogi kereteit. A törvény további, az állatorvosi asszisztensekre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz.

8.

A szakmaközi szervezetekről és az agrárpiacon szabályozás egyes kérdéseiről szóló 2012. évi CXXVIII. törvény célja a biztos jogszabályi háttér kialakítása a szakmaközi szervezetek működéséhez. Összhangban az Európai Unió Közös Agrárpolitikájával, Magyarországon is egyre nagyobb hangsúlyt kap az alulról szerveződő, nyitott tagság elvén működő ágazati önszabályozás. Ezt a célkitűzést a szakmaközi szervezetek valósítják meg a gyakorlatban.

A Vidékfejlesztési Minisztérium célja, hogy minél több ágazatban jöjhessen létre szakmaközi szervezet és kezdhesse meg munkáját. A szakmaközi szervezetek létrejöttével a kialakuló önszabályozó tevékenység megkönnyítheti az ágazati érdekegyeztetéseket, valamint elősegíti a kormányzat szakmai és jogalkotási tevékenységét. A törvény további kiemelt célja, hogy biztosítsa a hatékony piacsabályozást az egyes ágazatokban. Ennek érdekében a VM erősíteni kívánta a termelők beszállítói biztonságát és alkupozícióját.

A törvény egyebek mellett maximalizálja a fizetési határidőt a termelők, a feldolgozók, a

viszonteladók, valamint a forgalmazók között bonyolított ügyleteknél, természetesen a szerződéskötés szabadságának megőrzése mellett. Az új törvény hatályon kívül helyezte a már elavult agrárpiaci rendtartásról szóló törvényt, és egyértelműsítette a szakmaközi szervezetek működésének hazai feltételeit.

9.

A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvényt váltja fel. Célja a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. november 19-i 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hazai jogrendbe történő átültetése.

A törvény új logikai rendszerre épül, új és pontosított fogalmakat vezet be, intézkedéseket és kötelezettségeket állapít meg, valamint az elmúlt 10 év gyakorlati tapasztalatai alapján lehetőséget biztosít az irányelvhez szorosan nem kapcsolódó egyéb rendelkezések egyszerűsítésére. Fő célja a hulladékképződés megelőzése, a képződő hulladék minél nagyobb arányú gyűjtése és hasznosítása.

10.

A hegyközségekről szóló 2012. évi CCXIX. törvény célja a hegyközségi rendszer átalakítása. Az új szabályozás fontosabb változásai a következők: a hegyközségek vonatkozásában szigorodnak a minimális területi feltételek, meghatározásra kerülnek a feltételeknek meg nem felelő hegyközségek másik hegyközségbe történő beolvadásának szabályai.

A szakmaközi szervezetekről szóló uniós jogi és hazai szabályozás adta lehetőséggel élve a törvény megteremtí az alapjait, hogy a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa a jövőben kezdeményezhesse szakmaközi szervezatként való elismerését. Az új hegyközségi törvény másik fontos alappillére, miszerint a hegybíró a hegyközségtől függetlenné vált.

A törvény továbbá megszünteti a szőlőterülettel nem rendelkező felvásárlók hegyközségi tagsági viszonyát: hegyközségi tagságra kötelezettek továbbra is a szőlőművelők és a borászati termelők, ugyanakkor nem lesznek tagok a kizárólag továbbértékesítési céllal szőlészeti-borászati terméket felvásárlók.

A törvény a szavazati jogot – a korábbi, „egy tag egy szavazat” elve helyett – a hegyközségi tagok gazdasági tevékenységének nagyságához köti, amelynek érdekében

területalapú szavazati rendszer kerül kialakításra, továbbá korlátozza az egy tagot megillető maximális szavazati hányadot is.

A 2012. évben kormányrendeleti szinten nagyságrendileg 50, miniszteri szinten 151 rendelet született a Vidékfejlesztési Minisztérium kezdeményezésére.

11.

A mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CLXVIII. törvény

A **2010. májusi rendkívüli időjárás körülmények** miatt kialakult **árvíz és belvíz** kapcsán a mezőgazdasági termelők komoly károkat szenvedtek el, miközben olyan termény értékesítéséről szóló szerződéseket írtak alá, melyek tartalmilag szállítási szerződésnek minősültek és egyoldalúan a felvásárló érdekét szolgálták. Ezen szerződésekkel a termelők ún. fedezeti vásárlásokra kötelezték magukat olyan esetben is, amikor a szerződött terménymennyiség vagy annak egy része nekik fel nem róható okból nem is termelt meg.

A termelők kiszolgáltatottságának csökkentése érdekében megalkotásra került - a jelenleg a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CLXVIII. törvényben (a továbbiakban: Mkk. törvény) rögzíti - **semmisségi klauzula**, mely alapján **semmis az olyan szerződéses kikötés**, amely szerint a maga termelte mezőgazdasági termény szolgáltatására elháríthatatlan külső ok (vis maior) miatt egészben vagy részben nem képes termelő a hiányzó mezőgazdasági terményt teljesítés céljára mástól beszerezni, vagy helyette más szolgáltatást nyújtani köteles. Ez tükrözi azt is, hogy a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti események által **okozott károk miatti kockázatokat** az Mkk. törvény **meg kívánja osztani a mezőgazdasági termelő**, a termény felvásárlására a betakarítást megelőzően szerződött **felvásárló között**.

Ez alapján **a terménykereskedelemmel foglalkozó vállalkozásnak számolnia kell azzal**, hogy szélsőséges körülmények között a felvásárolni szándékozott termény vagy annak egy része nem termelődik meg olyan okból, amely egyik szerződő félnek sem róható fel. Ugyanakkor a termelőt **nem mentesíti** a szerződésben vállalt egyéb kikötések teljesítése alól.

18. Az Európai Unió mezőgazdasága⁴³

18.1. Általános áttekintés - jövedelem, kibocsátás, árak, kereskedelem

A 2012-es évet az MSZR szerint az unióban stabil munkaegységre vetített reáljövedelem⁴⁴ jellemezte a 2011-es 8 százalékos, illetve a 2010-es 17 százalékos rekord bevétel növekedés után. Összességében az EU27 tagállamaiban 2005 óta a munkaegységre vetített reáljövedelem 28,5 százalékkal nőtt, a jövedelmek mintegy 3 százalékos növekedése és a munkaerő felhasználás 20 százalékos csökkenése következett.

A 2012-es stabil mezőgazdasági jövedelem elfedi a tagországok közti óriási különbségeket. A legnagyobb egy főre jutó jövedelememelkedést Belgiumban (+27,8%), Lettországonban (+21%), Litvániában (+17,5%), Hollandiában és Németországban (+14,9-14,9) mérték, míg a legnagyobb csökkenés Romániát (-27,1%), Lengyelországot (-13,7%) és Szlovéniát (-12,2%) jellemezte. (Érdemes megjegyezni a mutatóval kapcsolatban, hogy a mezőgazdasági kibocsátás ingadozása miatt egyik évről a másikra jelentős különbségek alakulnak ki. Ezért egy kedvezőtlen mezőgazdasági év után egy kedvező, a munkaerőegységre vetített reáljövedelem nagymértékű emelkedését eredményezi. Ezért ezt a mutatót inkább hosszabb időtávban célszerű alkalmazni.)

Az EU27 tagállamaiban 2012-ben a mezőgazdasági kibocsátás reálértéke 2 százalékkal bővült, az élő állatok és állati termékek 3,1, illetve a növényi termékek 1,4 százalékos növekedésének köszönhetően.

A növényi termékek értékének emelkedése a reálárak 7 százalékos növekedésének eredménye, amely ellensúlyozta az 5,2 százalékos volumencsökkenést. A volumen csökkenése majdnem minden növény esetében

elmondható: a gabonanövények 6,4 százalékkal, (ezen belül is kukorica 13,4 százalékkal), a szőlő 15,4, a burgonya 14,6, a nyers dohány pedig 8,5 százalékkal termett kevesebbet. Fehérjenövényekből 12,7, cukorrépából 3,2, gyümölcsökből pedig 7,6 százalékkal takarítottak be kevesebbet. Egyedül az olívaolaj termésmennyisége növekedett (+8).

A növényi termékek ára reálértéken, az előzetes számok alapján, 2011-hez képest jelentősen emelkedett, leginkább a gabonaárak (+9,4%) és az olajnövények árai (+12,0%), ezzel szemben a rizs termelői ára 13,3 százalékkal esett.

Az élő állatok és állati termékek kibocsátási értékének 3,1 százalékos növekedése mögött a termelői árak reálértéken való 3,8 százalékos emelkedése, és az enyhe (-0,6%) volumencsökkenés áll. Nőtt a ló (+14%), a sertés (+9,6%) és a marha (+8,1%) ára, ugyanakkor volumenük visszaesett (-0,8%, -1,7, illetve -2,5%). Mindemellett az állati termékek termelői átlagára enyhe, 0,5 százalékos csökkenést mutatott, amely többek között a tojásár több mint 30,6 százalékos emelkedésének, és a tejár 4,8 százalékos csökkenésének eredménye. A tojástermelés volumene 1,7 százalékkal esett vissza, a tejtermelés pedig stagnált.

Az EU27 termelő fogyasztása (folyó termelő felhasználása, mezőgazdasági input költségei) a becslések szerint 2 százalékkal nőtt, főként a magas, reálértéken 3,5 százalékkal növekvő ráfordítási áraknak köszönhetően. Mindezt leginkább a 6,5 százalékkal magasabb műtrágya-, energia- és olajárak, valamint a 4,1 százalékkal dráguló takarmány árak okozták. A termelő fogyasztás volumene 1,4 százalékkal csökkent, ami a műtrágya (-4,6%), a vetőmag (-7,5%) és az energiafelhasználás (-2,5%) csökkenésében tükröződik.

Az unió gazdasága 2012-ben tovább lassult. A reál GDP 2009 óta másodszor csökkent, ennek mértéke az Eurostat előzetes becslése szerint, uniós szinten -0,3 százalék. A számok eltérő megoszlást mutatnak az unió tagországai között. Az előzetesen becsült növekedési ráta (már a második évben egymás után) a Baltikum országaiban, Észtországban (2,5%), Litvániában (2,9%), Lettországonban (4,3%) százalék, valamint Szlovákiában a

⁴³ Ez a fejezet egy, az Európai Bizottság által 2012 decemberében kiadott jelentés fordításaként készült, amely a 2012 decemberéig rendelkezésre álló adatok alapján került összeállításra, ezért sok esetben csak előzetes, és évközi, féléves adatokat tartalmaz.

⁴⁴ Munkaerőegységre vetített reáljövedelem: az ún. „A” jövedelemmutató. A mutató az egy teljes munkaidős dolgozóra számított mezőgazdasági tevékenységből származó reáljövedelem változásáról tájékoztat.

legnagyobb (2,6%). A főbb mediterrán országok komoly visszaesést mutatnak, elsősorban Görögország, (-6,0%), öt követi Portugália (-3,0%), Olaszország (-2,3%) és Spanyolország (-1,4%). Franciaország és Németország 0,2 és 0,8 százalékos növekedést, az Egyesült Királyság pedig -0,3 százalékos lassulást könyvelhet el. Világszinten a 2012-es GDP-t +2,5 százalékra becsülik.

Az éves infláció 2012-ben mintegy 2,6, az élelmiszer-fogyasztói árak emelkedése pedig 3,0 százalék volt. Az euró gyengült az USA dollárral szemben, 2012 júliusában 2010 óta nem látott mélypontot ért el, 1,21\$/€ árfolyamot, majd a következő hónapokban az árfolyam lassú felértékelődése volt a jellemző, végül 2012 végén 1,31 \$/€-n állt meg.

Az előzetes adatok szerint 2012-ben az agrárkereskedelem kiemelkedő, 14,3 milliárd euro többletet ért el. Az unió mezőgazdasági importja mintegy 3 százalékkal növekedett, míg az export érték 12 százalékos bővülést mutatott. A legfőbb kereskedelmi partner továbbra is az Egyesült Államok maradt, 16,5 milliárd euróval, ami 2011-hez képest 13 százalékos növekedést jelent, és a teljes kereskedelmi forgalom 14 százalékát adja. Az USA-ba irányuló legfőbb exportcikk az italok, az export majdnem felét teszi ki. A legfontosabb importországok továbbra is a MERCOSUR térség államai, részesedésük közel 21,4 százalék. A legfontosabb kereskedelmi partnerek Brazília (14%) és Argentína (6%), amely országokból a fő importcikk az állati takarmány és az olajmagvak.

Az EU mezőgazdasági exportja 2012-ben az előzetes becslések szerint 116 milliárd euro körül alakult, ami 12 százalékkal haladja meg az előző évit. A növekedés a cukrok (+22%), az italok (+15%, vagyis 3,1 milliárd eurós növekedés) és a gabonakészítmények (+18%, vagyis 1,2 milliárd eurós növekedés) esetében volt a legjelentősebb. Az unió exportértékének csaknem 62 százalékát a késztermékek adják. A gabonaexport legnagyobb része a Maghreb Országokba, valamint Szaúd-Arábiába és Egyiptomba irányult. A húsexport fél milliárd euróval, 7 százalékkal bővült 2011-hez képest. A tejtermékek exportja 8 százalékos növekedést mutatott. A hús- és tejkivitel legfőbb célállomása továbbra is Oroszország maradt 1,6, illetve 1,2 milliárd eurós értékével.

Az EU mezőgazdasági importjának becsült értéke 2012-ben megközelítőleg 102 milliárd euróra nőtt, ami 3 százalékos növekedést jelent 2011-hez képest. A trópusi termékek jelentették a legfontosabb importcikkeket, értékük meghaladta a 24 milliárd eurót. A behozatal leginkább az élő állatok (+35%), az olajos magvak (+15%) és az állati és növényi zsír, olaj (+6%) kategóriában emelkedett.

18.2. A mezőgazdasági piacok áttekintése⁴⁵

18.2.1. Növényi termékek

A gabona (kivéve rizs) vetésterülete a 2012/2013-as gazdasági évben 56,9 millió hektár volt, ami 1 millió hektárral (+19%) több mint az előző 2011/2012-es évben. Az EU15 országaiban 0,7, az EU12-ben 0,3 millió hektárral nőtt a gabonaterület. Ugyanakkor a hektáronkénti 4,81 tonnás átlaghozam 6,7 százalékkal alacsonyabb a 2011/2012. évi hozamnál, és 3,4 százalékkal alacsonyabb az ötéves átlagnál is. Ennek eredményeként 271,5 millió tonna volt a gabonatermés, ami 4,9 százalékkal, mintegy 14,1 millió tonnával kevesebb termést jelent az egy évvel korábbinál. A hozamcsökkenést elsősorban a 2012-es év aszálya okozta, ami néhány közép és kelet-európai államot, köztük Magyarországot, Romániát és Bulgáriát sújtott leginkább.

Az egyes gabonafajták termése nagyon vegyes képet mutat: a búza (-4,5%), a kukorica (-18,6%), a cirok (-14,9%) és a tritikálé (-1,4%) termés mennyisége csökkent, míg a durum búza, az árpa (+1,8%), a rozs (+24%), a zab (+1,7%) és más gabonák termése (+4,8%) növekedett.

Az EU27-ben az olajos magvak vetésterülete 10,9 millió hektár volt a 2012/2013-as gazdasági évben. A teljes olajosmag termés 27,1 millió tonna lett, ami 7,1 százalékos csökkenés jelent,

⁴⁵ „gazdasági év” alatt, attól függően mely növénykultúráról van szó, más és más időszakokat értünk. Gabonánál, olajos magvaknál júliustól-júniusig, rizsnél szeptember-augusztusig, kukornál októbertől-szeptemberig, a bornál pedig augusztustól-júliusig tart. A 2012/2013-ra vonatkozó legfrissebb előrejelzések az alábbi linkeken érhetők el:
http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/markets/sto-crop-meat-dairy/2012-09_en.pdf
http://ec.europa.eu/agriculture/cereals/balance-sheets/cereals/2012-2013-forecast_en.pdf

összehasonlítva az előző évvel, amikor a termés mennyisége elérte a 29,2 millió tonnát. A hektáronkénti átlaghozam mintegy 2,5 tonnát, ez 2,1 százalékkal kevesebb, mint a 2011/2012-es év hektáronkénti 2,54 tonnája.

A fehérjenövény termés visszaesett 2,2 millió tonnára, ez mintegy 19,3 százalékos visszaesést jelent az előző évhez képest. Ennek oka a termőterület jelentős csökkenése, 1,1 millió hektárról 0,895 millióra (-18,6%).

Az EU rizstermelése 1,77 millió tonna volt a 2012/2013-as gazdasági évben, ami 4 százalékkal marad el az előző évitől, de még így is 3 százalékkal haladja meg az ötéves átlagot. A rizs termőterülete új rekordot ért el a maga 479 ezer hektárjával, ami 1 százalékkal haladta meg a tavalyi csúcst. A hántolatlan rizs hektáronkénti átlaghozama (6,4 tonna) kedvező volt, bár alatta maradt az előző évinek. Olaszország rizstermelése 2011-ről 2012-re, az alacsony hozamnak köszönhetően csaknem 10 százalékkal, 0,81 millió tonnára csökkent. Ugyanakkor Spanyolország termelése 1 százalékkal, 0,55 millió tonnára nőtt, a termőterület nagysága nem változott, a hozam viszont enyhén nőtt.

A 2011/2012-es év becsült rizsfogyasztása elérte a 2,52 millió tonnát, ami nagyjából megfelel az ötéves átlagnak, jöllehet 5 százalékkal alacsonyabb az előző gazdasági évnél. A rizskészlet a gazdasági év végén (2012. augusztus 31-én) 0,45 millió tonna volt, ami 6 százalékkal maradt el az egy évvel ezelőttil. A 2011/2012-es gazdasági évben nem volt rizs intervenció. A hántolt egyenértékű rizsimport 0,97 millió tonnáról 0,86 millióra, az export pedig 0,22-ről 0,17 millió tonnára esett vissza 2011/2012-ben. A mértékadó uniós árak 2011/2012-ben alapvetően stabilizálódtak tonnánkénti 270-300 euro körül (az indiai rizs kvótája enyhén alacsonyabb a japán rizsénél), amely 90-100 százalékkal magasabb volt, mint a referencia árszint.

Az EU rizstermése a becslések szerint hántolt egyenértéken 1,71 millió tonna volt 2012-ben, 4 százalékkal kevesebb, mint 2011-ben és mintegy 3 százalékkal alacsonyabb, mint az ötéves átlag. A rizs vetésterülete először csökkent 2008/2009 óta, mindössze 450 ezer hektárt tett ki, a 2011. évinél 6 százalékkal kisebb területen vetettek rizst. A várható hozam hektáronként eléri a 6,5 tonnát,

kicsivel magasabb, mint 2011-ben, ami részben kárpótolja a vetésterület csökkenését.

Az ISO (International Sugar Organisation – Nemzetközi Cukorszervezet) szerint a globális cukortermelés 175,05 millió tonnát tett ki 2011/2012-ben, mintegy 10 millió tonnával többet, mint 2010/2011-ben. A cukorfogyasztás elérte a 168 millió tonnát, így 6,9 millió tonna többlet keletkezett.

Ez a folyamat a várakozások szerint folytatódik a 2012/2013-as gazdasági évben is. A cukortermelés 177,6 millió tonnás rekordot ér el a becslések szerint (+2,5 millió tonnával többet, mint az előző évben), valamint a fogyasztás 171,4 tonnára emelkedik, tehát 2012/2013-ban 6,2 millió tonna többlet keletkezését várják a szakértők.

A 2011/2012-es gazdasági évben az EU cukor- és izoglükóz termelése kvóta alapján 14 millió tonna, kvótán kívül pedig további 5,4 millió tonna volt, amelyből 0,7 millió tonnát a hazai (belső) piacon hoztak forgalomba. A teljes cukor és izoglükóz fogyasztás elérte a 16,3 millió tonnát, kvótán kívül pedig az 1,95 millió tonnát (2012. novemberi becslés). A piaci helyzet javítása érdekében a Bizottság számos rendkívüli intézkedést hozott a 2011/2012-es gazdasági évben. Kétszer engedte a kvótán kívüli cukor értékesítését az EU piacán (2011 decemberében 0,4 millió tonnát és 2012 májusában 0,25 millió tonnát), és csökkentette az importvámot 4 millió tonna cukor esetében (ebből 0,384 millió tonna nyerscukorra és 0,015 millió tonna fehér cukorra vonatkozott). A cukor áthozatal 2011/2012-ről 2012/2013-ra jelentős, a becslések szerint 0,82 millió tonnányi.

A 2012/2013-ra vonatkozó előrejelzések szerint az EU cukorrépa területe 1,59 millió hektár, 1,8 százalékkal több, mint a 2011/2012-es gazdasági évben. A termelés kvóta alapján 13,8 millió tonna, melyből 0,7 millió tonna az izoglükóz.

A cukorárak kevésbé voltak változékonyak 2012-ben, mint 2011-ben. A fehércukor világpiaci ára tonnánkénti 540 (július) és 425 (szeptember) euró között mozgott 2012-ben. 2009. október 1-jén a fehércukor tonnánként referenciaára elérte a 404 eurót, a 2006-os cukorpiaci reform utáni végső szintjét. A 2011/2012-es gazdasági évben az EU piacán a cukor tonnánkénti átlagára jelentős mértékben

emelkedett, 2011 októberétől 2012 szeptemberéig 634 euróról 708 euróra. A cukor londoni tőzsdei ára és az EU közösségi cukorára közötti különbség 2012 szeptemberében elérte a tonnánkénti 270 eurót.

A becslések szerint a 2011/2012-es gazdasági évre a teljes musttermelés 163,5 millió hektoliter körül alakult, ami 0,6 százalékkal kevesebb, mint az előző évben. Ebből 156,3 millió hektolitert használtak borkészítésre.

Az alacsonyabb 2011/2012-es termelési szintnek, és a növekvő kivitelnek köszönhetően, a készletek 8,2 millió hektoliterrel, 5 százalékkal csökkentek.

Az "egyéb bor" készlete a 2011/2012-es borpiaci évben 6 millió hektoliterrel 30,8 millió hektoliterre csökkent, ami 9 havi fogyasztásnak megfelelő.

2012 júliusában, az OEM⁴⁶/OFJ⁴⁷ borok kivételével, az FN⁴⁸ spanyol vörösborokat az előző évhez képest 54 százalékkal többért, 3,39 euróért, az olasz FN vörösborokat 46 százalékkal többért, 4,05 euróért, a francia FN vörösborokat pedig 11 százalékkal kevesebbet, 3,95 euró/hektóliterfok értéken hozták forgalomba. Az OEM/OFJ borok kivételével, az FN fehérborok forgalomba kerülő mennyisége többnyire kevés volt ahhoz, hogy reprezentatív árakat lehessen közölni.

Az export mennyisége 7 százalékkal nőtt, elérte a 23,4 millió hektolitert, míg az import enyhén csökkent, 0,8 százalékkal volt kevesebb az előző évhez képest a 2011/2012-es borpiaci év alatt. Az export értéke 14 százalékkal, 8,6 milliárd euróra bővült, 6,2 milliárd eurós kereskedelmi mérleg egyenleget eredményezve, ami 19 százalékos növekedést jelent 2010/2011-hez képest.

A zöldség-gyümölcs szektor számára 2012 globálisan nézve kedvező év volt. Semmiféle nagyobb megrázkódtatás nem érte az uniós termelőket és az árak is kiegyensúlyozottak voltak.

A 2012-es őszibarack és nektarin termés elfogadhatóan alakult az előző évhez, és az előző három év átlagához viszonyítva. Az őszibarack termelés enyhén, 2 százalékkal

csökkent, a nektarin termés mintegy 9 százalékkal nőtt 2011-hez képest. A spanyol és az olasz termést a kisebb méret jellemezte, amely a vártnál alacsonyabb árakat eredményezett. Ezzel együtt, mind az őszibarack, mind a nektarin ára magasabb volt világszinten az előző évhez és az utolsó három év átlagához viszonyítva, amely magában foglalja a 2009-es és a 2011-es válságéveket is.

A 2011/2012-es gazdasági évben az alma és a körte ára a magasabb termésnek köszönhetően elmaradt az előző évhez viszonyítva. Ezzel szemben 2012-ben a kedvezőtlen időjárási viszonyok és a virágzási időszakban uniószerre fellépő fagy miatt az alma termése szinte mindenhol visszaesett. A legutóbbi becslések szerint az EU termése 9,7 millió tonnára várható, ami 9 százalékkal kevesebb az előző évinél. A fent említett okok miatt a pillanatnyi árak magasabbak az átlagnál. A rossz időjárási körülmények még kedvezőtlenebbül érintették az EU körtetermését. A termés 30 százalékkal csökkent az előző évhez viszonyítva és a legfrissebb becslések szerint 1,8 millió tonna lesz. A pillanatnyi árak uniószerre megfelelő szintet értek el.

Jó árakkal zárt a paradicsom 2011/2012. téli (január-május) termelési időszaka, ami segítette a termelőket, hogy összeszedjék magukat az előző gazdasági év rossz piaci feltételei után. Ugyanakkor nem teljesültek a várakozások a paradicsom nyári termelési időszakának első felében, amit stagnáló árak jellemeztek. A kedvezőtlen időjárás (esős tavasz és nyár az EU nagy részén), és a különböző országokból származó áruk együttes jelenléte a piacon késleltette az árak mérséklődését, amelyek végül augusztusban tetőztek és kielégítő szinten maradtak az év végéig. A 2012/2013-as téli értékesítési időszak kedvező körülmények között kezdődött, és az árak jelenleg elfogadható szinten vannak annak ellenére, hogy harmadik országok is most lépnek piacra.

A 2012-es burgonyatermés szinte az egész EU területén visszaesett, az árak viszont meglehetősen magas szinten maradtak az előző évhez viszonyítva. Összehasonlítva 2012 első 10 hónapját, a megelőző év ugyanezen időszakával, az előzetes becslések szerint az EU friss és szárított gyümölcs, valamint a diófélék importja 2,6 százalékkal, 9,7 millió

⁴⁶ OEM: Oltalom alatt álló eredetmegjelölés

⁴⁷ OFJ: Oltalom alatt álló földrajzi jelzés

⁴⁸ FN: Földrajzi jelzés nélküli

tonnára csökkent 2012-ben, követve az elmúlt évek irányvonalát.

A diófélék importja (trópusi és nem trópusi egyaránt) 2011-hez képest 2,9 százalékkal, a csemegeszőlőé 5, a csonthéjas gyümölcsöké pedig 11 százalékkal növekedett, miközben a két utóbbi a teljes gyümölcsimport mindössze 1,6 százalékát adja.

2012-ben az EU friss és szárított gyümölcs, valamint diófélék exportja mintegy 3,2 millió tonna volt, 20 százalékkal több, mint 2011-ben. A fő célállomás Oroszország maradt. A friss alma és körte exportja 27 százalékkal emelkedett, és a teljes gyümölcs kivitel mintegy 50 százalékát képviseli. Kisebb tempóval ugyan, de a 2011-es trend folytatódott, 2012-ben az összes termék közül 5 százalékos növekedést mutatott a citrusfélék exportja, az őszibarack és a nektarin exportja még nagyobb sebességgel folytatta a tavalyi trendet, 18 százalékkal bővült. A kajszibarack szintén kimagasló teljesítményt mutatott, exportja 2011-hez képest 60 százalékkal emelkedett.

2012-ben az EU friss zöldségimportja megközelítette 1,2 millió tonnát, ami 11 százalékos visszaesést jelent 2011-hez képest (burgonya nélkül). A főbb importált termékek a paradicsom (-5%), amely egymagában 25 százalékos részesedéssel bír a teljes zöldségimportból, a hagyma (-29%), amely az egész 18 százalékát adja, a paprika (-8%), a sárgarépa és a fehérrépa (+19%) és a fokhagyma (-10%). A burgonya importja mintegy 15 százalékkal esett vissza 2011-hez képest.

Az EU friss zöldségexportja 10 százalékkal, 1,5 millió tonnára bővült (burgonya nélkül). A fő exporttermék a hagyma (+12%), amely a teljes export 42 százalékát képviseli, ezt követi a paradicsom, (+40%), a teljes export 15 százaléka, a káposztafélék (-8%) és a paprika (+9%). A fokhagyma export megduplázódott (+98%), de ez a teljes export alig 1 százalékát adja csak. A burgonya exportja 34 százalékkal csökkent, 2011-hez képest, amely kivételesen jó év volt a burgonyaexport szempontjából.

18.2.2. Állati termékek

2012-ben is folytatódott a szarvasmarha-állomány csökkenése (az előző évhez képest, -1,4%). Az állomány az EU legtöbb

országában, de leginkább a fő termelő országokban csökkent. Ennek mértéke Franciaországban -2,4%, Németországban -1,4%, az Egyesült Királyságban -2,2% volt. A legfrissebb előrejelzések szerint az EU 2012-es marha- és borjúhús termelése 4,8 százalékkal csökkent 2011-hez viszonyítva. A harmadik országokkal folytatott marhahús kereskedelemben az EU pozíciót váltott, nettó exportórból nettó importórré vált (az élőmarha kereskedelmet kivéve).

A visszaesés legfőbb oka a csökkenő szarvasmarha állomány, amelynek következtében csökkent a vágás, így kevesebbet exportáltak. 2012-ben az unióba érkező marhahús import is várhatóan 6 százalékkal csökkent, a legfőbb globális termelők visszafogott termelésének, a feltörekvő országok erősödő keresletének és az euro gyengülésének köszönhetően. A marhahús export a becslések szerint 43 százalékkal lesz kevesebb, az unió csökkenő állományának, illetőleg a hús export Mediterrán országokba irányuló, élő állatokkal történt kiváltása következtében. A Törökországba irányuló export visszaállt a 2011 előtti szintre, bár az élő állatok kivitele növekedett. Az EU teljes marha- és borjúhús fogyasztása 2012-ben várhatóan csökken, az egy főre jutó fogyasztás 15,3 kg körül alakul. A termelői árak egész évben, minden kategóriában (fiatal bika, ökör, tehén és üsző) magasak voltak, felülmúlva az előző évet. Fiatal bikára decemberben rekord árat jegyeztek, 100 kg-ra 396 eurót kínáltak. Az ökör, üsző és tehén árak az egész 2012-es évben magas szinten maradtak.

Az EU sertésszektorát 2012-ben végig a magas takarmányárak jellemezték, amit ellensúlyoztak a magas sertéshús árak, ezért a termelők árreése átlagos szinten alakult. A sertésállomány 1,7 százalékkal zsugorodott (2011. decemberi adatok 2010 decemberéhez viszonyítva), ezen belül is jelentős az anyakoca állomány fogyása (-3,2%), mindez magyarázza a sertéshús termelés enyhe visszaesését (-0,5%). A 2012. évi export hasonlóan jó volt, mint a kivételesen jó 2011. évi, az EU sertéshús exportja 2,2 millió tonna körül alakult, amely a termelés 10 százaléka. A legfőbb célállomásokat Oroszország, Kína és Ukrajna jelentették, az EU sertéshúsexportjának mintegy 34 százaléka irányult ezekbe az országokba. Az unióba tartó

sertéshús behozatal jöllehet marginális, 2012-ben tovább csökkent 14 ezer tonnával, 2011-hez képest 8 százalékkal volt kevesebb. Az EU behozatal majdnem fele Chiléből érkezett. A sertéshúsfogyasztás a becslések szerint 2012-ben enyhén csökkent, a fejenkénti fogyasztás 41,2 kg volt. A sertéshús átlagára hasított melegsúlyra vetítve novemberig 171 euró/100 kg körül alakult, ami 18 euróval több, mint előző évben.

A baromfi-hús-termelés 1,5 százalékkal nőtt. Az import ugyanazon a szinten maradt, mint 2011-ben. Az első helyen még mindig a brazil behozatal végzett (megközelítőleg 70 százalékat adta a teljes importnak), bár nagysága a becslések szerint 7 százalékkal csökkent. Az EU exportja 2012-ben is kedvezően alakult, elsősorban az erős ukrán, dél-afrikai, benini és ghánai keresletnek köszönhetően. Az unió baromfi-hús kivitele 2012-ben 1,5 százalékkal bővült 2011-hez képest. A broiler csirke ára az elmúlt évek átlagát meghaladó árszintet ért el, 100 kg-ra vetítve 192 eurót (+3%-os növekedés a 2011-es szinthez képest). Az EU baromfi-hús fogyasztása mintegy 1,5 százalékkal emelkedett, a fejenkénti fogyasztás elérte a 23,9 kg-ot.

Az EU juhhústermelése 1,6 százalékkal csökkent 2012-ben. A juhhús behozatal 20 százalékkal esett vissza az alacsonyabb új-zélandi termelésnek köszönhetően. Az export volumene enyhén nőtt, 22 ezer tonnát tett ki. Az EU juhhús fogyasztása 5,6 százalékkal esett, az egy főre jutó fogyasztás 2,2 kg volt. Az árak a juhhús esetében is nőttek 2012-ben: a könnyű bárány uniós átlagára hasított melegsúlyra, 100 kg-ra számítva 2012 októberéig felment 594 euróra, míg a nehéz bárányé 507 euró/100 kg volt.

A tejtermékek árai 2011 első félévének magas értékei után, 2011 nyarától 2012 májusáig bezárólag csökkenést mutattak, június-júliusban azonban új erőre kaptak, ahogy a kínálati nyomás csökkent. Az EU termelői tej ára 2012 szeptemberében 32 euró/100 kg-t volt, ami a 2011. szeptemberi szintnél 11 százalékkal volt kevesebb. A tejtermelés a becslések szerint 153,1 millió tonnára emelkedett, ami 1,5 százalékkal több, mint az előző évben, köszönhetően a tejhozam állandó növekedésének mind az EU-15-ben, mind az EU-12-ben, ami ellensúlyozza az

állomány csökkenését. Az uniós tejelő állományt 22,7 millió egyedre becsülték 2012-ben, ami 0,8 százalékos csökkenésnek felel meg. Ugyanakkor az egy tehénre jutó átlaghozam 1,7 százalékkal, 6 584 kg-ra nőtt.

A legfrissebb előrejelzések szerint, a tejüzemekbe 140,1 millió tonna tejet szállítottak be, 1,1 százalékkal többet, mint 2011-ben, az EU-15-ben Franciaország és Németország tejbeszállítása növekedett a legjobban (+1%), az EU-12-ben pedig Lengyelország és a Balti államok vezetnek 2,5 százalékos növekedéssel.

Az EU 2012-es sajtermelése 1 százalékot nőtt, elérte a 9 061 millió tonnát. A belpiaci fogyasztás enyhén bővült, (+0,2%), az egy főre jutó fogyasztás 16,7 kg maradt. A sajtexport növekedését 11 százalék körül várják, mindösszesen 756 ezer tonnát tett ki.

Az EU vajtermelése 2,7 százalékkal, vagyis 58 ezer tonnával emelkedett, így elérte a 2,25 millió tonnát. A behozatal 35 ezer tonnára nőtt, míg a kivitel az előző éves szinten maradt. Az EU vajfogyasztása 2011-el összehasonlítva enyhén növekedett, az egy főre jutó fogyasztás 4,2 kg körül alakult.

A sovány tejporgyártás 9 százalékkal volt magasabb 2012-ben, mint egy évvel korábban, elérte az 1 164 ezer tonnát, ami az export folyamatos bővülésének (+19%) köszönhető. Ezzel szemben a fogyasztás enyhe visszaesést mutatott (630 ezer tonna). A közraktárakból 53 ezer tonna vajat osztottak szét a leginkább rászorulóknak.

A folyadéktej termelés a becslések szerint 1,1 százalékos növekedést mutatott, a tejszín és a fermentált tejtermékek viszont 1,3, illetve 0,4 százalékkal csökkentek. A friss tejtermékek egy főre eső fogyasztása, enyhén, 0,4 százalékkal, 94 kg-ra növekedett.

19. Magyarország és az EU mezőgazdasági mutatói

Magyarország és az EU-tagállamok mezőgazdasági mutatóinak összehasonlítására lehetőséget ad a Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR), melyet minden tagállamban azonos módszertan alapján számolnak. Az MSZR tevékenységi alapon, a tevékenységet végzők ágazati besorolásától függetlenül, teljes körűen veszi számításba a mezőgazdasági termelést és szolgáltatást. A mutatók folyó áron, euróban vannak meghatározva, emiatt az euróövezeten kívüli tagországok adataiban az árfolyamhatás is megjelenik, de a többi tagországgal való összehasonlíthatóság érdekében a magyar adatokat is euróban értékeljük. Jelentős eltérést okozhat a tagországok között, hogy egyesek áttértek a naptári év alapú elszámolásra. Ez elsősorban olyan években nehezíti meg az összehasonlítást, amikor az árak nemzetközileg nagy ingadozásokat produkálnak.

Az Európai Unió teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért mezőgazdasági kibocsátása euróban, folyó alapáron összességében **3,3 százalékkal, a magyar mezőgazdaság teljes kibocsátása ugyanakkor csak 2,5 százalékkal maradt el az előző évtől**⁴⁹. A 27 tagországban 2012-ben a folyó termelő felhasználás értéke (+3,4) nagyobb mértékben emelkedett, mint Magyarországon (+2,8 %). Közösségi szinten a bruttó hozzáadott érték (a kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbsége) 3,2 százalékkal nőtt. A kibocsátásnál nagyobb mértékben növekvő ráfordítások révén a magyar mezőgazdaság bruttó hozzáadott értéke 11,3 százalékkal csökkent a 2011. évihez mérten.

A hozzáadott érték 16 tagállamban nőtt, egyben stagnált, és 10-ben pedig mérséklődött. A legnagyobb növekedés Lettországon (+34,8%) és Belgiumban (+32%) volt megfigyelhető, míg a leginkább Romániában (-22,0%) és Szlovákiában (-13,8%) maradt el a hozzáadott érték az előző évi értéktől.

A vállalkozói jövedelem az EU átlagában 1,2 százalékkal emelkedett, míg, a hazai mezőgazdaságban 8,9% százalékkal csökkent 2012-ben. A vállalkozói jövedelem 16 országban nőtt, míg 11-ben elmaradt a 2011. évi értéktől. A legnagyobb növekedés Belgiumban (+67,9%) és Hollandiában (+42,4%) volt megfigyelhető, míg Szlovákiában (-37,0%) és Romániában (-28,5%) volt a legnagyobb visszaesés az előző évhez viszonyítva. Érdemes megjegyezni, hogy Belgiumban és Hollandiában a bázishatás is erőteljesen érvényesült, mivel 2011-ben nagymértékben csökkent a vállalkozói jövedelem a két országban.

Az „A” mutató – amely az *egységnyi munkaerőegységre jutó reáljövedelem* változását fejezi ki – 2012-ben az EU átlagában 0,1 százalékos, Magyarországon pedig 9,5 százalékos csökkenést jelzett. Az előző évben ugyanakkor mintegy másfélszeresére (+48,2%) nőtt a mutató értéke Magyarországon.

Az Európai Unió termelői áron számolt összes kibocsátásának 15,6 százaléka termelődött a tizenkét új tagországban 2012-ben, amely 1,2 százalékponttal elmarad az előző évi szinttől, de 1 százalékponttal meghaladja a 2004-es értéket. *Az új tagállamok együttes mezőgazdasági kibocsátása az elmúlt évtizedben az EU-átlagot meghaladó mértékben bővült*, de még így is messze elmarad attól a szinttől, amely várható lenne az alapján, hogy az Unió teljes mezőgazdasági területéből 28,7 százalékkal részesednek. Az EU mezőgazdaságának kibocsátásából 2012-ben Franciaország (18,7%) és Németország (13,9%) részesedett a legnagyobb mértékben. Az új tagállamok közül Lengyelország, és Románia képviselte a legmagasabb arányt (5,6% illetve 3,6%), Magyarország részesedése 1,9% volt.

Az EU teljes, szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt mért, termelői áras kibocsátásából 2012-ben a szolgáltatások 4,7 százalékot, a másodlagos tevékenységek 2,8 százalékot, a növényi és kertészeti termékek 51,8%-ot, az állatok és állati termékek pedig 40,7 százalékot tettek ki. Az Unió 15 régi tagországának átlagában, 2012-ben a növényi és kertészeti termékek aránya a teljes kibocsátásból 50,9 százalék, az állatok és állati termékek pedig 41,3% volt.

⁴⁹ Forintban számolva viszont 2,8%-os növekedést volt megfigyelhető

Az új tagállamok átlagában ugyanezek az arányok a növényi termékek esetében 56,3 százalék, az állatok és állati termékek esetében 37,4 százalék. Tehát a régi tagállamokban kedvezőbb a mezőgazdaság szerkezete, mivel magasabb az állattenyésztés részaránya, mint az újakban.

A magyar kibocsátásból a szolgáltatások 4,7%-kal, a másodlagos tevékenységek 2,2%-kal, a növényi és kertészeti termékek 58,5%-kal, az állati termékek pedig 34,6%-kal részesedtek. A csatlakozás óta eltelt időszakban Magyarországon a növénytermesztés és az állattenyésztés részesedése is nőtt 1,7 illetve 0,7 százalékponttal. Ezzel szemben mérséklődött a szolgáltatások és a másodlagos tevékenységek részesedése (-1,5 illetve 1,0 százalékpont). Az előző évhez viszonyítva ugyanakkor 2012-ben nőtt az állattenyésztés szerepe a kibocsátásban (+2,8 százalékpont), és csökkent a növényi termékeké (-2,5 százalékpont).

Az EU mezőgazdasága 2012-ben 10,1 millió éves munkaerő egységet használt fel. Ebből a régi és az új tagállamok felefele arányban részesedtek. Magyarország 440 ezer éves munkaerőegységgel az EU27 mezőgazdasági munkaerő ráfordításából 4,3 százalékkal részesedett. A termelés intenzitásában rejlő különbségeket jól mutatja **az egy hektár mezőgazdasági területre jutó**

termelői áron számított kibocsátás. A **régi tagállamok** 2012-ben egy hektáron átlagosan **2684 euró** értékű terméket állítottak elő, a tizenkét új tagállamban ez a mutató 1239 euró volt, **Magyarországon** valamivel magasabb, **1398 euró volt.** Az állattenyésztés torzító hatását figyelembe kell venni, de attól függetlenül is megállapítható, hogy a régi és az új tagországok területi intenzitása közötti különbség közel kétszeres.

Az egységnyi munkaerőre vetített kibocsátást vizsgálva még nagyobb a régi tagországok előnye, mint a mezőgazdasági területre vetített kibocsátásnál. A régi tagállamok átlagában egy munkaerőegységre 2012-ben 66,8 ezer euró kibocsátás jutott, az új tagállamoknál pedig ennek mintegy ötöde, 12,4 ezer euró. Az uniós átlag 39,7 ezer euró volt, a tagországok közül Romániában (9,1 ezer euró) és Bulgáriában (10,7 ezer euró) találjuk a legalacsonyabb értékeket Dánia (212,1 ezer euró), és Hollandia (156,0 ezer euró) pedig az egy munkaerőegységre jutó legmagasabb kibocsátást produkálta, amelyben nyilván szerepe van a gazdaságszerkezetnek, illetve az állattenyésztés-növénytermesztés arányának. **A magyar kibocsátás 17,0 ezer euró volt munkaerő egységenként, amely 36,4 százalékkal magasabb az EU-12 átlagánál, és negyede (25,4%-a) az EU-15-ök átlagának.**